

รายงาน
โครงการวิจัย

เรื่อง

เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัล :
ความท้าทายของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อกับการปรับตัวในอนาคต

อาจารย์ ดร. คันธิรา ฉายาวงศ์
หัวหน้าโครงการวิจัย

ทุนโครงการวิจัยสนับสนุนนักวิจัยรุ่นใหม่
คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ.2566

The Press Freedom and Thai Digital Laws : Challenges in Adjustment of
Media practitioners in the Future.

By

KANTIRA CHAYAWONG

A research project submitted of The Research Fund for new researcher in

Faculty of Journalism and Mass Communication

Thammasat University

2023

โครงการวิจัย เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัล : ความท้าทายของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อกับ
การปรับตัวในอนาคต
โดย อาจารย์ ดร. คันธิรา ฉายาวงศ์
หัวหน้าโครงการวิจัย

คณะผู้วิจัย

นางสาวธัญพร คู่พิทักษ์ ผู้ช่วยวิจัย

นางสาวกรรณาภรณ์ ผดุงธรรม ผู้เก็บข้อมูลด้านกฎหมาย

โครงการวิจัย	เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัล : ความท้าทายของผู้ประกอบ วิชาชีพสื่อกับการปรับตัวในอนาคต
หัวหน้าโครงการวิจัย	อาจารย์ ดร. คันธิรา ฉายาวงศ์
ทุน/คณะ/มหาวิทยาลัย	ทุนโครงการวิจัยสนับสนุนนักวิจัยรุ่นใหม่ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีงบประมาณ	2566

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลในประเทศไทย เทียบกับหลักกฎหมายสากล รับฟังความคิดเห็นจากสื่อมวลชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องความท้าทายในการปฏิบัติงานกับเสรีภาพกับกฎหมายดิจิทัล และสร้างแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน รวมทั้งส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีการสื่อสารและกฎหมายดิจิทัลในอนาคต โดยใช้วิธีการศึกษาด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า ความหมาย นิยามและประเภทของกฎหมายดิจิทัลตามกระทรวงดิจิทัลนั้นยังสร้างความสับสนกับนักวิชาการ นักกฎหมาย นักวิชาชีพสื่อ และยังมีความท้าทายสำหรับผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพสื่อในด้านเสรีภาพกับกฎหมายดิจิทัล เนื่องจากมีการคุกคามเสรีภาพในวิชาชีพสื่อ ข้อยกจำกัดทางกฎหมายในการผลิตเนื้อหาและการนำเสนอเนื้อหาที่อาจกระทบต่อภาพลักษณ์ขององค์กรรัฐ และกฎหมายดิจิทัลมีสภาพบังคับทั่วไป ไม่เฉพาะสื่อมวลชน ทั้งนี้ควรปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลไทยให้ครอบคลุมทุกด้าน ควรควบรวมกับการคุ้มครองสิทธิ และควรปรับโทษให้ใกล้เคียงกับกฎหมายอาญา ซึ่งในปัจจุบันบางกฎหมายคอมพิวเตอร์ที่มีโทษรุนแรงกว่ากฎหมายอาญาในลักษณะการทำความผิดที่คล้ายกัน รวมทั้งพบว่า กฎหมายดิจิทัลถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐ นอกจากนี้ยังเสนอแนวทางส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีของสื่อมวลชน ส่งเสริมความรู้เรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานและเสรีภาพ รวมทั้งส่งเสริมและพิทักษ์ประโยชน์ของผู้ผลิตสื่อ

คำสำคัญ : เสรีภาพสื่อ, กฎหมายดิจิทัล, วิชาชีพสื่อ, สื่อมวลชน

Title	The Press Freedom and Thai Digital Law: Challenges in Adjustment of Media practitioners in the Future.
Author	Kantira Chayawong, PhD.
Fund/Faculty/University	The Research Fund for new researcher in Faculty of Journalism and Mass Communication Thammasat University
Year	2023

ABSTRACT

This This research Aimed to study a situation of media freedom and digital law in Thailand compared to principles of international law, to listen to opinions from media professionals and relevant persons about challenges in working with freedom and digital law at present and in the future, and to create a guideline for improving digital laws to facilitate media operations, including creating a guideline for promoting media freedom to be consistent with current development of communication technology and digital laws in the future. The study was conducted based on a qualitative research design. An in-depth interview and document analysis were performed.

The study results revealed as follows: The meaning, definition, and types of digital law according to Ministry of Digital Economy and Society confused academics, lawyers, and media professionals. As for the operations of Thai media, it was found that there has been a challenge in working with freedom and digital laws since there have been threats to media freedom, legal restrictions on content production and presentation that may affect the image of government organizations. Meanwhile, digital laws contain general enforcement, not only the press. In order to improve the digital laws to support the operations of the press, they must be updated to cover all aspects. Digital laws should combine copyright protection and penalties should be adjusted to be similar to those of criminal laws. Today, some laws have harsher penalties than criminal laws based on similar

offenses. It was found that digital laws were the government's main tools. In addition, a guideline to promote the freedom of media was proposed to be consistent with the technological development of the press, namely, to promote media freedom to be in harmony with the technological development of the press, knowledge of the fundamental rights and freedom, including promoting and protecting the benefits of media producers.

Keywords : Press Freedom, Digital Laws , Media practitioners, Mass Media

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง “เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัล : ความท้าทายของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อกับการปรับตัวในอนาคต” ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของทุนโครงการวิจัยสนับสนุนนักวิจัยรุ่นใหม่ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งการทำรายงานวิจัยฉบับนี้จะประสบความสำเร็จไม่ได้ หากขาดความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายท่าน

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่สละเวลาให้สัมภาษณ์ ให้คำปรึกษา คำแนะนำ และแนวทางในการแสดงความคิดเห็นในต่อกฎหมายดิจิทัลให้สอดคล้องกับหลักการเสรีภาพสื่อในยุคปัจจุบัน จนรายงานวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอบคุณ ดร.ธนา ทูมมานนท์ ที่ให้โอกาสในการให้สัมภาษณ์และให้ความช่วยเหลือในส่วนของข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับรายงานวิจัยฉบับนี้

ขอบคุณ เพื่อนๆ และคณาจารย์ในคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนทุกคนที่คอยให้กำลังใจ และช่วยเหลือให้คำแนะนำมาโดยตลอดเวลา

ขอบคุณ ครอบครัว ที่คอยให้กำลังใจและสนับสนุนอยู่ตลอดเวลา ขอบคุณที่คอยให้โอกาสในการทำงาน

สุดท้ายนี้ คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานวิจัยเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ ไม่มากนักน้อย หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนต้องขออภัยมา ณ ที่นี้

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(1)
Abstract	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญตาราง	(4)
สารบัญรูปภาพ	(5)
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	4
1.3 คำถามนำวิจัย	5
1.4 ขอบเขตการศึกษา	5
1.5 นิยามศัพท์	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพสื่อ	8
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายดิจิทัล	18
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีอำนาจนิยม	34
2.4 ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคม	37
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อดิจิทัล	40

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	49
2.7 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย	54
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการศึกษา	
3.1 รูปแบบการศึกษา	55
3.2 แหล่งข้อมูล	55
3.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ	56
3.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ	56
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย	57
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	59
3.5 การตรวจสอบข้อมูล	60
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	60
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
4.1 สภาพการณ์เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัล	61
4.2 ความคิดเห็นจากสื่อมวลชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องความท้าทาย ในการปฏิบัติงานกับเสรีภาพกับกฎหมายดิจิทัลในปัจจุบันและในอนาคต	72
4.3 แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงาน ของสื่อมวลชน	82
4.4 แนวทางในการส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการ เทคโนโลยีของสื่อมวลชน	96
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการศึกษา	110
5.2 การอภิปรายผล	122
5.3 ข้อเสนอแนะ	128
บรรณานุกรม	131

ภาคผนวก

- 1.1 มาตราสำคัญพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่2) พ.ศ. 2560 137

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในอุตสาหกรรมสื่อ	47

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กฎหมายดิจิทัลในประเทศไทย	19
2.2 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย	54

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาของเทคโนโลยีส่งผลให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและทำให้มีการสื่อสารในโลกออนไลน์เพิ่มมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้การทำงานในวงการสื่อสารมวลชนต้องปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยและการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้อยู่รอดในสังคมข่าวสารที่มีการแข่งขันสูงมากในปัจจุบัน รวมทั้งต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการเสรีภาพสื่อและกฎหมายดิจิทัลเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานทางด้านสื่อและในการรายงานข่าวที่เกี่ยวข้องกับคดีดิจิทัล

ปัจจุบันกฎหมายดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญที่ต้องปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์จริงและต้องมีการปรับปรุงให้มีความทันสมัยและสอดคล้องเทคโนโลยีดิจิทัลในสถานการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากประเทศไทยได้มุ่งขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศโดยนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ (Digital Economy) แต่กระบวนการออกกฎหมายและแก้ไขกฎหมายให้ทันสมัยและเข้ากับสถานการณ์นั้นต้องใช้เวลา รวมทั้งต้องเผชิญกับความท้าทายในรูปแบบการกระทำความคิดใหม่ๆ ที่คาดไม่ถึง จึงต้องมีมาตรการป้องกันและรับมือกับความเสียหายในอนาคต กฎหมายดิจิทัลจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปรับเปลี่ยนแก้ไขอย่างเร่งด่วนซึ่งส่งผลให้ประชาชนในสังคมยังขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในกฎหมายดิจิทัลที่ปรับแก้ไขใหม่และมีศัพท์เทคนิคที่เข้าใจยาก จึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนที่จะต้องทำเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ทางด้านกฎหมายดิจิทัล รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ขณะที่สื่อมีหน้าที่และบทบาทที่ต้องทำงานหนักเพื่อประชาชน แต่กลับมีรายได้ลดน้อยลงจากการมีคู่แข่งมากขึ้น พฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป ยอดขายหรือยอดค่าโฆษณาที่ลดน้อยลงและยังเป็นกลุ่มวิชาชีพที่ต้องปรับตัวและต้องการความรู้ความเข้าใจกฎหมายดิจิทัลและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป

จากปรากฏการณ์สื่อใหม่ที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากในโลกทำให้หลายประเทศมีการปรับแก้ไขกฎหมายดิจิทัลและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ในต่างประเทศมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพการณ์สื่อมวลชนในปัจจุบัน ทั้งในด้านการพัฒนาเนื้อหาในแพลตฟอร์มและการกำกับดูแลเนื้อหาของแพลตฟอร์มขององค์กรสื่อในโลกออนไลน์ รวมทั้งการเข้ามาควบคุมให้องค์กรสื่อได้รายได้จากเนื้อหาที่อยู่ในโลกออนไลน์เพื่อให้สื่อมวลชนสามารถปรับตัวและอยู่รอดในยุคดิจิทัล โดยนโยบายและมาตรการทางกฎหมายในต่างประเทศเปลี่ยนจากบทบาทการกำกับดูแลและควบคุมสื่อเพียงอย่างเดียวมาเป็นการเพิ่มเรื่องการพัฒนาลิขสิทธิ์เสรีภาพ จริยธรรมสื่อ รวมทั้งการหาแนวทางในการช่วยให้องค์กรธุรกิจสื่อสามารถอยู่รอดได้ในยุคดิจิทัลซึ่งจะช่วยให้องค์กรสื่อมีรายได้ในการผลิตเนื้อหาที่มี

คุณภาพได้ หลังจากที่เราได้จากการโฆษณาหายไปจากการไปอยู่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ และยังมีคู่แข่งที่สามารถสร้างเนื้อหาได้ง่ายในช่องทางออนไลน์ที่มีต้นทุนต่ำกว่า ทำให้องค์กรสื่อจำนวนมากต้องปิดตัวลงหรือเลือกที่จะลดพนักงาน ลดคุณภาพเพื่อลดต้นทุนเพื่อความอยู่รอดในองค์กรสื่อ ปัจจุบันทั่วโลกมีการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและการทำงานจริงระหว่างองค์กรสื่อและผู้ให้บริการสื่อออนไลน์ องค์กรวิชาชีพสื่อ รวมทั้งพฤติกรรมผู้บริโภค

ปัจจุบัน ในประเทศไทยได้มีกฎหมายดิจิทัล ซึ่งเป็นกฎหมายแห่งราชอาณาจักรไทยที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัลโดยตรง ทั้งสิ้น 8 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) พระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติสภาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 รวมทั้งพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553

ในขณะเดียวกัน ประเทศไทยนั้นก็มีปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายดิจิทัลในเรื่องการสื่อสารเช่นกัน ทั้งนี้แม้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 จะมีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ในมาตรา 35 ที่บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร หรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้

การให้นำข่าวสารหรือข้อความใดๆ ที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนจัดทำขึ้นไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจ ก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อใดๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศ อยู่ในภาวะสงคราม

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย

การให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้ หน่วยงานของรัฐที่ใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินให้สื่อมวลชนไม่ว่าเพื่อประโยชน์ในการโฆษณา หรือประชาสัมพันธ์ หรือเพื่อการอื่นใดในทำนองเดียวกันต้องเปิดเผยรายละเอียดให้คณะกรรมการ ตรวจสอบเงินแผ่นดินทราบตามระยะเวลาที่กำหนดและประกาศให้ประชาชนทราบด้วย

เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง แต่ให้คำนึงถึงวัตถุประสงค์ และภารกิจของหน่วยงานที่ตนสังกัดอยู่ด้วย”

นอกจากนี้ ในกฎหมายดิจิทัลที่เกี่ยวข้องกับสื่อไม่มีความทันสมัยและไม่ทันกับปรากฏการณ์การสื่อสารที่เปลี่ยนไป เนื่องจากการออกกฎหมายอาจไม่ได้คำนึงถึงปรากฏการณ์สื่อในอนาคต แต่เป็นการถอดบทเรียนในอดีตหรือนำเหตุการณ์ปัจจุบันมาร่างเป็นกฎหมายส่งผลให้เป็นการวิหยาหล่อมคอก แทนการแก้ไขปัญหาย่างถูกจุดอย่างแท้จริง และเน้นกฎหมายดิจิทัลที่เกี่ยวข้องกับการค้าและธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ และโทรคมนาคมมากกว่าการสื่อสารมวลชน ยกตัวอย่างกรณีการเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลในสื่อสังคมนั้น ไม่ใช่มีเพียงองค์กรสื่อมวลชนขนาดใหญ่เท่านั้นที่เสนอข้อมูล แต่มีสื่อขนาดเล็ก นักข่าว นักข่าวพลเมือง และบุคคลทั่วไปที่ทำหน้ารายงานข่าวย่อข่าว สรุปข้อมูลเพื่อรายงานสถานการณ์ในสื่อสังคม แต่ในข้อยกเว้นของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 4 ของ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ได้ระบุไว้ว่า “กฎหมายนี้ไม่ใช่บังคับแก่...(3) บุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ทำการเก็บรวบรวมไว้เฉพาะ เพื่อกิจการสื่อมวลชน งานศิลปกรรม หรืองานวรรณกรรมอันเป็นไปตามจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ หรือเป็นประโยชน์สาธารณะเท่านั้น” นำไปสู่การตั้งคำถามว่า “ใครเป็น สื่อมวลชนบ้าง” ซึ่งยังไม่มีนิยามที่ชัดเจน จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้ทันสมัย

นอกจากนี้ยังพบปัญหาในการศึกษาระบบสภาพบังคับและบทลงโทษของกฎหมายไทย อันประกอบไปด้วยกฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง และกฎหมายปกครอง ซึ่งสื่อยังไม่เข้าใจสภาพบังคับและบทลงโทษของกฎหมายดิจิทัลแต่ละฉบับ เช่น พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 ซึ่งให้อำนาจหน้าที่ของ กสทช. ในการดำเนินคดีตามกฎหมาย โดยการดำเนินการมีหลายรูปแบบในการบังคับและการลงโทษ ซึ่งสามารถนำสภาพบังคับ และบทลงโทษ ได้แก่ ความรับผิดทางอาญา ความรับผิดทางแพ่ง และความรับผิดทางปกครองมาปรับใช้ (ทรงพล สงวนจิตร, 2560)

อย่างไรก็ตามแม้ว่า จะมีกรอบจริยธรรมสื่อ แต่นับวันจะถูกสังคมและเศรษฐกิจทำให้ล้าสมัยเลื่อนในประเด็นนี้และทำให้พบการละเมิดจริยธรรมในวงการสื่อเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะสภาพเทคโนโลยีการสื่อสารที่เปลี่ยนรูปแบบไป ทำให้มีการแข่งขันสูงมาก จำเป็นต้องเน้นความรวดเร็ว มีการแย่งยอดเข้าชม มีการสร้างกระแสสังคมเพื่อขายข่าว และบุคคลทั่วไปสามารถทำหน้าที่เสนอข้อมูลข่าวสารได้อย่างอิสระโดยไม่ต้องมีสังกัดหรือทำงานวิชาชีพสื่อโดยตรง และจริยธรรมไม่ได้บทลงโทษผู้ที่ละเมิดจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรมซึ่งแตกต่างจากกฎหมาย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องนำกฎหมายมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมคุณภาพและประสิทธิภาพของสื่อมวลชนของผู้มีอำนาจรัฐ แต่อย่างไรก็ตาม ก็สามารถนำกฎหมายมาใช้ในการจำกัดหลีกเลี่ยงหรือควบคุมการตรวจสอบและการต่อต้านรัฐบาลหรือหน่วยงานภาครัฐได้โดยปราศจากความชอบธรรมและกระทบต่อเสรีภาพของสื่อได้

นอกจากนี้โครงการวิจัยในหัวข้อ “เสรีภาพของสื่อกับกฎหมายดิจิทัล : ความท้าทายของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อในการปรับตัวในอนาคต” ยังมุ่งสร้างแนวทางในเสนอปรับแก้กฎหมายดิจิทัลให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับการปฏิบัติงานของสื่อในสังคมยุคดิจิทัลในอนาคต ทั้งยังเป็นการสร้างความร่วมมือกันระหว่างองค์กรวิชาชีพ นักวิชาชีพและนักวิชาการ และภาครัฐในการออกกฎหมายดิจิทัลที่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริงของสื่อมวลชนในอนาคต และมีความสอดคล้องกับหลักเสรีภาพสื่อสากลในระดับโลก รวมทั้งเป็นหลักประกันเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพสื่อ ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2565 – 2570) ที่เน้นในด้านความเชี่ยวชาญ การเป็นที่พึ่งของประชาชน (The world – class University for people) ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนารูปแบบความร่วมมือแห่งอนาคต (Future Collaboration) และมุ่งเน้นการเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อประชาชนที่ให้บริการวิชาการและบริการสุขภาพที่ได้มาตรฐานสากล รวมทั้งสอดคล้องกับปรัชญาดั้งเดิมของมหาวิทยาลัยที่มุ่งเน้นการสร้างบัณฑิตที่มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม รักษาไว้ซึ่งความถูกต้องยุติธรรมและเป็นดินแดนแห่งเสรีภาพทุกตารางนิ้ว ซึ่งปลูกฝังในเรื่องสิทธิเสรีภาพมาอย่างยาวนาน

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาในหัวข้อ “เสรีภาพของสื่อกับกฎหมายดิจิทัล : ความท้าทายของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อในการปรับตัวในอนาคต” เพื่อเป็นแนวทางเสนอปรับแก้กฎหมายดิจิทัลให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับการปฏิบัติงานของสื่อในสังคมยุคดิจิทัล โดยต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติซึ่งจากเดิมที่แก้ไขกฎหมายจากสถานการณ์ปัจจุบันและปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนั้นไปสู่การคาดการณ์ในอนาคตโดยคำนึงถึงการใช้และปัญหาจากเทคโนโลยีดิจิทัลในอนาคต เพราะว่าเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกระบวนการในการออกกฎหมายและแก้ไขกฎหมายมีความซับซ้อนที่ต้องใช้เวลา นอกจากนี้ยังเพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมและสร้างแนวทางในการคุ้มครองเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับหลักสากลของเสรีภาพของสื่อ เพื่อป้องกันการบังคับใช้กฎหมายดิจิทัลที่ไม่เป็นธรรมและกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพสื่อจากเจ้าหน้าที่ รวมทั้งพัฒนาเสรีภาพของสื่อในการรายงานข่าวและนำเสนอเนื้อหาทางสื่อดิจิทัล และเป็นแนวทางต่อยอดไปสู่สื่อทุกแขนงในอนาคตต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพการณ์เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายสากล

1.2.2 เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากสื่อมวลชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องความท้าทายในการปฏิบัติงานกับเสรีภาพกับกฎหมายดิจิทัลในปัจจุบันและในอนาคต

1.2.3 เพื่อสร้างแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน

1.2.4 เพื่อสร้างแนวทางในการส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันและกฎหมายดิจิทัลในอนาคต

1.3 คำถามนำวิจัย

1.3.1 ประเทศไทยมีสภาพการณ์เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายสากลเป็นอย่างไร

1.3.2 สื่อมวลชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความคิดเห็นต่อความท้าทายในการปฏิบัติงานกับเสรีภาพกับกฎหมายดิจิทัลในปัจจุบันและในอนาคตอย่างไร

1.3.3 ประเทศไทยควรมีแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนอย่างไร

1.3.4 ประเทศไทยควรมีแนวทางในการส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันและกฎหมายดิจิทัลในอนาคตอย่างไร

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ในโครงการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยเริ่มเก็บข้อมูลจากเอกสารและมีการสัมภาษณ์เชิงลึกในเวลาตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2566 – 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 โดยเก็บรวบรวมความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสื่อมวลชนหรือบุคลากรในองค์กรวิชาชีพสื่อวิทยุและโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อภาพยนตร์ สื่อออนไลน์ และสื่อสังคมที่มีประสบการณ์การทำงานสื่อมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี รวมทั้งนักวิชาการ และนักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1.5 นิยามศัพท์

1.5.1 **เสรีภาพสื่อ** หมายถึง เสรีภาพของสื่อโดยอ้างอิงตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพ คือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) รวมทั้งข้อบังคับในการคุ้มครองเสรีภาพสื่อจากองค์กรและสมาคมวิชาชีพทั้งในต่างประเทศและในประเทศ เพื่อมาปรับใช้ในการสร้างกรอบและแนวทางเสรีภาพของสื่อในประเทศไทยได้

1.5.2 **กฎหมายดิจิทัล** หมายถึง กฎหมายแห่งราชอาณาจักรไทยที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัลโดยตรง คือ พระราชบัญญัติสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) พระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติสภาคิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 รวมทั้งพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553

1.5.3 **กฎหมายสากล** หมายถึงกฎหมายที่เป็นบรรทัดฐานของกฎหมายจากในระดับนานาชาติ เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR) หรือในระดับกลุ่มภูมิภาค เช่น กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแห่งสหภาพยุโรป (General Data Protection Regulation : GDPR) เป็นต้น

1.5.4 **วิชาชีพสื่อ** หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติงานสื่อมวลชนทางด้านสื่อในสื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อภาพยนตร์ สื่อออนไลน์และสื่อสังคม

1.5.5 **องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน** หมายถึง องค์กรที่เป็นการรวมตัวของผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อ คือ สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ และสหภาพแรงงานกลางสื่อมวลชนไทย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 สามารถนำไปส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันและกฎหมายดิจิทัลในอนาคต

1.6.2 สามารถนำไปสร้างแนวทางในการสร้างเครือข่ายร่วมให้องค์กรวิชาชีพมีบทบาทในการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานสื่อให้สอดคล้องกับเสรีภาพสื่อมากยิ่งขึ้น

1.6.3 สามารถสะท้อนความคิดเห็นและเป็นพื้นที่ในการสื่อสารระหว่างผู้ปฏิบัติงาน สื่อมวลชน นักวิชาการ องค์กรวิชาชีพและผู้ออกกฎหมายและนโยบายได้มีความเข้าใจกันและหาแนวทางร่วมกันในส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันและกฎหมายดิจิทัลในอนาคต

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัย เรื่อง เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัล : ความท้าทายของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อกับการปรับตัวในอนาคต โดยคณะผู้วิจัยได้นำทฤษฎี แนวคิด และเอกสารที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิจัย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ โดยแบ่งหัวข้อออกเป็น 7 หัวข้อดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพสื่อ
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายดิจิทัล
- 2.3 ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคม
- 2.4 ทฤษฎีอำนาจนิยม
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อดิจิทัล
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพสื่อ

สิทธิและเสรีภาพสื่อมีความสำคัญต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อ ทั้งนี้สำหรับเสรีภาพสื่อหรือประชาชน ล้วนเป็นสิทธิพื้นฐานที่สมควรได้รับการปกป้องคุ้มครอง สอดคล้องกับหลักการ "เสรีภาพสื่อคือเสรีภาพประชาชน" ท้องคกรวิชาชีพสื่อได้ยึดเป็นหลักปฏิบัติมาโดยตลอดเช่นกัน (สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2566)

2.1.1 สิทธิและเสรีภาพสื่อในระดับสากล

ในระดับโลกมีหลักกฎหมายสากลด้านกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพ คือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) เพื่อมาปรับใช้ในการสร้างกรอบและแนวทางเสรีภาพของสื่อในประเทศไทยได้

จากเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญ สมัยที่ 3 ได้มีข้อมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งถือเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก และเป็นพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนทุกฉบับที่มีอยู่ในปัจจุบัน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนถือเป็นมาตรฐานที่ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้ร่วมกันจัดทำเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนทั่วโลก ทั้งนี้ ประเทศไทยเป็นหนึ่งใน 48 ประเทศแรกที่ลงคะแนนเสียง

ร่วมรับรองปฏิญญาฉบับนี้ในการประชุมดังกล่าว ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยมีข้อที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ คือ ข้อที่ 19 ที่ว่า “ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก ทั้งนี้ สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง และที่จะแสวงหา รับ และส่งข้อมูลข่าวสารและข้อคิดผ่านสื่อใด และโดยไม่คำนึงถึงพรมแดน” (กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2551)

อย่างไรก็ตาม แม้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะมีหลักในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ทว่าก็มีข้อจำกัดเช่นเดียวกันตามความใน ข้อ 29 (2) ในการใช้สิทธิและอิสรภาพของตน ทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัด เพียงเท่าที่มีกำหนดไว้ตามกฎหมายเท่านั้น เพื่อวัตถุประสงค์ของการได้มาซึ่งการยอมรับและการเคารพสิทธิและอิสรภาพอันควรของผู้อื่น และเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการอันสมควรทางด้านศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน และสวัสดิการทั่วไปในสังคมประชาธิปไตย และข้อ 29 (3) ความว่า “สิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ไม่อาจใช้ขัดต่อวัตถุประสงค์ และหลักการของสหประชาชาติ ไม่ว่าในกรณีใด และข้อ 30 ไม่มีบทใดในปฏิญญาที่อาจตีความได้ว่า เป็นการให้สิทธิใดแก่รัฐ กลุ่มคน หรือบุคคลใดในการดำเนินกิจกรรมใด หรือกระทำการใด อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิและอิสรภาพใดที่กำหนดไว้” (กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2551)

ขณะที่กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ซึ่งเป็นหลักกฎหมายสากลซึ่งมีเนื้อหาในส่วนที่ 1 (ข้อ 1) กล่าวถึงสิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเอง ขณะที่ส่วนที่ 2 (ข้อ 2-5) กล่าวถึงพันธกรณีของรัฐภาคีที่รับรองจะเคารพและประกันสิทธิของบุคคล รวมถึงการห้ามเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลทางเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง สัญชาติ สถานะทางเศรษฐกิจ สังคม ถิ่นกำเนิด หรือสภาพอื่นใด และในส่วนที่ 3 (ข้อ 6-27) กล่าวถึงสาระของสิทธิในส่วนที่เป็นสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง อาทิ เสรีภาพในการมีชีวิต เสรีภาพจากการถูกทรมาน การห้ามมิให้บุคคลถูกจับกุมตามอำเภอใจ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก โดยไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 และมีผลใช้บังคับกับไทยเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2540 (กระทรวงการต่างประเทศ, มปป.)

ทั้งนี้ หลักกฎหมายสากล สามารถนำมาปรับใช้กับสังคมได้เป็นอย่างดี โดยจากการศึกษาของ วิลาลินี จันทรวิวัฒน์ (2564) เรื่อง ความท้าทายของประเทศไทยในการบังคับใช้ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและ สิทธิทางการเมือง (ICCPR) ต่อเหตุการณ์ชุมนุมในสมัยรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทรโอชา พ.ศ.2562-2564 พบว่า ความท้าทายของประเทศไทยในการบังคับใช้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง ข้อที่ 21 (ICCPR) ต่อเหตุการณ์ชุมนุม ในสมัยรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทรโอชา พ.ศ.2562-2564 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการบังคับ

ใช้กฎหมายที่เกินกว่าความจำเป็นจากเหตุการณ์การชุมนุมในห้วงเวลานี้ และมุ่งเน้นถึงความสำคัญของหลักสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน เพื่อให้เข้าใจถึงปัญหาและอุปสรรค อันเป็นความท้าทายของประเทศไทยในการปรับใช้กติการะหว่างประเทศ ว่าเพราะเหตุใดถึงไม่สามารถบังคับใช้กับประเทศไทยได้โดยสมบูรณ์ ต่อการเกิดขึ้นของสถานการณ์ความรุนแรงของผู้บังคับใช้กฎหมายที่ลิดรอนเสรีภาพ รวมถึงยังสร้างความเสียหายต่อทรัพย์สิน และชีวิตของประชาชนอย่างประจักษ์ นับเป็นการละเมิดสิทธิพลเมืองภายใต้กติการะหว่างประเทศ ดังนั้นผู้เขียนจึงนำแนวคิด ระบอบระหว่างประเทศเชิงซ้อน (International regime complex) มาศึกษาถึงปรากฏการณ์ดังกล่าว ซึ่งจากการศึกษาพบว่า กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มิได้มีความสอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศไทย และการไม่มีอำนาจศูนย์กลางในการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้ละเมิด ส่งผลให้ประเทศไทยยังคงละเมิดกติกาดังกล่าวได้ ซึ่งการไม่ยึดโยงกับเจตนารมณ์ด้านสิทธิมนุษยชนอันเป็นจุดมุ่งหมายหลักของความร่วมมือระหว่างประเทศนี้ นับเป็นความท้าทายที่สำคัญของประเทศไทย

ทั้งนี้ เห็นได้ชัดว่า มีแนวทางสอดคล้องไปกับแนวทางปฏิบัติในการคุ้มครองเสรีภาพสื่อของ European Parliamentary Research Service (EPRS)(2015) เรื่อง Press freedom in the EU Legal framework and challenges มีหลักการดังนี้ เสรีภาพในการแสดงออกและข้อมูลรวมทั้งเสรีภาพของสื่อมวลชน ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการสร้างความคิดเห็นสาธารณะ ทำให้ประชาชนสามารถตัดสินใจทางการเมืองได้อย่างมีข้อมูลเพียงพอ เสรีภาพเหล่านี้จึงมีความจำเป็นสำหรับระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นหนึ่งในค่านิยมพื้นฐานที่ประเทศสมาชิกทั้งหมดซึ่งเป็นรากฐานของสหภาพยุโรป (มาตรา 2 TEU) เสรีภาพของสื่อมวลชนในกรอบกฎหมายของสหภาพยุโรปเป็นสิทธิพื้นฐานที่บัญญัติไว้ในกฎบัตรสิทธิพื้นฐานของสหภาพยุโรป โดยมีบทบัญญัติที่คล้ายคลึงกันมากกับเสรีภาพของสื่อมวลชนในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของยุโรปในระดับสหภาพยุโรป เสรีภาพของสื่อมวลชนนั้นสำคัญมาก ดังนั้นจึงพิจารณาจากมุมมองทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ในส่วนของศาลยุติธรรมของสหภาพยุโรป (CJEU) เริ่มมองเห็นความสำคัญของความหลากหลายทางสื่อตั้งแต่เนิ่นๆ ไม่เพียงแต่เพื่อให้สื่อปฏิบัติหน้าที่ได้ทั่วสหภาพยุโรปอย่างเสรีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการประกันความหลากหลายทางความคิดเห็นด้วย คำตัดสินของศาลเน้นย้ำถึงความสำคัญของความหลากหลายทางสื่อและเสรีภาพสื่อ รวมถึงประชาธิปไตยในสหภาพยุโรปด้วย รัฐสภายุโรปสนับสนุนเสรีภาพสื่อและความหลากหลายทางสื่อในสหภาพยุโรปและต่างประเทศ ทางรัฐสภาสหภาพยุโรปได้กล่าวถึงประเด็นประสิทธิภาพของเสรีภาพสื่อในฐานะสิทธิพื้นฐานของสหภาพยุโรปและคุณค่าเชิงวัตถุประสงค์ของสหภาพยุโรปเนื่องจากสถาบันของสหภาพยุโรปแทบไม่มีโอกาสดำเนินการเพื่อบังคับให้รัฐสมาชิกเคารพสิทธิและคุณค่าพื้นฐานของสหภาพยุโรป

เช่นเดียวกันยังสอดคล้องกับงานศึกษาของพัชร์ นิยมศิลป์ (2565) ที่ศึกษาเรื่อง การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อพลเมืองในการชุมนุมสาธารณะ ซึ่งมุ่งศึกษาถึงปัญหาการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อพลเมืองในพื้นที่การชุมนุมสาธารณะในประเทศไทย โดยได้วิเคราะห์และศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายและแนวปฏิบัติของต่างประเทศ ประกอบกับแนวปฏิบัติในการให้ความคุ้มครองเสรีภาพสื่อและการดูแลการชุมนุมสาธารณะ ตามข้อความเห็นทั่วไป (General Comment) ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Human Rights Committee) ที่รัฐภาคีของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ใช้อ้างอิงเป็นมาตรฐานเดียวกันในฐานะตัวอย่างของการตีความและการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐในการให้ความคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออกและเสรีภาพในการชุมนุม จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีปัญหาการแทรกแซงและจำกัดสิทธิและเสรีภาพของสื่อพลเมืองในการชุมนุมสาธารณะอย่างไม่สอดคล้องกับหลักการและแนวปฏิบัติของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติอยู่หลายประการด้วยกัน โดยที่สาเหตุหลักของปัญหานั้นมาจาก ความไม่ชัดเจนของขอบเขตของการคุ้มครองเสรีภาพที่ใช้ในการทำการรายงานข่าวในพื้นที่การชุมนุมสาธารณะ การกำหนดคำนิยามของคำว่า “ผู้ชุมนุม” ในพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มีลักษณะที่กว้างขวาง และกลไกในการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถคุ้มครองการใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อพลเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น เอกอัครราชทูตฯ จึงได้เสนอแนวทางในการแก้ไขสาเหตุหลักของปัญหา โดยรัฐควรมีการขยายขอบเขตของการคุ้มครองการใช้เสรีภาพในการแสดงออกและเสรีภาพในการนำเสนอข่าวของประชาชนให้ครอบคลุมสื่อมวลชนทุกแขนงมากยิ่งขึ้น ควรมีการปรับปรุงแก้ไขคำนิยามคำว่า “ผู้ชุมนุม” และเพิ่มเติมคำนิยามคำว่า “สื่อมวลชน” และ “ผู้สังเกตการณ์” ในพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 รวมทั้งต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกลไกที่ใช้ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐให้สามารถคุ้มครองการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนที่เป็นสื่อพลเมืองสามารถมั่นใจได้ว่า จะสามารถใช้เสรีภาพในการแสดงออกและเสรีภาพในการเสนอข่าวเพื่อทำการรายงานข่าวในพื้นที่การชุมนุมสาธารณะได้ โดยไม่ถูกแทรกแซงและจำกัดอย่างไม่สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วน และแนวปฏิบัติในการคุ้มครองเสรีภาพสื่อตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

2.1.2 สิทธิและเสรีภาพสื่อในประเทศไทย

ในประเทศไทยมีกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพเป็นกฎหมายสูงสุดที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพสื่อในประเทศไทย โดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 จะมีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ในมาตรา 35 ที่บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร หรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้

การให้นำข่าวสารหรือข้อความใดๆ ที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนจัดทำขึ้นไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจ ก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อใดๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศ อยู่ในภาวะสงคราม

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย”

จากรัฐธรรมนูญที่ใช้กันมาแต่ละฉบับ ตั้งแต่ พ.ศ.2475 เป็นต้นมานั้น แม้จะบัญญัติถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งเสรีภาพของสื่อมวลชนจนเป็นการบัญญัติไปตามธรรมเนียมไปแล้ว ทว่าในความเป็นจริงมิได้มีความเป็นกฎหมายสูงสุดที่กฎหมาย กฎหรือข้อบังคับใดจะมีเนื้อหาขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญได้ดังที่ได้บัญญัติในหมวด 1 บททั่วไป ทั้งนี้ เป็นเพราะกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญจำกัดอยู่แต่เฉพาะผู้มีอำนาจปกครองบ้านเมืองและร่างขึ้นในสภาวะที่บ้านเมืองตกอยู่ภายใต้การปฏิวัติเสียเป็นส่วนใหญ่ เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อ แต่ในทางปฏิบัติกลับพบเจอกับการใช้อำนาจของรัฐบาล และเจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองแบบอำนาจนิยม

จากคำกล่าวที่ว่า “เสรีภาพสื่อคือเสรีภาพประชาชน” นั้นมาจาก กิจการสิ่งพิมพ์และหนังสือพิมพ์ได้ก่อกำเนิดขึ้นมาก่อนสื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่างวิทยุกระจายเสียงและ วิทยุโทรทัศน์ ประเทศไทยมีหนังสือพิมพ์เป็นครั้งแรกสมัยรัชกาลที่ 3 ต่อมาในปี พ.ศ.2407 ก็เริ่มมีกฎหมายและประกาศออกมากำหนดควบคุมการเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็น คนทำหนังสือพิมพ์ได้ใช้หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองการปกครองซึ่งเกิดข้อขัดแย้งกับผู้มีอำนาจมาแต่สมัยก่อนเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2475 และหลังจากเปลี่ยนแปลงมาเป็นประชาธิปไตยแบบรัฐสภาก็ดูเหมือนการควบคุมการใช้เสรีภาพของหนังสือพิมพ์จะมากขึ้นกว่าเมื่อครั้งยังปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (บุญเลิศ คชายุทธเดช(ช่างใหญ่), 2550)

ด้วยเหตุนี้ ความคิดเห็นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีเสรีภาพในการพูด การแสดงความคิดเห็น เป็นไปไม่ได้ที่ประชาชนถูกปิดปาก ห้ามพูด ห้ามแสดงความคิดเห็นจากการใช้อำนาจเผด็จการของผู้ปกครองแล้วหนังสือพิมพ์จะมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร การพิมพ์ การโฆษณา เป็นที่มาของคำกล่าวที่ว่า เสรีภาพหนังสือพิมพ์คือเสรีภาพประชาชน ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง สิ่งที่ควบคู่ไปกับเสรีภาพในการพูด การแสดงความคิดเห็นของประชาชนก็คือสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ใครจะแสดงอำนาจบาตรใหญ่กำหนดให้ประชาชนรับรู้ได้แต่เฉพาะเรื่องนั้น ไม่ให้รับรู้เรื่องนี้ไม่ได้ จึงทำให้สังคมตั้งคำถามว่า ‘กฎหมายลูกใหญ่กว่ากฎหมายแม่?’

เสรีภาพสื่อคือเสรีภาพประชาชน และเป็นการตอบสนองต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญที่แสดงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนว่าอยู่ภายใต้การปกครองที่

เป็นแบบอารยะหรืออยู่ภายใต้อำนาจที่คอยกดขี่ ช่มเหง คุกคาม รังแกประชาชนที่เห็นไม่ตรงกับรัฐบาลแล้วเหยอหน้า ขึ้นมาโต้เถียง อย่างไรก็ตามการถูกจำกัดเสรีภาพของสื่อและของประชาชนที่จะพูด แสดงความเห็นหรือการรับรู้ข่าวสารเป็นเรื่องปกติ โดยมีกฎหมายมาบังคับ ดังที่กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองข้อ 19 กำหนดไว้ และรัฐธรรมนูญของไทยทุกฉบับก็นำมาบัญญัติไว้ในวรรคที่ว่าด้วยการจำกัดเสรีภาพ จะต้องมีการออกมารองรับเฉพาะเพื่อคุ้มครองรัฐและบุคคลแต่กฎหมายที่ใช้นั้นไม่ว่าจะเป็นประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 เป็นต้นได้ใช้มาเป็นเวลานาน มีเนื้อหาที่มุ่งจะให้ความคุ้มครองกับรัฐ (ผู้มีอำนาจ-เจ้าหน้าที่รัฐในกระบวนการยุติธรรม) มากกว่าประชาชน ส่งผลให้ประชาชนเข้าไม่ถึงเสรีภาพในการพูด การแสดงความคิดเห็น การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา หากประชาชนคนไหนหรือหนังสือพิมพ์หรือคนทำสื่อแขนงอื่นรายไหนพูด เขียน แสดงความเห็นที่ผู้มีอำนาจไม่สบอารมณ์ หงุดหงิด ไม่พอใจก็จะใช้กฎหมายหรืออำนาจเถื่อน เข้าคุกคามทำร้ายและจำกัดอิสรภาพทันที โดยที่รัฐธรรมนูญช่วยเหลื่ออะไรไม่ได้ เพราะไม่รู้จะไปร้องกับใคร หรือบางที่ยิ่งร้องก็ยิ่งโดนหนักกว่าเดิม โดยหลักแล้ว กฎหมายที่ออกมาจะต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติหรือเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงของรัฐก็ถูกตีความจากผู้มีอำนาจในการปกครองว่าตัวเอง คือรัฐ ทุ้ทั้งที่รัฐคือประเทศที่มีประชาชนเป็นเจ้าของ ผู้ปกครองเป็นคนส่วนน้อยที่ก้าวขึ้นมาใช้อำนาจซึ่งอาจมาตามครรลองที่ควรจะเป็นหรือมาโดยการเผด็จอำนาจที่ใช้อาวุธ การใช้อำนาจของผู้ปกครองเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นการเซ็นเซอร์ข่าว การแจ้งข้อหาเพื่อจับกุมดำเนินคดีคนทำสื่อหรือประชาชนอย่างอยู่ยงคงกระพันเกิดขึ้นโดยง่าย

จากหลักกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่นนั้นเป็นความจำเป็นเพราะสิทธิ เสรีภาพของคนทุกคนถือว่าต้องเท่าเทียม แต่ด้วยเหตุที่มนุษย์ในสังคมต้องพูดจาติดต่อสื่อสารถึงกัน และผู้มีอำนาจปกครองประเทศจะต้องอยู่ในสายตาของประชาชน และต้องพร้อมในการถูกซักถามด้วยความสงสัยในการใช้อำนาจและต้องเปิดใจกว้างรับฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์หรือการด่าว่าจากประชาชนเพราะการใช้อำนาจนั้นเอาผลประโยชน์ของประเทศและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นเดิมพัน (บุญเลิศ คชายุทธเดช(ช่างใหญ่), 2550)

อย่างไรก็ตามสิทธิและเสรีภาพของสื่อ นั้น แม้จะมีกฎหมายที่สนับสนุนและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อ แต่ก็มีการมาควบคุมการทำงานของสื่อและสื่อต้องยอมเสียสิทธิบางอย่างในสถานการณ์ที่รัฐต้องใช้กฎหมายเข้ามาควบคุมเพื่อให้เป็นไปอย่างสงบเรียบร้อย ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ไม่ขัดต่อความมั่นคงของรัฐ และไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนบุคคลอื่น รวมทั้งพิทักษ์รักษาผลประโยชน์สาธารณะ

2.1.3 ข้อเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพสื่อ

เนื่องจาก "วันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก" ประจำปี 2566 ซึ่งจะมีขึ้นในวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 องค์การวิชาชีพสื่อตามรายนามในแถลงการณ์ ได้แก่ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย และสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ได้มีข้อเรียกร้อง 5 ข้อ ดังต่อไปนี้ (สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2566, ไทยพีบีเอส, 2566)

ข้อที่ 1 คัดค้านและพิทักษ์ไว้ซึ่งเสรีภาพการแสดงออกในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นเสรีภาพสื่อ เสรีภาพการแสดงความคิดเห็น ตลอดจนการชุมนุมหรือแสดงออกทางการเมืองที่สงบ สันติ และปราศจากอาวุธ อันเป็นสิทธิที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ข้อที่ 2 ปฏิรูปการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการแสดงออก เพื่อไม่ให้ถูกใช้เป็นเครื่องมือลิดรอนเสรีภาพของสื่อมวลชนและประชาชน และแก้ไขปัญหาการใช้กฎหมายปิดปากสื่อและประชาชน (SLAPP)

ข้อที่ 3 สร้างกลไกตรวจสอบและเอาผิดผู้ที่คุกคามสื่อหรือใช้ความรุนแรงต่อ คนทำงานสื่อได้อย่างแท้จริง เพื่อขจัดวัฒนธรรมการพินิจดลายนวล (Culture of Impunity)

ข้อที่ 4 ไม่นำเอา "ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพ สื่อมวลชน" ฉบับที่ตกไปแล้วในรัฐสภาชุดก่อน ขึ้นมาพิจารณาอีกในอนาคต

ข้อที่ 5 สนับสนุนกลไกการกำกับดูแลตนเองในวงการสื่อมวลชน ให้เป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพและเป็นอิสระ เพื่อยกระดับมาตรฐานวิชาชีพและส่งเสริมจริยธรรมสื่อควบคู่ไปกับ เสรีภาพสื่อพร้อมๆ กัน

ทั้งนี้ ทางองค์กรสื่อยังเป็นกำลังใจและพร้อมสนับสนุนสื่อมวลชนทุกแขนงให้ปฏิบัติ หน้าที่อย่างมีจริยธรรมและคุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชน ร่วมต่อสู้เพื่อส่งเสริมเสรีภาพ และ คัดค้านการลิดรอนเสรีภาพ ไม่ว่าจะผู้กระทำจะเป็นใครหรือฝ่ายใดก็ตาม การสร้างแนวร่วมวิชาชีพสื่อ เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพสื่อ

จากข้อเรียกร้องดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของบุญเลิศ คชายุทธเดช(ช่าง ใหญ่), 2550) อดีตบรรณาธิการอาวุโสและที่ปรึกษา บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) และอดีตสมาชิก สภาปฏิรูปแห่งชาติ(สปช.) มีข้อเสนอแนะเฉพาะส่วนในการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้สอดคล้องกับสิทธิและ เสรีภาพสื่อดังนี้

1. ควรมีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองกับสื่อมวลชนโดยเฉพาะซึ่งประกอบวิชาชีพใน การเป็นสื่อกลางในการเสนอข่าวและย่อมแสดงความคิดเห็น ตีชมเจ้าหน้าที่รัฐ อันหมายถึงผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมืองระดับชาติและท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐ องค์กรอิสระ เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม และเพื่อการรับรู้ ข่าวสารของประชาชน การบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่คุ้มครองชื่อเสียงเกียรติยศความ

เป็นอยู่ส่วนตัวและครอบครัว ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 34 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ข้อยกเว้นที่บัญญัติเพียงว่า “เพื่อประโยชน์ต่อสาธารณชน” นั้นอาจแคบไปและมักเกิดข้อถกเถียงว่า ประโยชน์ต่อสาธารณชนนั้น คืออะไรและอย่างไร เมื่อยอมรับในบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน หากการนำเสนอข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นเป็นโดยสุจริตก็ไม่ควรที่จะถูกดำเนินคดีและควรจะบัญญัติข้อความเพิ่มเติม ให้ชัดเจน

2. กฎหมายที่ออกมาเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐอันทำให้สามารถจำกัดเสรีภาพของสื่อได้ โดยเฉพาะการตรวจข่าวหรือบทความก่อนนำเสนอในภาวะสงครามและการรบ ดังที่ปรากฏในมาตรา 39 นั้น ‘ภาวะสงคราม’ หมายความว่า ช่วงที่รัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบกับการประกาศสงคราม ส่วนการรบนั้นไม่มีความชัดเจนว่าหมายถึงอะไร การร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่จึงต้องทำให้เกิดความชัดเจน

สำหรับการเซ็นเซอร์ในภาวะที่ประเทศใช้กฎอัยการศึกและประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินนั้น มาตรา 39 ได้ยกเลิกไปแล้ว แต่ในพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 ที่ออกสมัยรัฐบาล ดร.ทักษิณ ชินวัตรกลับมีบทบัญญัติให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐตรวจข่าวหรือบทความได้ก่อนนำเสนอในสื่อซึ่งถือว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญ ประเด็นนี้ก็ควรจะต้องพูดคุยกันให้ชัดเจนในการบันทึกเจตนารมณ์ขณะจัดทำรัฐธรรมนูญในเรื่องนี้

3. ปัญหาสำคัญที่กระทบต่อเสรีภาพสื่อก็คือวิธีการปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรม เช่นการไม่มีการไต่สวนมูลฟ้องที่จะให้ผู้กล่าวหาหมิ่นประมาทที่กระทำเพื่อส่วนรวมหรือทำตามวิชาชีพสื่อที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ของสาธารณะได้นำพยานมาให้ปากคำเพื่อแสดงให้เห็นว่าได้ทำไปด้วยความสุจริต เมื่อไม่มีมูล ก็ควรจะตกค่าแจ้งความหรือการฟ้องร้องนั้นเสีย

4. สื่อมวลชนด้านอิเล็กทรอนิกส์ควรจะได้รับการคุ้มครองอย่างเป็นธรรม

2.1.4 กรณีศึกษา : การเรียกร้องเสรีภาพสื่อ

สื่อมีการต่อสู้เพื่อเรียกร้องเสรีภาพโดยการรวมตัวกันเพื่อสร้างพลังในการต่อรอง มีการเคลื่อนไหวต่อสู้เชิงสัญลักษณ์ การต่อสู้ด้วยการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องทั่วโลก โดยคณะผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้

สำหรับการเรียกร้องเสรีภาพสื่อในประเทศไทยนั้น จากการศึกษาของสิริลักษณ์ พัฒนลีลาวศ์ (2546) เรื่อง การควบคุมของรัฐและการแทรกแซงสื่อมวลชนในรัฐบาล ดร. ทักษิณ ชินวัตร (2544 - 2545) โดยการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการในการควบคุม และแทรกแซงการทำงานของสื่อมวลชนในรัฐบาล ดร. ทักษิณ ชินวัตร รวมทั้งศึกษามิติของอุดมการณ์ทางวิชาชีพของสื่อมวลชนวิทยุโทรทัศน์และนิตยสารพิมพ์ ซึ่งวัดจากการปฏิบัติหน้าที่และวิธีการนำเสนอข่าวสาร รวมทั้งศึกษาแนวทางในการป้องกันการแทรกแซงสื่อมวลชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยวิธีการวิจัยผู้วิจัยศึกษาจากกรณีตัวอย่าง (Case study) เอกสารหลักฐานและการสัมภาษณ์แบบ

เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางวิชาชีพสื่อมวลชน รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.2540

ผลจากการวิจัยมีดังนี้ รัฐบาลของ ดร. ทักษิณ ชินวัตร มีการควบคุมการนำเสนอข่าวและการแทรกแซงสื่อมวลชนทั้งรูปแบบเก่าที่รัฐบาลในอดีตเคยนำมาใช้ และวิธีการแบบใหม่ในรูปของทุนนิยมทางการเมือง ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้ร่วมศูนย์อำนาจด้วยฐานการเมืองที่แข็งแกร่ง และเครือข่ายทางธุรกิจของบุคคลในรัฐบาลเข้าแทรกแซง ในลักษณะของอำนาจนิยมแบบแฝงเร้น รวมทั้งการเข้าซื้อหุ้นในสถานีโทรทัศน์ไอทีวี จนกระทั่งสมคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยประกาศให้ช่วงเวลา 1 ปีที่ ดร. ทักษิณ ชินวัตรเป็นรัฐบาลในปี พ.ศ. 2544 เป็นปีแห่งการแทรกแซงสื่อมวลชน สำหรับสื่อมวลชนมีการแสดงออกของอุดมการณ์ทางวิชาชีพสื่อในระดับที่แตกต่างกันคือ สื่อมวลชนที่มีแนวคิดแบบอิสลามนิยมจะทำหน้าที่รับใช้สังคม และมักต้องต่อสู้กับกลุ่มอำนาจเพื่อความชอบธรรมในการนำเสนอข่าวสารเพื่อประชาชน ส่วนสื่อมวลชนที่ยึดแนวคิดแบบอำนาจนิยม มักทำหน้าที่รับใช้กลุ่มอำนาจหรือองค์กรเจ้าของสื่อรวมทั้งยังทำหน้าที่รับใช้รัฐบาล ผลการศึกษาในเรื่อง แนวทางการป้องกันการควบคุมและการแทรกแซงสื่อมวลชนพบว่า ทุกฝ่ายควรให้ความร่วมมือและรัฐบาลควรแสดงความจริงใจในการส่งเสริมให้ประชาชนและสื่อมวลชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้วยการเร่งกระบวนการการปฏิรูปสื่อกระจายเสียงวิทยุและโทรทัศน์ให้เป็นรูปธรรม ส่วนภาคประชาชนควรรวมตัวกันในรูปขององค์กรต่างๆ หรือร่วมกับนักวิชาการสถาบันต่างๆ ยื่นข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลและกดดันให้รัฐบาลเข้าไปแก้ไขปัญหาในเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ประชาชนต้องคอยตรวจสอบมาตรการทางกฎหมายที่รัฐบาลจะผลักดันให้ออกมาบังคับใช้ในการควบคุมอิสรภาพของสื่อมวลชนอันอาจสวนทางกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ขณะที่การเรียกร้องเสรีภาพสื่อในต่างประเทศนั้น มีงานศึกษาของทองปาน สมพะวง (2542) เรื่อง การศึกษาพัฒนาการของระบบสื่อสารมวลชนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ค.ศ.1950-1997 โดยการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าใจพัฒนาการ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระบบสื่อสารมวลชนลาวในระหว่างปี ค.ศ. 1950-1997 และแนวโน้มของระบบสื่อสารมวลชนลาวในอนาคต โดยใช้กรอบแนวคิด ทฤษฎีระบบ ทฤษฎีองค์กร ทฤษฎีอำนาจนิยม ทฤษฎีสื่อมวลชนโซเวียต และทฤษฎีสื่อเพื่อการพัฒนา

ผลการวิจัย พบว่า ระบบการสื่อสารมวลชนลาวกำเนิดเกิดขึ้นจากความเรียกร้องต้องการของผู้นำทางการเมืองในแต่ละยุคสมัย โดยมีการพัฒนา ดังนี้ ในยุคที่หนึ่งระบบสื่อสารมวลชนลาวมีรูปแบบเป็น 2 ระบบในประเทศเดียวกัน คือ ฝ่ายราชอาณาจักรลาวมีหนังสือพิมพ์ 13 ฉบับ วิทยุกระจายเสียง 8 แห่ง และโรงพยาบาลนตร์ 15 แห่ง ฝ่ายประเทศลาว มีหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ วิทยุกระจายเสียง 2 แห่ง ในยุคที่สอง ระบบสื่อสารมวลชนลาวมีระบบเดียว เป็นระบบสื่อสารมวลชน

ของรัฐเพื่อทำหน้าที่สนองต่ออุดมการณ์ของรัฐในการสร้างประเทศขึ้นมาใหม่ มีหนังสือพิมพ์ 8 ฉบับ วิทยุกระจายเสียง 6 แห่ง โรงภาพยนตร์ 6 แห่ง และวิทยุโทรทัศน์ 1 แห่ง ในยุคที่สาม ระบบสื่อสารมวลชนลาวควบคุมโดยรัฐ มีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มีหนังสือพิมพ์ 11 ฉบับ วารสาร 27 ฉบับ วิทยุกระจายเสียง 15 แห่ง และวิทยุโทรทัศน์ 17 แห่ง ลักษณะความสัมพันธ์ของระบบสื่อสารมวลชน เป็นการรวมตัวอย่างเหนียวแน่น ซึ่งสื่อแต่ละประเทศต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐและ/หรือบทความสัมพันธ์ลาว ในแต่ละยุคสมัยที่ต่างกัน ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระบบสื่อสารมวลชน คือ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยี โดยมีปัจจัยทางการเมืองเป็นตัวกำหนดให้สื่อมวลชนมีการเปลี่ยนแปลงตลอดมา แนวโน้มของระบบสื่อสารมวลชนลาวในอนาคตจะพัฒนาตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยี และอิทธิพลของบริษัทข้ามชาติจะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเนื้อหาจะมีความหลากหลายสนองต่อความต้องการของมวลชนอย่างรวดเร็วกว่าเดิม

เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ Michael George Hayes (2014) เรื่อง “Challenges of The Press Freedom to Private News Media in Myanmar ” พบว่า บทบาทของสื่อในฐานะ “เสาหลักที่สี่ของชาติ” เป็นสิ่งสำคัญในการปฏิรูปประเทศเสรีภาพสื่อ (Press Freedom) ในประเทศเมียนมามีพัฒนาการดีขึ้นตั้งแต่การปฏิรูปประเทศในปี 2554 มีการยกเลิกคณะกรรมการตรวจข่าว (Censor Board) มีการปล่อยตัวนักเขียนอิสระและนักข่าวหลายราย หนังสือพิมพ์รายวันของเอกชนก็อนุญาตให้ตีพิมพ์ได้ อีกทั้งอนุญาตให้มีการตีพิมพ์ความเห็นทางการเมืองลงไปได้ ถึงแม้การปฏิรูปในพม่าทำให้อิสรภาพสื่อในเมียนมาเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังมีขีดจำกัดในหลายๆเรื่อง ทั้งในด้านการกดดันทางศีลธรรม การแจ้งข้อกล่าวหา การควบคุมบรรณาธิการข่าว อีกทั้งความยากที่จะเข้าถึง ข้อมูลข่าวสารและเสรีภาพสื่อ บุคลากรสื่อต้องเผชิญความท้าทายหลายประการในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านในประเทศเมียนมานี้ ตั้งแต่คณะกรรมการตรวจข่าวถูกยุบไปในปี 2555 การควบคุมการบรรณาธิการข่าวตกเป็นประเด็นที่อุปสรรคสำคัญสำหรับบุคลากรสื่อ การเข้าถึงข้อมูลเป็นอีกอุปสรรคหนึ่งสำหรับนักข่าวในประเทศเมียนมาถึงแม้จะมีการปฏิรูปแล้วในปี 2554 อีกทั้งสำนักข่าวต่างๆในประเทศพม่าพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับศักยภาพทางการเงินและบุคลากรด้านสื่ออุปสรรคสำคัญ วิทยานิพนธ์เล่มนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาความเป็นมาและสภาพแวดล้อมทางสังคม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิจัยใช้วิธีค้นคว้าข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบโครงสร้างและกึ่งโครงสร้าง การศึกษาที่มาสภาพแวดล้อมกรณีศึกษาและการศึกษาเอกสาร เพื่อให้เห็นสถานการณ์เสรีภาพสื่อในประเทศเมียนมาร์ในปัจจุบัน งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาขอบเขตของเสรีภาพสื่อในช่วงระหว่งการเปลี่ยนผ่านโดยเฝ้าสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่มีในปัจจุบันและประเมินอุปสรรคที่สำนักข่าวอิสระต้องเผชิญ วิทยานิพนธ์เล่มนี้ชี้ให้เห็นถึงการควบคุมเสรีภาพสื่อ ที่เป็นอุปสรรคของการปฏิรูปประชาธิปไตยในเมียนมาร์

จากการรวบรวมและศึกษาความหมาย และหลักการเสรีภาพสื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเสรีภาพสื่อกับการทำงานอย่างอิสระ ปราศจากการแทรกแซง ช่วงเวลาที่รัฐบาลเข้ามาแทรกแซง ทำให้ขาดเสรีภาพสื่อไปโดยปริยาย จะส่งผลกระทบต่อการทำงานของสื่อ สื่อจะหลีกเลี่ยงแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าติชมเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับชาติและท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐ องค์กรอิสระ ส่งผลกระทบต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องของประชาชน ขาดการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ เอกชน

2.2. แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายดิจิทัล

คำว่า ดิจิทัล ตามพจนานุกรม Oxford Languages ฉบับภาษาอังกฤษ หมายถึง ตัวเลข หรือที่ทำงานโดยตัวเลข หรือที่บันทึกภาพและเสียงในระบบตัวเลข ดังนั้นกฎหมายดิจิทัลจึงหมายถึง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกภาพหรือเสียงในระบบตัวเลข

สำหรับกฎหมายดิจิทัลของไทยนั้น เป็นกฎหมายแห่งราชอาณาจักรไทยที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัล โดยมี 8 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) พระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 รวมทั้งพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553

ภาพที่ 2.1 กฎหมายดิจิทัลในประเทศไทย
ที่มา : กระทรวงดิจิทัล

ขณะที่ในประเทศไทยยังต้องมีการนำกฎหมายลิขสิทธิ์ กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้กับการดำเนินคดี เป็นต้น นอกจากนี้กฎหมายไม่สอดคล้องกับการทำงานจริงของสื่อมวลชนและสภาพการณ์การสื่อสารในปัจจุบัน ทั้งนี้ในกฎหมายดิจิทัลและกฎหมายที่เกี่ยวข้องนั้น มีข้อสังเกตว่า มีจุดที่ต้องปรับแก้ไขให้สอดคล้องกับการทำงานจริงและสภาพการณ์ที่ต้องแข่งขันกันเองในองค์การสื่อด้วยกัน และแข่งขันกับในแพลตฟอร์มของโลกออนไลน์ รวมทั้งไม่ครอบคลุมการปฏิบัติงานในทุกมิติ แต่เป็นลักษณะอำนาจนิยมที่มีการใช้อำนาจรัฐในการควบคุมสื่อมากกว่าการส่งเสริมประสิทธิภาพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและเนื้อหาสาระต่อสาธารณชน สำหรับการขาดการใช้กฎหมายดิจิทัลเพื่อคุ้มครองพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพสื่อ ในทางปฏิบัติจริง กฎหมายดิจิทัลและกฎหมายทั่วไปที่สามารถนำมาใช้เกี่ยวข้องกับสื่อดิจิทัลมุ่งเน้นการควบคุมสื่อ เนื้อหาสื่อ แต่ไม่ได้มุ่งเน้นการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพสื่อไม่ได้มีการวางหลักประกันหรือบทลงโทษพิเศษสำหรับผู้ละเมิดสิทธิและเสรีภาพสื่อ ส่งผลให้สื่อมวลชนต้องพึ่งตนเอง องค์กรวิชาชีพในการรับมือต่อสถานการณ์ที่ถูกคุกคามสิทธิและเสรีภาพ รวมทั้งความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และปัญหาการบังคับใช้กฎหมายดิจิทัลที่มีผลกระทบต่อเสรีภาพสื่อมวลชน

ทั้งนี้กฎหมายดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของสื่อมีเพียง 3 เท่านั้น คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 รวมทั้งพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.

2553 ขณะที่ยังมีกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับสื่อดิจิทัล ทำให้เกิดความสับสนถึงความหมายที่แท้จริงของ ‘กฎหมายดิจิทัล’ การกระทำผิดในสื่อดิจิทัลอาจจะต้องปรับใช้กฎหมายอื่น นอกเหนือจากกฎหมายดิจิทัล

2.2.1 กฎหมายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

นโยบายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy Policy) เป็นการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลและการเรียกร้องความรับผิดชอบจากผู้ดูแลและควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่มีการใช้เทคโนโลยีที่สามารถเข้าถึงและเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลได้อย่างง่ายดาย และมีผลกระทบในวงกว้าง

ในประเทศไทยมีกฎหมายที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (Personal Data Protection Act (PDPA)) ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแห่งสหภาพยุโรป (General Data Protection Regulation : GDPR) ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ให้ความสำคัญคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของ “บุคคลธรรมดา” ให้สิทธิในการแก้ไข เข้าถึงหรือแจ้งลบข้อมูลเพื่อให้ไว้กับองค์กรเป็นต้น และกำหนดบทบาทหน้าที่และบทลงโทษหากองค์กรไม่ปฏิบัติตาม (กรรณก ศรีमुख, 2565)

สำหรับการปฏิบัติงานของสื่อที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลนั้น บางครั้งที่มีการรายงานข่าวนำเสนอเนื้อหาในรายการ ละครหรือสื่ออื่นๆ ซึ่งในบางครั้งไม่อาจขออนุญาตให้แต่ละบุคคลยินยอมได้หมดจึงส่งผลให้เกิดการตั้งคำถามในประเด็นนี้ นอกจากนั้นในการเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลในสื่อสังคมนั้น ไม่ใช่มีเพียงองค์กรสื่อมวลชนขนาดใหญ่เท่านั้นที่เสนอข้อมูล แต่มีสื่อขนาดเล็ก นักข่าว นักข่าวพลเมือง และบุคคลทั่วไปที่ทำนารายงานข่าว ย่อข่าว สรุปข้อมูลเพื่อรายงานสถานการณ์ในสื่อสังคม แต่ในข้อยกเว้นของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

ในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ในมาตรา 4 อนุมาตรา 3 มีเงื่อนไขที่ว่า “บุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ทำการเก็บรวบรวมไว้เฉพาะเพื่อกิจการสื่อมวลชน งานศิลปกรรม หรืองานวรรณกรรมอันเป็นไปตามจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพหรือเป็นประโยชน์สาธารณะเท่านั้น” จากมาตรา 4 นั้น แสดงว่า พระราชบัญญัตินี้ไม่ใช่บังคับแก่บุคคลหรือนิติบุคคลที่ปฏิบัติตามจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพสื่อด้วย

แม้ว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ในมาตรา 4 อนุมาตรา 3 จะไม่ใช้บังคับกับสื่อที่ปฏิบัติตามจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพสื่อหรือเป็นประโยชน์สาธารณะเท่านั้น แต่ในข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ พ.ศ. 2564 ในหมวด 2 หลักจริยธรรมทั่วไป ตามหลักการเคารพสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ข้อ 17 สื่อมวลชนพึงละเว้นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ (สภาการ

สื่อมวลชนแห่งชาติ, 2564) แสดงให้เห็นว่า สื่อยังคงต้องเคารพสิทธิส่วนบุคคล ควรนำเสนอข้อมูลส่วนบุคคลโดยได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลเสียก่อน เว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ นำไปสู่การตั้งคำถามว่า “ใครเป็น สื่อมวลชนบ้าง” ซึ่งยังไม่มีนิยามที่ชัดเจน จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้ทันสมัย

จากการที่นายเจียรชัย ณ นคร ประธานกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (พีพีทีวี, 2565) ได้อธิบายถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้หน่วยงานใดๆ ก็ตามนำข้อมูลของประชาชนไปใช้อย่างไม่เหมาะสม เช่น การนำข้อมูลส่วนบุคคลเอาไปทำการตลาด ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เราได้รับโทรศัพท์จากใครไม่รู้ หรือได้รับสแปมเมล (Spam mail) แต่สำหรับบุคคลทั่วไป ที่ไม่ได้เป็นนิติบุคคล จะได้รับข้อยกเว้น เช่น ถ่ายรูปแล้วติดคนอื่นมาด้วย จะต้องดูที่เจตนาว่าต้องการไปรบกวนสิทธิเขาหรือไม่ หากไม่มีเจตนาจะทำให้เขาเสื่อมเสีย ก็ไม่เป็นไร เพียงแต่ถ้าเจ้าของข้อมูลขอให้ลบ ผู้ที่นำข้อมูลส่วนบุคคลไปเผยแพร่ก็เพียงลบออกเท่านั้น

นอกจากนี้นายเจียรชัย ณ นคร (พีพีทีวี, 2565) ยังอธิบายเพิ่มเติมว่า การบังคับใช้กฎหมาย PDPA สำหรับสื่อมวลชนนั้น ยังไม่มีการระบุข้อยกเว้นเอาไว้อย่างชัดเจนมากนัก เนื่องจากกล่าวแทนองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนคงเป็นไปได้ และคำนิยามของคำว่าสื่อมวลชน จะรวมถึงอาชีพยูทูบเบอร์ หรือนักข่าวพลเมือง ว่าเขาจะได้รับข้อยกเว้นในฐานะสื่อมวลชนด้วยหรือไม่ ก็ต้องให้องค์กรวิชาชีพกำหนดอย่างแน่ชัดอีกที แต่ใจความสำคัญ คือ ใครที่บอกว่าตัวเองเป็นสื่อ อาจเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนหรือไม่ก็ได้ ก็ต้องทำงานตามภายใต้จริยธรรมสื่อ ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน และถ้ามีตัวเชื่อมอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวพันกับองค์กรสื่อ สิ่งนี้ก็เป็นเครื่องยืนยันตัวตนความเป็นสื่อของเขาอยู่แล้ว แบบนี้ก็ไม่ต้องกลัวว่าจะไม่ได้รับการยกเว้น และโดยปกติการทำงานของสื่อ จะทำตามจริยธรรมสื่ออยู่แล้ว โอกาสสุ่มเสี่ยงผิดกฎหมายจึงค่อนข้างน้อย

อย่างไรก็ตามในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมิได้มีข้อปฏิบัติในการเคารพสิทธิส่วนบุคคลและการนำเสนอข้อมูลส่วนบุคคลที่ชัดเจน ขณะที่พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มีหลักการในการใช้ เปิดเผย ประมวลผลและความรับผิดชอบต่อความเสียหายต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไว้เพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้อย่างชัดเจน โดยมีหลักการดังนี้

2.2.1.1 ประเภทของข้อมูลส่วนบุคคล

- ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป (Personal Data) ข้อมูลส่วนบุคคล คือ ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลที่ทำให้ระบุตัวบุคคลได้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ เลขบัตรประจำตัวประชาชน ชื่อ – นามสกุล ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ อีเมล รหัสนักเรียน เป็นต้น (กรรณก ศรีमुख, 2565)

- ข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหว (Personal Sensitive Data) ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความคิดเห็นทางการเมือง ความเชื่อในลัทธิ ศาสนาหรือปรัชญา

พฤติกรรมทางเพศ ประวัติอาชญากรรม ข้อมูลสุขภาพ ความพิการ ข้อมูลสหภาพแรงงาน ข้อมูลพันธุกรรม ข้อมูลชีวภาพ หรือข้อมูลอื่นใดซึ่งกระทบต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเป็นกรณีที่มีความอ่อนไหว ทั้งนี้ข้อมูลชีวภาพ หมายถึงข้อมูลส่วนบุคคลที่เกิดจากการใช้เทคนิคหรือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการนำลักษณะเด่นทางกายภาพหรือทางพฤติกรรมของบุคคลมาใช้ทำให้สามารถยืนยันตัวตนของบุคคลนั้นที่ไม่เหมือนกับบุคคลอื่นได้ เช่น ข้อมูลภาพจำลองใบหน้า ข้อมูลจำลองมาตา หรือข้อมูลจำลองลายนิ้วมือ เป็นต้น

2.2.1.2 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคล

จากพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 สามารถกำหนดบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ไว้ 3 บุคคล ดังนี้ (กรรณก ศรีमुख, 2565)

1) เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล (Data Subject) เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล คือ บุคคลที่ข้อมูลชุดนั้น ๆ สามารถระบุไปถึงได้

2) ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล (Data Controller) ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล คือ คนบริษัทหรือองค์กรต่าง ๆ ที่เป็นคนตัดสินใจว่าจะมีการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลอะไร เพื่ออะไร อย่างไร ภายใต้ PDPA ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเป็นผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบหลักที่ต้องปฏิบัติตาม PDPA ให้ครบถ้วน บริษัททุกบริษัททันทีที่มีพนักงานคนแรก ที่ต้องใช้ข้อมูลเพื่อจ่ายเงินเดือน ก็เป็น Data Controller แล้วทั้งสิ้น

3) ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล (Data Processor) ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล คือ คนบริษัทหรือองค์กรต่าง ๆ ที่ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล โดยจะทำภายใต้คำสั่ง หรือในนามของ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล (Data Controller) เท่านั้น ไม่ได้เป็นคนตัดสินใจทำการประมวลผลข้อมูลด้วยตัวเอง

2.2.1.3 สิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

จากพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 จากมาตรา 23 และมาตรา 30 – 35 คุ้มครองและให้สิทธิกับเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล (Data Subject Right) ไว้ 7 ข้อ ดังนี้ (สำนักงานคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล, 2562, PDPA Pro, 2563)

ข้อที่ 1 สิทธิได้รับการแจ้งให้ทราบ (Right to be informed) : ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องแจ้งรายละเอียดและวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลให้เจ้าของข้อมูลทราบก่อนหรือขณะเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเจ้าของข้อมูลมีสิทธิที่จะทราบว่า จะจัดเก็บข้อมูลอะไรบ้าง รวมถึงระยะเวลาการจัดเก็บ สถานที่ และวิธีการติดต่อกับผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งมักจะเห็นการแจ้งข้อมูลเหล่านี้ตามข้อกำหนดและตามนโยบายความเป็นส่วนตัวก่อนที่ผู้ใช้งานเว็บไซต์จะสมัครสมาชิก หรือตามแบบฟอร์มก่อนเปิดบัญชีธนาคาร

ข้อที่ 2 สิทธิขอเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล (Right of access) : เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีสิทธิขอเข้าถึงและขอรับสำเนาข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตนเองจากผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล หรือขอให้เปิดเผยถึงการได้มาซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลที่ตัวเองอาจไม่แน่ใจว่าได้ให้ความยินยอมไปหรือไม่ โดยสิทธิการเข้าถึงข้อมูลนั้นต้องไม่ขัดต่อกฎหมายหรือคำสั่งศาล และการใช้สิทธินั้นต้องไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น ซึ่งผู้ใช้งานเว็บไซต์อาจเข้าไปดูข้อมูลตนเองในบัญชีสมาชิกของตนเองได้ หรือร้องขอกับผู้ดูแลระบบได้

ข้อที่ 3 สิทธิขอให้โอนข้อมูลส่วนบุคคล (Right to data portability) : ในกรณีที่เจ้าของข้อมูลต้องการให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลรายแรกโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังผู้ควบคุมรายอื่น ก็สามารถขอให้ผู้ควบคุมรายแรกจัดทำข้อมูลให้อ่านได้ง่ายหรือจัดทำข้อมูลในรูปแบบที่เข้าถึงได้ด้วยวิธีการอัตโนมัติ และโอนไปยังผู้ควบคุมอีกรายได้ ซึ่งข้อมูลที่โอนไปนั้น เจ้าของข้อมูลก็ยังขอรับข้อมูลนั้นจากผู้ควบคุมข้อมูลรายแรกได้อีกด้วย แต่การใช้วิธีการนี้จะต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย สัญญา หรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เช่น การย้ายพนักงานจากบริษัทหนึ่งไปยังอีกบริษัทหนึ่ง ตัวพนักงานก็สามารถใช้สิทธิให้บริษัทแรกโอนย้ายข้อมูลส่วนบุคคลไปยังบริษัทที่กำลังจะย้ายไปได้ รวมถึงขอรับสำเนาข้อมูลของตนเองได้

ข้อที่ 4 สิทธิขอให้แก้ไขข้อมูลส่วนบุคคล (Right of rectification) : เจ้าของข้อมูลมีสิทธิที่จะขอแก้ไขข้อมูลส่วนบุคคลของตนเองให้มีความถูกต้อง เป็นปัจจุบัน และไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้ โดยการแก้ไวนั้นจะต้องเป็นไปด้วยความสุจริต และไม่ขัดต่อหลักกฎหมาย ซึ่งตามเว็บไซต์ส่วนใหญ่ เราจะสามารถเข้าไปแก้ไขข้อมูลส่วนตัว เช่น ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ รหัสผ่าน ในหน้าบัญชีสมาชิกเองได้

ข้อที่ 5 สิทธิคัดค้านการเก็บรวบรวมใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล (Right to object) : เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลสามารถคัดค้านการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลได้ โดยร้องขอต่อผู้ควบคุมข้อมูลเมื่อไรก็ได้ โดยร้องขอผ่านแบบฟอร์มที่ผู้ให้บริการจัดไว้ หรือติดต่อกับผู้ดูแลระบบ

ข้อที่ 6 สิทธิขอให้ลบหรือทำลายหรือทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลเป็นข้อมูลที่ไม่สามารถระบุตัวบุคคลได้ (Right to erasure / Right to be forgotten) : ในกรณีที่ข้อมูลส่วนบุคคลหมดความจำเป็นในการเก็บรักษาไว้ตามวัตถุประสงค์ หรือผู้ควบคุมนำข้อมูลไปเผยแพร่ในที่สาธารณะ หรือข้อมูลนั้นสามารถเข้าถึงได้ง่าย เจ้าของข้อมูลมีสิทธิขอให้ผู้ควบคุมลบหรือทำลายข้อมูลส่วนบุคคล หรือทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลเป็นข้อมูลที่ไม่สามารถระบุตัวตนได้ โดยผู้ควบคุมข้อมูลต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายและการดำเนินการนั้น

ข้อที่ 7 สิทธิขอให้ระงับการใช้ข้อมูลส่วนบุคคล (Right to restrict processing) : เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีสิทธิขอให้ผู้ควบคุมข้อมูลระงับการใช้ข้อมูลได้ ไม่ว่าจะในกรณีที่เกิดเปลี่ยนใจไม่

ต้องการให้ข้อมูลแล้ว หรือเปลี่ยนใจระงับการทำลายข้อมูลเมื่อครบกำหนดที่ต้องทำลาย เพราะมีความจำเป็นต้องนำข้อมูลไปใช้ในทางกฎหมายหรือการใช้สิทธิเรียกร้องก็สามารถทำได้

ข้อที่ 8 สิทธิในการเพิกถอนความยินยอม (Right to withdraw consent) : กรณีเจ้าของข้อมูลเคยให้ความยินยอมในการใช้ข้อมูลไป ต่อมาเกิดเปลี่ยนใจ ก็สามารถยกเลิกความยินยอมนั้นเมื่อไหร่ก็ได้ โดยการยกเลิกจะต้องไม่ขัดต่อข้อจำกัดสิทธิในการถอนความยินยอมทางกฎหมาย หรือสัญญาที่ให้ประโยชน์แก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้ให้ความยินยอมไปก่อนหน้านี้ เช่น เราสามารถขอยกเลิกติดตามข่าวสารทางอีเมลของเว็บไซต์ได้ โดยกดที่ปุ่ม unsubscribe ที่แนบมาในอีเมล โดยการยกเลิกนี้ไม่ควรยุ่งยากซับซ้อน หรือต้องเสียค่าใช้จ่าย

ข้อที่ 9 สิทธิในการร้องเรียน (Right to Complain) : เจ้าของข้อมูลมีสิทธิร้องเรียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการตาม PDPA ได้ ถ้าผู้ควบคุม ผู้ประมวลผล รวมทั้งลูกจ้างหรือผู้รับจ้างของผู้ควบคุม ผู้ประมวลผล ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย รวมถึงมีสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนทางศาลด้วย

2.2.1.4 แนวทางในการปฏิบัติ

บุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล (บริษัท ห้างร้าน มูลนิธิ สมาคม หน่วยงาน องค์กร ร้านค้า หรืออื่นใดก็ตาม) หากมีการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลไว้หรือมีการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ หรือนำไปเปิดเผยไม่ว่าจะวัตถุประสงค์ใดก็ตาม จำเป็นต้องได้รับ คำยินยอม (Consent) จากเจ้าของข้อมูลด้วย เว้นแต่จะเป็นไปตามข้อยกเว้นกฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งมีข้อยกเว้นที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลได้โดยไม่ต้องขอความยินยอม ดังนี้

- ก. Scientific or Historical Research : เป็นการจัดทำเอกสารประวัติศาสตร์ จดหมายเหตุ การศึกษาวิจัยหรือสถิติ
- ข. Vital Interest : เพื่อป้องกันหรือระงับอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพของบุคคล เช่น การเข้ารับบริการทางการแพทย์ ณ โรงพยาบาล
- ค. Contract : เป็นการจำเป็นเพื่อการปฏิบัติตามสัญญา เช่น เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลทำสัญญากู้ยืมเงินจากธนาคาร ธนาคารสามารถเก็บรวบรวมใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนั้นได้ตามวัตถุประสงค์ของสัญญา
- ง. Public Task : เป็นการจำเป็นเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินการกิจเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือปฏิบัติหน้าที่ในการใช้อำนาจรัฐ
- จ. Legitimate Interest : เป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล หรือของบุคคลหรือนิติบุคคลอื่น
- ฉ. Legal Obligations : เป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย

2.2.1.5 บทลงโทษ

จากพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ได้กำหนดโทษสำหรับลงโทษผู้กระทำความผิดหรือฝ่าฝืนบทบัญญัติไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้

2.3.5.1 โทษทางแพ่ง

โทษทางแพ่งกำหนดให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่เกิดขึ้นจริงให้กับเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการละเมิด และอาจจะต้องจ่ายบวกเพิ่มอีกเป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มเติมสูงสุดได้อีก 2 เท่าของค่าเสียหายจริง

2.3.5.2 โทษทางอาญา

โทษทางอาญาจะมีทั้งโทษจำคุกและโทษปรับ โดยมีโทษจำคุกสูงสุดไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 1 ล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ กรณีหากผู้กระทำความผิด คือ บริษัท (นิติบุคคล) ก็อาจจะสงสัยว่าใครจะเป็นผู้ถูกจำคุก เพราะบริษัทติดคุกไม่ได้ ในส่วนตรงนี้ก็อาจจะตกมาที่ผู้บริหาร กรรมการหรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของบริษัทนั้นๆ ที่จะต้องได้รับการลงโทษจำคุกแทน

2.3.5.3 โทษทางปกครอง

โทษปรับมีตั้งแต่ 1 ล้านบาทจนถึงสูงสุดไม่เกิน 5 ล้านบาท ซึ่งโทษปรับสูงสุด 5 ล้านบาท จะเป็นกรณีของการไม่ปฏิบัติตาม PDPA ในส่วนการใช้ข้อมูลหรือเปิดเผยข้อมูลหรือส่งโอนข้อมูลไปยังต่างประเทศของประเภทข้อมูลที่มีความละเอียดอ่อน (Sensitive Personal Data) ซึ่งโทษทางปกครองนี้จะแยกต่างหากกับการชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดจากโทษทางแพ่งและโทษทางอาญาด้วย

จากความคิดเห็นของอดุมธิปก ไพรเกษตร ผู้ก่อตั้งเว็บไซต์ PDPA Thailand เลขาธิการสมาพันธ์เอสเอ็มอีไทย ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร บริษัท ดิจิทัล บิสิเนส คอนซัลท์ จำกัด และประธานกรรมการบริหาร สถาบันพัฒนาและทดสอบทักษะดิจิทัล (DDTI) (พีพีทีวี, 2565) มองว่าสื่อมวลชนจะได้รับช้อยกเว้นเฉพาะการรายงานข่าว ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนเท่านั้น ในส่วนของการบริหารธุรกิจ เช่น การมีระบบสมาชิกหรือมีการจัดอีเวนต์ จะไม่ได้รับช้อยกเว้น แม้ในการนำข้อมูลมาใช้หรือเผยแพร่เพื่อประโยชน์สาธารณะ จะได้รับการยกเว้น แต่องค์กรสื่อเองจะต้องมีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยข้อมูลของแหล่งข่าว อันเป็นข้อมูลส่วนบุคคลของเขาด้วย อาทิ สื่อมวลชนจดข้อมูลแหล่งข่าวใส่กระดาษ พอเสร็จงานแล้วจะวางทิ้งขว้างไปเลยแบบนี้ก็ไม่ได้ ความเข้มขันของกฎหมายต่างๆ กัน แต่ฉบับใหม่ที่ประเทศไทยเพิ่งบังคับใช้นั้น ต่างจากฉบับแรกๆ ตรงที่มีการเพิ่มโทษกฎหมายอาญาเข้ามา โดยโทษอาญาของกฎหมายฉบับนี้จะอยู่ใน มาตรา 79 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 27 วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา

28 อันเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 26 โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นเกิดความเสียหาย เสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 27 วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง หรือไม่ปฏิบัติ ตามมาตรา 28 อันเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 26 เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบ ด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดตามมาตรานี้เป็นความผิดอันยอมความได้”

สำหรับมาตรา 79 นั้นนำมาปรับใช้กับการเก็บข้อมูลอ่อนไหวที่เก็บ แล้วเอาไปใช้จะทำให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลนั้นๆ อาทิ เชื้อชาติ ศาสนา เป็นต้น เช่นเดียวกับมาตรา 80 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดล่วงรู้ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อื่นเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าผู้นั้นนำไปเปิดเผยแก่ผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ

ความในวรรคหนึ่ง มิให้นำมาใช้บังคับแก่การเปิดเผย ในกรณีดังต่อไปนี้

- (๑) การเปิดเผยตามหน้าที่
- (๒) การเปิดเผยเพื่อประโยชน์แก่การสอบสวน หรือการพิจารณาคดี
- (๓) การเปิดเผยแก่หน่วยงานของรัฐในประเทศหรือต่างประเทศที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย
- (๔) การเปิดเผยที่ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือเฉพาะครั้งจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล
- (๕) การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับการฟ้องร้องคดีต่าง ๆ ที่เปิดเผยต่อสาธารณะ”

สำหรับมาตรา 80 นั้น ใช้บังคับกับกรณีการนำข้อมูลไปใช้ผิดประเภท หรือผิดวัตถุประสงค์ที่เจ้าของข้อมูลให้ เช่น เขาให้มาใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่เราเอาไปใช้เพื่อประโยชน์ทางรายได้ เป็นต้น

จากการรวบรวมแนวคิดที่เกี่ยวกับนโยบายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล บทสัมภาษณ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ผู้ปฏิบัติงานสื่อสารมวลชนมีหลายสาขา และบางสาขาเน้นบันเทิงมากกว่าเน้นเพื่อประโยชน์สาธารณะ ขณะที่จริยธรรมวิชาชีพสื่อเน้นหลักการรายงานข่าว รายการที่มีสาระและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมซึ่งแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ดังนั้นถ้าสื่อมวลชนรายงานข่าวจะได้รับช้อยกเว้นเฉพาะการรายงานข่าว ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนเท่านั้น ในขณะที่องค์กรสื่อมวลชนจะต้องมีการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลในส่วนของการบริหารธุรกิจ เช่น การมีระบบสมาชิก หรือมีการจัดอีเวนต์ ข้อมูลติดต่อแหล่งข่าว ข้อมูลเหล่านี้จะไม่ได้รับช้อยกเว้นไม่นำ

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมาใช้บังคับ แต่จริยธรรมสื่อเองก็มีหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเช่นเดียวกันส่งผลให้องค์กรสื่อเองจะต้องมีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยข้อมูลของแหล่งข่าว อันเป็นข้อมูลส่วนบุคคลด้วยเช่นเดียวกัน

2.2.2 กฎหมายคอมพิวเตอร์

กฎหมายคอมพิวเตอร์ในประเทศไทยมีทั้งสิ้น 2 ฉบับ โดยฉบับแรกคือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 โดยเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสารสนเทศทั้งในด้านระบบและในด้านเนื้อหาที่เผยแพร่ในระบบคอมพิวเตอร์ด้วย รวมทั้งการควบคุมผู้ให้บริการอีกด้วย โดยมีมาตราสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อ ดังนี้

สำหรับกฎหมายคอมพิวเตอร์ในความผิดสำหรับผู้ให้บริการ มีมาตรา 15 ดังนี้

“มาตรา 15 ผู้ให้บริการผู้ใดให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้มีการกระทำความผิดตามมาตรา 14 ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตน ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดตามมาตรา 14

ให้รัฐมนตรีออกประกาศกำหนดขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นออกจากระบบคอมพิวเตอร์

ถ้าผู้ให้บริการพิสูจน์ได้ว่าตนได้ปฏิบัติตามประกาศของรัฐมนตรีที่ออกตามวรรคสอง ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ”

จากการศึกษาของชฎานิสฐ์ พิมพ์ทนต์ (2561) เรื่อง ความรับผิดชอบของผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางเกี่ยวกับการแจ้งเตือน การระงับการทำให้ข้อมูลแพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลออกจากระบบคอมพิวเตอร์ โดยพบว่า ประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง ขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับ การทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลออกจากระบบคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2561 ที่ออกตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ยังไม่มีการกำหนดการยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ให้บริการในแต่ละประเภท อีกทั้ง ผู้ให้บริการในแต่ละประเภทยังมีลักษณะของการให้บริการที่แตกต่างกัน แต่กลับต้องใช้มาตรการแจ้งเตือน การระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ หรือการนำข้อมูลออกจากระบบคอมพิวเตอร์ในรูปแบบเดียวกัน โดยมีได้คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงของแต่ละบริการหรือความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับเนื้อหา ซึ่งผู้ให้บริการเนื้อหาควรมีความรับผิดชอบต่อเนื้อหา ในขณะที่ผู้ให้บริการทางด้านเทคนิคโดยแท้ไม่ควรมีความรับผิดชอบใดๆ ต่อเนื้อหา ประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าว อาจทำให้ผู้ให้บริการต้องแบกรับภาระมากเกินไป ทั้งในแง่งบประมาณ

บุคลากร รวมถึงความเสี่ยงที่เกี่ยวกับความรับผิด ซึ่งเรื่องเหล่านี้อาจจะไม่เป็นอุปสรรคสำหรับสื่อขนาดใหญ่ แต่เป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับเว็บไซต์ประเภทที่ผู้ใช้บริการเป็นผู้สร้างเนื้อหา (User generated content) และเว็บไซต์ขนาดเล็ก ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจทำให้ ผู้ให้บริการดังกล่าวเกิดการเซ็นเซอร์ตัวเอง (Self-censorship) ยิ่งขึ้น มิเช่นนั้นก็ต้องใช้วิธีการอื่นใด เพื่อหลบเลี่ยงกฎหมาย การดำเนินการดังกล่าวอาจจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางเทคโนโลยีสารสนเทศในภาพรวมของประเทศได้ เพราะแรงจูงใจในการประกอบธุรกิจในประเทศไทยมีน้อยลง เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยได้ เพราะแรงจูงใจในการประกอบธุรกิจในประเทศไทยมีน้อยลง เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยได้ เพราะแรงจูงใจในการประกอบธุรกิจในประเทศไทยมีน้อยลง เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยได้ เพราะแรงจูงใจในการประกอบธุรกิจในประเทศไทยมีน้อยลง

ขณะที่ มาตรา 16 ในพระราชบัญญัตินี้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสื่อในการโพสต์ภาพในสื่อสังคมและอินเทอร์เน็ต โดยมีรายละเอียดดังนี้

มาตรา 16 ผู้ใดนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ที่ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ปรากฏเป็นภาพของผู้อื่น และภาพนั้นเป็นภาพที่เกิดจากการสร้างขึ้น ตัดต่อ เติม หรือดัดแปลงด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์หรือวิธีการอื่นใด โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำต่อภาพของผู้ตาย และการกระทำนั้นน่าจะทำให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง เป็นการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์โดยสุจริตอันเป็นการตีพิมพ์ด้วยความเป็นธรรม ซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมกระทำ ผู้กระทำความผิดมีความผิด

ความผิดตามวรรคหนึ่งและวรรคสองเป็นความผิดอันยอมความได้

ถ้าผู้เสียหายในความผิดตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองตายเสียก่อนร้องทุกข์ ให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายร้องทุกข์ได้ และให้ถือว่าเป็นผู้เสียหาย

จากพระราชบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่า เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจกับเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ทว่าในทางปฏิบัตินั้น การตรวจสอบข้อมูลเนื้อหาในระบบคอมพิวเตอร์ที่มีจำนวนมากมหาศาลเป็นสิ่งที่ยากอย่างยิ่ง มีการฟ้องร้องดำเนินคดีบางคน และทำให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์ในกาเลือกปฏิบัติสองมาตรฐานของการดำเนินคดีกับบุคคลซึ่งเป็นสื่อ บุคคลดัง ผู้มีอิทธิพลทางความคิด

และนักเคลื่อนไหวทางการเมือง ส่วนการดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดทางระบบปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ต้องใช้เจ้าหน้าที่ซึ่งมีความเชี่ยวชาญทางระบบคอมพิวเตอร์

2.2.3 กฎหมายดิจิทัลกับการกำกับดูแลสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และโทรคมนาคม

ในกฎหมายดิจิทัลตามการจัดกลุ่มของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้รวมพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายดิจิทัลด้วย เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ซึ่งถือเป็นสื่อดิจิทัล

ในอดีต ประเทศไทยมีกฎหมายในการกำกับดูแลสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม คือ พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 และพระราชบัญญัติวิทยุคมนาคม พ.ศ. 2498 ซึ่งจากการศึกษาของ วรวัชร เอี่ยมสุทธิธรรม (2549) เรื่องแนวทางของกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ในประเทศไทย พบว่า พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 และพระราชบัญญัติวิทยุคมนาคม พ.ศ. 2498 ที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้นมีความล้าสมัย มิได้มุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเท่าที่ควร มีบทบัญญัติให้หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ประกอบกิจการและควบคุมการประกอบกิจการแต่เพียงผู้เดียว ทั้งกระทรวงกลาโหม กรมประชาสัมพันธ์ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี หรือแม้แต่บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) และนอกจากนี้การประกอบกิจการโดยภาคเอกชนก็อยู่ในรูปของสัมปทานที่จำกัดแต่เฉพาะผู้ให้วงเงินสูงสุด หรือที่มีความใกล้ชิดกับกลุ่มราชการและการเมืองรับไปดำเนินการ ทำให้การประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้ดำเนินการไปโดยภาคเอกชนเพียงไม่กี่ราย ไม่เปิดโอกาสให้กับการใช้คลื่นความถี่ในรูปแบบอื่น และยึดติดกับผลประโยชน์ทางการเมืองและธุรกิจเป็นสำคัญ ดังนั้น เพื่อให้การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ดำเนินการไป โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน และยึดถือผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ แนวทางของกฎหมายในการประกอบกิจการ จะต้องประกอบไปด้วยองค์การกำกับดูแลการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ที่มีได้เป็นองค์กรเดียวกับองค์กรกำกับดูแลกิจการโทรคมนาคม และอีกส่วนหนึ่งก็คือ กฎหมายประกอบกิจการ

ต่อมาได้มีการออกกฎหมายฉบับใหม่ คือ พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจหน้าที่ของ กสทช. ในการดำเนินคดีตามกฎหมาย เมื่อมีผู้ฝ่าฝืนกฎหมายประกาศ หรือคำสั่งของ กสทช. หรือเจ้าหน้าที่ กสทช. ผู้มีอำนาจในเรื่องนั้น สำนักงาน กสทช. ในฐานะหน่วยงานธุรการมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบ ติดตาม รับและพิจารณาเรื่องร้องเรียน เกี่ยวกับการ

ใช้คลื่นความถี่ การประกอบกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ กิจการโทรคมนาคมและวิทยุคมนาคม เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวหรือเสนอความเห็นต่อ กสทช. ตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ พ.ศ. 2553 มาตรา 57 โดยสำนักงาน กสทช. จะดำเนินการรวบรวมข้อเท็จจริง ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องและข้อเสนอเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเพื่อให้มีการระงับการกระทำที่ฝ่าฝืนหรือแก้ไขปรับปรุงหรือปฏิบัติให้ถูกต้อง โดยการดำเนินการมีหลายรูปแบบในการบังคับและการลงโทษ ซึ่งสามารถนำสภาพบังคับ และบทลงโทษ ได้แก่ ความรับผิดทางอาญา ความรับผิดทางแพ่ง และความรับผิดทางปกครองมาปรับใช้ (ทรงพล สงวนจิตร , 2560)

ทั้งนี้จากการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2554) ซึ่งศึกษาในเรื่อง การศึกษาการจัดรูปองค์กรคุ้มครอง ผู้บริโภคด้านกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พบว่า พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ และการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 (แก้ไขปรับปรุงจากพระราชบัญญัติ ปี พ.ศ. 2543) มาตรา 31 ของพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ กำหนดให้ กสทช. แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น โดยแบ่งเป็นสองคณะ ประกอบด้วยผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ต่อการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านกิจการกระจายเสียงและ กิจการโทรทัศน์ และในด้านกิจการโทรคมนาคม คณะกรรมการทั้งสองชุดนี้มีอำนาจหน้าที่พิจารณาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนและปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ กสทช. กำหนดการปรับปรุงกฎหมายองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ จะส่งผลต่อการจัด โครงสร้างองค์กรภายในของ กสทช. ในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการ กระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เพิ่มเติมด้วย

สำหรับสิทธิของผู้ใช้บริการในกิจการแต่ละด้านนั้น พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ ก็มีบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคอยู่ด้วย ในมาตรา 32 กำหนดให้ กสทช. มีอำนาจกำหนดมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้ใช้บริการโทรคมนาคมเกี่ยวกับข้อมูล ส่วนบุคคล สิทธิในความเป็นส่วนตัว และเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางโทรคมนาคม ในกรณีที่มีการกระทำความผิดโดยการดักจับข้อมูล หรือเปิดเผยข้อความข่าวสารหรือข้อมูล อันใดที่มีการสื่อสารทางโทรคมนาคมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ถือว่า กสทช. เป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และในกรณีที่ผู้ได้รับใบอนุญาต ประกอบกิจการโทรคมนาคมเป็นผู้กระทำความผิดดังกล่าว หรือรู้ว่ามี การกระทำความผิดนั้นแต่เพิกเฉยหรือไม่ดำเนินการตามกฎหมายภายในเวลาอันสมควร ให้ กสทช. มีอำนาจสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโทรคมนาคมได้

การศึกษาประสบการณ์จากต่างประเทศเกี่ยวกับโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานด้านคุ้มครองผู้บริโภคในองค์กรกำกับดูแลที่รวมอยู่ในองค์กรเดียว (convergent regulator) คือ Federal Communications Commission (FCC) ของสหรัฐอเมริกา Office of Communication (Ofcom) ของอังกฤษ Australian Communications and Media Authority

(ACMA) ของออสเตรเลีย และ Canadian Radio-Television and Telecommunications Commission (CRTC) ของแคนาดา เนื่องจากองค์กรกำกับดูแลของทั้งสองประเทศนี้มีประสบการณ์ในกระบวนการพัฒนาเชิงสถาบันจนเป็นที่ยอมรับขององค์กรกำกับดูแลแห่งอื่นๆ ทั่วโลกในฐานะองค์กรต้นแบบและมีแนวทางปฏิบัติที่ดี

ทั้งนี้ ข้อเสนอจากการศึกษาจากสถานการณ์ภาพรวมของทั้ง 4 ประเทศมีดังนี้

- งานคุ้มครองผู้บริโภคด้านโทรคมนาคมและการสื่อสารไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะ การรับและจัดการเรื่องร้องเรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการทำงานในมิติอื่นๆ ด้วย เช่น การทำงานเชิงรุกเพื่อให้ข้อมูลและความรู้แก่ผู้บริโภค การเฝ้าติดตามภาคธุรกิจในการปฏิบัติตามกฎระเบียบและหลักปฏิบัติที่ดี การให้คำแนะนำในการพัฒนาและออกแบบนโยบาย การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาและออกแบบนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค การเสนอความเห็นในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบหรือหลักปฏิบัติ และการสนับสนุนให้เกิดกลไกกำกับดูแลร่วมและกลไกในการดูแลกันเองในภาควิชาชีพ

- หน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภคภายใต้องค์กรกำกับดูแลมีการจัดรูปแบบโครงสร้างองค์กรตามลักษณะงาน (function) มากกว่าแบ่งตามภาคอุตสาหกรรม (Sector) ทำให้มีการรวมงานด้านผู้บริโภคทั้งด้านวิทย์ โทรทัศน์ และโทรคมนาคมไว้ในจุดเดียวกัน การจัดโครงสร้างองค์กรในลักษณะนี้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ทางเทคโนโลยีการสื่อสารที่มีการหลอมรวมกันมากขึ้น

- องค์กรกำกับดูแลที่ศึกษาส่วนมากมีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายและการลงโทษในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น การตักเตือนเมื่อพบว่ามีผลกระทบ การออกคำสั่งให้มีการเยียวยาหรือคำสั่งห้ามไม่ให้กระทำบางอย่าง การสั่งให้เสียค่าปรับ การเพิ่มเงื่อนไขใบอนุญาต การลดระยะเวลาการให้ใบอนุญาต และการระงับหรือการยกเลิกใบอนุญาต นอกจากนี้ องค์กรกำกับดูแลที่ศึกษา ส่วนใหญ่ยังมีอำนาจในการสอบสวนเรื่องร้องเรียน เช่น มีอำนาจในการขอให้ ผู้รับใบอนุญาตให้ความร่วมมือในการจัดส่งเอกสาร ข้อมูลและเทปรายการ หรือมีอำนาจเชิญผู้รับใบอนุญาตมาให้ข้อมูล รวมถึงการมีอำนาจให้ผู้รับใบอนุญาตตอบกลับหรือชี้แจงไปทางผู้ร้องเรียนและองค์กรกำกับดูแลภายใน ระยะเวลาที่กำหนด

- ขอบเขตอำนาจขององค์กรกำกับดูแลในแต่ละประเทศอาจมีความแตกต่างกันในรายละเอียด เช่น CRTC ของแคนาดาไม่มีอำนาจในการพิจารณาเรื่องร้องเรียนในประเด็นทางเทคนิค แต่ FCC ของสหรัฐอเมริกา มีอำนาจครอบคลุม ถึงประเด็นทางเทคนิค หรือ Ofcom ของอังกฤษไม่มีอำนาจรับเรื่องร้องเรียน ในประเด็นที่เกี่ยวกับเนื้อหาในอินเทอร์เน็ต

- องค์กรกำกับดูแลที่ศึกษาส่วนมากให้การสนับสนุนการจัดตั้งระบบกำกับดูแลร่วม (co-regulation) และกลไกการกำกับดูแลกันเองในภาควิชาชีพ (Self regulation) เพื่อสร้างกลไกในการจัดการเรื่องร้องเรียนและยุติข้อพิพาทที่รวดเร็ว และมีความยืดหยุ่น เช่น Alternative Dispute

Resolution Scheme ของ Ofcom ที่มีการรับรองและให้อำนาจส่วนหนึ่งกับองค์กรวิชาชีพ หรือ Canadian Broadcast Standards Council (CBSC) สามารถรับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับเนื้อหา รายการในกิจการแพร่ภาพกระจายเสียงที่เป็นสมาชิกของ CBSC

- การกำกับดูแลในทุกประเทศที่ศึกษามีกลไกการร้องเรียนหลายระดับและหลายช่องทาง กล่าวคือ ทุกประเทศสนับสนุนให้ผู้บริโภคร้องเรียนไปยังฝ่ายบริการประชาชนของบริษัทก่อน (เว้นแต่มีการกระทำที่ละเมิดกฎหมายหรือเงื่อนไขใบอนุญาต) หากไม่ได้ผล หรือไม่ได้รับการแก้ไขที่ดีเพียงพอ จงยื่นคำร้องต่อไปที่องค์กรกำกับดูแลในภาควิชาชีพ และร้องเรียนไปที่องค์กรกำกับดูแลของรัฐตามลำดับ

2.2.4 กฎหมายดิจิทัล : เครื่องมือป้องปิดปาก (Anti-SLAPP Law)

ในทางปฏิบัติมีการใช้กฎหมายดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการคุกคามเสรีภาพสื่อด้วยการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อหยุดยั้งการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน (Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP)) โดยอาศัยกฎหมายดิจิทัลและกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อปิดปากสื่อมวลชนและบุคคลทั่วไปมิให้ตรวจสอบหรือเปิดเผยการทุจริตหรือการกระทำที่ผิดกฎหมายหรือผิดจริยธรรมของนักการเมือง ภาครัฐและเอกชน ซึ่งไม่ใช่การใช้อำนาจของรัฐในการสั่งปิดกิจการสื่อ การควบคุมเนื้อหาข่าวสารอย่างเป็นทางการ แต่สามารถใช้รูปแบบอื่นที่ไม่เป็นทางการได้ ซึ่งทำให้ตรวจสอบได้ยาก รวมทั้งมีการคุกคามสื่อด้วยอิทธิพลส่วนตัว ทำให้การต่อสู้เพื่อพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นไปได้ยากลำบาก มีการละเมิดเสรีภาพสื่อมวลชนและมีการฟ้องเพื่อปิดปากเพื่อเป็นการข่มขู่ให้สื่อมวลชนเกิดความกลัวและไม่กล้านำเสนอข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งยังพบว่ามีนักวิชาชีพจำนวนหนึ่งถูกดำเนินคดีจากการปฏิบัติหน้าที่ และไม่เปิดโอกาสให้สื่อสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ มีการแทรกแซงสื่อ ทำให้สังคมเกิดความสงสัย ในประเด็นการใช้กฎหมายเข้ามาควบคุมองค์การสื่อ ทำให้มีการตั้งคำถามถึงความเป็นอิสระของการทำงานของสื่ออีกด้วย สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการละเมิดเสรีภาพของสื่อทั้งสิ้น

ในการคุกคามเสรีภาพสื่อด้วยการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อหยุดยั้งการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน มีการใช้ฟ้องร้องดำเนินคดีทั้งในคดีอาญาและคดีแพ่ง โดยมีการใช้กฎหมายไทยในการฟ้องดำเนินคดี ยกตัวอย่างเช่น กฎหมายลูกอย่างประมวลกฎหมายอาญา ที่ว่าด้วยการหมิ่นประมาท ในมาตรา 326 การหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา มาตรา 328 และข้อยกเว้นซึ่งหนังสือพิมพ์และประชาชนที่ถูกกล่าวหาใช้เป็นข้อต่อสู้ ในมาตรา 329 มีดังนี้

มาตรา 326 ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 327 ผู้ใดใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สาม และการใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษดังบัญญัติไว้ในมาตรา 326 นั้น

มาตรา 328 ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษรกระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท

มาตรา 329 ผู้แสดงความคิดเห็นหรือข้อความใดโดยสุจริต

(1) เพื่อความชอบธรรม ป้องกันเอง หรือป้องกันส่วนได้เสียเกี่ยวกับตนตามคลองธรรม

(2) ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติการตามหน้าที่

(3) ตีชมด้วยความเป็นธรรมซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมกระทำ หรือ

(4) ในการแจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรมเรื่องการดำเนินการอันเปิดเผยในศาลหรือในการประชุม

ผู้นั้นไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาท

เขาเดียวกันกับในมาตรา 330 ที่บัญญัติให้ผู้ถูกหาว่ากระทำผิดฐานหมิ่นประมาทมีหน้าที่พิสูจน์ว่า ข้อหาที่ว่าเป็นหมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริง ถึงจะไม่ต้องรับโทษ แต่ห้ามไม่ให้พิสูจน์ ถ้าข้อที่หาว่าเป็นหมิ่นประมาทนั้น เป็นการใส่ความในเรื่องส่วนตัว และการพิสูจน์จะไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน

ในประมวลกฎหมายอาญาหรือแม้แต่ พระราชบัญญัติการพิมพ์หรือกฎหมายลูกฉบับใดไม่ได้มีบทบัญญัติในลักษณะจำแนกแยกแยะความแตกต่างระหว่างผู้อำนวยการในการปกครองประเทศหรือเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งใช้อำนาจอธิปไตยของปวงชนชาวไทย หรือบุคคลสาธารณะจะต้องถูกตรวจสอบจากสื่อและสังคมอย่างเต็มที่ทั้งหน้าที่การงานและเรื่องส่วนตัวกับคนธรรมดาเช่นพ่อค้าแม่ค้า ชาวบ้านทั่วไปที่ไม่มีใครรู้จัก ไม่ได้ใช้อำนาจรัฐ การถูกละเมิดสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว อันกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศ ย่อมถือเป็นเรื่องที่จะต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งโดยสถานะอำนาจหน้าที่ไม่ได้มีผลกระทบต่อสาธารณชน หรือประเทศชาติ (บุญเลิศ คชายุทธเดช(ข้างใหญ่), 2550)

ขณะที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการละเมิด มาตรา 423 บัญญัติ ดังนี้

“ผู้ใดกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความเป็นจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติยศของบุคคลอื่นก็ดี หรือเป็นที่เสียหายแก่การทำมาหาได้ หรือทางเจริญของเขา โดยประการอื่นก็ดี ท่านว่า ผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหาย ใดๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริง แต่หากจะควรรู้ได้

ผู้ใดส่งข่าวสารอันตนมิได้รู้ว่า เป็นความไม่จริง หากว่าตนเองหรือผู้รับข่าวสารนั้นมีทางได้เสียโดยชอบในการนั้นด้วยแล้ว ท่านว่าเพียงที่ส่งข่าวสารเช่นนั้นหาได้ทำให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบ ใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่”

ในมาตรา 423 นั้น ก็มีได้มีจำแนกแยกแยะว่าผู้ถูกละเมิดเป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติยศอันจะได้รับค่าสินไหมทดแทนนั้นควรจะแตกต่างกันระหว่างบุคคลธรรมดา กับบุคคลสาธารณะซึ่งมีตำแหน่งและมีอำนาจรัฐ จึงมักจะปรากฏข่าวอยู่เสมอว่า นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี แจ้งความ ฟ้องร้องขอหาหมิ่นประมาทกับผู้ที่แสดง ความคิดเห็นและรวมถึงบรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา หนังสือพิมพ์เข้าไปด้วย มีหน้าซ้ำยังเรียกค่าเสียหายเป็นเงินหลายร้อยล้านบาท นอกจากนี้ว่าการเมืองยังดำเนินคดีกันเองในข้อหาหมิ่นประมาท เรียกค่าเสียหายเป็นร้อยล้านพันล้านบาท หนังสือพิมพ์ก็โดนฟ้องเข้าไปด้วย หรือไม่หนังสือพิมพ์ก็โดนบุคคลสาธารณะเหล่านี้ ฟ้องร้องเพื่อให้อำนาจและเรียกค่าเสียหายเป็นเงินมหาศาล

แม้จะอ้างว่า ตามกระบวนการยุติธรรมจะต้องทำให้เกิดความยุติธรรมขึ้นได้ในที่สุด แต่ก่อนจะถึงการพิพากษาของศาลฎีกาอันเป็นที่สุด ควรจะตอบคำถามเสียแต่ตอนนี้ว่าแล้วเสรีภาพของประชาชนและเสรีภาพของสื่อที่รัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครองนั้นอยู่ที่ไหน ทำไมปล่อยให้เกิดการแจ้งความ ฟ้องร้องกัน ง่ายตาย ง่ายๆ ที่การใช้เสรีภาพนั้นเป็นเรื่องปกติวิสัยอันพึงกระทำ และไม่เป็นธรรมอย่างยิ่งที่การดำเนินคดีข้อหาหมิ่นประมาทที่บุคคลสาธารณะกระทำกับสื่อโดยเจตนาทุจริตเพื่อกลั่นแกล้งหรือหรือต้องการสร้างความหวาดกลัวให้กับคนทำสื่อ เมื่อต่อสู้คดีกันไปแล้วศาลพิพากษายกฟ้องหรือไม่ถือเป็นการกระทำผิด แต่สื่อและผู้ถูกดำเนินคดีไม่ได้รับค่าสินไหมทดแทนใดๆ ทั้งๆ ที่ต้องเสียเวลา เสียเงิน เสียขวัญกำลังใจ (บุญเลิศ คชายุทธเดช(ช่างใหญ่), 2550)

2.3 ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarian Theory)

ระบอบอำนาจนิยมเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์เพื่อตอบสนองต่อวิกฤตการณ์ทางการเมืองของรัฐ ลักษณะเด่นของระบอบอำนาจนิยมคือการปกครองแบบเผด็จการโดยชนชั้นสูง ซึ่งบางครั้งก็มีการเคารพบุคคลอื่น โดยอำนาจนิยมเป็นการตอบสนองต่อการแบ่งขั้วทางสังคม ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และความไม่มั่นคงในระดับนานาชาติ โดยทั่วไปแล้ว ระบอบอำนาจนิยมจะใช้อำนาจอธิปไตยผ่านการปกครองแบบพรรคเดียว และอาจต้องอาศัยกองกำลังทหารเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ระบอบอำนาจนิยมอาจกลายเป็นการผูกขาดเบ็ดเสร็จ เนื่องจากระบอบนี้มักเสนอ

ทางเลือกระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและประชาธิปไตยทางการเมือง และเคยเป็นประตูลู่ระบอบประชาธิปไตยเมื่อเกิดความสงบเรียบร้อยทางการเมือง และคาดว่าจะมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในระยะยาว (Robert Bedeski, 2009)

ระบอบอำนาจนิยมคือทฤษฎีและระบอบการปกครองที่มักเชื่อมโยงกับระบอบเผด็จการ ซึ่งตรงกันข้ามกับระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้อำนาจนิยมคือหลักการที่ตั้งอยู่บนการเชื่อฟังอำนาจ และต่อต้านการปกครองตนเองของปัจเจกบุคคลทั้งทางความคิดและการกระทำ ในฐานะรูปแบบหนึ่งของการปกครอง โดยรวมอำนาจไว้ที่ผู้นำหรือกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มเล็กๆ ทั้งนี้อำนาจนิยมเป็นกรอบแนวคิดของเผด็จการสมัยใหม่ และบางครั้งมีการใช้คำทั้งสองคำสลับกัน คำหลังเป็นรูปแบบของรัฐบาลที่บุคคลหนึ่งหรือกลุ่มชนชั้นนำขนาดเล็กใช้อำนาจเด็ดขาดโดยมีข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญเพียงเล็กน้อยหรือไม่มีเลย โดยคำนี้มีที่มาจากเผด็จการของสาธารณรัฐโรมัน ซึ่งมีผู้นำชั่วคราว ที่ได้รับอำนาจพิเศษเพื่อจัดการกับสถานการณ์ฉุกเฉินของรัฐ ในศตวรรษที่ 20 โดยใช้การเผด็จการที่อ้างอำนาจพิเศษเพื่อจัดการกับวิกฤตของรัฐและใช้อำนาจเผด็จการ โดยใช้การบังคับ การก่อการร้าย และการปราบปรามเพื่อยึดอำนาจ และใช้การโฆษณาชวนเชื่อสมัยใหม่เพื่อรักษาการสนับสนุนจากประชาชน อย่างไรก็ตาม อำนาจนิยมเป็นชุดลักษณะการวิเคราะห์ ในขณะที่เผด็จการเป็นรูปแบบของรัฐบาลซึ่งแสดงลักษณะอำนาจนิยม โดยการเผด็จการอาจเป็นเผด็จการหรือเผด็จการเบ็ดเสร็จ

ทั้งนี้ระบอบการเมืองแบบอำนาจนิยมเป็นระบอบที่เสรีภาพส่วนบุคคลอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐอย่างสมบูรณ์ โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่บุคคลคนเดียวหรือกลุ่มเล็กๆ ที่ไม่ต้องรับผิดชอบต่อประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ดังที่ Almond and Powell (1996 อ้างถึงใน Robert Bedeski, 2009) อธิบาย รัฐบาลแบบอำนาจนิยมคือ "รัฐบาลที่รวมอำนาจบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการไว้ด้วยกัน และตัวแทนของรัฐบาลไม่ได้รับเลือกในการเลือกตั้งที่มีการแข่งขันกันของประชาชน" ประเทศเผด็จการอุตสาหกรรมสามารถจำแนกได้เป็นประเภทหัวรุนแรงหรืออนุรักษนิยม แบบจำลองโซเวียตที่นำมาปรับใช้ในยุโรปตะวันออกเป็นตัวอย่างของรูปแบบเผด็จการแบบหัวรุนแรง เมื่อรัฐเผด็จการคอมมิวนิสต์พัฒนาขึ้น พวกเขาสามารถใช้ "แนวทางเผด็จการที่ควบคุมแรงกดดันและการประท้วงของประชาชนด้วยวิธีการปราบปราม และจัดการการลงทุนและการกระจายเพื่อผลประโยชน์ของการเติบโตทางเศรษฐกิจ" (Robert Bedeski, 2009)

2.3.1 อำนาจนิยมกับประเทศไทย

ในสำหรับประเทศไทย มีความเคยชินอยู่กับระบอบอำนาจนิยม แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงความคิดและรับเอาระบอบประชาธิปไตยรวมทั้งกรอบแนวคิดเสรีนิยมจากชาติตะวันตกมาปรับจนกลายเป็นอำนาจนิยมแบบแข่งขัน (Competitive Authoritarianism) ซึ่งคือ ระบอบการปกครองแบบอำนาจนิยมแบบแข่งขัน ซึ่งระบบดังกล่าวมีสถาบันประชาธิปไตยที่มีความสำคัญและมี

การใช้อำนาจในทางที่ผิดอย่างร้ายแรง ซึ่งก่อให้เกิดการแข่งขันในการเลือกตั้งจริง แต่ไม่ยุติธรรม ปัจจุบัน ระบอบอำนาจนิยมแบบแข่งขันยังคงมีอยู่และดำรงอยู่ต่อไป โดยเกิดขึ้นในช่วงหลังสงครามเย็น โดยการนำระบบอำนาจนิยมแบบแข่งขันมาสร้างภาพลักษณ์ให้เป็นประชาธิปไตย เช่น เปรู สโลวาเกีย และไต้หวัน ในขณะที่ระบอบการปกครองอื่นๆ กลายเป็นระบอบอำนาจนิยมแบบเต็มรูปแบบ เช่น เบลารุส กัมพูชา และรัสเซีย ยังมีประเทศอื่นๆ รวมทั้งแอลเบเนีย และยูเครน ที่สลับไปมาระหว่างประชาธิปไตยและการปกครองแบบอำนาจนิยมแบบแข่งขัน โดยรวมแล้ว ประเทศที่มีระบอบอำนาจนิยมแบบแข่งขันยังคงเหลืออยู่ค่อนข้างมาก (Steven Levitsky and Lucan Way, 2020)

ทั้งนี้ปรากฏการณ์ของระบบการปกครองกลายพันธุ์ (Hybrid regime) นั้นไม่ได้พัฒนาไปสู่ประชาธิปไตยเต็มใบและก็ได้ถดถอยกลับไปเป็นระบอบอำนาจนิยมเต็มรูปแบบ สำหรับระบอบอำนาจนิยมแบบแข่งขันแพร่หลายในประเทศที่เพิ่งหลุดพ้นจากอำนาจเผด็จการในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1990 ไม่ว่าจะเป็นในแถบยุโรปตะวันออก แอฟริกา หรือเอเชีย โดยประเทศที่อยู่ภายใต้ระบอบอำนาจนิยมแบบแข่งขันอาศัยกลไกประชาธิปไตยอย่างการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือมาตรการอื่นๆ เพื่อใช้เป็นฐานในการอ้างความชอบธรรมทางการเมือง แต่ขณะเดียวกันรัฐบาลก็มักใช้อำนาจเกินขอบเขตในการลิดรอนสิทธิเสรีภาพด้านต่างๆ ของประชาชนในประเทศจนไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตยเต็มใบหรือไม่เช่นนั้น อำนาจของรัฐบาลก็ตกอยู่ภายใต้การชี้นำหรือกำกับของกองทัพหรือองค์กรทางศาสนา ทั้งนี้ระบอบอำนาจนิยมแบบแข่งขันถือเป็นระบอบการเมืองที่แยกตัวเองออกมาเป็นระบอบที่มีลักษณะเฉพาะ และไม่ควรถูกเข้าใจว่าเป็นประชาธิปไตยที่บกพร่องที่กำลังอยู่ในเส้นทางเดินที่จะไปสู่ประชาธิปไตยเต็มใบ (อรรถสิทธิ์ พานแก้ว (มปป.))

ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1980 นักวิชาการและนักทฤษฎีประชาธิปไตยต่างทำนายว่าประเทศที่เคยตกอยู่ภายใต้ระบอบอำนาจนิยมและเผด็จการเต็มรูปแบบในยุโรปตะวันออก แอฟริกา และบางประเทศในเอเชียจะมีเป้าหมายปลายทางอยู่ที่การสถาปนาระบอบเสรีประชาธิปไตยในที่สุด วิธีคิดแนวนี้กลายเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ประเทศเหล่านั้นถูกเรียกว่า “คลื่นลูกที่สามของการเป็นประชาธิปไตย” (The third wave of democratization) โดยเป็นระบบการปกครองที่อยู่ระหว่างเส้นทางของการเดินไปสู่ประชาธิปไตยเต็มใบและถูกเรียกว่า “ประชาธิปไตยเปลี่ยนผ่าน” (Transitional democracies) (อรรถสิทธิ์ พานแก้ว (มปป.))

การกลายพันธุ์ของระบบการเมืองแบบอำนาจนิยมแบบแข่งขันเป็นปรากฏการณ์ที่แพร่หลายมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในสภาวะที่เสรีประชาธิปไตยกำลังประสบกับวิกฤตการณ์ความชอบธรรมอันเป็นผลมาจากประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ระบอบอำนาจนิยมแบบแข่งขันสร้างการยอมรับจากประชาคมนานาชาติโดยอาศัยกระบวนการการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย ขณะเดียวกันก็ปราศจากกลไกในการตรวจสอบถ่วงดุลแต่งตั้งจากประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง และการ

ตรวจสอบแนวระนาบจากสถาบันของรัฐด้วยตัวเอง เจื่อนไซเหล่านี้เอื้อให้เกิดผู้นำอำนาจนิยม (Autocrats) ที่อาศัยเสียงสนับสนุนจากการเลือกตั้งเป็นฐานความชอบธรรมให้กับตนเองในการอยู่ในอำนาจและใช้อำนาจนั้นละเมิดสิทธิเสรีภาพของฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ในแง่ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนในระบบดังกล่าวมีตั้งแต่การบ่มเพาะวัฒนธรรมทางการเมืองให้กับประชาชนจนรู้สึกเบื่อหน่ายการเมือง เพราะมองว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ได้มีผลเปลี่ยนแปลงผลลัพธ์แต่อย่างใด หรือในบางกรณีหากประชาชนถูกกดขี่ปราบปรามมากเกินไปก็อาจนำมาซึ่งความไม่พอใจและการชุมนุมประท้วงขับไล่รัฐบาลในที่สุด เช่น การปฏิวัติหลากสี หรือ “Color Revolution” ในประเทศอดีตคอมมิวนิสต์แถบยูเรเชีย ระหว่าง ปี ค.ศ. 1996 - 2005

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากระบบอำนาจนิยมแบบแข่งขันมีธรรมชาติที่ไร้เสถียรภาพ จึงยังมีความเป็นไปได้ที่ในระยะยาวนั้นรัฐบาลที่อยู่ในอำนาจจะไม่สามารถสร้างดุลยภาพระหว่างการเมืองไม่เป็นประชาธิปไตยมากเกินไปและการไม่ไกลไปสู่เผด็จการเต็มรูปแบบได้ จนนำไปสู่ความพ่ายแพ้ในการเลือกตั้ง (เช่น สโลวาเกียใน ปี ค.ศ. 1998 อินโดนีเซียใน ปี ค.ศ.1999 เม็กซิโกใน ปี ค.ศ. 2000 และยูเครนใน ปี ค.ศ.2004) หรือไม่ก็อาจถูกชนชั้นนำกลุ่มอื่นยึดอำนาจ หรือกดดันให้ออกจากอำนาจเพื่อเข้าแทนที่รัฐบาลเดิม แต่สิ่งหนึ่งที่สามารถคาดคะเนได้อย่างแน่ชัดก็คือ เมื่อถูกแรงกดดันจากประชามนนาชาติมากขึ้นหรือถูกทำลายจากความไม่พอใจของประชาชนภายในประเทศสูงขึ้น รัฐบาลภายใต้ระบอบอำนาจนิยมแบบแข่งขันก็จะแบกรับความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นด้วยในการที่จะทำให้ตนเองต้องพ้นจากอำนาจเร็วขึ้น (อรรถสิทธิ์ พานแก้ว (มปป.))

ขณะเดียวกัน สื่อนั้นเป็นสิ่งสะท้อนสังคม เมื่อสังคมมีความเป็นอำนาจนิยมย่อมสะท้อนออกมาผ่านสื่อเช่นเดียวกันโดยอาจจะสะท้อนออกมาชัดเจนหรือแอบแฝงผ่านมุมมองของผู้ผลิตสื่อ โดยที่ผู้ผลิตสื่ออาจจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม

2.4 ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคม (The social Responsibility Theory)

สื่อมวลชนมีหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคมที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ในบทบาทและหลักจริยธรรมของสื่อ โดยมีอิสระในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร และยึดประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก โดยมีความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัวหรือถูกครอบงำด้วยอำนาจรัฐ

2.4.1 พัฒนาการทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคม

ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคม (The social Responsibility Theory) ของ Theodore Peterson (1973, สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ, 2562) เป็นทฤษฎีที่ทำให้สื่อมวลชนตระหนักในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองมากขึ้น โดยมีจรรยาบรรณทางวิชาชีพเป็น

กรอบหรือเสาหลักในการทำงาน มีหลักการพื้นฐาน 3 ประการ คือ 1) ให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการมีส่วนร่วมและเลือกรับข่าวสาร 2) สื่อต้องมีอิสรภาพ และเสรีภาพในการนำเสนอข่าว 3) สื่อต้องตระหนักถึงประโยชน์ที่สังคมจะได้รับสำหรับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนภายใต้ทฤษฎีนี้ มีรายละเอียดดังนี้ (สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ, 2562)

ด้านที่ 1 การเมือง ทำหน้าที่ในการเสนอข่าวสาร และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของส่วนรวมส่งเสริมกระบวนการทางประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนมีความสามารถในการปกครองตนเอง ปกป้องรักษาสีทธิของปัจเจกบุคคลโดยทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจตราและควบคุมรัฐบาล

ด้านที่ 2 เศรษฐกิจ ทำหน้าที่ให้บริการสื่อโฆษณาต่างๆ ด้วยความถูกต้อง ไม่เกินจริง

ด้านที่ 3 สังคม ทำหน้าที่ให้ความบันเทิงที่คัดเลือกมาแล้วว่ามีคุณภาพหลีกเลี่ยงการนำเสนอข่าวที่อาจนำไปสู่การก่ออาชญากรรม ความรุนแรง ความไม่สงบ หรือความแตกแยกในสังคม และสามารถสะท้อนความคิดเห็นที่แตกต่าง รวมทั้งเปิดโอกาสให้ฝ่ายตรงข้ามได้ใช้สิทธิโต้ตอบ (เทียนทิพย์ เดียวกัน, 2559)

อย่างไรก็ตาม ภายใต้บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนนี้ สื่อก็ยังคงต้องมีการกำกับดูแลตัวเอง ภายใต้กรอบของกฎหมายและจรรยาบรรณในวิชาชีพ แสดงความเป็นกลางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร และสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของสังคมในเรื่องความคิด มุมมอง อย่างเป็นธรรม (สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ, 2562)

2.4.2 บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในยุคปัจจุบัน

ในสังคมปัจจุบัน เป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร สื่อสังคมเป็นเครื่องมือสื่อสารที่เข้าถึงได้รวดเร็วและพร้อมใช้งานได้ง่ายตายตลอดเวลา สื่อมวลชนยังต้องใช้หลักจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อที่มากขึ้น การนำเสนอข่าวยังต้องใช้ความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันสื่อก็ยังถูกตรวจสอบจากสังคมได้ง่ายขึ้นด้วย ดังนั้นในการนำเสนอข่าว สื่อต้องทำหน้าที่ในการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร ตรวจสอบและสกัดกั้นข่าวลวง (Fake news) ต่างๆ รวมทั้งต้องป้องกันมิให้เกิดผลกระทบต่อผู้ใดในทางมิชอบตามหลักจริยธรรมแห่งวิชาชีพอีกด้วย เมื่อหลักการในเรื่องจริยธรรมและบรรทัดฐานของสื่อมวลชนปรากฏชัดแจ้งดังกล่าวแล้ว หากย้อนถามกลับว่าแล้วสื่อมวลชนไทยอยู่บนกรอบบรรทัดฐานของสื่อในการทำหน้าที่ต่อสังคมครบถ้วน ถูกต้องและเป็นธรรมตามหลักการแล้วหรือไม่ นอกจากนี้การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอผ่านสื่อสังคม มีประเด็นให้ชวนตั้งคำถามและคิดต่อมากมายโดยเฉพาะการพาดหัว การใช้ตัวโป๊บบางข่าวพาดหัวหรือโป๊บบางประโยคที่ใช้ถ้อยคำรุนแรง บางข่าวพาดหัวด้วยประโยคที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจสารไปในเชิงลบ หรือตีความได้สองแง่หรือบางข่าวพาดหัวแบบไม่ได้เกี่ยวข้องกับเนื้อหาข่าวที่นำเสนอ ตลอดจนพาดหัวข่าวแบบเกินจริง ทั้งนี้เพียงเพื่อต้องการยอดไลค์ (Like based) หรือยอดผู้เข้าชม เพื่อเรียกค่า

โฆษณาเป็นกระแสหลัก ซึ่งแม้การพาดหัวข่าวหรือการโปรยข่าวดังกล่าวอาจไม่ได้ทำให้เกิดความเสียหาย หรือผลกระทบรุนแรงต่อใครหรือสิ่งใด แต่หากวิเคราะห์ไปถึงจริยธรรมและบรรทัดฐานของสื่อมวลชนในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมแล้ว การกระทำดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าสื่อไม่ได้ทำหน้าที่ตามที่มาตรฐานจริยธรรมกำหนดไว้ (สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ, 2562)

ในปัจจุบัน มีการนำเสนอข่าวปลอมเป็นจำนวนมากในสื่อออนไลน์ โดยจากการศึกษาปารีชาติ ดวงแก้ว (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ข่าวปลอมบนสื่อสังคม ซึ่งข่าวปลอมสามารถกระจายเนื้อหาออกสู่สาธารณะได้อย่างรวดเร็วผ่านทางสื่อออนไลน์ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลเพื่อแสดงความคิดเห็น และส่งต่อข้อมูลระหว่างกัน ด้วยเหตุนี้รัฐต่างๆ จึงเริ่มให้ความสำคัญกับการกำกับดูแลรวมถึงสร้างมาตรการทางกฎหมายเพื่อใช้ในการจัดการกับข่าวปลอม

สำหรับประเทศไทยนั้น รัฐมีกฎหมายที่ใช้ในการจัดการกับข่าวปลอม แต่จากข้อเท็จจริงพบว่า การกำกับดูแลข่าวปลอมของประเทศไทยยังเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพและเป็นการลดทอนสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนเกินสมควร จากการศึกษาปัญหาของมาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในการจัดการกับข่าวปลอมบนสื่อออนไลน์ในปัจจุบัน รวมทั้งศึกษาขอบเขตของสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก เพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและความจำเป็นในการมีกฎหมายต่อต้านข่าวปลอมในประเทศไทย พบว่า มาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในการจัดการข่าวปลอมบนสื่อออนไลน์ มีปัญหาในเรื่อง ความไม่ชัดเจนของถ้อยคำตามตัวบทกฎหมาย องค์กรที่ใช้ในการตรวจสอบข่าวปลอม การตรวจสอบการดำเนินคดีข่าวปลอมและสภาพบังคับทางกฎหมายที่ใช้ในการจัดการข่าวปลอมซึ่งส่งผลเป็นการลดทอนสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนเกินสมควร จึงได้ทำการวิเคราะห์ถึงการกำหนดนิยาม ความมีประสิทธิภาพขององค์กรที่ใช้ในการตรวจสอบและการตรวจสอบการดำเนินคดีข่าวปลอม รวมถึงสภาพบังคับทางกฎหมายที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกเป็นสำคัญ และมีการเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการกับข่าวปลอมในประเทศไทยว่า รัฐควรมีการกำหนดนิยามของข่าวปลอมให้มีความชัดเจนและควรต้องกำหนดสภาพบังคับทางกฎหมายในรูปแบบอื่นที่ลดทอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่มีโทษน้อยกว่าสภาพบังคับทางอาญา รวมทั้งควรมีมาตรการทางนโยบายในการกำกับดูแลองค์กรที่ใช้ในการจัดการข่าวปลอมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนมั่นใจว่าการใช้เสรีภาพในการแสดงออกของตน จะไม่ถูกจำกัดโดยรัฐโดยปราศจากความจำเป็นและไม่ได้สัดส่วน

เช่นเดียวกันในทางปฏิบัติหากสื่อเป็นเพียงเครื่องมือในการเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ของรัฐมิได้มีฐานะเป็นองค์กรสื่อที่มีความเป็นอิสระในตนเอง จะไม่ได้มีการยึดปฏิบัติตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชน โดยจากการศึกษาของจිරินดา กฤษเจริญ (2544) มีจุดประสงค์เพื่อให้ทราบถึงอุดมการณ์วิชาชีพของบุคลากรสื่อวิทยุโทรทัศน์ของรัฐหรือสถานวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 (สทท.11) ว่าประกอบด้วยอุดมการณ์ใดบ้าง ตลอดจนการซ้อนทับของ

อุดมการณ์วิชาชีพดังกล่าว ว่ามีการซ้อนทับอย่างไร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบสังเกตการณ์และวิเคราะห์เนื้อหาโดยเลือกศึกษารายการแนวสนทนา และนิตยสาร 5 รายการ และใช้แนวคิดเรื่องอุดมการณ์ของระบบราชการในอุดมคติ จรรยาบรรณข้าราชการ แนวคิดการประชาสัมพันธ์ แนวคิดความรับผิดชอบทางสังคมของสื่อมวลชน ผลการวิจัยพบว่าอุดมการณ์ทางวิชาชีพของบุคลากรสื่อวิทยุโทรทัศน์ของรัฐหรือ สทท.11 นั้นประกอบไปด้วยอุดมการณ์ประชาสัมพันธ์ อุดมการณ์ข้าราชการ อุดมการณ์ปัจเจกชนนิยมและ อุดมการณ์สื่อสารมวลชน ซึ่งอุดมการณ์ในการปฏิบัติงานของ สทท.11 และอุดมการณ์ที่สะท้อนจากเนื้อหารายการของ สทท.11 นั้นไม่มีความสอดคล้องกัน กล่าวคือในการสังเกตการณ์การปฏิบัติงานของบุคลากร สทท.11 พบว่าจะใช้อุดมการณ์ข้าราชการเป็นหลัก ส่วนการศึกษาจากเนื้อหารายการแนวสนทนา และแนวนิตยสาร 5 รายการพบว่าสะท้อนอุดมการณ์ประชาสัมพันธ์ และอุดมการณ์ประชาสัมพันธ์ผสมผสานกับอุดมการณ์สื่อสารมวลชน สาเหตุสำคัญของการทำงานที่บุคลากร สทท. 11 มีจิตสำนึกในอุดมการณ์วิชาชีพด้านราชการและประชาสัมพันธ์ มากกว่าด้านสื่อสารมวลชน เนื่องจากบุคลากรทุกคนมีฐานะเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐ ในหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการประชาสัมพันธ์ของรัฐ สทท.11 เป็นเพียงเครื่องมือในการเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ของรัฐ มิได้มีฐานะเป็นองค์กรสื่อที่มีความเป็นอิสระในตนเอง อีกทั้งการวิจัยยังพบว่ารายการที่ทำการศึกษาเป็นรายการที่ผลิตโดยความร่วมมือระหว่างส่วนราชการอื่นและเอกชน สทท.11 ไม่ได้ทำหน้าที่บรรณาธิการเนื้อหาในการผลิตแต่อย่างใด

2.5. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อดิจิทัล

สื่อดิจิทัลเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมมากในสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคที่มีการสื่อสารที่สะดวกและไร้พรมแดน ทั้งนี้สื่อสังคมยังช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในภาคธุรกิจและภาครัฐนำมาเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารกับประชาชน โดยสื่อดิจิทัล (Digital Media) หมายความว่า สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีการนำข้อมูลในโลก 'จริง' ที่มนุษย์สามารถเข้าใจและรับรู้ได้โดยการแปลรหัสเข้าสู่โลกดิจิทัลที่เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน มีรูปแบบอย่างรวดเร็ว ง่ายตาย และสามารถนำข้อมูลดิจิทัลนั้นกลับมาแสดงใหม่ในรูปแบบที่มนุษย์สามารถรับรู้และเข้าใจได้อีกในรูปแบบภาพ เสียง ข้อความ คลิปวิดีโอ การสร้างหรือบันทึกในรูปแบบดิจิทัล จนถึงตอนที่ถูกส่งไปยังผู้รับสารเป็นการเผยแพร่และการกระจายสื่อโดยผู้ใช้สื่อสามารถกำหนดได้ด้วยตนเอง อีกทั้งข้อมูลที่สามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขได้ตลอดเวลาแล้วยังเป็นข้อมูลที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันได้อีกด้วย

สื่อดิจิทัลยังรวมถึงสื่อที่เข้ารหัสในรูปแบบที่เครื่องอ่านได้ สื่อดิจิทัลเป็นสื่อที่สามารถสร้าง ดู แก้ไข สื่อสาร หรือเก็บรักษาไว้บนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ดิจิทัล ซึ่งได้แก่ ซอฟต์แวร์ วิดีโอ ดิจิทัล รูปภาพ เว็บเพจ ฐานข้อมูล เสียงดิจิทัล และอื่ๆ สื่อดิจิทัลนั้นตรงข้ามกับสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อแบบดั้งเดิมหรือแบบแอนาล็อกอื่นๆ บทความนี้จะพยายามที่จะติดตามผลกระทบของสื่อดิจิทัลที่มีต่อ

สังคมในรูปแบบต่างๆ ของสื่อดิจิทัล หลักสูตรการวิจัยนี้จะติดตามผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล คุณลักษณะเฉพาะ (Abraham Das, 2020)

ทั้งนี้ สื่อดิจิทัลได้รับอิทธิพลจากความชื่นชอบของผู้ใช้ เช่น แพลตฟอร์มรูปแบบใหม่จะช่วยให้ผู้รับสื่อค้นพบสิ่งที่ตัวเองชื่นชอบหรือสนใจผ่านเนื้อหาหรือจัดการเนื้อหาในปริมาณที่เหมาะสม หรืออาจดึงข้อมูลที่ต้องการได้อย่างรวดเร็วด้วยการใช้คำค้นหาซึ่งอ้างอิงหรือเชื่อมโยงถึงกัน ซึ่งเรื่องนี้แตกต่างอย่างมากเมื่อเทียบกับสื่อดั้งเดิม รวมถึงรูปแบบแพลตฟอร์มใหม่ๆ และการเผยแพร่สื่อที่แทบจะไร้ขีดจำกัด ซึ่งเป็นสิ่งที่เราเข้าใจได้ดีจากประสบการณ์ที่มีระหว่างยุคของสื่อดั้งเดิมและยุคของสื่อดิจิทัล โดยในยุคของสื่อดั้งเดิมนั้นผู้ผลิตสื่อและผู้เผยแพร่ข้อมูลเคยสามารถกำหนดสิ่งที่ต้องการให้ผู้ชมรับชมได้ ผ่านการจัดผังรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ (Tony Feldman, 2015)

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและศึกษาเกี่ยวกับสื่อดิจิทัล โดยได้รวบรวมสื่อดิจิทัลที่ได้รับความนิยมและใช้กันอย่างแพร่หลายไว้ ดังนี้

2.5.1. แพลตฟอร์มดิจิทัล

แพลตฟอร์ม (Platform Economy) การปฏิวัติครั้งยิ่งใหญ่ที่เปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ โดยแพลตฟอร์มดิจิทัลโดยเฉพาะสื่อสังคม (Social Media) ไปจนถึงการทำตลาดออนไลน์ (E-marketplace) นั้นได้เปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตและการดำเนินธุรกิจไปอย่างสิ้นเชิง อย่างไรก็ตาม แพลตฟอร์มดิจิทัลนั้นก็ยังสร้างความท้าทายและความเสี่ยงที่ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญและมีมาตรการ กฎหมาย และนโยบายคอยกำกับดูแล

จาก ETDA ได้กล่าวคำนิยามไว้ว่า “แพลตฟอร์มดิจิทัล (Digital Platform) คือพื้นที่หรือโครงสร้างพื้นฐานในระบบดิจิทัล หรือบริการที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ทำให้บุคคล 2 ฝ่ายขึ้นไป อาทิ ผู้ประกอบการบนแพลตฟอร์มดิจิทัล ผู้บริโภค และผู้ใช้บริการแพลตฟอร์มดิจิทัล ได้มาทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มคนหลาย ๆ กลุ่มโดยใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์ หรืออาจกล่าวได้ว่าแพลตฟอร์มดิจิทัลนั้นเป็นเสมือนพื้นที่ที่รวบรวมสินค้า บริการ และข้อมูลต่าง ๆ ไว้ในที่เดียว และยังเป็นตัวกลางที่ช่วยให้เกิดการปฏิสัมพันธ์หรือตอบโต้กันระหว่างผู้ประกอบการ ผู้บริโภค และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย” (Time consulting, 2024)

ทั้งนี้ ตัวอย่างประเภทของแพลตฟอร์มดิจิทัล ดังต่อไปนี้ (Time consulting, 2024)

- 1) บริการตลาดออนไลน์ (Online Marketplace) อาทิ Shopee, Lazada, Agoda
- 2) บริการ Sharing Economy Platform อาทิ Grab, LINE MAN, Robinhood
- 3) บริการการสื่อสารออนไลน์ (Online Communication) อาทิ Line, Whatsapp, Messenger, Zoom, Microsoft Teams
- 4) บริการสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) อาทิ Facebook, Instagram, Twitter
- 5) บริการโฆษณาออนไลน์ (Advertising Service) อาทิ Google Ads, Facebook Ads

- 6) บริการสื่อโสตทัศน์ วิดีโอและเพลง (Audio-Visual, Video on demand, Video Sharing and Music Sharing) อาทิ YouTube, TikTok, Spotify, Netflix, AIS play
- 7) บริการสืบค้น (Searching Tools) อาทิ Google, Yahoo!, Tripadvisor
- 8) บริการรวบรวมและเผยแพร่เนื้อหาข่าวสาร (News Aggregator) อาทิ Google News, Apple News, SmartNews
- 9) บริการแผนที่ออนไลน์ (Maps) อาทิ Google Map, Apple Maps, HERE WeGo
- 10) บริการผู้ช่วยเสมือนจริง (Virtual Assistants) อาทิ Siri, Alexa
- 11) บริการเว็บเบราว์เซอร์ (Web Browsers) อาทิ Google Chrome, Microsoft Edge, Safari
- 12) บริการระบบปฏิบัติการ (Operating System) อาทิ Microsoft Windows, Android, iOS
- 13) บริการโฮสต์ (Hosting Service) หรือให้บริการเช่าพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลเว็บไซต์ต่าง ๆ อาทิ GoDaddy, Hostinger
- 14) บริการคลาวด์ (Cloud Service) อาทิ Google Cloud, Microsoft Azure, AWS และ 15) บริการอินเทอร์เน็ต (Internet Service Provider) อาทิ AWN, TRUE, NT

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า แพลตฟอร์มดิจิทัลมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย รวมทั้งในหลายแพลตฟอร์มมีการพัฒนาต่อยอดจนกลายเป็นเส้นทางลงทุนและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจมหาศาล และสื่อหลายแขนงก็ใช้ช่องทางแพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นช่องทางใหม่ในการเข้าถึงผู้รับสารและสร้างรายได้ด้วย

2.5.2. สื่อสังคม

สื่อสังคมเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมมากในสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคที่มีการสื่อสารที่สะดวกและไร้พรมแดน ทั้งนี้สื่อสังคมยังช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในภาคธุรกิจและภาครัฐ นำมาเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารกับประชาชน

สื่อสังคม (Social Media) หมายถึง สื่อที่ทำงานในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ได้รับอนุญาตให้แต่ละบุคคลสามารถสื่อสาร สร้างเนื้อหา แลกเปลี่ยนข้อมูล เข้าร่วมกลุ่มเครือข่าย และติดต่อกับบุคคลอื่น ๆ (แสงเดือน ผ่องพุดม, 2556 ,น.1) ทั้งนี้สมาชิกในสื่อออนไลน์เป็นกลุ่มคนที่เข้าไปสร้างบรรยากาศการสื่อสาร การสนทนาเป็นกลุ่มใหญ่ในหัวข้อที่ตนเองชื่นชอบ ทั้งนี้กลุ่มบุคคลที่สื่อสารสามารถระบุลักษณะตัวตนของบุคคลอื่นผ่านการสังเกตพฤติกรรม การเข้าไปร่วมในกลุ่ม แต่ละกลุ่มซึ่งจะสะท้อนเพศ สถานะ อาชีพ รวมทั้งงานอดิเรก และอุปนิสัยได้อีกด้วย

ปัจจุบันสื่อสังคมถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายทั้งในด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม รวมทั้งมีองค์กรภาครัฐนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์และองค์กรเอกชนนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการตลาดเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคอย่างรวดเร็ว ประหยัดและเข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมาก (Andy Williamson, 2013,p. 9)

ทั้งนี้การสื่อสารในสื่อสังคมมีรูปแบบการสื่อสารแบบสองทาง (Two Way Communication) ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญดังนี้ (แสงเดือน ผ่องพุด, 2556 ,น.2)

- 1) ทำงานในระบบอินเทอร์เน็ตแบบออนไลน์
- 2) ผู้ใช้บริการสามารถสร้างและเพิ่มเติมเนื้อหาได้โดยสามารถใช้งานได้ตลอดเวลาผ่านอุปกรณ์สื่อ

สารต่างๆ เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต แอปเปิ้ลว็อท หรืออุปกรณ์อื่นๆ ที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต

- 3) ผู้ใช้บริการสามารถเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร
- 4) ผู้ใช้บริการสามารถสนทนาหรือสื่อสารโต้ตอบได้

2.5.2.1 พัฒนาการของสื่อสังคม

ในช่วงปลายทศวรรษ 1990 มีการพัฒนาเครือข่ายคอมพิวเตอร์จนมีความเร็วสูงขึ้น ทำให้มีเว็บไซต์ที่ได้รับอนุญาตให้ผู้ใช้บริการสร้างและนำเสนอเนื้อหาได้ด้วยตนเองบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

สื่อสังคมบางสื่อมีความสามารถและให้บริการการใช้มากกว่าหนึ่งอย่าง เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นทั้งเครือข่ายสังคมออนไลน์และสามารถแบ่งปันรูปภาพและภาพเคลื่อนไหวด้วยหรือทวิตเตอร์ (Twitter) ที่เป็นทั้งเครือข่ายสังคมออนไลน์และไม่โครบล็อกและการแบ่งปันสถานะ เป็นต้น (Andy Williamson, 2013,pp. 9-10)

ในด้านพฤติกรรมกรรมการนำเสนอตัวตนในสื่อสังคม พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อใหม่อย่างสื่อสังคมมีผลต่อพฤติกรรมกรรมการนำเสนอตัวตนซึ่งผู้สื่อสารมีอิสระในการแสดงออกมากกว่าโลกความเป็นจริงจนสร้างคำใหม่ๆ สร้างเป็นชุมชนใหม่ที่ผู้สื่อสารมองว่า ไร้การควบคุม โดยมีงานวิจัยที่ศึกษาในแง่มุมนี้

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อสังคมซึ่งช่วยอธิบายว่า ลักษณะและประเภทของสื่อสังคมที่มีความแตกต่างกันย่อมทำให้ผู้ใช้ต้องเลือกใช้ให้ตรงกับความต้องการของตนเอง ทั้งมีพฤติกรรมนำเสนอตัวตนที่ต่างจากโลกแห่งความจริงเพราะลักษณะสื่อสังคมที่ทำให้ผู้สื่อสารรู้สึกมี

อิสระมากกว่าในโลกแห่งความจริง ทั้งนี้สามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมแต่ละประเภทซึ่งลักษณะและประเภทของสื่อมีผลต่อการใช้สื่อเพราะสื่อสังคมมีข้อจำกัดในการส่งข้อมูล เช่น สื่อเพชฌัญญ์ส่งข้อความซึ่งภาพและเสียง แต่ไม่ได้เห็นการแสดงสีหน้า ท่าทางและการเคลื่อนไหวของร่างกาย ทำให้อาจจะไม่สามารถตีความได้ว่าผู้สื่อสารต้องการส่งสารด้วยเจตนาใด มีความนัยแทรกอยู่หรือไม่ซึ่งอาจเป็นถ้อยคำที่แฝงด้วยการเสียดสี ถ้อยคำขบขันและอาจนำไปสู่ความเข้าใจที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนในการสื่อสารได้ และความรู้เท่าทันดิจิทัลในสื่อสังคมก็ถือได้ว่า เป็นสิ่งที่สำคัญมากในยุคปัจจุบัน

สำหรับความรู้เท่าทันดิจิทัลในสื่อสังคม ได้มีการศึกษาและวิจัย เช่น การศึกษาของพนม คลีฉายา (2564) เรื่อง การเพิ่มความสามารถในความรอบรู้ทางดิจิทัลและการรู้เท่าทันที่มีต่อความผูกพันและความเสี่ยงจากการใช้สื่อสังคมของประชาชน พบว่า ในภาพรวมประชาชนใช้งานสื่อสังคมเพชฌัญญ์ ไลน์ ยูทูบ ในชีวิตประจำวัน วันละ 3-8 ชั่วโมง ใช้งานเพื่อความบันเทิง ติดต่อกับพูดคุย อ่านข่าว การทำงานหรือเรียน มักจะแสดงความรู้สึกต่อเนื้อหาบนสื่อสังคมด้วยการกดไลค์ เลิฟ มากกว่าจะแสดงความเห็น มีโอกาสพบเจอความเสี่ยงที่นำไปสู่อันตราย 15 เรื่อง เรียงลำดับดังนี้คือ ความรุนแรง โฆษณาเกินจริง ข้อมูลสุขภาพที่ไม่จริง ข่าวดราม่า เนื้อหาดราม่า หวยออนไลน์ การพนันออนไลน์ ถูกหลอกซื้อสินค้า ถูกหลอกจากการชักชวนหารายได้ ภัยจากระบบคอมพิวเตอร์ แฮร์ออนไลน์ ถูกหลอกจากคนแปลกหน้า ข้อมูลส่วนตัวถูกขโมย หุ่นออนไลน์ และการระรานกลั่นแกล้ง ทั้งนี้แต่ละกลุ่มวัยพบเจอความเสี่ยงที่คล้ายกัน และแตกต่างกันไปตามลักษณะการใช้งาน ความสนใจในแต่ละช่วงวัย กล่าวคือ กลุ่มวัยรุ่นวัยเรียน อายุ 15-22 ปี พบเจอความเสี่ยงจากความรุนแรง โฆษณาเกินจริง ข้อมูลสุขภาพที่ไม่จริง ข่าวดราม่า เนื้อหาดราม่า การพนันออนไลน์ การถูกหลอกจากการชักชวนทำงาน กลุ่มวัยหนุ่มสาว อายุ 23-39 ปี พบเจอความเสี่ยงจากโฆษณาเกินจริง ความรุนแรง ข้อมูลสุขภาพที่ไม่จริง ข่าวดราม่า เนื้อหาดราม่า การพนันออนไลน์ การถูกหลอกจากการซื้อสินค้า กลุ่มวัยผู้ใหญ่ อายุ 40-59 ปี พบเจอความเสี่ยงจากโฆษณาเกินจริง ข้อมูลสุขภาพที่ไม่จริง ความรุนแรง ข่าวดราม่า เนื้อหาดราม่า หวยออนไลน์ การพนันออนไลน์ และกลุ่มผู้สูงอายุ อายุ 60 ปีขึ้นไป พบเจอความเสี่ยงจากข้อมูลสุขภาพที่ไม่จริง ข่าวดราม่า ความรุนแรง หวยออนไลน์ โฆษณาเกินจริง เนื้อหาดราม่า แฮร์ออนไลน์

สำหรับความรอบรู้ทางดิจิทัลและการรู้เท่าทันในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับที่สามารถใช้สื่อได้ ประเมินสื่อเป็น มีการป้องกันลดความเสี่ยงได้ และสามารถใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมได้ แต่ทักษะความสามารถในการสื่อสารอย่างเหมาะสม และการอ่าน ตีความหมาย เข้าใจเนื้อหา ยังอยู่ในระดับปานกลาง

จากผลการพัฒนาต้นแบบเว็บไซต์การเรียนรู้คือ เว็บไซต์ “คิด ค่อย คั้น” (www.คิดค่อยคั้น.net) โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ 3 กระบวนการ ดังนี้

1) การเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อบทเรียนการเรียนรู้แบบปฏิสัมพันธ์ออนไลน์ (Online Interactive Learning Object) เน้นความรู้ ทักษะและความสามารถในการลดความเสี่ยง

2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการเผยแพร่เนื้อหาเสริมสร้างความรู้ และการกระตุ้นสนทนา

3) กระบวนการลงมือปฏิบัติผ่านเครื่องมือสนับสนุนการตรวจสอบข้อมูล ข่าว ที่สงสัยว่าถูกต้อง เป็นจริง น่าเชื่อถือหรือไม่

ทั้งนี้เว็บไซต์ต้นแบบเปิดให้ใช้งานจริง 4 เดือน พบว่า สมาชิกเว็บไซต์ที่มีช่วงอายุ 13-22 ปีเข้าเรียนบทเรียนมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มอายุ 23-35 ปี โดยสนใจเรียนบทเรียนเรื่อง “การติดต่อสื่อสารทางสังคม” (Social Communication) มากที่สุด รองลงมาคือเรื่อง “ความเข้าใจตัวบนของสื่อสังคม” (Media Text Understanding) เท่ากับเรื่อง “ความเสี่ยงจากการถูกหลอกลวง” เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบพื้นฐานความรู้ความสามารถก่อนเรียน และ ความรู้ความสามารถหลังเรียนบทเรียนครบ สรุปได้ว่า ความรู้ความสามารถหลังเรียนบทเรียนครบ อยู่ในระดับมากกว่าพื้นฐานความรู้ความสามารถก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ข้อมูลการใช้งานเว็บไซต์พบว่า เข้าชมเนื้อหาบทความเสริมความรู้รวม 378 ครั้ง เข้าชมกระตุ้นสนทนา รวม 68 ครั้ง

จากผลการสังเคราะห์ข้อค้นพบจากการศึกษาของพนม คลีฉายา (2564) สามารถนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการสร้างความสามารถในความรอบรู้ทางดิจิทัลและการรู้เท่าทัน ประกอบด้วย การเสริมสร้างความรู้ทักษะความสามารถส่วนบุคคล การรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดให้มีเครื่องมือที่สนับสนุนพฤติกรรมรู้เท่าทัน และเสนอยุทธศาสตร์เพิ่มความสามารถรู้เท่าทันสื่อของประชาชน ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความรู้ ทักษะ ความสามารถส่วนบุคคล ด้วยการสอนเรื่อง การรู้เท่าทันสื่อ 2) ยุทธศาสตร์สร้างชุมชนรู้เท่าทันสื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันเตือนป้องกัน และ 3) ยุทธศาสตร์พัฒนาเทคโนโลยีสนับสนุนพฤติกรรมรู้เท่าทันสื่อ สร้างเครื่องมือตรวจสอบข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้อง

อย่างไรก็ตามสื่อจะต้องมีความเข้าใจลักษณะสื่อสังคม รวมทั้งในปัจจุบันสื่อสังคมถูกนำมาใช้ในนำเสนอเนื้อหาความรุนแรง โฆษณาเกินจริง ข้อมูลสุขภาพที่ไม่จริง ข่าวปลอม เนื้อหาลามก หวยออนไลน์ การพนันออนไลน์ หลอกซื้อสินค้าและบริการ หลอกลงทุน ภัยจากคอมพิวเตอร์ แชรออนไลน์ ถูกหลอกจากคนแปลกหน้า ข้อมูลส่วนตัวถูกขโมย หุ่นออนไลน์ และการกลั่นแกล้งออนไลน์ (Cyber Bulling) รวมทั้งสื่อควรจะมีความรู้เท่าทันสื่อสังคมเพื่อสรรหาข่าวสารและข้อมูลที่ถูกต้องจากสื่อสังคมมานำเสนอประชาชนได้อย่างถูกต้อง

2.5.3 ปัญญาประดิษฐ์ (AI)

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้รับความสนใจอย่างมากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2023 แต่ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ไม่ใช่เรื่องใหม่ และสามารถสืบย้อนประวัติศาสตร์ไปถึงการพัฒนาคอมพิวเตอร์หลังสงครามโลกครั้งที่สอง

2.5.3.1 ที่มาของปัญญาประดิษฐ์

ในการประชุมดาร์ตมัธในปี 1956 ได้รวบรวมนักวิจัยจากหลายสาขาเพื่อสำรวจ "เครื่องจักรที่คิดได้" ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในฐานะสาขาการศึกษาที่แตกต่างและเป็นพื้นที่ที่มีวิสัยทัศน์ในการประชุมครั้งนั้นใช้คำว่า "ปัญญาประดิษฐ์" เป็นครั้งแรก แต่ AI ได้รับความสนใจจากสาธารณชนอย่างแท้จริงในช่วงเปลี่ยนศตวรรษ เมื่อซูเปอร์คอมพิวเตอร์ IBM Deep Blue เอาชนะแกรี คาสปารอฟ (Gary Kasparov) ปรมาจารย์หมากรุกในปี 1997 ด้วยอัลกอริทึมปัญญาประดิษฐ์ที่พัฒนาโดยวิศวกรของ IBM และในปี 2011 คอมพิวเตอร์ IBM Watson ชนะเกมโชว์ Jeopardy ของสหรัฐอเมริกา (James McDonald, 2024)

จากการวิเคราะห์ด้วยชุดข้อมูลขนาดใหญ่ เหตุการณ์เหล่านี้แสดงให้เห็นเป็นครั้งแรกว่าคอมพิวเตอร์ที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลจำนวนมากและซอฟต์แวร์ปัญญาประดิษฐ์ (แม้ว่าจะจะเป็นคอมพิวเตอร์ที่ทรงพลังมากจนคนทั่วไปไม่สามารถเข้าถึงได้) สามารถทำผลงานได้ดีกว่ามนุษย์ในงานที่ซับซ้อนมาก ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา บริษัทหลายแห่งได้พัฒนาระบบปัญญาประดิษฐ์ซึ่งให้ผลลัพธ์ที่น่าทึ่งและทำงานที่มนุษย์ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากความท้าทายนี้มีความซับซ้อนและซับซ้อนมาก Alpha Fold จาก Google Deep mind เป็นตัวอย่างหนึ่ง โปรแกรมดังกล่าวใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อทำนายโครงสร้าง 3 มิติของโปรตีนเกือบทุกชนิดในร่างกายมนุษย์ ช่วยให้มนุษย์เข้าใจโรคต่างๆ เช่น อาการโรคอัลไซเมอร์ได้ดีขึ้น และสามารถทำการวิจัยเกี่ยวกับยา วัคซีน และยาได้ โดยการดูแลสุขภาพจึงเป็นหนึ่งในแอปพลิเคชันปัญญาประดิษฐ์ที่สำคัญและมีประโยชน์ที่สุด ในปี 2018 ภาพวาดชื่อ "Edmond de Belamy, from La Famille de Belamy" ถูกขายที่บริษัทประมูล Christie's ในนิวยอร์กด้วยราคาสูงถึง 432,500 ดอลลาร์สหรัฐฯ งานศิลปะชิ้นนี้สร้างขึ้นด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI) หลังจากฝึกฝนจากภาพถ่ายบุคคลมากมายในศตวรรษที่ 18 และ 19 และถือเป็นงานศิลปะที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ชิ้นแรกที่ขายทอดตลาด การขายครั้งนี้จุดชนวนให้เกิดการถกเถียงกันอย่างมากมายเกี่ยวกับบทบาทในอนาคตของมนุษย์ในอาชีพสร้างสรรค์ เช่น ศิลปะและสื่อดิจิทัล เป็นต้น (James McDonald, 2024)

2.5.3.2 สื่อกับปัญญาประดิษฐ์

จากการศึกษาของ Muhammad Hashim Khan (2023) เรื่อง The Impact of AI on the Media Industry พบว่า ผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ต่ออุตสาหกรรมสื่อได้รับมีหลาย

มิติ เช่น แรงงาน การสร้างและดูแลเนื้อหา การจัดจำหน่ายและการบริโภคสื่อ กลยุทธ์การโฆษณาและการตลาด รากฐานทางทฤษฎีของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่เกี่ยวกับสื่อ และข้อกังวลด้านจริยธรรม ทั้งนี้ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ช่วยปรับปรุงการสร้างและดูแลเนื้อหา ปรับแต่งประสบการณ์ของผู้ใช้ เพิ่มเทคนิคโฆษณาให้ดีขึ้น เปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ และก่อให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมที่สำคัญ แม้ว่าประสิทธิภาพ การปรับแต่ง และความคิดสร้างสรรค์จะเป็นข้อได้เปรียบของปัญญาประดิษฐ์ (AI) แต่ก็พบว่า มีปัญหาในเรื่องความเป็นส่วนตัว การเลิกจ้าง ดังนั้นจึงควรพัฒนาและศึกษาอัลกอริทึมทั้งหมดอย่างรอบคอบ และแนวทางปฏิบัติทางจริยธรรมของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) จะช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ที่มีอยู่และกำหนดทิศทางที่ปัญญาประดิษฐ์ (AI) จะดำเนินไปในอุตสาหกรรมสื่อ มุ่งเน้นการพัฒนาและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูล (Data analytics) การเรียนรู้ของเครื่องจักร (Machine learning) และการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural language processing (NLP)) ในอุตสาหกรรมสื่อ

ตารางที่ 2.1 แสดงการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในอุตสาหกรรมสื่อ

ที่มา : Muhammad Hashim Khan (2023)

แนวทาง	ปัญญาประดิษฐ์ที่นำมาใช้
ด้านความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) (Technological Advancements in AI)	มุ่งเน้นการพัฒนาและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูล (Data analytics) การเรียนรู้ของเครื่องจักร (Machine learning) และการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural language processing (NLP)) ในอุตสาหกรรมสื่อ
การสร้างและดูแลเนื้อหา (Content Creation and Curation)	ศึกษาว่าปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีอิทธิพลต่อการพัฒนาและการดูแลข้อมูลอย่างไร รวมถึงการสร้างเนื้อหาอัตโนมัติ การแก้ไขด้วยความช่วยเหลือของปัญญาประดิษฐ์ (AI) และคำแนะนำเนื้อหาที่ปรับแต่งตามความต้องการ
การกระจายและการบริโภคสื่อ (Media Distribution and Consumption)	ศึกษาว่าเครื่องมือแนะนำอาจปรับแต่งประสบการณ์ของผู้ใช้ได้อย่างไร และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ถูกนำมาใช้ในระบบการจัดจำหน่ายและการบริโภคสื่ออย่างไรบ้าง
กลยุทธ์การโฆษณาและการตลาด (Advertising and Marketing Strategies)	ปัญญาประดิษฐ์ (AI) จะส่งผลต่อกลยุทธ์การตลาดและการโฆษณาต่างๆ ที่ใช้ในอุตสาหกรรมสื่ออย่างไร เช่น การโฆษณาแบบกำหนดเป้าหมาย การโฆษณาแบบโปรแกรม และการตลาด

	เนื้อหาที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI-driven content marketing.)
พลวัตของกำลังแรงงานและบทบาทหน้าที่การงาน (Workforce Dynamics and Job Roles)	สำรวจวิธีการฝึกอบรมใหม่และยกระดับทักษะในยุค AI เช่นเดียวกับการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้จะส่งผลกระทบต่อบทบาทการจ้างงานในสื่อ ความต้องการทักษะ และการเลิกจ้างที่อาจเกิดขึ้นอย่างไร
ข้อควรพิจารณาและความท้าทายทางด้านจริยธรรม (Ethical Considerations and Challenges)	อธิบายข้อกังวลทางจริยธรรม ปัญหา และข้อกำหนดสำหรับหลักการและกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในอุตสาหกรรมสื่อ ปัญหาเหล่านี้รวมถึงความจำเป็นของบรรทัดฐานและมาตรฐานทางจริยธรรม ข้อกังวลด้านความเป็นส่วนตัว และอคติทางระบบปฏิบัติการที่จะนำไปสู่ความเสียหายและภัยร้ายในอนาคต

2.5.4. สื่อดิจิทัลกับการปรับตัวจากเทคโนโลยีดิจิทัลของอุตสาหกรรมสื่อ

ทั้งนี้จากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีดิจิทัลของอุตสาหกรรมสื่อ (Digital Disruption in Media) จากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลให้พฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนไป ทำให้องค์กรสื่อดั้งเดิมถูกบีบให้ต้องปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีใหม่และปรับตัวตามพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป โดยนำเนื้อหาไปสร้างในแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มคนยุคใหม่ที่ใช้สื่อดิจิทัลเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

ในขณะที่องค์กรสื่อดิจิทัลรายใหม่ได้เกิดขึ้นและพลิกโฉมรูปแบบธุรกิจสื่อดั้งเดิม ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอด สื่อดั้งเดิมจึงต้องมีการปรับตัว โดยมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้ (IMOLOGISTIC, 2566)

1. พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer behavior) เมื่อเทคโนโลยีดิจิทัลพัฒนาขึ้นก็ได้เปลี่ยนวิธีการบริโภคสื่อของผู้รับสาร ผู้คนใช้อุปกรณ์พกพามากขึ้นในการเข้าถึงเนื้อหา และคาดหวังการเข้าถึงเนื้อหาที่หลากหลายตามความต้องการ

2. รูปแบบธุรกิจ (Business models) องค์กรสื่อดั้งเดิมที่พึ่งพารายได้จากโฆษณาและค่าธรรมเนียมการสมัครสมาชิกถูกรบกวนโดยบริษัทสื่อดิจิทัลรายใหม่ที่เสนอเนื้อหาฟรีหรือต้นทุนต่ำ โดยพึ่งพาการโฆษณาและการรวบรวมข้อมูลเพื่อหารายได้แทน

3. การสร้างเนื้อหา (Content creation) เทคโนโลยีดิจิทัลทำให้บุคคลและองค์กรต่างๆ สามารถสร้างและเผยแพร่เนื้อหาได้ง่ายขึ้นและมีราคาถูกลง ซึ่งนำไปสู่เนื้อหาที่ผู้ใช้สร้างขึ้นและสื่อใหม่ๆ จำนวนมากขึ้น

4. ช่องทางการจัดจำหน่าย (Distribution channels) เมื่อเทคโนโลยีดิจิทัลพัฒนาขึ้นยังนำไปสู่ช่องทางการจัดจำหน่ายใหม่ๆ สำหรับสื่อ เช่น สื่อสังคม บริการสตรีมมิ่ง และแอปพลิเคชันบนมือถือ ซึ่งได้เปลี่ยนรูปแบบการจัดจำหน่ายดั้งเดิม

จากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีดิจิทัลของอุตสาหกรรมสื่อ (Digital Disruption in Media) ส่งผลให้สื่อดั้งเดิมต้องปรับตัวโดยมีการสร้างเนื้อหาในสื่อออนไลน์ ทั้งเว็บไซต์และที่สำคัญที่สุดคือ สื่อดั้งเดิมมีการสร้างช่องทางสื่อสังคมในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ดูเนื้อหาย้อนหลัง หาโฆษณาเพิ่มรายได้ รวมทั้งเป็นช่องทางรับรู้ผลตอบรับจากผู้รับสารโดยตรงอีกด้วย

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษา ค้นคว้าและรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้รวบรวมและจัดกลุ่มงานวิจัย ดังนี้

2.6.1 งานวิจัยเกี่ยวกับเสรีภาพสื่อ

จากการศึกษาของบุญนำ โสภากุทก (2548) เรื่อง “เสรีภาพในการเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540” โดยการศึกษาพบว่า เสรีภาพในการเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนมีแนวความคิดตามกฎหมายธรรมชาติ ถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนประการหนึ่งที่รัฐควรให้การรับรองและคุ้มครอง ซึ่งในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 19 ก็ได้รับการรับรองว่ามนุษย์ทุกคนย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก ในรัฐเสรีประชาธิปไตยทั้งหลายต่างก็ยอมรับว่าสิทธิเสรีภาพดังกล่าวเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งอันควรได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เห็นได้ว่าประเทศไทยก็ได้นำแนวความคิดและหลักการดังกล่าวมาบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเป็นหลักการที่สำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพให้แก่สื่อมวลชน แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับในอดีตและฉบับปัจจุบันจะได้ให้การรับรองเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นแก่สื่อมวลชนไว้ก็ตาม แต่ปรากฏว่าสื่อมวลชนยังคงถูกแทรกแซงและลิดรอนสิทธิเสรีภาพ โดยกฎหมายที่มีเนื้อหาเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน ซึ่งเป็นการขัดหรือแย้งหรือไม่สอดคล้องต่อรัฐธรรมนูญและในขณะเดียวกันสื่อมวลชนอาจจะใช้เสรีภาพของตนไปละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนและอาจมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของสาธารณะได้

ทั้งนี้เมื่อมีรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2560 ได้มีการปรับแก้ไขในเรื่องเสรีภาพสื่อ โดยจากการศึกษาของสมโภชน์ โตรักษา (2564) เรื่อง “รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2560 สื่อมวลชนกับความท้าทายประชาธิปไตยบนทางสองแพร่ง” พบว่า สำหรับประเทศไทย เสรีภาพการแสดงออกได้รับการคุ้มครองไว้ในกฎหมายสูงสุดอย่างรัฐธรรมนูญ และเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญถาวรสามฉบับ

ตั้งแต่ปี 2540 พบว่า รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2560 ตัดความเป็นส่วนตัว – สิทธิครอบครั – สุขภาพจิต จากข้อยกเว้นการใช้เสรีภาพการแสดงความคิดเห็น ตัดการคุ้มครองการสอน อบรม วิจัย จากเสรีภาพทางวิชาการ และการรับรองเสรีภาพของสื่อกว้างๆ ว่า “บุคคลที่ประกอบวิชาชีพ สื่อมวลชน”

รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบันล้วนรับรองหลักการ ‘เสรีภาพสื่อ’ เอาไว้ แต่ต่างกันในเรื่องละเอียด โดยรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2560 บัญญัติในมาตรา 35 ระบุว่า “บุคคลที่ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ” จากเดิม รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2540 บัญญัติรับรองเสรีภาพสื่อในมาตรา 41 ระบุว่า “พนักงานหรือลูกจ้าง ของเอกชนที่ประกอบกิจการ หนังสือพิมพ์วิทยุกระจายเสียง หรือ วิทยุโทรทัศน์ ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอ ข่าว และแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ ภายใต้อำนาจของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อ จรรยาบรรณ แห่งการประกอบ วิชาชีพ” ซึ่งรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2550 บัญญัติไว้เหมือนกัน แต่เพิ่มคำว่า “หรือสื่อมวลชนอื่น” เข้าไปหลังวิทยุโทรทัศน์เพื่อขยายความรับรองเสรีภาพสื่อในกิจการ สื่ออื่นๆ ขณะที่ รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2560 ใช้ข้อความว่า “บุคคลที่ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน” รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2540 ได้ใช้ข้อความระบุและจำแนกประเภทสื่อไว้อย่างละเอียดรัดกุมเลยว่า “พนักงานหรือลูกจ้างของ เอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุ โทรทัศน์” ซึ่งต่อมารัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2550 ได้เพิ่มคำว่า “หรือสื่อมวลชนอื่น” ตามมาอีก ถ้อยคำหนึ่งให้กินความหมายกว้างขึ้น เห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ.2560 รับรองเสรีภาพสื่อไว้ โดยมีขอบเขตอย่างกว้างๆ ขณะเดียวกันก็ไม่เจาะจงรายละเอียด

นอกจากนี้ยังมีการให้รัฐตรวจสอบสื่อได้เฉพาะช่วงสงคราม แต่ไม่ได้ระบุว่าต้องใช้อำนาจ ทางกฎหมายใด รัฐธรรมนูญทั้งสามฉบับได้กำหนดห้ามไม่ให้มีการสั่งปิดสื่อมวลชนเอาไว้ โดย รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 35 ระบุว่า การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อ ลิดรอนเสรีภาพสื่อจะทำไม่ได้ ขณะที่รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2550 ใช้ข้อความเดียวกันกับ รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2560 อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2540 ต่างออกไป โดยมาตรา 39 ระบุชัดเจนและเจาะจงว่าห้ามสั่งปิดสื่อสามประเภทอย่างด้วยกัน ได้แก่ โรงพิมพ์ สถานีวิทยุ และ สถานีโทรทัศน์ อย่างไรก็ดี ในช่วงที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามเสรีภาพสื่อจะถูกจำกัดโดยรัฐธรรมนูญ อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ รัฐเข้ามาตรวจการนำเสนอข่าวก่อนที่จะนำไปโฆษณาในสื่อต่างๆ ได้ ทั้งนี้ ใน รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2560 ไม่ได้ กำหนดเหมือนรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2540 และฉบับปี พ.ศ. 2550 ว่า การให้เจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจสอบสื่อทำได้โดยต้องออกกฎหมายมาให้อำนาจเท่านั้น

ทั้งนี้ยังเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับงานวิจัยของเทียนเงิน อุดระชัย (2557) ที่ศึกษาเรื่อง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ พบว่า

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการที่สะท้อนให้เห็นถึงระบบการให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามระบอบประชาธิปไตย ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ ส่งผลให้ทุกภาคส่วนจะต้องให้ความสำคัญและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย นอกจากนี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังถือเป็นหลักการที่มีคุณค่าสูงสุดตามรัฐธรรมนูญ โดยถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ อันส่งผลให้การใช้สิทธิและเสรีภาพจะต้องอยู่ในกรอบของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ซึ่งได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกันนั้นจะต้องมีความสอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย คือ การใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวนี้จะต้องไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรืออาจกล่าวได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์นั่นเอง อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังพบปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ โดยสามารถพิจารณาได้กรณีร้องเรียนต่อองค์กรที่เกี่ยวข้องต่างๆ รวมทั้งการนำเสนอปัญหาดังกล่าวจากองค์กรสื่อมวลชนเอง หรือจากงานวิจัยทางด้านวิชาการอีกด้วย จากการศึกษาพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ มีสาเหตุมาจากหลายภาคส่วนด้วยกัน ทั้งปัจจัยความไม่ชัดเจนของนิยามความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ปัจจัยการไม่ตระหนักถึงปัญหาการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากทั้งสื่อมวลชน ประชาชนในสังคม และองค์กรที่มีหน้าที่ในการดูแลปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ยังพบว่ามาตรการควบคุมตรวจสอบของภาครัฐและวิชาชีพในกรณีการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร รวมทั้งปัญหาความไม่เข้มแข็งของภาคประชาชนอีกด้วย ดังนั้นจึงเห็นควรว่าจะต้องมีการแก้ปัญหาในประเด็นดังกล่าว อีกทั้งควรที่จะมีการกำหนดแนวทางการนำเสนอภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ที่เหมาะสมและไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่อาจละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประเทศไทยได้ต่อไป

เช่นเดียวกัน มีงานศึกษาของวิฑูรย์ อรรถนชัย (2556) ที่ศึกษาเรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 พบว่า การบัญญัติบทกฎหมายไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการให้สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน และควบคุมหรือจำกัดสิทธิและเสรีภาพไปพร้อมกัน แต่ในบางเหตุการณ์โดยเฉพาะเมื่อเกิดภาวะฉุกเฉิน ฝ่ายบริหารซึ่งเป็นหนึ่งในสามของอำนาจอธิปไตยสามารถออกกฎหมายเฉพาะมาควบคุมและจำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนได้ จึงเกิดประเด็นความชอบธรรมหรือบรรทัดฐานที่ไม่ชัดเจนในการใช้อำนาจหน้าที่ รวมทั้งปัญหาการออกกฎหมายลำดับรองของฝ่ายบริหารที่เข้ามาควบคุมและจำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนอาจเป็นการไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชน และปัญหาการขาดบรรทัดฐานที่นำมาใช้ในการออกกฎหมายรองดังกล่าว

นอกจากนี้ ยังมีการกดดัน แทรกแซง ปิดกั้น และคุกคามสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนอยู่ ทั้งจากภาครัฐและกลุ่มนายทุน โดยการคุกคามสิทธิและเสรีภาพภายใต้แนวทางธุรกิจในปัจจุบัน ซึ่งไม่ได้ใช้วิธีการปราบปราม หรือปิดปากด้วยการจับเข้าคุกเหมือนในอดีต แต่ใช้วิธีการไล่ออกหรือเลิกจ้าง ซึ่งเป็นการทำให้หมดอาชีพ ไร้ปากเสียง โดยปริยาย ในการนี้ ย่อมหมายถึงการหมอดิสระในวิชาชีพด้วย จึงควรกำหนดเงื่อนไขในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนให้แคบลง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักความชัดเจนของกฎหมายและควรแก้ไขหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน เพื่อให้สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารมากขึ้น

นอกจากนี้ ควรจะมีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหากฎหมายหลายฉบับ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักความจำเป็น ความแน่นอนชัดเจนของกฎหมาย และหลักการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ คือ พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ. 2457 พระราชบัญญัติบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ทั้งนี้เพื่อให้สื่อมวลชนมีสิทธิและเสรีภาพที่สมบูรณ์สอดคล้องกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีนิติรัฐเป็นหลักพื้นฐานสำคัญ

ขณะที่ต่างประเทศ ได้มีการศึกษาเสรีภาพสื่อ โดย Kehinde Olaide , Akobi Francisco และ Samaila Mande (2023) ได้ศึกษาเรื่อง The Impact Of Press Freedom In 21st Century Changing Global Democracy (Study of Vanguard Media Limited) ในประเทศไนจีเรีย ผลการศึกษา พบว่า เสรีภาพสื่อมีบทบาทสำคัญต่อสังคมเสรีและเปิดกว้าง เสรีภาพสื่อให้ข้อมูลแก่บุคคล เพื่อให้ตัดสินใจด้วยตนเอง และเสรีภาพสื่อแจ้งให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทราบอย่างเหมาะสม และเสริมสร้างประชาธิปไตย ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าวัตถุประสงค์ทั้งหมดได้รับการยอมรับที่ระดับการยอมรับ และแนะนำว่า ผู้ประกอบอาชีพด้านสื่อและนักข่าวควรนำสื่อดิจิทัลใหม่มาใช้ และมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อและข้อมูล ควรให้การคุ้มครองนักข่าวมากขึ้นในขณะปฏิบัติงาน รัฐบาลควรสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยและเอื้อต่อการเจริญเติบโตของเสรีภาพสื่อไปทั่วโลก กระทรวงข้อมูลและการสื่อสารที่เกี่ยวข้องควรกำกับดูแลข้อมูลเกี่ยวกับสื่อดิจิทัลเพื่อเป็นแนวทางในการต่อต้านข่าวปลอม ความร่วมมือและหุ้นส่วนระหว่างองค์กรสื่อและผู้ประกอบอาชีพทั้งหมดผ่านการประชุมที่จัดโดยสถาบันสื่อระหว่างประเทศและองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO) ควรช่วยสร้างแพลตฟอร์มที่โปร่งใสสำหรับการเจริญเติบโตของเสรีภาพสื่อ

2.6.2 งานวิจัยเกี่ยวกับกฎหมายดิจิทัล

จากการศึกษาของสุภิณี คงเจริญ (2562) เรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลเนื้อหาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่นำเข้าสู่ระบบโดยผู้ใช้บนสื่อสังคมออนไลน์ ได้ศึกษา

ถึงมาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลเนื้อหาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่ถูกสร้างและนำเข้าสู่ระบบโดยผู้ใช้งานบนสื่อสังคมออนไลน์ เนื่องจากการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองบนสื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระตุ้นความสนใจในการอภิปรายประเด็นสาธารณะ จนนำไปสู่การเชื่อมโยงความคิดของผู้คนจนสามารถสร้างแรงขับเคลื่อนทางสังคมและการเมืองได้ แต่ในขณะเดียวกัน ก็เป็นดาบสองคมที่อาจเป็นเครื่องมือสร้างการสื่อสารในทางลบ ไปจนถึงการสร้างประเด็นเพื่อเน้นย้ำความแตกแยกทางความคิดให้มากขึ้นได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้รัฐบาลในหลายประเทศจึงได้มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมและป้องกันปัญหาดังกล่าว โดยมีบทบัญญัติที่ให้อำนาจรัฐสามารถดำเนินการบางประการอันมีผลต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น แต่ในกรณีของรัฐบาลไทย โดยหน่วยงานผู้รับผิดชอบกลับใช้มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวเพื่อควบคุมแทรกแซง และปิดกั้นข้อมูลรวมไปถึงการละเมิดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ที่ทำให้เชื่อว่ามาตรการดังกล่าวได้ถูกทำให้เป็นกลไกในการใช้อำนาจรัฐเพื่อขจัดผู้มีความคิดเห็นต่างจากตน และเป็นเหตุให้รัฐบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่เสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยอาศัยช่องว่างความไม่ชัดเจนของถ้อยคำในบทบัญญัติและนโยบายของรัฐ มาเป็นเหตุผลในการลดทอนสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรการทางกฎหมาย ให้มีความชัดเจนในบทบัญญัติที่ให้อำนาจรัฐในการใช้ดุลยพินิจที่มีผลต่อการลดทอนสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชน ถึงความเหมาะสมต่อหลักการสิทธิและเสรีภาพอันรับรองไว้และตามหลักการที่กำหนดไว้ในกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ รวมไปถึงเสนอให้มีมาตรการบางประการเพื่อคุ้มครองผู้ใช้งานให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพื่อให้การปกป้องและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสิทธิเสรีภาพมากขึ้น

ขณะเดียวกัน มีงานวิจัยที่ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ โดยอัญธิกา ณ พิบูลย์ (2551) ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งศึกษามาตรการทางกฎหมายของนานาอารยประเทศ เพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า แม้ว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 จะมีผลบังคับใช้แล้วก็ตาม แต่การกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ก็มิได้ลดน้อยลง เนื่องจากมีข้อพร่องในส่วนของกฎหมายสารบัญญัติหลายประการ ดังนี้ 1. ปัญหาความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติแห่งกฎหมายพบว่า ถ้อยคำในตัวบทกฎหมายคลุมเครือทำให้เกิดปัญหาในการตีความ 2. ปัญหาความไม่ครอบคลุมของบทบัญญัติแห่งกฎหมายพบว่า การกระทำที่เกิดขึ้นบางกรณียังไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดให้เป็นความผิด 3. ปัญหาเกี่ยวกับบทกำหนดโทษพบว่า บทลงโทษค่อนข้างน้อย จึงไม่ทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัว ปัญหาทั้งหลายดังกล่าว

ข้างต้น ล้วนเป็นอุปสรรคกีดขวางมิให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากงานวิจัยที่คณะผู้วิจัยรวบรวมมา จะเป็นถึงพัฒนาการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพสื่อในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ แม้งานวิจัยบางงานจะเป็นกฎหมายที่มีการแก้ไขไปแล้ว เนื่องจากข้อจำกัดในการทำวิจัยที่ใช้ระยะเวลาสั้น ขณะที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายดิจิทัลมีการแก้ไขตลอดเวลาเพื่อสอดคล้องกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี แต่ผลการศึกษาที่ยังสะท้อนถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่มีพัฒนาต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เช่นเดียวกันกับกฎหมายดิจิทัลในปัจจุบันก็ยังพบปัญหาคล้ายคลึงกับผลการศึกษาในงานวิจัย แม้ว่าจะมีการแก้ไขกฎหมายไปแล้วก็ตาม

2.10 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยแสดงถึงประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงหรือ “พื้นที่ปะทะ” ระหว่างกฎหมายดิจิทัลกับเสรีภาพสื่อในการศึกษาโดยมีกฎหมายดิจิทัลที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติและนำมาใช้ในเป็นการทั่วไปและมีผลกระทบกับการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อ ขณะที่สื่อย่อมมีเสรีภาพสื่อตามหลักการในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 และหลักกฎหมายสากล แต่ทั้งนี้ก็มีพื้นที่ปะทะตรงกลางที่ถูกตั้งคำถามว่า เป็นการใช้อำนาจตามกฎหมาย หรือกฎหมายเป็นเครื่องมือของรัฐในการจำกัดเสรีภาพสื่อ

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาในหัวข้อ “เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัล : ความท้าทายของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อกับการปรับตัวในอนาคต” ผู้ศึกษาได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้

3.1 รูปแบบของข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ใช้ระเบียบวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis)

3.2 แหล่งข้อมูลการศึกษา

3.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

ผู้ศึกษามีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 5 กลุ่มโดยมีจำนวนทั้งสิ้น 14 คน โดยมีแนวทางการเลือกกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 : ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสื่อมวลชนหรือในสื่อออนไลน์ในสาขาวิชาชีพสื่อในสื่อวิทยุและโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อภาพยนตร์ สื่อออนไลน์หรือสื่อสังคมที่มีประสบการณ์การทำงานสื่อมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 6 คน ทั้งนี้มีข้อจำกัดในการวิจัย คือ คณะผู้วิจัยได้ติดต่อขอสัมภาษณ์ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ จำนวนทั้งสิ้น 5 คน แต่ถูกปฏิเสธ เนื่องจากไม่สะดวกใจในการให้สัมภาษณ์ เพราะอาจจะกระทบต่อองค์กรที่ผลิตโฆษณา และไม่มีประสบการณ์ในการถูกละเมิดหรือคุกคามเสรีภาพสื่อจากกฎหมายดิจิทัล

- อาจารย์ ดร. สรรัตน์ จิรบรรวิสุทธิ์ อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและนักเขียนบทละคร

- ดร.ธนา ทูมมานนท์ รองประธานเจ้าหน้าที่บริหารฝ่ายเทคโนโลยี คณะกรรมการองค์กรไทยรัฐทีวีและที่ปรึกษาประธานเจ้าหน้าที่บริหารหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

- นายบรรยงค์ สุวรรณผ่อง สื่อมวลชนอาวุโส กรรมการจริยธรรมวิชาชีพ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย
- ทีมฝ่ายบรรณาธิการ ช่องโทรทัศน์ (ผู้ไม่ประสงค์เปิดเผยชื่อ)
- คุณกั้วโรจน์ สุตาภักดิ์ Senior Leader , TNN Digital Channel
- ปัญจพงศ์ คงคาน้อย ผู้กำกับภาพยนตร์

กลุ่มที่ 2 : บุคลากรในสภาวิชาชีพสื่อที่มีประสบการณ์ในการทำงานในสภาวิชาชีพสื่อมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 2 คน

- นายมงคล บางประภา นายกสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
- นายฉันทสิทธิ์ นิตยเมธา ผู้จัดการอาวุโส ฝ่ายนิเวศน์ สถานีโทรทัศน์โมโน 29

นายกสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์

กลุ่มที่ 3 : นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสื่อที่มีประสบการณ์ในด้านวิชาการเกี่ยวข้องกับสื่อมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน

- อาจารย์ ดร.อิทธิพล วรานุศุภากุล ผู้ปฏิบัติงานประจำ กสทช.
- รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ คุรุจิต รองคณบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)

กลุ่มที่ 4 : นักวิชาการและนักกฎหมายที่มีประสบการณ์ในด้านวิชาการหรือเป็นนักกฎหมายมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน

- รองศาสตราจารย์ ดร.ปวีตร เลิศธรรมเทวี อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

- นายไพศิษฐ์ ชاعرานนท์ (ทนายเจน) สำนักงานทนายความและสถาบันติวกฎหมายติวเตอร์เจน-ไพศิษฐ์

กลุ่มที่ 5 : นักการเมืองผู้ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ในการออกกฎหมายที่มีประสบการณ์ในทางการเมืองไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน

- นางสาวกมล หนูนอนันต์ สภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ พรรคก้าวไกล
- ดร.สมชาย แสวงการ สมาชิกวุฒิสภา

3.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสารงานวิจัย ได้แก่ สารนิพนธ์ รายงานค้นคว้าอิสระ หนังสือที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพสื่อ

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) จากนั้นใช้เนื้อหาที่ได้บันทึกมาทำการถอดความ โดยสังเกตคำพูด น้ำเสียง อากัปกริยาและท่าทีของผู้ให้สัมภาษณ์ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ และมาจัดระบบด้วยการแจกแจง การตีความและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำมาสังเคราะห์และจัดกลุ่มข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่

ส่วนการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) คณะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากกฎหมายไทยและกฎหมายสากล ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ระเบียบ เอกสาร ตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายดิจิทัลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดข่าวและคดีที่เกี่ยวข้อง

แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม

กลุ่มที่ 1 : ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสื่อมวลชนหรือในสื่อออนไลน์ในสาขาวิชาชีพสื่อในสื่อโฆษณา สื่อวิทยุและโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อภาพยนตร์ สื่อออนไลน์หรือสื่อสังคม

- 1) ในฐานะที่ท่านเป็นสื่อมวลชนเคยมีปัญหา อุปสรรคหรือความท้าทายในการปฏิบัติงานจากกฎหมายดิจิทัลหรือไม่ อย่างไร
- 2) ท่านคิดว่า กฎหมายดิจิทัลของไทยควรจะแก้ไขปรับปรุงหรือไม่ ถ้ามี ควรแก้ไขในประเด็นใดบ้าง ให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน
- 3) ท่านมองว่ากฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยมีผลต่อเสรีภาพสื่อในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร
- 4) ท่านเคยมีประสบการณ์การถูกละเมิดเสรีภาพสื่อ หรือถูกคุกคามจากรัฐบาล หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัลหรือโดยการใช้กฎหมายดิจิทัลเป็นเครื่องมือหรือไม่ อย่างไร
- 5) ท่านต้องการให้กฎหมายดิจิทัลของไทยพัฒนาไปในทิศทางใดให้สอดคล้องกับการส่งเสริมเสรีภาพสื่อ

กลุ่มที่ 2 : บุคลากรในสภาวิชาชีพสื่อ

- 1) ท่านมองว่ากฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยมีผลต่อเสรีภาพสื่อในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร
- 2) ท่านเคยได้รับเรื่องร้องเรียน หรือเคยช่วยเหลือเพื่อนร่วมวิชาชีพจากกรณีถูกละเมิดเสรีภาพสื่อ หรือถูกคุกคามจากรัฐบาล หน่วยงานรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัลหรือโดยการใช้กฎหมายดิจิทัลเป็นเครื่องมือหรือไม่ อย่างไร
- 3) องค์กรวิชาชีพสื่อมีบทบาทอย่างไรบ้างในด้านกฎหมายดิจิทัลกับเสรีภาพสื่อ

- 4) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในประเด็นกฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยกับการควบคุมสื่อ เนื้อหาสื่อและการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพสื่อ
- 5) ท่านต้องการให้กฎหมายดิจิทัลของไทยพัฒนาไปในทิศทางใดให้สอดคล้องกับการส่งเสริมเสรีภาพสื่อ และควรแก้ไขปรับปรุงหรือไม่ ถ้ามี ควรแก้ไขในประเด็นใดบ้าง ให้เอื้ออำนวยกับบทบาทและการทำหน้าที่ขององค์วิชาชีพสื่อ

กลุ่มที่ 3 : นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสื่อ

- 1) ท่านคิดว่า สื่อมวลชนไทยในปัจจุบันมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่สื่อ เสรีภาพสื่อ และกฎหมายดิจิทัลในระดับใด เพราะเหตุใด
- 2) ท่านเห็นว่า กฎหมายดิจิทัลที่เกี่ยวข้องกับสื่อมีความทันสมัยและทันกับปรากฏการณ์การสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร
- 3) ท่านมองว่ากฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยมีผลต่อเสรีภาพสื่อในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร
- 4) ท่านต้องการให้กฎหมายดิจิทัลของไทยพัฒนาไปในทิศทางใดให้สอดคล้องกับการส่งเสริมเสรีภาพสื่อ และควรแก้ไขปรับปรุงหรือไม่ ถ้ามี ควรแก้ไขในประเด็นใดบ้าง
- 5) ท่านคิดว่า ประเทศไทยควรมีการส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันและกฎหมายดิจิทัลในอนาคตอย่างไร

กลุ่มที่ 4 : นักวิชาการและนักกฎหมาย

- 1) ท่านคิดว่า สิทธิและเสรีภาพมีความสำคัญอย่างไร ทำไมประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
- 2) ท่านมีเห็นว่า สภาพการณ์เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยมีความสอดคล้องหรือแตกต่างจากหลักสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายสากลหรือไม่ อย่างไร
- 3) ประเทศไทยมีกฎหมายดิจิทัลโดยตรงที่ใช้เข้ามาวางกรอบในด้านสื่อมวลชน และการสื่อสารหรือไม่ อย่างไร
- 4) ท่านคิดเห็นอย่างไรกับการใช้กฎหมายดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการคุกคามเสรีภาพสื่อ ด้วยการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อหยุดยั้งการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน (Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP)) โดยอาศัยกฎหมายดิจิทัลและกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องฟ้องเพื่อปิดปากสื่อมวลชนและบุคคลทั่วไปมิให้ตรวจสอบหรือเปิดเผยการทุจริตหรือการกระทำที่ผิดกฎหมายหรือผิดจริยธรรมของนักการเมือง ภาครัฐและเอกชน
- 5) ท่านต้องการให้กฎหมายดิจิทัลของไทยพัฒนาไปในทิศทางใดให้สอดคล้องกับการส่งเสริมเสรีภาพสื่อ และควรแก้ไขปรับปรุงหรือไม่ ถ้ามี ควรแก้ไขในประเด็นใดบ้าง

กลุ่มที่ 5 : นักการเมืองผู้ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ในการออกกฎหมาย

- 1) ท่านคิดว่า นักการเมืองและผู้ออกกฎหมายในรัฐสภาควรมีบทบาทอย่างไรบ้างต่อกฎหมายดิจิทัลกับเสรีภาพของสื่อ
- 2) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการออกกฎหมายดิจิทัลเพื่อคุ้มครองพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพสื่อไทย และการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพสื่อ รวมทั้งการสร้างหลักประกันความมั่นคงและคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อ
- 3) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในประเด็นกฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยเพื่อการควบคุมสื่อหรือเนื้อหาของสื่อ
- 4) ความท้าทายในการออกกฎหมายดิจิทัลและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัลที่ทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันมีอะไรบ้าง
- 5) ท่านคิดว่า ประเทศไทยควรมีการส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันและกฎหมายดิจิทัลในอนาคตอย่างไร

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะมีกระบวนการในการเข้าถึงแหล่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การให้ความยินยอมและการเก็บข้อมูลดังนี้

3.4.1 ทีมวิจัยมีการติดต่อขอให้อาสาสมัครเข้าร่วมโครงการวิจัยโดยมีการอธิบายถึงรายละเอียดโครงการวิจัย แจ้งวัตถุประสงค์ รายละเอียดโครงการวิจัย แนะนำตัวทีมวิจัย และแจ้งถึงผลกระทบที่อาสาสมัครอาจจะได้รับจากโครงการวิจัย

3.4.2 รอคำตอบยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยจากอาสาสมัครโดยไม่มีการบังคับให้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

3.4.3 หากอาสาสมัครยินยอมเข้าร่วม ทีมผู้วิจัยจะมีหนังสือยินยอมให้อาสาสมัครรับทราบ และแจ้งรายละเอียดมาตรการความเป็นส่วนตัวและการรักษาความลับ ค่าชดเชยการเสียเวลา การรักษาพยาบาลหรือการจ่ายค่าชดเชย หากอาสาสมัครได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากโครงการวิจัย การจัดการข้อมูลบุคคลและระยะเวลาการทำลายข้อมูล/specimens ที่ป่งชี้ตัวบุคคลหลังเสร็จสิ้นการวิจัย

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม รวมถึงค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยนำมาวิเคราะห์โดยอิงจากคำถามที่ได้ตั้งไว้แล้วนำมาแยกเป็นกลุ่มข้อมูล จากนั้นหาประเด็นหลักเพื่อที่จะอธิบายโดยใช้ประเด็นย่อยว่ามีส่วนประกอบอะไรบ้างที่มีความเกี่ยวข้องกัน โดยสรุปจากข้อมูลของผู้ศึกษาได้รวบรวมมา

3.6 การตรวจสอบข้อมูล

ในโครงการวิจัยนี้ ใช้การตรวจสอบข้อมูลด้วยการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน และศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร เพื่อความแน่นอนว่าข้อมูลถูกต้องตรงกันและเหมาะสมหรือไม่

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในโครงการวิจัย เรื่อง เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัล : ความท้าทายของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อกับการปรับตัวในอนาคต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายสากล รับฟังความคิดเห็นจากสื่อมวลชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องความท้าทายในการปฏิบัติงานกับเสรีภาพกับกฎหมายดิจิทัลในปัจจุบันและในอนาคต และสร้างแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน รวมทั้งสร้างแนวทางในการส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันและกฎหมายดิจิทัลในอนาคต ทางคณะผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

- 4.1 สภาพการณ์เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายสากล
- 4.2 ความคิดเห็นจากสื่อมวลชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องความท้าทายในการปฏิบัติงานกับเสรีภาพกับกฎหมายดิจิทัลในปัจจุบันและในอนาคต
- 4.3 แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน
- 4.4 แนวทางในการส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีของสื่อมวลชน

4.1 สภาพการณ์เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายสากล

สภาพการณ์ในปัจจุบัน เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลมีความสำคัญต่อการทำงานของสื่อมวลชนในอนาคตที่ต้องใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติหน้าที่ และองค์กรสื่อดั้งเดิมได้ปรับตัวเพื่อตอบสนองพฤติกรรมผู้รับสาร โดยมีการสร้างเนื้อหาบนช่องทางออนไลน์สื่อสังคม ควบคู่ไปกับการนำเสนอเนื้อหาในช่องทางเดิม ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาในภาพรวมเสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลดังนี้

4.1.1. เสรีภาพของวิชาชีพสื่อ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลวิชาชีพส่วนใหญ่ไม่เคยถูกคุกคามโดยตรง แต่มีผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งมีประสบการณ์และมองว่า ในมุมมองของคนทำงานสื่อบันเทิงเคยได้รับผลกระทบจากการถูกคุกคาม ตัวอย่างคือ ละครเหนือเมฆ 2 รวมไปถึงเรื่อง สารวัตรใหญ่ (ปี2537) ที่มีเนื้อหาหาพาดพิงถึงภาพลักษณ์ของตำรวจ จนต้องยุติการออกอากาศ ซึ่งเป็นผลกระทบที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ทราบที่มาที่ไปและไม่สามารถเรียกร้องจากใครได้ ทางสถานีกล่าวเพียงขอยุติการออกอากาศ ซึ่งโดยปกตินายทุนมักไม่ทำเรื่องที่เสียผลประโยชน์เช่นนี้ เพราะฉะนั้นจึงมองว่าต้องมาจากมือที่มองไม่เห็น จุดนั้นนอกจากจะ

มีผลกับคนทำงานสื่อแล้วยังกระทบต่อผู้ชมที่ถูกละเมิด ซึ่งในหลายๆ ประเทศเมื่อเกิดกรณีเช่นนี้จะต้องมีการฟ้องร้อง

นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ยังเคยถูกละเมิดเรื่องการนำผลงานมาดัดแปลงและทำซ้ำอย่างผิดลิขสิทธิ์ คือละครเรื่องนาศิซึ่งถูกนำไปฉายซ้ำในแพลตฟอร์มTiktok โดยมีผลงานของผู้ผลิตอีกหลายเรื่องที่ถูกนำมาโพสต์ลงในช่องทางออนไลน์โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของผลงาน รวมถึงการนำละครโทรทัศน์กลับมาฉายซ้ำ ซึ่งทางผู้ผลิตสื่ออย่างผู้เขียนบทไม่ได้รับค่าตอบแทนใด แม้กรณีนี้จะไม่ใช่การถูกละเมิดโดยกฎหมาย แต่กล่าวได้ว่าผู้ผลิตสื่อถูกกฎหมายละเลย เนื่องจากกฎหมายยังไม่สามารถบังคับใช้กับกลุ่มคนที่นำผลงานสร้างสรรค์ของผู้อื่นไปลงในแพลตฟอร์มอื่นโดยมิได้ขออนุญาตได้อย่างทั่วถึง การนิ่งเฉยเช่นนี้คือการทำร้ายสื่อในอีกแง่หนึ่ง

“เรามักมีคำพูดว่าเพราะเหตุใดละครไทยจึงไม่ไปถึงไหน เป็นเพราะเราถูกจำกัดในหลายๆ ด้าน เราทำให้วิชาชีพบางอย่างมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีไม่ได้ เมื่อกระทบกับภาพลักษณ์ขององค์กรหรือภาครัฐ ต่อให้เป็นความจริง หรือมีเค้ามูลเช่นนั้น ก็ไม่สามารถนำเสนอได้ เราอยู่กับความเคยชินนี้จนคิดสร้างสรรค์สิ่งต่างไปจากนี้ไม่ได้ ซึ่งนี่คือส่วนหนึ่งที่เราจำเป็นต้องปกป้องสิทธิ์”

อาจารย์ ดร. สรรตน์ จิรบรรวิสุทธ

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2566

เช่นเดียวกับผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายวิชาชีพสื่ออีกราย ที่แม้ไม่มีประสบการณ์ถูกคุกคามจากการใช้กฎหมายดิจิทัลที่กระทบต่อเสรีภาพสื่อ แต่เคยถูกละเมิดตอนเขียนบทภาพยนตร์อยู่ในบริษัท ต่อมาเมื่อย้ายงานผู้ให้ข้อมูลได้นำเอาบทที่เขียนไปสร้างเป็นภาพยนตร์ บริษัทเก่ากลับฟ้องร้องว่าขโมยลิขสิทธิ์บทภาพยนตร์ทั้งที่ช่วงเวลานั้นไม่ได้มีการทำสัญญาซื้อขาย ทางบริษัทกล่าวอ้างว่าระหว่างที่ทำงาน งานชิ้นนั้นถือเป็นลิขสิทธิ์ของบริษัท อ้างอิงกฎหมายลิขสิทธิ์ มาตรา 9 หากทำงานอยู่ในบริษัทแล้วเขียนผลงาน งานจะตกเป็นของพนักงานแต่บริษัทมีสิทธิ์เผยแพร่ได้ ในตอนนั้นผู้ให้ข้อมูลทำงานตำแหน่งโปรดิวเซอร์และไม่ได้ทำตำแหน่งเขียนบท ทางบริษัทเก่าได้เสนอให้ลองเขียนบทภาพยนตร์โดยปากเปล่า ไม่ได้ว่าจ้างเป็นลายลักษณ์อักษร ผู้เขียนไม่ได้รับรายได้ในส่วนนี้ อีกทั้งยังมีต้นฉบับที่เขียนด้วยลายมือของตนเองนำไปศาลพิจารณา เมื่อเกิดการฟ้องร้องผู้ให้ข้อมูลจึงหวั่นวิตก อย่างไรก็ตามผู้ให้ข้อมูลรู้สึกที่ตนเองถูกบริษัทเก่าละเมิด และมองว่าในอนาคตอาจเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นอีก นอกจากนี้ยังมีกรณีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่สามารถนำข้อมูลต่างๆ มาวิเคราะห์และสร้างเป็นบทภาพยนตร์ ซึ่งนับว่ายากต่อการแยกแยะให้ชัดว่าเป็นผลงานจากมนุษย์หรือ AI เกิดเป็นข้อสงสัยว่าหากบทภาพยนตร์ที่เขียนโดยมนุษย์ถูกละเมิดโดยบทภาพยนตร์ที่สร้างจาก AI หากมีการฟ้องร้องจะตัดสินกันอย่างไรในเมื่อกฎหมายสื่อหรือกฎหมายดิจิทัลยังไม่ได้ครอบคลุมไปถึงสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคตกับวงการสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลมองว่ากฎหมายดิจิทัลควรแยกระหว่างงาน AI และงานของมนุษย์ หากเป็นผลงานจาก AI ก็ตัดสินกันเฉพาะในส่วนของ AI ปัญหาคือผลงานในปัจจุบันมีการผสมระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงกับดิจิทัล ซึ่งฝ่ายดิจิทัลคืออวตารจึงไม่สามารถตัดสินชีวิตได้ ดังนั้นผู้กำกับควรแจ้งแต่แรกว่าบทภาพยนตร์ของตนเขียนโดย AI และจัดตั้งคณะกรรมการแยกเป็นสองชุด

“ผมคิดว่าตัวเองไม่มีประสบการณ์ด้านการถูกละเมิด แต่เคยได้ยินเขาเล่ากัน อย่าง สมจิตร นักข่าวช่อง 7 ที่ไปสัมภาษณ์หลายๆ ครั้งก็ถูกห้ามไปทำเนียบอยู่ช่วงหนึ่ง อย่าใช้คำว่า การควบคุมโดยรัฐ เรียกว่าโดยนักการเมืองดีกว่า เรื่องแบบนี้เป็นกรณีที่เกิดขึ้นได้ รวมไปถึงกรณีที่ช่วยเหลือกัน ยกตัวอย่างเช่นเจ้าของธุรกิจสนิทกับผู้ใช้โฆษณา อย่างของผมเป็นบัดดี้กับธนาคารกรุงเทพ เขาให้เงินเราในการประมูลทีวีดิจิทัล ถ้ามีข่าวเกี่ยวกับธนาคารกรุงเทพ สื่อของเราจะรู้ว่าต้องใส่ใจรายละเอียดมากขึ้น เป็นข้อเท็จจริงที่สื่อย่อมต้องมีคู่ค้า กับนักการเมืองก็มีผลแต่ไม่เชิงคุกคาม เหมือนกับเราตรวจให้เขาละเอียด ส่วนถ้าเป็นรัฐบาลจะออกมาในรูปแบบทางกฎหมาย ยุคไหนใครจะออกกฎหมายอย่างไร กฎหมายนั้นมักเอื้อหรือตีกรอบมากขึ้น”

กองบรรณาธิการ ช่องโทรทัศน์แห่งหนึ่ง
สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567

ทั้งนี้การคุกคามเสรีภาพสื่อจากอำนาจรัฐในรูปแบบของการทำให้หวาดกลัว ทำให้ผู้ประกอบการไม่กล้านำเสนอเนื้อหาที่วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล การตรวจสอบสังคม สะท้อนภาพความจริงเป็นปัญหาที่ทำให้สื่อมวลชนปราศจากอิสระในการสร้างสรรค์เนื้อหา

นอกจากนี้ ยังตั้งข้อสังเกตว่า ในบางบริบทการเมือง หรือศาสนาเป็นสิ่งที่สื่อภาพยนตร์ไม่สามารถตีแผ่ได้ ทั้งที่ภาพยนตร์ควรมีสถานะที่นอกบริบทของสังคมในฐานะของสื่อด้วยเช่นกัน ทำไมรายการข่าวของคุณสรยุทธจึงสามารถตีแผ่ข่าวพระสงฆ์ประพฤติตนไม่เหมาะสม แต่ภาพยนตร์ไม่สามารถทำได้ พระสงฆ์ต้องถูกวางไว้ในบริบทที่ตีงามเท่านั้นหรือ อีกคำถามที่มีต่อวงการสื่อไทยคือในการนำเสนอข่าว ทำไมบางช่องเบลอภาพหรือใช้โมเสคได้ขณะที่อีกช่องไม่ต้องทำก็ได้ นั่นแสดงถึงมาตรฐานที่ไม่เท่าเทียมของนักวิชาชีพสื่อ โดยในภาพยนตร์ซึ่งเป็นสื่อที่มีการลงทุนแต่ละเรื่องไม่ต่ำกว่าสิบล้านบาท ธุรกิจสื่อที่ใช้ต้นทุนขนาดนี้ไม่ควรจะต้องแขวนชะตาไว้กับดุลยพินิจที่คลุมเครือและมาตรฐานที่ไม่เท่าเทียมกัน

“ผมขอกกล่าวถึงกสทช. เรื่องการถ่ายทอดสดฟุตบอลที่ใกล้เข้ามา เวลานี้ทุกประเทศในอาเซียนซื้อลิขสิทธิ์ถ่ายทอดฟุตบอลเอเชียนคัลไปหมดแล้ว แต่ประเทศไทยเพิ่งได้มาเพราะ กสทช. บอกว่าต้องมีการลงทุนบางอย่าง เมื่อเกิดความไม่แน่ชัดขึ้นบริษัทเอกชนก็ไม่กล้าลงทุนเพราะไม่รู้ว่าสุดท้ายแล้ว กสทช. จะปล่อยให้นำเสนอหรือไม่ เมื่อแจ้งกระทันหันหันเป็นไปได้อย่างที่เอกชนที่ต้องการสิทธิ์การถ่ายทอดจะหาทุนมาได้ทัน ล่าสุดภาพยนตร์เรื่อง 4 kings ถูกระบุว่ามีความรุนแรงจากการ

ทะเลาะวิวาทของช่างกล ในขณะที่ภาพยนตร์เรื่องอีหยดซึ่งมีการฉายภาพเลือดกระฉูดและการไล่ล่า
 ยิงกันที่รุนแรงไม่แพ้กัน สู้ตายแล้วฝั่งที่ควบคุมสื่อภาพยนตร์จะเทียบอย่างไรว่าเรื่องไหนรุนแรงหรือ
 ผิดจริยธรรมมากกว่ากัน เพราะฉะนั้นอย่าใช้คำว่ากำกับจริยธรรม เพราะจริยธรรมแต่ละคนมีความ
 แตกต่างกัน สิ่งที่เราควรเพิ่มเติมคือกฎเกณฑ์กติกาที่ชัดเจน เช่น ห้ามมีเลือดสีแดง ห้ามใช้อาวุธจ่อ
 เป็นเพียงการยกตัวอย่างเพื่อมองหามาตรฐานที่เป็นรูปธรรมไม่ใช่อคติความอยุ่อย่างคลุมเครือเช่นใน
 ปัจจุบันนี้”

นายปัญญาพงศ์ คงคาน้อย
 สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2567

นอกจากนี้กฎเกณฑ์ระหว่างภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์ต่างประเทศยังแตกต่างกัน ในอุตสาหกรรมภาพยนตร์มีปริมาณภาพยนตร์ต่างประเทศเข้าฉายในประเทศไทยมากกว่า
 ภาพยนตร์ไทยทั้งยังมีฉากรุนแรงมากกว่า แต่ฝ่ายกำกับดูแลไม่สามารถควบคุมหรือเซ็นเซอร์
 ภาพยนตร์ต่างประเทศได้ ต่างจากภาพยนตร์ไทยซึ่งได้รับการตรวจสอบอย่างละเอียดกว่าหลายเท่า
 ภาพรวมคือสื่อภาพยนตร์ไม่มีกฎกติกาที่ชัดเจน กล่าวกันตามจริงหากมีการแบนหนังต่างประเทศ
 ธุรกิจโรงภาพยนตร์คงจะเกิดวิกฤติหรือปัญหา ขณะที่ทางประเทศจีนภาพยนตร์เกี่ยวกับผีหรือเพศที่
 สามไม่สามารถนำเข้ามาได้ แสดงให้เห็นถึงมาตรฐานและความเข้มงวดที่แตกต่างกัน

การเสฟสื่อของผู้ชมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์กฎหมายสื่อ
 ควรมีโอกาสกรรมการที่มีนักวิชาชีพด้านภาพยนตร์ซึ่งยังคงปฏิบัติหน้าที่อยู่ในปัจจุบันและควร
 ปรับเปลี่ยนคณะกรรมการไปตามวาระ อีกทั้งแพลตฟอร์มออนไลน์ทุกวันนี้มีความรุนแรงแอบแฝงอยู่
 มากแต่กลับไม่มีหน่วยงานใดควบคุมในส่วนนี้ได้ กฎหมายสื่อหรือกฎหมายดิจิทัลรวมไปถึง
 พระราชบัญญัติภาพยนตร์จึงควรถูกปรับเปลี่ยนให้สามารถกำกับดูแลสื่อออนไลน์ได้อย่างครอบคลุม
 และทั่วถึง

ปัจจุบันมีการเรียกร้องให้แก้ไขการจำกัดอายุของผู้ชม ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าควรระบุ
 เรตให้ชัดเจนว่าระดับใดที่เยาวชนไม่ควรรับชม และหากออกกฎหมายต้องมีคนตรวจหน้าโรง
 ภาพยนตร์เพื่อให้เป็นระเบียบที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีข้อสงสัยในแวดวงกลุ่มผู้ผลิตสื่อว่าเพราะอะไร
 สื่อเกาหลีจึงสามารถนำเสนอเรื่องการเมืองและวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล แต่ภาพยนตร์
 ไทยกลับถูกจำกัดสิทธิ์เหล่านี้

เช่นเดียวกัน ยังมีข้อสังเกตถึงกฎหมายที่มีการห้ามฉายภาพยนตร์และละครโทรทัศน์
 โดยหน่วยงานของรัฐเมื่อมีประเด็นอ่อนไหวอย่างการตีแผ่แอลกอฮอล์ ภาพลักษณ์ของรัฐ หรือศาสนา
 ปรากฏขึ้นในเนื้อหา ทำให้สื่อบันเทิงไทยถูกจำกัดสิทธิ์เสรีภาพไว้ในกรอบความคิดอย่างรัฐศาสนา ซึ่ง
 เน้นเรื่องศีลธรรมอันดี ต่างจากรัฐฆราวาสที่เน้นเรื่องความสำคัญของพลเมือง การเน้นเรื่องศีลธรรม

เป็นสิ่งที่ดี แต่การถูกตีกรอบด้วยประเด็นเหล่านี้ อาจทำให้สื่อบันเทิงไทยไม่สามารถถ่ายทอดแนวความคิดที่ต้องการจะสื่อออกมาได้ทั้งหมด

นอกจากนี้ เสรีภาพของสื่อยังส่งผลต่อการทำงานของนักศึกษาฝึกงานสื่อด้วย ในกรณีเด็กฝึกงานนี้คือการไม่มีเสรีภาพในการทำงาน ซึ่งสื่อควรต้องหาจุดร่วมกัน

4.1.2 เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัล

สภาพการณ์ในปัจจุบัน เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลมีความสำคัญต่อการทำงานของสื่อมวลชนที่ต้องใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติหน้าที่ องค์กรสื่อดั้งเดิมได้ปรับตัวเพื่อตอบสนองพฤติกรรมผู้บริโภค โดยมีการสร้างเนื้อหาบนช่องทางออนไลน์ ควบคู่ไปกับการนำเสนอเนื้อหาในช่องทางเดิม ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อและสมาคมวิชาชีพล้วนเห็นตรงกันว่า กฎหมายดิจิทัลมีผลต่อเสรีภาพสื่ออย่างมาก ทำให้ต้องระมัดระวังตลอดเวลาในการทำงาน รวมทั้งระวังการทำงานและการเข้าถึงข้อมูลของนักศึกษาฝึกงานด้วย

“เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อมีหลายส่วนและแต่ละส่วนไม่สามารถนำมารวมกันได้ เมื่อเกิดกรณีฟ้องร้องขึ้นจึงมักมีปัญหา ตัวอย่างเหตุการณ์หนึ่งมีเด็กฝึกงาน ที่ยังไม่ได้รับรหัสพนักงานมาเปิดใช้คอมพิวเตอร์ของรุ่นพี่เนื่องจากไม่มีเครื่อง ถามว่าเด็กทำผิดหรือไม่ที่ไปใช้รหัส และคอมพิวเตอร์ของคนอื่นในการทำงาน หากสืบพบว่าข้อมูลหลุดออกไปเราจะตรวจสอบกับน้องฝึกงานอย่างไร ซึ่งทุกที่ก็แบบนี้ ไม่มีใครหาคอมพิวเตอร์ตัวใหม่ให้เด็กฝึกงาน บางชั้นอาจจะมัลแวร์บางชั้นต้องใช้ร่วมกัน เพราะทำงานทุกวัน”

กองบรรณาธิการ ช่องโทรทัศน์แห่งหนึ่ง
สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อและสมาคมวิชาชีพ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เข้าใจความหมายและขอบเขตของเสรีภาพสื่อ เมื่อสอบถามเจาะลึกถึงกฎหมายดิจิทัล ทั้ง 8 ฉบับ กลุ่มตัวอย่างเห็นตรงกันว่ากฎหมายดิจิทัลทั้ง 5 ฉบับไม่เกี่ยวข้องกับการทำงานของสื่อ มีเพียง 3 ฉบับที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (แก้ไขฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560) พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 และพ.ร.บ. องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 นอกจากนี้ ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อยังไม่เข้าใจกฎหมายดิจิทัลทั้ง 3 ฉบับอย่างลึกซึ้ง และสับสนระหว่างกฎหมายดิจิทัลกับกฎหมายที่ใช้บังคับในสื่อดิจิทัลซึ่งมีความแตกต่างกัน เนื่องจากยังมีการปรับใช้กฎหมายทั่วไปร่วมกับกฎหมายดิจิทัลในการควบคุมดูแลสื่อ ขณะที่ในด้าน

ของเสรีภาพสื่อในปัจจุบันมีการตื่นตัวมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากความรู้ความเข้าใจจากตะวันตกซึ่งเน้นสิทธิและเสรีภาพสื่อ

ทั้งนี้สื่อที่มองว่า ควรส่งเสริมเสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลในวงการวิชาชีพสื่อไทย และประเทศไทยยังขาดเสรีภาพสื่ออันเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ถูกคุกคามด้วยกฎหมายดิจิทัลมาก่อน ขณะที่ผู้ที่ไม่มีความประสบการณ์ถูกคุกคามจะมองว่าแทบไม่มีผลกระทบ และไม่จำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายสื่อ

จากการสัมภาษณ์นักวิชาการสื่อซึ่งเชี่ยวชาญทั้งด้านนิติศาสตร์และวารสารศาสตร์ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ได้เข้าใจมาตลอดว่ากฎหมายดิจิทัลคือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอิเล็กทรอนิกส์และออนไลน์ แต่เมื่อเป็นกฎหมายดิจิทัลของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมกลับไม่มีจุดใดที่บ่งบอกว่าเกี่ยวข้องกับสื่อออนไลน์ หรือแม้แต่ด้านลิขสิทธิ์ ซึ่งในอดีต หากเข้าข่ายความผิดฐานหมิ่นประมาทในสื่อสังคมจะฟ้องคู่กับ มาตรา 14 (1) ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แต่พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 แก้ไขปรับปรุงแล้ว ไม่ให้นำความผิดฐานความผิดฐานหมิ่นประมาทในสื่อสังคมจะฟ้องคู่กับ มาตรา 14 (1) เนื่องจากทำให้สับสนเมื่อต้องนำมาบังคับใช้ ทั้งนี้ตั้งข้อสังเกตว่า พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 เนื้อหากฎหมายนั้นไม่เกี่ยวข้องกับสื่อออนไลน์ และกฎหมายดิจิทัลของไทยตามที่กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมกำหนดนั้น สิ่งที่จะควรมีกลับไม่มี สิ่งที่ไม่ควรมีกลับมี

ขณะเดียวกัน ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวถึงการใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อไว้ในมุมมองของนักกฎหมายได้อย่างน่าสนใจ แม้ว่าเสรีภาพสื่อจะเป็นปัจจัยที่ทุกภาคส่วนควรให้ความสำคัญแต่อีกมุมหนึ่งการใช้เสรีภาพนั้นกลับมีผลกระทบต่อเสรีภาพของคนที่ถูกสังคมหรือสื่อตีตรา

“ผมตอบไม่ได้แน่ชัดว่าเป็นกฎหมายฉบับไหน แต่เรื่องนี้ควรถูกระบุไว้ในจริยธรรมสื่อ สื่อที่ทำข่าวควรยึดถือหลักการ *Innocence until proven guilty* เราเห็นสื่อต่างๆ เน้นรายงานข่าวโดยเอาข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิดออกสู่สาธารณะซึ่งบางครั้งเขาเพียงตกเป็นข่าวและยังไม่ได้ถูกตัดสินว่ากระทำความผิด ผมยกตัวอย่าง “เบนซ์ เรซซิ่ง” บุคคลสาธารณะที่ถูกสื่อนำเสนอในฐานะผู้ต้องสงสัยจนชื่อเสียงต่างพร้อยและเรื่องมาเปิดเผยในภายหลังว่าเขาคือผู้บริสุทธิ์ หลักการข้อแรกคือบุคคลถือเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด แต่บางครั้งสังคมก็พิพากษาไปแล้ว สื่อที่เป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลไม่ได้เยียวยาอะไรแก่ผู้ตกเป็นข่าวทั้งสิ้น กรณีของ เบนซ์ เรซซิ่ง ศาลอุทธรณ์ตัดสินว่าผิดแต่ศาลฎีกาบอกว่าไม่ผิด เรื่องจบไปแล้ว แต่เขาติดคุกฟรี ถูกลงโทษฟรี เพราะฉะนั้นหากเราเคารพหลักแรกที่เรารเรียนกันในรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 ซึ่งเป็น

กฎหมายที่ครอบคลุมทุกเรื่อง ว่าต้องสันนิษฐานในคดีอาญาว่าเขาเป็นผู้บริสุทธิ์ เรื่องนี้ผมคิดว่าสัมพันธ์กัน ผมมองว่าสื่อมีบทบาทสำคัญที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลนะครับในประเด็นนี้”

รศ. ดร. ปวีศร เลิศธรรมเทวี

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566

อย่างไรก็ตาม แม้ความเห็นของกลุ่มเป้าหมายเรื่องกฎหมายดิจิทัลมีผลต่อเสรีภาพสื่อจะสอดคล้องตรงกัน แต่มีบางความเห็นจากผู้ดำรงตำแหน่งในสมาคมวิชาชีพมองว่ากฎหมายดิจิทัลมีผลกระทบค่อนข้างน้อย

“ผลกระทบเรื่องกฎหมายดิจิทัลมีน้อยจนไม่รู้สึกรว่าจะส่งผลกระทบต่อเสรีภาพสื่อถ้ามีเสียงคัดค้าน น่าจะเกิดจากความไม่เข้าใจในเจตนารมณ์ของกฎหมาย รวมทั้งความกังวลต่อบทลงโทษที่สูงหากฝ่าฝืนไม่ว่าโดยเจตนาหรือไม่ เพราะเป็นกฎหมายที่บังคับใช้ประชาชนโดยทั่วไป สื่อมวลชนก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมายนี้เช่นกัน”

นายบรรยงค์ สุวรรณผ่อง

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2566

4.1.2. วิชาชีพสื่อกับกฎหมายดิจิทัล

จากการตั้งคำถามถึงความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่สื่อ เสรีภาพสื่อและกฎหมายดิจิทัล ของสื่อมวลชน กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่า แม้แต่คนที่จบนิติศาสตร์ไม่จำเป็นต้องรู้กฎหมายทุกกฎหมายอย่างลึกซึ้ง ส่วนใหญ่รู้สึกและถนัดเพียงบางส่วนเท่านั้น เนื่องจากกฎหมายมีจำนวนมาก ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพสื่อมวลชนก็เช่นกัน แต่ละคนมีความถนัดไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่ในการทำงาน ทั้งนี้ คำว่า ‘สื่อมวลชน’ หากตีความอย่างกว้างจะรวมไปถึง ตากล้อง นักข่าวภาคสนาม ซึ่งมีหน้าที่ออกไปทำข่าวในภาคสนาม หากมองในมุมนักข่าวภาคสนามทั่วไปอาจไม่จำเป็นต้องรู้เรื่องของเสรีภาพ หรือเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์อย่างลึกซึ้ง แต่ควรมีการอบรมพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายดิจิทัล

ปัจจุบันสื่อมวลชนไทยมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่สื่อเท่าที่อยู่ในบริบทที่ตนเองมีส่วนเกี่ยวข้อง ในเบื้องต้นคือสิ่งที่เคยเรียนในช่วงมหาวิทยาลัยและกลุ่มตัวอย่างวิชาชีพสื่อมั่นใจว่าทุกคนเคยได้รับการศึกษาเรื่องพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรการต่างๆ แต่เพราะไม่ได้นำความรู้เหล่านี้มาใช้ในการทำงานจริงจึงมักจะไม่มีความรู้ความเข้าใจจนกว่าจะถูกฟ้องร้องดำเนินคดีหรือถูกร้องเรียนจากการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายดิจิทัล

ทั้งนี้ สื่อมวลชนมักมีการอบรมภายในองค์กร แต่ในความเป็นจริงเมื่อถึงเวลาปฏิบัติงาน สื่อกลับไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายสื่อจนกว่าจะเผชิญกับปัญหา โดยทั่วไป สื่อมวลชนมักปฏิบัติตามที่หัวหน้าสั่ง หรือทำตามที่รุ่นพี่แนะนำ อย่างล่าสุดมีข่าวเยาวชนเข้าไปกราบยิงในห้างสรรพสินค้า จะเห็นว่าสื่อบางแห่งมีการนำเสนอข่าวที่ขัดต่อพระราชบัญญัติคอมฯ และพระราชบัญญัติเด็ก ผู้ประกาศข่าวบางช่องมีการใช้น้ำเสียงที่ไม่น่าฟังซึ่งเป็นปกติที่จะมีการร่ำอาารมณ ผู้ฟังในขณะนั้น แม้ทราบว่าจะขัดต่อบทบาทหน้าที่และจริยธรรมในฐานะสื่อมวลชนแต่ยังกระทำเพื่อความอยู่รอดในหน้าที่การงาน อ้างอิงจากตัวอย่างเหล่านี้สื่อจึงควรมีมาตรฐานและขอบเขตที่แน่ชัด โดยไม่ขัดแย้งกับจรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งสมาคมสื่อกำหนดไว้เป็นกฎเกณฑ์

4.1.3. ความสัมพันธ์กับนิยามของกฎหมายดิจิทัล

จากการสัมภาษณ์และค้นคว้าเอกสาร ความหมายและนิยามของกฎหมายดิจิทัลสร้างความสัมพันธ์กับนักวิชาการ นักกฎหมาย นักวิชาชีพสื่อและประชาชนทั่วไป

- 1) นิยามศัพท์และแบ่งประเภทตามกระทรวงดิจิทัล
- 2) นิยามศัพท์และแบ่งประเภทตามความเข้าใจว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ

ดิจิทัลย่อมเป็นกฎหมายดิจิทัล

สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญทั้งด้านสื่อสารมวลชนและนิติศาสตร์ ตั้งข้อสังเกตว่า หากอิงตามกฎหมายในแต่ละบท พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์มีเนื้อหาเน้นเรื่องข้อผิดพลาด ความมั่นคงและความปลอดภัย ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพสื่อ ในขณะที่พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มีเนื้อความที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพสื่อมากกว่าคือ ประมวลกฎหมายอาญา ฐานหมิ่นประมาทหรือพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 รวมทั้งพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 นอกจากนี้นักวิชาการด้านกฎหมายยังมองว่ากฎหมายดิจิทัลฉบับปัจจุบันไม่เพียงพอสำหรับใช้ควบคุมสื่อในบางเรื่อง เช่นการกระทำผิดที่เข้าข่ายผิดกฎหมายอาญา เช่น การหมิ่นประมาท เป็นต้น

“โดยส่วนตัวผมรู้สึกว่าการใช้คำว่ากฎหมายดิจิทัลอาจทำให้คนเข้าใจว่าเป็น พ.ร.บ.ดิจิทัล ถ้าใช้คำว่า “มาตรการการควบคุมสื่อทางดิจิทัล” อย่างนี้จะดูดีกว่า ซึ่งนิยามของกฎหมายดิจิทัล สำหรับโลกออนไลน์นั้นค่อนข้างกว้าง ที่เด่นชัดคือ พ.ร.บ.คอมฯ หรือ PDPA ซึ่งทั้ง 2 ฉบับนี้ไม่ใช่กฎหมายที่เข้ามาจำกัดหรือควบคุมการทำงานของสื่อโดยตรงเพราะไม่ได้มีการระบุจริยธรรมเอาไว้โดยตรง และกฎหมายดิจิทัลนั้นก็เพียงพอกับการที่เข้ามาควบคุมสื่อ เพราะอันที่จริงมีมากกว่านั้น เช่น กฎหมายอาญา เป็นต้น ทุกท่านเข้าใจกฎหมายอาญาดี อย่างเช่น หมิ่นประมาทโดยการโฆษณาลงหนังสือพิมพ์ ซึ่งอาญานั้นไม่ได้อยู่ในรูปแบบของดิจิทัล ดังนั้นคำถามที่ว่าประเทศไทยกับการควบคุมกฎหมายดิจิทัลดังกล่าวนี้มีการสอดคล้องกันหรือไม่ ผมต้องบอกว่ายังไม่สอดคล้อง และไม่ใช่นิยามชัดเจนน”

นายไพศิษฐ์ ชากรานนท์ (นายเจณ)
สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2567

อย่างไรก็ตาม ในแง่ของความทันสมัยตามปรากฏการณ์กฎหมายดิจิทัลมีทั้งกฎหมายที่ทันสมัยและไม่ทันสมัย ยกตัวอย่าง การปรับแก้ให้ผู้ประกอบธุรกิจบริการแพลตฟอร์มดิจิทัลมีความผิดหากไม่นำข้อความหรือภาพที่ละเมิดสิทธิ และละเมิดลิขสิทธิ์ออกจากแพลตฟอร์มในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งมีส่วนคล้ายกับกฎหมายอาญา ฐานความผิดหมิ่นประมาท และมีกฎหมายบางฉบับที่ผ่านออกมาบังคับใช้ไม่นานมาก คือ พระราชกฤษฎีกาการประกอบธุรกิจบริการแพลตฟอร์มดิจิทัล พ.ศ. 2565 ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับแพลตฟอร์มดิจิทัลทางการสื่อสาร โดยเฉพาะ แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ และแพลตฟอร์มที่ให้บริการแบ่งปันเนื้อหาวิดีโอ (Video sharing services) ที่ต้องแจ้งให้ทราบของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA) ซึ่งกสทช.กำลังพยายามดำเนินการอยู่ในพระราชกฤษฎีกานี้มีสิ่งที่เรียกว่า OTT (over-the-top) หรือการให้บริการเนื้อหา เช่น ภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ผ่านโครงข่ายอินเทอร์เน็ต และแยกออกไปเป็นระบบการเรียกดูภาพยนตร์ตามสั่ง (Video on demand) กับ Video sharing platform

ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ถึงภาพรวมของกฎหมายดิจิทัล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มวิชาชีพสื่อและองค์กรวิชาชีพสื่อกล่าวว่า อันดับแรกที่นึกถึงคือพระราชบัญญัติการกระทำผิดทางคอมพิวเตอร์ซึ่งน่าจะเป็นตัวหลัก โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้น่าจะเป็นเรื่องของการกำกับดูแลไม่ให้มีการปล่อยข่าวปลอมหรือการหลอกลวงเอาไรต์เอาเปรียบกันผ่านระบบของสังคม แต่ถ้ากล่าวถึงกฎหมายดิจิทัลยังพบว่า มีปัญหาของการใช้สื่อสังคมจำนวนมากที่จะต้องทยอยแก้ไขและต้องมีกฎระเบียบกฎหมายตามมาทีหลัง

4.1.4 กฎหมายดิจิทัลส่วนใหญ่มีผลกระทบทางอ้อมกับสื่อ แต่มีผลโดยตรงต่อประชาชนทั่วไป

กฎหมายดิจิทัลมีหลายกฎหมายด้วยกัน แต่มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการทำงานของสื่อ หากเจาะจงไปที่ละตัวบทกฎหมาย ยกตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) โดยมีมาตราที่ระบุชัดเจนว่าสื่อที่ทำหน้าที่ภายใต้จรรยาวิชาชีพหรือจริยธรรมของวิชาชีพและเพื่อประโยชน์สาธารณะจะไม่ต้องอยู่ภายใต้การบังคับ ซึ่งข้อนี้ชัดเจนมากสำหรับคนที่เป็สื่อมวลชน แต่มีความไม่ชัดเจนของสังคมบางประการคือไม่ชัดเจนว่าตนเองอยู่ในบริบทใด กล่าวคือมีสื่อบางประเภทที่ไม่อาจนับเป็สื่อมวลชนได้เพราะปัจจุบันมีสื่อบุคคลเกิดขึ้นใหม่มากมายผ่านระบบสื่อสังคม แม้แต่ผู้ใช้สื่อสังคมในลักษณะนั้นยังนิยามไม่ได้ว่า ตนเองนั้นเป็สื่อมวลชนหรือไม่

“ผมเป็นคนที่ยึดด้านนิติศาสตร์ จบนิติเวชจุฬาฯ และเรียนสาขาหนังสือพิมพ์ เพื่อออกมาประกอบอาชีพในฐานะสื่อมวลชนตั้งแต่แรกจนถึงทุกวันนี้ ในทางนิติศาสตร์และวารสารศาสตร์ เดิมมีข้อกำหนดว่าสื่อมวลชนคือผู้ที่สามารถส่งต่อข้อมูลข่าวสารจำนวนมากในขณะเดียวกันไปสู่บุคคลจำนวนมากในทางสาธารณะ ซึ่งนิยามนี้สำหรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีอินเทอร์เน็ต รวมถึงโลกโซเชียลออนไลน์จะถือว่าเป็นนิยามที่ไม่ครอบคลุมแล้วเนื่องจากคนทั่วไปก็สามารถทำได้ในอย่างเดียวกัน ผมคิดว่าอาจจะต้องมีการเพิ่มเติมรายละเอียดของนิยามเดิมของคำว่าสื่อมวลชนขึ้นมา ให้เจาะจงครอบคลุมและมีการจำแนกแบ่งส่วนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ถ้ามองว่าทำไมต้องมีการจำแนกแบ่งส่วนเพราะมีข้อเท็จจริงสองอย่างที่เรากำลังคำนึง หนึ่งในคือเสรีภาพในการแสดงออก ในที่นี้รวมถึงการส่งต่อข้อมูลข่าวสารทางเครื่องมือกลไกต่างๆ ของประชาชนซึ่งได้การยอมรับและรับรองตามกฎหมาย แต่อีกมุมหนึ่งอย่าลืมว่ากฎหมายหลายฉบับมีการจำแนกแยกแยะสิทธิของสื่อมวลชน อย่าง PDPA ชัดเจนว่าสิทธิภาพพร้อมกับหน้าที่ ก็คือเรื่องของ การเคารพในจรรยาวิชาชีพและคำนึงถึงประโยชน์ของสาธารณะ ผมคิดว่าควรนำสองจุดนี้มาเติมในส่วนของนิยามใหม่ของสื่อมวลชนให้ชัดเจนขึ้น”

นายมงคล บางประภา

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ วันที่ 6 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2566

การทำนิยามของสื่อมวลชนในกฎหมายอาจถือเป็นดาบสองคมเพราะที่ผ่านมาเมื่อไรก็ตามที่มีการนิยาม รัฐมักถือโอกาสเข้ามาแทรกแซงสร้างเงื่อนไขกฎระเบียบที่ทำให้รัฐสามารถเลือกปฏิบัติว่าจะให้หรือไม่ให้ใครเป็นสื่อมวลชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ล่อแหลม หากจะทำการนิยามสังคมต้องตื่นตัวและต้องไม่ถูกการเมืองหรือรัฐฉวยโอกาสแทรกแซง และต้องให้ทุกฝ่ายในสังคมเข้ามารับรู้และมีส่วนร่วมเพราะการที่สื่อมวลชนจะมีอิสรภาพในการทำงานอย่างแท้จริงนั้นเกี่ยวพันกับโอกาสที่จะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนโดยตรง

ลำดับแรกคือในเชิงกายภาพของการส่งต่อข้อมูลข่าวสาร นิยามเดิมที่ยังใช้อยู่คือการส่งต่อข้อมูลข่าวสารจำนวนมากไปสู่สาธารณะในเวลาเดียวกันแต่อาจต้องเพิ่มเติมในรายละเอียดของนิยามที่สองคือการใช้เสรีภาพภายใต้ความรับผิดชอบต่อจรรยาวิชาชีพ และมุ่งเน้นประโยชน์สาธารณะ แม้ว่าจะมีรายได้จากการประกอบอาชีพนั้นก็ตาม หากสองส่วนนี้ผสมเข้ามามีเห็นความแตกต่างระหว่างสื่อมวลชนกับสื่อบุคคลหรือสื่อกลุ่มบุคคลทั่วไป ทุกวันนี้ธุรกิจเอกชน การเมืองหรือองค์กรระหว่างประเทศหรือแม้แต่ต่างประเทศสามารถใช้การส่งต่อข้อมูลข่าวสารไปในประเทศหรือสังคมอื่นๆ ได้โดยผ่านช่องทาง ยกเว้นประเทศที่เป็นระบบการปกครองพิเศษเช่นสังคมนิยมที่จะใช้การเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ตผ่านช่องทางเดียว (Single gateway) ในการคัดกรองการส่งต่อข้อมูลข่าวสาร โดยปกติในโลกของประเทศประชาธิปไตย สิ่งนี้เป็นสิ่งที่คนทั่วไปสามารถส่งต่อข่าวสารได้ ดังนั้นคำว่าประกอบอาชีพอย่างเดียวอาจจะไม่พอ แต่ต้องมีการคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นหลักสำคัญ

และอยู่ภายใต้กรอบของจรรยาวิชาชีพ ซึ่งเป็นปัจจัยที่แสดงถึงความแตกต่างระหว่างสื่อมวลชนกับสื่อของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลทั่วไปอีกชั้น

สำหรับวิธีการที่จะเห็นปรากฏเป็นรูปธรรมนั้น มีความซับซ้อนเนื่องจากประสบการณ์ขององค์กรวิชาชีพหลายๆ องค์กรที่แรกเริ่มสับสนในนิยามการรับสมาชิกเข้าองค์กร เพราะหากใช้เพียงโทรศัพท์มือถือเครื่องหนึ่งก็เป็นสื่อมวลชนได้ เงื่อนไขในการรับสมาชิกของแต่ละองค์กรสื่อคงขาดมาตรฐานที่เหมาะสม องค์กรวิชาชีพสื่อจึงต้องค่อยๆ ปรับนิยามของเงื่อนไขของสมาชิกของตนเองให้ชัดเจน โดยความชัดเจนนี้บ่งชี้ถึงความรับผิดชอบทางกฎหมาย สิ่งสำคัญคือความรับผิดชอบต่อทางกฎหมายหรือความรับผิดชอบต่อพยานิติยควรปรากฏเป็นรูปธรรม ยกตัวอย่าง สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์กำหนดไว้ว่าองค์กรสื่อต้องมีการจดทะเบียนเมื่อเปิดรับเป็นสมาชิก หมายถึงการมีโดเมนเนมหรือเว็บไซต์เป็นทางการของตัวเองโดยเฉพาะโดยไม่ได้พึ่งพียงอยู่กับแพลตฟอร์มอย่าง YouTube หรือ Tiktok ข้อกำหนดนี้ทำให้องค์กรสื่อมีอิสระในการทำตามหลักจรรยาวิชาชีพซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญ ไม่ตกอยู่ภายใต้กติกาชุมชนที่เจ้าของแพลตฟอร์มระบอบออกมาที่หลังหรืออาจยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงกฎใดๆ

เงื่อนไขข้อที่ 2 คือความเป็นสื่อมวลชนสำหรับสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ สื่อมวลชนควรมีกองบรรณาธิการเพื่อกั่นกรองข้อมูลข่าวสาร และมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูลแบบกองบรรณาธิการ สมาคมจึงตั้งเงื่อนไขว่าจะต้องมีกองบรรณาธิการที่เห็นความชัดเจน นอกจากนี้ความเป็นกองบรรณาธิการยังเป็นตัวบ่งชี้บุคคลที่ต้องทำหน้าที่รับผิดชอบต่อทางกฎหมาย เมื่อเกิดการละเมิดหรือทำผิดกฎหมายขึ้นมา หากไม่มีตัวบุคคลนี้ เวลาเกิดเหตุสื่ออาจจวนตัวไปปิดสำนักข่าวหนึ่งแล้วไปเปิดอีกอันหนึ่ง เพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบต่อกฎหมายและต่อสาธารณประโยชน์ซึ่งกรณีเช่นนี้มักก่อให้เกิดปัญหา

เงื่อนไขข้อที่ 3 คือการนำเสนอข่าวสารข้อมูลอย่างสม่ำเสมอเป็นกิจวัตรและควรนำเสนอข่าวสารโดยไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพราะถือเป็นการเลือกปฏิบัติและผิดจรรยาบรรณวิชาชีพตั้งแต่ต้น หากไม่กำหนดไว้เช่นนี้อาจทำให้นิยามของสื่อมวลชนขาดความชัดเจนและถ้าชัดเจนไปอาจเป็นดาบสองคมได้โดยประเด็นอยู่ที่เงื่อนไข ซึ่งจะต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อผู้ที่ปรารถนาจะเป็นสื่อมวลชนแล้วกลายเป็นข้อจำกัดด้วยเหตุผลของการเลือกปฏิบัติ อำนาจรัฐมองว่าเป็นฝ่ายของรัฐหรือไม่ ซึ่งจะมีผลเกี่ยวข้องกับเรื่องของอิสระ และการควบคุมกำกับดูแลสื่อของภาครัฐ

จากบทบาทขององค์กรวิชาชีพสื่อของไทยเป็นองค์กรที่ไม่เหมือนกับแพทยสภา สภานายความ หรือสภาวิศวกรที่มีกฎหมายรองรับ และมีอำนาจในการให้คุณให้โทษ รวมถึงการรับรองใบอนุญาตประกอบการ หากองค์กรสื่อมีอำนาจนี้จะสัมพันธ์ต่อการถูกแทรกแซง องค์กรวิชาชีพสื่อของไทยในประเทศไทยจึงเป็นลักษณะองค์กรที่กฎหมายไม่ได้รองรับโดยตรง แต่ขึ้นอยู่กับความเชื่อถือของแต่ละองค์กรในสังคม ความเชื่อถือนี้ปรากฏออกมาทั้งในรูปแบบของการได้รับการ

สนับสนุนการขานรับจากสังคม สุดท้ายสิ่งที่ปรากฏเป็นรูปธรรมในเชิงกฎหมายคือเมื่อใดที่มีกรณีพิพาทเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนหรือสื่อมวลชนร้องเรียนว่าถูกแทรกแซงความเป็นเสรีภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ศาลจะเป็นผู้อ้างถึงจริยธรรมวิชาชีพขององค์กร และทำหน้าที่เป็นผู้รับรองจริยธรรม บทบัญญัติของจริยธรรมขององค์กรเปรียบเสมือนตราประทับให้เห็นถึงการยอมรับขององค์กรสื่อ ดังนั้นการจะเป็นองค์กรสื่อได้ต้องมีบัญญัติที่ชัดเจนเป็นธรรมและต้องปฏิบัติได้ตามนั้น

ดังนั้น จากผลการศึกษาถึงสภาพการณ์เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายสากลโดยอ้างอิงจากตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) โดยมีข้อที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ คือ ข้อที่ 19 ที่ว่า “ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก ทั้งนี้ สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง และที่จะแสวงหา รับ และส่งข้อมูลข่าวสารและข้อคิดผ่านสื่อใด และโดยไม่คำนึงถึงพรมแดน” (กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2551) นั้น พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มสื่อรู้ว่ามีภารกิจคุ้มครองเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 และหลักกฎหมายสากล แต่ไม่ได้เข้าใจรายละเอียดและข้อสงสัยว่า กรณีใดบ้างเป็นการละเมิดเสรีภาพสื่อ รวมทั้งไม่เข้าใจกฎหมายดิจิทัลอย่างลึกซึ้ง เมื่อถูกดำเนินคดีจึงรู้สึกว่าเป็นการละเมิดเสรีภาพสื่อ ซึ่งบางกรณีเป็นการละเมิดเสรีภาพสื่อ แต่บางกรณีเป็นความเข้าใจผิด เนื่องจากความไม่เข้าใจกฎหมายและเสรีภาพสื่ออย่างลึกซึ้งของผู้ปฏิบัติวิชาชีพสื่อ

4.2 ความคิดเห็นจากสื่อมวลชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องความท้าทายในการปฏิบัติงานกับเสรีภาพกับกฎหมายดิจิทัลในปัจจุบันและในอนาคต

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากสื่อมวลชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมองภาพรวมของการปฏิบัติงานสื่อของไทยว่า ยังมีความท้าทายสำหรับการปฏิบัติงานกับเสรีภาพกับกฎหมายดิจิทัลในปัจจุบันและในอนาคต

ในการสัมภาษณ์กลุ่มวิชาชีพสื่อมวลชน ซึ่งมีความคิดเห็นและประสบการณ์การทำงานสายสื่อมวลชนแต่ละอาชีพที่แตกต่างกัน โดยมีทั้งนักข่าวหนังสือพิมพ์ นักข่าวโทรทัศน์ บรรณาธิการ ผู้กำกับภาพยนตร์ และนักเขียนบทละครโทรทัศน์ กลุ่มองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน กลุ่มนักกฎหมายซึ่งมีทั้งทำงานเป็นอาจารย์ผู้สอนกฎหมายและทนายความวิชาชีพ และกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งเป็นผู้ออกกฎหมายและมีประสบการณ์ทำงานในวงการวิชาชีพสื่อ ทั้งนี้คณะผู้วิจัยนำมารวบรวมและวิเคราะห์สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) ข้อจำกัดทางกฎหมายในการผลิตเนื้อหา

จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวถึง อุปสรรคในการผลิตเนื้อหาจากกฎหมายดิจิทัล คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) ในกรณีการถ่ายภาพยนตร์

แม้สำหรับคนไทยอาจไม่ค่อยมีปัญหาแต่บางครั้งก็เกิดการฟ้องร้องขึ้นในส่วนของกฎหมาย PDPA ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้กำกับภาพยนตร์และช่างถ่ายภาพนิ่ง ในกระบวนการทำงานมักเกิดอุปสรรคจากการถ่ายภาพแนวสตรีท ซึ่งการถ่ายภาพลักษณะนี้หากคนที่ถูกถ่ายติดไปโดยบังเอิญเอาเรื่องก็มักจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย PDPA อย่างไรก็ตามการถ่ายแนวสตรีทให้ไม่ติดรูปคนโดยรอบเป็นสิ่งที่เป็นไปได้จึงต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยการขออนุญาตก่อนถ่าย หรืออาจถ่ายภาพระยะไกลไม่ให้สิ่งที่ปรากฏในภาพเป็นบุคคลอื่นโดยตรง

“ผมมองว่า กฎหมาย PDPA ปัจจุบันในส่วนของวงการภาพยนตร์เริ่มมีปัญหา อย่างไรก็ตามการถ่ายทำภาพยนตร์จะสามารถควบคุมปัจจัยเสี่ยงอื่นได้เพราะมีการเข้าสถานที่และมีผู้จัดการของสถานที่คอยดูแลให้ แต่ในส่วนของภาพนิ่ง เราไม่สามารถเข้าทั้งหัวลำโพงเพื่อถ่ายภาพได้”

นายปัญญาพงศ์ คงคาน้อย

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 เดือนมกราคม พ.ศ. 2567

นอกจากนั้นยังมีในเรื่องของรูปภาพพร้อมใช้ที่ถูกอัปโหลดไว้บนเว็บไซต์เก็บภาพบนอินเทอร์เน็ต (Stock photo) ตัวอย่างเช่นภาพยนตร์ที่ถ่ายทำโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปที่นำรูปของบุคคลอื่นมาทำเป็นภาพได้ (Midjourney) สำหรับเทคนิคการถ่ายทำลักษณะนี้หากเป็นภาพยนตร์เชิงพาณิชย์ที่มีการออนแอร์ทั่วโลก เจ้าของรูปดังกล่าวสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีได้ ทีมผลิตภาพยนตร์จึงต้องปรับแก้ด้วยการเปลี่ยนเป็นภาพใบหน้าของทีมงานแทน ซึ่งจุดนี้เกิดข้อสงสัยว่าโปรแกรมจะให้ภาพนี้มาเพื่ออะไรในเมื่อมีช่องโหว่ให้บุคคลในภาพสามารถฟ้องร้องได้ นอกจากนี้ยังมีกรณีของการใช้ตราสินค้าในภาพยนตร์ ยกตัวอย่างเช่น ตราสมายลี แบรนดีไอคอนนิกซึ่งถูกออกแบบขึ้นในปี 1972 ในภาพยนตร์ที่มีตัวแสดงหลักใส่เสื้อตราสมายลี เมื่อกระบวนการถ่ายทำจบลงฝ่ายลิขสิทธิ์ก็กลับบอกว่าใช้ตรานี้ไม่ได้ เพราะจะถูกเรียกร้องค่าใช้จ่าจ่าย ทีมงานจึงต้องมานั่งลบตราสมายลีออกทั้งที่ตัวแสดงหลักใส่เสื้อตัวนี้ไปแล้วทั้งเรื่อง ในขณะที่ช่องโทรทัศน์ ThaiPBS มีกฎระเบียบชัดเจนแต่แรกว่าถ่ายสิ่งใดได้หรือไม่ได้ กรณีนี้นับเป็นอุปสรรคระหว่างการทำที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย PDPA เพราะหากจำเป็นต้องปรับแก้ในขั้นตอนหลังการผลิต ผู้สร้างจะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง และบางอย่างก็ไม่สามารถแก้ไขได้เพราะอยู่ในขั้นตอนสุดท้าย

เช่นเดียวกัน ยังมีอุปสรรคมาจากการทำงานของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช) ที่อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 และปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ในกรณีนี้สื่อไม่ได้ต้องการละเมิดลิขสิทธิ์หรือทำผิดกฎหมาย แต่การส่งต่อหรือการดัดแปลงแก้ไขสื่อต่าง ๆ ต้องพิจารณาด้วยว่าสื่อได้ขออนุญาตผู้ถือครองลิขสิทธิ์แล้วหรือไม่

ข้อตกลงของการอนุญาตใช้สิทธิ์เป็นอย่างไร ซึ่งสื่อต้องให้ความรู้เกี่ยวกับลิขสิทธิ์เหล่านี้เพื่อให้ประชาชนรวมถึงคนรุ่นใหม่ที่เกิดโตมาพร้อมกฎหมายดิจิทัลทราบว่าสื่อกระทำถูกต้องหรือไม่ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจเรื่องกฎหมายดิจิทัลและสามารถร้องเรียนได้เมื่อพบว่ามีสื่อหรือบุคคลใดกระทำการละเมิดกฎหมาย บางครั้งเมื่อเกิดปัญหาในการทำงานสื่อมองว่าตนประพฤตินอยู่ในกรอบของจริยธรรมแล้วแต่เมื่อมีกสทช.มาควบคุม สื่อกลับมองว่าเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพสื่อ ทั้งนี้ในมาตรา 37 นี้คล้ายกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 ซึ่งเป็นกรอบแคบภายใต้ดุลพินิจของคณะกรรมการ สื่อบางช่องไม่ได้ถูกเรียกเข้าไปชี้แจง ทั้งที่นำเสนอข่าว และกระทำผิดข้อเดียวกัน อย่างไรก็ตามบนหน้าจอโทรทัศน์จะต้องไม่เกิน 1/8 ของ กราฟฟิกตอนล่าง 1 ใน 3 หรือภาพซ้อนทับที่วางบริเวณมุมล่างของหน้าจอรายการโทรทัศน์ (Lower third) แต่บางช่องทำเกินกว่าข้อกำหนดนี้กลับไม่ถูกตรวจสอบ กรณีเหล่านี้ทำให้เกิดข้อสันนิษฐานว่าฝ่ายควบคุมดูแลเลือกตรวจสอบเฉพาะรายการในช่วงเวลายอดนิยม (Prime time) ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มวิชาชีพสื่อมวลชนยังกล่าวถึงการทำงานของฝ่ายตรวจสอบว่าหากทาง กสทช. ตรวจสอบทุกช่วงเวลาจะพบว่ารายการโทรทัศน์ในช่วงเวลาอื่น มีการนำเสนอเนื้อหาสาระที่มีประโยชน์และข้อเตือนใจ ไม่ได้นำเสนอเฉพาะการเล่าข่าวในรูปแบบละคร การใส่สีสันในการเล่าข่าว หรือการขยี้ข่าวแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวถึงกรณีของประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากการทำข่าวของสื่อมวลชน ทางผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวถึง ข่าวที่น้องชายยิงพี่ชายบาดเจ็บสาหัส และยิงพี่สะใภ้จนเสียชีวิต โดยข่าวนี้แหล่งข่าวแจ้งว่าตนใช้นามสกุลเดียวกับผู้เสียชีวิตทั้งสองคนมีสถานะเป็นหลาน แหล่งข่าวแจ้งกสทช.ให้ดำเนินการกับสื่อที่ผู้ให้ข้อมูลทำงานอยู่ เนื่องจากเป็นข่าวอาชญากรรม และแหล่งข่าวได้รับความเสียหายจากการถูกสื่อเปิดเผยข้อมูลนามสกุล ซึ่งเรื่องนี้เข้าข่ายที่กำลังจะมีการทำถ่ายภาพกลุ่ม (Photo Group) ของกสทช. เรื่องกฎหมายที่มีการจำกัดการนำเสนอเนื้อหาที่มีความรุนแรง

สำหรับกรณีดังกล่าวผู้ให้ข้อมูลกลุ่มวิชาชีพสื่อ กล่าวว่า หากมีผู้ติดต่อเข้ามา เช่น โทรศัพท์มาที่หมายเลขให้บริการของสื่อ และแจ้งว่าไม่ประสงค์ให้เอียนามหรือนามสกุลออกอากาศ สื่อก็จะสงวนนามบุคคลไว้ตามที่แจ้งไว้ แต่กรณีนี้สื่อได้รับแจ้งจากทางข้อความบนแพลตฟอร์ม Facebook ซึ่งเรื่องมาถึงทีมงาน เนื่องจากในแต่ละวันมีข้อความเข้ามาทางช่องทางนี้จำนวนมาก แต่มีการร้องเรียนไปยังกสทช. และทางกสทช.ได้แจ้งให้สื่อของผู้ให้ข้อมูลเจรจากับผู้ร้องก่อนที่จะนำขึ้นสู่วาระ สื่อกระทำตามที่ได้รับร้องด้วยการปิดทุกอย่างที่นำเสนอ ปรากฏว่ากสทช.ยังคงแจ้งให้สื่อห้ามนำเสนอามสกุลของบุคคลอื่นออกอากาศในรายการอีกต่อไป ผู้ให้ข้อมูลมองว่าจะให้ทำเช่นนี้ได้หรือไม่อย่างไรในเมื่อร่างนี้ยังไม่ได้ตกลงกัน แล้วตามกฎหมายคือ การทำข่าวที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาซึ่งสามารถบอกนามสกุลได้ ยกเว้นกรณีมีผู้เสียหายมาแจ้ง หากยินยอมเขียนไปอย่างนั้นก็เท่ากับสื่อมัดมือตัวเอง หากเกิดกรณีเดิมขึ้นทางนั้นก็หยาบแอกสารที่มีลายเซ็นและโลโก้ของสื่อไปโพสต์ลงสื่อ ในอนาคตหากทำเช่นเดียวกันทุกข่าว คือห้ามนำเสนอชื่อ นามสกุล ชื่อเล่น ฉายา ข้อมูลส่วนบุคคลหรือ

เปิดเผยประวัติการศึกษา ต่อไปต้องคำนึงถึงหลักการเขียนข่าว คือ ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร (Who, What, Where, When และ Why อันเป็นการนำเสนอข่าว

ทั้งนี้ ทางผู้ให้ข้อมูลยังได้อ้างอิงถึงหนังสือพิมพ์ชื่อ จอร์จ ปีเตอร์สัน ของนักหนังสือพิมพ์ชาวอเมริกัน กรู๊ป ปีเตอร์สัน มีประโยคหนึ่งเขียนว่า “ข้าพเจ้ายืนยันจะเสนอข่าวอาชญากรรมตลอดไปจนกว่าข้าพเจ้าจะหาข่าวมานำเสนอไม่ได้” ตอนนั้นนักหนังสือพิมพ์ผู้นี้ก็ถูกดำเนินคดีกรณีคล้ายกับสื่อของผู้ให้ข้อมูลเรื่องการนำเสนอข่าวอาชญากรรม แต่ปีเตอร์สันมองว่าหากไม่นำเสนอข่าวอาชญากรรม อาชญากรจะลายนวล กระบวนการยุติธรรมจะไม่สามารถจัดการกระบวนการที่ก่ออาชญากรรมได้ ขณะที่อีกมุมมองหนึ่งสื่อถือเป็นธุรกิจ จำเป็นต้องมียอดผู้ซื้อสื่อ โทรศัพท์หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และต้องอยู่รอดในเชิงธุรกิจเช่นกัน บนพื้นฐานนี้สื่อยังควรต้องยึดถือหลักจรรยาบรรณวิชาชีพ และกฎหมายต้องมีความเป็นกลางทั้งกับผู้ที่ถูกกระทำ และผู้ที่นำเสนอเพื่อช่วยเหลือสังคม

นอกจากนี้ยังมีกรณีการใช้คำในข่าวเพื่อกล่าวถึงกลุ่มผู้ที่มีหลากหลายทางเพศ (LGBTQ) โดยใช้คำว่ากะเทย ซึ่งการใช้คำเช่นนี้อาจมีมุมมองเรื่องของการลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบท ทางฝ่ายกสทช. ชี้ให้เห็นแง่มุมนั้นแต่เมื่อเรียกสื่อที่นำเสนอข่าวเข้าไปชี้แจงกลับไม่สามารถให้คำตอบแก่สื่อได้ว่าควรใช้คำอื่นใดมาแทนที่ ในขณะที่กลุ่ม LGBTQ บางคน ยกตัวอย่างเช่น นายจักริน อติเรก (แจ๊คเกอร์น ไทยรัฐ) ก็ใช้คำว่ากะเทยแทนตนเอง โดยไม่ได้สนใจข้อถกเถียงเพราะยอมรับในเพศสภาพ แต่กสทช.กลับมีกฎข้อบังคับห้ามไม่ให้สื่อใช้คำว่าสาวหล่อ สาวสอง กะเทย และให้ใช้คำว่าผู้มีความหลากหลายทางเพศแทน ซึ่งข้อกำหนดนี้อาจส่งผลต่อการพาดหัวข่าวของสื่อที่ต้องใช้ความระมัดระวังเพื่อให้ง่ายต่อการสื่อสาร ปัจจุบันทางสื่อของผู้ให้ข้อมูลได้ปรับแก้การนำเสนอข่าวโดยหลีกเลี่ยงการใช้คำเหล่านี้และไปใช้คำว่า นาย นาง หรือ นางสาว นำหน้าชื่อของ กลุ่ม LGBTQ แทน เพื่อไม่ละเมิดข้อห้ามของกสทช. และเสี่ยงการถูกร้องเรียนเรื่องลดทอนความเป็นมนุษย์จากกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศบางกลุ่ม อย่างไรก็ตามสื่อยังคงต้องการความชัดเจนจากฝ่ายที่ตรวจสอบและดูแลมากกว่านี้

อย่างไรก็ตามยังมีกรณีความผิดพลาดของสื่อ คือการนำเสนอข่าวเรื่องตำรวจปลอมที่หลอกลวงข้อมูลไซเบอร์แบบคอลเซ็นเตอร์โดยสื่อมีการใส่ข้อมูลภาพของตำรวจหญิงคนหนึ่ง แต่ตำรวจหญิงคนนั้นคือตำรวจจริง ทางสื่อจึงถูกร้องเรียนเนื่องจากทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงโดยไม่ได้ตั้งใจ อีกกรณีคือข่าวเยาวชนทำร้ายเพื่อนเพื่อนร่วมชั้นด้วยอาวุธมีด ข่าวเหตุเยาวชนกราดยิงในห้างสรรพสินค้า หรือข่าวบุคคลที่ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศ ซึ่งถือเป็นเนื้อหาอ่อนไหวที่สื่อจะต้องนำเสนออย่างระมัดระวังเป็นพิเศษ คือต้องเบลอใบหน้าและปกปิดชื่อ แต่ถ้าเป็นฆาตกรผู้ใหญ่ นับเป็นข่าวอาชญากรรมที่ต้องนำเสนอโดยทั่วไป โดยต้องมองกันไปทีละบริบท

เมื่อกล่าวถึงในแง่การเผยแพร่ข้อมูลที่มีการละเมิดความเป็นส่วนตัว หากเป็นข้อมูลของบุคคลสาธารณะ (Public figure) ที่เผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ที่บุคคลทั่วไปเข้าถึงได้ สื่อมักไม่ได้ขออนุญาตก่อนนำมาใช้ แต่ในร่างกฎหมายใหม่สื่อจะเปิดเผยไม่ได้ถ้าไม่ได้ขออนุญาตก่อน ซึ่งในข้อเท็จจริงการขออนุญาตเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

2) ข้อจำกัดในการนำเสนอเนื้อหาที่อาจกระทบต่อภาพลักษณ์ขององค์กรรัฐ

ผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มผู้ปฏิบัติวิชาชีพสื่อ จำนวน 2 คน เห็นตรงกันว่า มีข้อจำกัดในการนำเสนอเนื้อหาที่อาจกระทบต่อภาพลักษณ์ขององค์กรรัฐ ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายหนึ่งอธิบายเพิ่มเติมว่า เป็นเพราะผู้ผลิตสื่อถูกจำกัดสิทธิ ตัวอย่างคือสื่อไม่สามารถนำเสนอเนื้อหาที่ทำให้บางวิชาชีพ เช่น พระสงฆ์หรือตำรวจมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดี ทำให้สังคมตั้งคำถามถึงพัฒนาการที่ถดถอยของสื่อภาพยนตร์และละครไทย ผู้ผลิตสื่ออยู่กับความเคยชินนี้จนคิดสร้างสรรค์สิ่งต่างไปจากนี้ไม่ได้ ผู้ผลิตสื่อจึงจำเป็นต้องตั้งคำถามและปกป้องสิทธิของตนเอง

3) กฎหมายดิจิทัลเอื้อประโยชน์ให้สื่อ แต่สื่อถูกฟ้องกฎหมายอาญาจากการทำ ความผิดในโลกออนไลน์แทน

จากข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นสื่อมวลชนอธิบายว่า สื่อไม่เคยถูกคุกคามจากกฎหมายดิจิทัล รวมทั้งไม่เคยถูกคุกคามจากหน่วยงานรัฐ เนื่องจากส่วนใหญ่จะมีการติดต่อเจรจากันก่อน และมองว่า ตัวกฎหมายดิจิทัลมีความไม่ยุติธรรมเพราะมีการยกเว้นให้คน 4 กลุ่มโดยหนึ่งนั้นคือกลุ่มของสื่อ ผู้ให้ข้อมูลมองว่ากฎหมายดิจิทัลควรออกมาเพื่อคุ้มครองประชาชนทั้งประเทศ และไม่ควรเป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อยกเว้นให้ใครกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น ผู้มีอิทธิพลหรือข้าราชการตำรวจเมื่อฝ่าไฟแดงก็ต้องถูกจับและถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

จากข้อมูลดังกล่าวที่ว่า สื่อได้รับการยกเว้นจากกฎหมายทั้งสองฉบับคือพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์(ฉบับที่2) พ.ศ.2560 ทำให้กฎหมายดิจิทัลไม่สามารถบังคับใช้กับสื่อได้โดยตรง หากต้องการบังคับใช้กับสื่อต้องเริ่มด้วยการฟ้องเป็นหมิ่นประมาทในคดีอาญา หากศาลมีคำพิพากษาว่า มีความผิดฐานหมิ่นประมาทและชนะคดีถึงจะมาฟ้องพระราชบัญญัติการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ฯ ต่อได้ หากไม่มีการยกเว้นนี้สื่อจะไม่สามารถเขียนหรือนำเสนอเนื้อหาใดได้ ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 329 มีข้อยกเว้นสำหรับสื่อที่นำมาเทียบเคียงกับพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ฯ ได้ คือสื่อสามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ หากเนื้อหานั้นเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะซึ่งนับเป็นการเอื้อเพื่อสื่อมวลชน ตามฐานความผิดหมิ่นประมาทที่มีหลักคืออย่างจริงยิ่งผิด ก็สามารถส่งพิสูจน์ได้ว่าเป็นการหมิ่นประมาทหรือทำให้เสียหายจริงหรือไม่ ซึ่งขั้นตอนพิสูจน์นี้จะเป็นกระบวนการที่ยุ่งยากซับซ้อน และต้องใช้เวลานาน โดยผู้ฟ้องต้องเป็นผู้พิสูจน์ และผู้ถูกฟ้องต้องแก้ต่าง หากไม่ใช้การหมิ่นประมาทคนฟ้องก็ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบในการฟ้องคดี เพราะคดีแพ่งฟ้องความเสียหายเป็นแพ่ง แต่

หมิ่นประมาทเป็นคดีอาญา ซึ่งหากมีโทษจะเป็นการทั้งจำทั้งปรับ ดังนั้นควรเอากฎหมายหมิ่นประมาทออกไปก่อน แต่ส่วนใหญ่เวลามีข้อพิพาทของสื่อมักจบลงด้วยการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมกันก่อนฟ้องร้องมากกว่า

“สมมติว่าหน่วยงานกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) ต้องการจะฟ้องเรา ผมก็จะบอกคำเดียวเลยว่าหากทางดีเอสไอต้องการข้อมูลฝั่งสื่อจะไม่สามารถให้ได้ เขาก็จะบอกว่ามีพระราชบัญญัติเก็บข้อมูล 90 วันอยู่ เราก็ให้แต่ให้ได้แค่ไหนก็เป็นเรื่องของเรา ความเป็นจริงคือระหว่างสื่อและหน่วยงานต่างต้องพึ่งพาอาศัยกัน เป็นสังคมที่ต่างต้องประนีประนอมรวมขอมกันระหว่างสื่อและภาครัฐ ปกติไม่เคยไปถึงขั้นเล่นงานกัน ส่วนใหญ่ที่เจอจะเป็นประชาชนฟ้องร้องเข้ามามากกว่า”

ดร.ธนา ทูมมานนท์

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2566

ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ยกกรณีที่มีประชาชนฟ้องร้องสื่อมาประกอบด้วย คือเหตุการณ์ที่ทางสื่อไปละเมิดลิขสิทธิ์รูปภาพในอุทยานเขาเขียวโดยนำรูปซึ่งเป็นของประชาชนมาใช้ซึ่งจะเป็นในกรณีของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฯ แต่รูปภาพที่ได้มาจากกรมอุทยานที่ส่งเมลล์แนบมาให้สื่อเองและแจ้งขอความร่วมมือให้ช่วยลงประชาสัมพันธ์ให้ แต่กรมอุทยานไปโหลทรูปภาพมาจากที่อื่น สุดท้ายสื่อถูกเจ้าของรูปฟ้อง กรมอุทยานไม่ผิดในจุดนี้เพราะทางกรมฯ ไม่ได้เป็นคนเผยแพร่รูปภาพ แต่สุดท้ายเรื่องจบลงที่กรมอุทยานเรียกเจ้าของรูปภาพไปพบและแจ้งว่าเจ้าของภาพมีความผิดฐานบุกรุกกรมอุทยานเพื่อเข้ามาถ่ายรูปภาพหากเกิดการฟ้องสื่อขึ้น ทางกรมอุทยานจะฟ้องกลับทันทีเนื่องจากเวลาเข้าไปถ่ายรูปในพื้นที่หลวงต้องขออนุญาตก่อน นี่คือตัวอย่างของการไกล่เกลี่ยที่มักจะเกิดขึ้นก่อนจะไปถึงกระบวนการทางกฎหมาย โดยสรุปในมุมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญมองว่าเสรีภาพสื่ออยู่ภายใต้ผลประโยชน์ของเจ้าของกิจการ กฎหมายดิจิทัลรวมไปถึงกฎหมายทั่วไปมิได้ใช้กับคนที่ไม่รู้จักกฎหมาย ไม่มีผลจริงจังกับกลุ่มนายทุน

ดังนั้น กฎหมายดิจิทัลจะต้องปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกันไม่ใช่เพียงสื่อ และกฎหมายดิจิทัลจะต้องไม่ยกเว้นให้ใครกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งและอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA)

4) กฎหมายดิจิทัลมีความทับซ้อนกับกฎหมายอื่นๆ และทับซ้อนกันเอง

กฎหมายดิจิทัลที่เกี่ยวข้องกับสื่อโดยตรงในมุมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่จะเห็นตรงกันว่า คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์(ฉบับที่2) พ.ศ.2560 กับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) สื่อเองเป็นบุคคลที่มีวันกระทำผิดและสามารถเอาผิดสื่อได้โดยใช้กฎหมายอาญา ฐานหมิ่นประมาทโดยโฆษณา ไม่ต้องถึงขั้นนำ

กฎหมายดิจิทัลมาใช้ และส่วนที่เป็นพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ที่ข้อมูลส่วนบุคคล มีสองส่วนคือข้อมูลทั่วไป (Personal data) และข้อมูลส่วนบุคคลที่อ่อนไหว (Sensitive Personal Data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่เมื่อเปิดเผยออกไปอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อตัวบุคคล ตัวอย่างเช่น ประวัติการเจ็บป่วยด้วยโรคร้ายแรง ความชื่นชอบทางเพศ ความคิดเห็นทางการเมือง ความเชื่อทางด้านศาสนาของบุคคลหนึ่ง หากสื่อนำเสนอข้อมูลทั่วไปย่อมไม่เกิดปัญหา แต่ถ้าสื่อ นำข้อมูลส่วนบุคคลที่อ่อนไหว (Sensitive Personal Data) มาเผยแพร่ต่อสาธารณะเจ้าของข้อมูลสามารถฟ้องร้องได้เป็นปกติ ในฐานะที่เป็นอดีตสื่อมวลชนอยากให้สื่อให้ความสำคัญกับการไม่ละเมิดข้อมูลอ่อนไหวของผู้อื่น ยกตัวอย่างกรณีข่าวเยาวชนที่กราดยิงในห้างสรรพสินค้า สื่อควรคำนึงถึงเรื่องสิทธิเด็กและไม่สมควรเปิดเผยใบหน้าและชื่อนามสกุลของผู้ก่อเหตุซึ่งเป็นเยาวชน และควรตระหนักถึงการปฏิบัติหน้าที่โดยยึดถือกรอบของจริยธรรมในฐานะของสื่อมวลชนก่อนจะเรียกร้องเสรีภาพสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกฎหมายในปัจจุบันยังคงเอื้อประโยชน์และยกเว้นกฎหมายข้อให้กับสื่อมวลชน โดยทั่วไปหากสื่อกระทำผิดมักมีการตรวจสอบและกำกับดูแลกันเองในเบื้องต้นภายใต้กรอบของจริยธรรมสื่อ ซึ่งเป็นหลักการเช่นเดียวกับการดำเนินคดีในศาลทหาร แต่ในขณะเดียวกันการตัดสินกันเองเช่นนี้มักไม่ได้มีการเอาผิดหรือเป็นคดีความที่ชัดเจน หากมีคดีไปถึงศาลสื่อมักถูกฟ้องกรณีหมิ่นประมาทก่อน และหากมีมูลจริงจึงค่อยต่อเนืองไปถึงกฎหมายดิจิทัล ผู้ให้ข้อมูลในฐานะอดีตบรรณาธิการเคยต้องขึ้นศาลบ่อยครั้ง สื่อมักจ้างบรรณาธิการบริหารทำหน้าที่ในส่วนนี้และหากมีการดำเนินคดีปรับหรือจำคุก โดยกรรมการบริหาร หรือบรรณาธิการบริหารก็มักจะเป็นผู้ถูกดำเนินคดี

“แม้แต่กฎหมายเองก็มีส่วนที่ย้อนแย้งกันเองรวมทั้งมีค่าปรับที่สูง แม้เราจะได้รับการยกเว้นในฐานะสื่อ แต่ถามว่าก่อนที่จะออกกฎหมายคนออกกฎหมายได้พิจารณาอย่างรอบคอบแล้วหรือไม่ เพราะมีกฎหมายบางส่วนที่ขัดแย้งกับการทำงานของสื่อ อย่างบัตรประชาชนต้องห้ามส่งต่อแต่ข้อมูลบัตรเข้ามาอยู่ในระบบเราแล้ว บางคนฝากโหนดที่ถูกโกงเอาไว้ ซึ่งเป็นข้อมูล PDPA ส่วนหนึ่งที่เราต้องคุ้มครอง สื่อเองไม่ได้อยากเก็บข้อมูลจำนวนมากมายนี้ไว้ แต่ด้วยความเป็นสื่อจะไม่รับเรื่องราวร้องทุกข์ก็ได้เช่นกัน หลายคนพูดกันว่ากฎหมายคุ้มครองกระบวนการทำงานสื่อ แต่ถ้าข้อมูลภายในของสื่อหลุดรั่วออกไป สื่อก็โดนฟ้องไปตามกระบวนการ สรุปว่าสื่อโดนทั้งขึ้นทั้งล่อง”

กองบรรณาธิการ ช่องโทรทัศน์แห่งหนึ่ง
สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567

5) กฎหมายดิจิทัลมีสภาพบังคับทั่วไป ไม่เฉพาะสื่อมวลชน

ขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งซึ่งเป็นสื่อมวลชนที่มีประสบการณ์การทำงานสื่อมายาวนานมองว่า กฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยมีผลต่อเสรีภาพสื่อในปัจจุบันเพียงเล็กน้อย จนไม่รู้สึกรว่าส่งผลต่อเสรีภาพสื่อ หากมีเสียงคัดค้าน น่าจะเกิดจากความไม่เข้าใจในเจตนารมณ์ของกฎหมาย

รวมทั้งความกังวลต่อบทลงโทษ หากฝ่าฝืนไม่ว่าโดยเจตนาหรือไม่ และมองว่ากฎหมายดิจิทัลเป็นกฎหมายที่บังคับใช้กับประชาชนโดยทั่วไป รวมถึงสื่อมวลชนที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายนี้เช่นกัน พร้อมทั้งอธิบายว่า จากการทำงานในฐานะสื่อไม่เคยมีประสบการณ์ถูกละเมิดเสรีภาพสื่อ หรือถูกคุกคามจากรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัลหรือโดยการใช้กฎหมายดิจิทัลเป็นเครื่องมือ เนื่องจากรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาไม่ได้ก้าวล่วงเรื่องเสรีภาพสื่ออย่างชัดเจน

6) สื่อมวลชนเข้าใจกฎหมายเฉพาะที่รู้หรือใช้เท่านั้น

จากการสัมภาษณ์นักวิชาการทางด้านสื่อ พบว่าเนื่องจากความซับซ้อนของสื่อในยุคปัจจุบัน ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนมาทางสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่ทำสื่อออนไลน์ หรือหากเรียนด้านนิเทศศาสตร์ อาจมีวิชากฎหมายเบื้องต้นแต่ไม่ได้ศึกษาลงลึกด้านกฎหมายสื่อ สื่อมวลชนปัจจุบันโดยเฉพาะสื่อออนไลน์อาจไม่มีความรู้ความเข้าใจในด้านกฎหมายเท่าที่ควร

“ สื่อทุกสื่อมักยึดคำว่าเสรีภาพสื่อเป็นหลักการ แต่สิ่งที่จะต้องพิจารณาร่วมกันคือการรับผิดชอบตามกฎหมายและบทบาทหน้าที่ของสื่อ ในระดับซีเนียร์อาจยังพอเข้าใจเรื่องกฎหมาย แต่นักวิชาชีพสื่อรุ่นใหม่อาจยังไม่เข้าใจหรือเข้าใจไม่ถึง ในความคิดผมอาชีพผู้สื่อข่าวออนไลน์มีความรู้ด้านกฎหมายค่อนข้างน้อย เพราะมีกรณีที่กระทำผิดอยู่บ่อยครั้ง หากเป็นสื่อประเภทสตรีมเมอร์ ถ้าผู้ผลิตสื่อไม่ได้จับด้านสื่อสารมวลชนมาโดยตรงจะยังไม่เข้าใจในด้านกฎหมายเหล่านี้ อาจพอเข้าใจด้านบทบาทหน้าที่สื่อแต่ในเรื่องกฎหมายอาจแล้วแต่กรณี อันที่จริงกฎหมายดิจิทัลค่อนข้างเป็นประเด็นที่มีคนส่งต่อกันในโลกออนไลน์ สื่อจะมีความรู้บ้างยกตัวอย่างเช่น กฎหมาย PDPA สรุบบโดยภาพรวมผมคิดว่าระดับซีเนียร์มีความรู้เรื่องกฎหมายค่อนข้างเยอะเพราะต้องใส่ใจและตามยุคให้ทัน แต่ฝั่งเด็กจบใหม่คิดว่าไม่ได้มีการอบรมหรือมีการเรียนรู้ส่วนใหญ่ไม่รู้เท่าที่จำเป็นต้องใช้”

รองศาสตราจารย์ ดร.วรัชญ์ ครุจิต

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2566

ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นนักวิชาการด้านสื่อและนักกฎหมายมองว่า สำหรับคนที่จบนิติศาสตร์ไม่จำเป็นต้องรู้ทุกบทกฎหมายอย่างลึกซึ้ง ส่วนใหญ่เข้าใจและถนัดเพียงบางส่วนเท่านั้น คนทำงานสื่อมวลชนก็เช่นกัน แต่ละคนมีความถนัดไม่เหมือนกัน คำว่า ‘สื่อมวลชน’ หากตีความอย่างกว้างจะรวมไปถึง ตากล้อง นักข่าวภาคสนาม ซึ่งมีหน้าที่ออกไปทำข่าวในภาคสนาม เมื่อได้ข่าวมาหน้าที่ก็จบไปในแต่ละวัน หากมองในมุมนักข่าวภาคสนามธรรมดาอาจไม่จำเป็นต้องรู้เรื่องของเสรีภาพ หรือเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ หน้าที่นักข่าวภาคสนามอาจไม่จำเป็นต้องรู้ถึงขั้นนั้น

ดังนั้นจุดนี้ควรมีการอบรมพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายดิจิทัล หรือไม่ก็เป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจความตกลงกันไป

ปัจจุบันสื่อมวลชนไทยมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่สื่อเท่าที่ตนเองเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง เบื้องต้นคือสิ่งที่เคยเรียนในช่วงมหาวิทยาลัย และมั่นใจว่าทุกคนเรียนพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์มาตราต่างๆ แต่เมื่อเวลาผ่านไปมักลืมเพราะไม่ได้ใช้งานมาทำงานก็มักไม่มีความรู้ความเข้าใจจนกว่าจะถูกฟ้องคดีหรือถูกร้องเรียนจากกฎหมายดิจิทัล โดยทั่วไปสื่อมวลชนมักมีการอบรมภายในองค์กร แต่ในความเป็นจริงเมื่อถึงเวลาปฏิบัติงาน สื่อกลับไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายสื่อจนกว่าจะเผชิญกับปัญหา สื่อมวลชนมักปฏิบัติตามที่หัวหน้าสั่ง หรือทำตามที่รุ่นพี่แนะนำ ล่าสุดมีข่าวเยาวชนเข้าไปกราบดینگในห้างสรรพสินค้า จะเห็นว่าสื่อบางแห่งมีการนำเสนอข่าวที่ขัดต่อพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2560) และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ซึ่งแม้จะไม่ใช้กฎหมายดิจิทัล แต่เป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กและการนำเสนอข้อมูลเด็กในแพลตฟอร์มดิจิทัล โดยผู้ประกาศข่าวบางช่องมีการใช้น้ำเสียงที่ไม่น่าฟังซึ่งเป็นปกติที่จะมีการร่ำอาวรณ์ผู้ฟังในขณะนั้น โดยขัดต่อบทบาทหน้าที่ของสื่อ แม้ว่า สื่อมวลชนคงรู้แต่สุดท้ายก็ต้องทำงานเพื่อความอยู่รอดของตนเองแม้จะขัดกับหลักศีลธรรมกรณีเช่นนี้ต้องชี้แจงว่าสื่อจะเลือกแบบใด อ้างอิงจากตัวอย่างเหล่านี้สื่อจึงควรมีมาตรฐานของตนเองมีขอบเขตสิ่งใดควรหรือไม่ควรทำเรียกว่าจรรยาบรรณวิชาชีพ เมื่อมีสมาคมที่รวมตัวกันและสร้างจรรยาบรรณขึ้นมา สื่อก็ควรปฏิบัติตามจรรยาบรรณเหล่านั้น

นอกจากนี้ มีตัวอย่างความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2560) และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มีข่าวเด็กสูญหาย สื่อนำเสนอโดยการปิดหน้าเด็กเอาไว้แต่เปิดหน้าแม่ เมื่อมีคนไปสืบค้นเพิ่มเติมทำให้ผู้คนทราบว่ามีแม่เด็กอายุยังน้อย ซึ่งการกระทำโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ สะเพร่าหรือประมาทไม่ว่าเพราะเหตุผลใดเรื่องที่เกิดขึ้นทำให้เห็นว่าแม่แต่ช่องโทรทัศน์ใหญ่ยังมีความผิดพลาดเช่นนี้ ดังนั้นสื่อมวลชนระดับกลาง หรือสื่อออนไลน์ก็มีโอกาสพลาดเพราะความไม่รู้สูงเช่นกัน หากทราบคงไม่กระทำเพราะการเปิดเผยใบหน้า ชื่อ อัตลักษณ์ ข้อมูลส่วนบุคคลของเยาวชน ผู้ปกครอง ความผิดเหล่านี้มีโทษทางอาญา

จากเหตุผลข้างต้น ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าสื่อมวลชนไทยเข้าใจกฎหมายดิจิทัล เนื่องจากมีทั้งผู้รู้และไม่รู้ แล้วแต่ว่าสื่อที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับกฎหมายเหล่านั้นมากน้อยเพียงใด สื่อวิทยุโทรทัศน์มีความรู้เรื่องกฎหมายดิจิทัลมากกว่าสื่อมวลชนแขนงอื่นเพราะเป็นสิ่งที่ต้องเจอในการทำงาน แต่ละช่องของสื่อมีทีมข่าวจำนวนมากและสื่อไม่สามารถทำให้ทุกคนในทีมมีความรู้เรื่องกฎหมายดิจิทัลได้เท่ากัน และหากจะถามถึงระดับความรู้ความเข้าใจและควรมีมาตรฐานบางอย่างสำหรับผู้ประกอบอาชีพสื่อมวลชน แต่ละองค์กรควรมีการปูพื้นฐานหรือมีคู่มือให้ศึกษาเพื่อ

เป็นหลักการ สื่อมวลชนไทยควรมีสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐาน เพราะระดับความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายเป็นเรื่องสำคัญที่อาจจะกระทบกับประชาชนทั้งยังมีศีลธรรมและจริยธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง

7) กฎหมายมีผลต่อการปฏิบัติงานและกระทบเสรีภาพสื่อในด้านความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพสื่อ

จากกรณีที่สื่อมวลชนวิพากษ์วิจารณ์ว่ากฎหมายคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นหนึ่งในกฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยเป็นการควบคุมสื่อ และกระทบต่อสิทธิเสรีภาพสื่อ นั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตั้งข้อสังเกตว่า เป็นการกระทบต่อความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงาน แต่ในทางปฏิบัติไม่ได้มีกรณีที่เกิดขึ้นจริงที่รุนแรงเมื่อเปรียบเทียบกับกรมองย้อนหลังไปในอดีต

“เรามีหลายองค์กรสื่อที่มีสมาชิกซึ่งทำหน้าที่สื่อมวลชนอยู่ในสังคมจำนวนมาก ถ้ามีเหตุเป็นลักษณะพยายามแทรกแซงหรือควบคุมเกินกว่าเหตุ องค์กรเหล่านั้นจะต้องได้รับเรื่องร้องเรียนและนำมาพิจารณาข่าวประกาศ เพราะถือว่าการแทรกแซงเสรีภาพเป็นเรื่องใหญ่ ไม่มีองค์กรสื่อไหนยอมรับได้ แต่ว่าปัจจุบันเรายังไม่เห็นลักษณะเช่นนั้นโดยชัดเจนหมายความว่าผู้ใช้อำนาจตามกฎหมายอาจมีข้อเท็จจริงที่ฟังได้ว่ามันมีประเด็นแง่มุมทางจริยธรรมอยู่ทำให้เกิดเป็นข้อถกเถียงที่ยังไม่ชัดเจน หากชัดเจนเลยไม่ได้ละเมิดจริยธรรม เป็นการกระทำหน้าที่โดยปกติ มีการส่งต่อข้อมูลโดยครบถ้วนรอบคอบ ไร้อคติไม่เลือกปฏิบัติ สื่อมวลชนนั้นไม่น่าจะต้องตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขอิทธิพลของกฎหมาย”

นายมงคล บางประภา

เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2566

ทั้งนี้จากการประสบการณ์การทำงานขององค์กรวิชาชีพสื่อของผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า เรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการใช้กฎหมายคุกคามสิทธิและเสรีภาพสื่อไม่ได้รุนแรงเมื่อเปรียบเทียบกับกรมองย้อนหลังไปในอดีต อย่างไรก็ตามเคยใช้อำนาจในการสั่งปิดสถานีโทรทัศน์หลายสถานีซึ่งองค์กรสื่อก็เคลื่อนไหวโดยหยิบยกตัวรัฐธรรมนูญออกมายืนยันว่ารัฐไม่มีอำนาจที่จะสั่งปิดทั้งสถานี แต่อาจมีการใช้กฎหมายเพื่อให้ยุติในบางรายการ กรณีนี้อยู่ที่ข้อเท็จจริงของรายละเอียดการต่อสู้ทางคดี แต่การสั่งปิดทั้งสถานีหรือทั้งสื่อไม่ใช่อำนาจที่รัฐจะกระทำได้ภายใต้การคุ้มครองของรัฐธรรมนูญ

8) กฎหมายดิจิทัลมีความคลุมเครือ เข้าใจยาก

กฎหมายประเทศไทย โดยส่วนใหญ่มีความคลุมเครืออยู่มาก ผู้มีอำนาจหรือผู้บังคับใช้แต่ละคนสามารถตีความกฎหมายได้หลายอย่าง จึงควรแก้กฎหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่นกฎหมาย PDPA หรือกฎหมายลิขสิทธิ์ ควรลงรายละเอียดให้ชัดเจนว่าอะไรทำได้หรือไม่ได้ และควรดูที่เจตนาเป็นหลัก ยกตัวอย่าง การถ่ายรูปเพื่อเป็นงานศิลปะสามารถกระทำได้ หากถ่ายเพื่อใช้ในเชิงพาณิชย์

เจ้าของภาพก็สามารถฟ้องเอาผิดได้ หรือระบุควรระบุให้ชัดเจนว่าศิลปินสามารถถ่ายเพื่อแสดงงานเท่านั้นห้ามขายเช่นนี้เป็นต้น อีกเรื่องคือเรตติ้งซึ่งได้มีการจัดระดับเอาไว้เมื่อหลายปีก่อน แต่ปัจจุบันกลับมีเยาวชนก่อเหตุฆาตกรรม จากข่าวที่ปรากฏในช่วงนี้ทำให้มองได้ว่าการจัดระดับเรตติ้งอาจไม่สามารถบ่งบอกได้ชัดพอว่าเด็กอายุเท่านี้ควรหรือไม่ควรรับสื่อประเภทใด แต่ก็ไม่ควรเหมารวมว่าถ้าเป็นความรุนแรงสมควรถูกตัดทิ้งทันที

4.3 แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นสื่อมวลชนและผู้เกี่ยวข้องถึงแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน พบว่า ควรมีการแก้ไขให้ครอบคลุมให้ทันสมัย และสอดคล้องการก้าวทันการทำงาน รวมทั้งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ของผลงานที่เป็นธรรมกับผู้ผลิตซึ่งเป็นลูกจ้างหรือผู้รับจ้างผลิต โดยสามารถแบ่งตามประเด็นได้ดังนี้

1) ปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลไทยให้ครอบคลุมทุกด้าน

ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่า กฎหมายดิจิทัลไทยควรจะต้องปรับปรุงแก้ไขให้ครอบคลุมดูแลทั้ง 4 ช่องทางอันหมายถึง 1.) การเผยแพร่จัดจำหน่าย 2.) การรับส่งสัญญาณสตรีมมิ่ง 3.) การสร้างคอนเทนต์ และ 4.) การใช้เทคโนโลยี ทั้งนี้ ควรควรวรรณกฎหมายดิจิทัล และกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เข้าด้วยกันเพื่อให้เหมาะสมต่อการปรับใช้ควบคู่กัน

ทั้งนี้ยังมองว่า ประเทศไทยขาดกฎหมายที่ดูแลแพลตฟอร์มบนออนไลน์โดยตรง ซึ่งกสทช. กำกับดูแลในส่วนของโทรทัศน์และคมนาคมของไทย ในขณะที่แพลตฟอร์มออนไลน์กลับไม่มีหน่วยงานใดเข้าไปควบคุมดูแลได้อย่างแท้จริง โดยพบว่าปีที่แล้วมีการลงโฆษณาในแพลตฟอร์ม Facebook มากที่สุด เม็ดเงินที่สะพัดในตลาดดิจิทัลผ่านการซื้อโฆษณาอยู่ที่ระดับหมื่นล้านบาท เดียวกันเงินที่ลงกับโฆษณาโทรทัศน์กลับลดลงทุกวัน และตั้งข้อสังเกตว่า เหตุใดจึงไม่มีใครมาคุมสื่อดิจิทัล

“ผมเห็นว่ามีกรณคดีตัวอย่างในประเทศออสเตรเลียขึ้นมา กล่าวว่าเป็นประเทศออสเตรเลียเมื่อทำคอนเทนต์ลงบนแพลตฟอร์ม แพลตฟอร์มจะต้องเป็นฝ่ายเสียค่าคอนเทนต์ให้แก่สื่อเรื่องนี้ประเทศอื่นได้มีการประยุกต์ใช้กันแล้ว ประเทศไทยเป็นประเทศที่สื่อทำคอนเทนต์ลงบนสังคมเยอะที่สุดในโลก และกรุงเทพก็คือเมืองหลวงของ Facebook กล่าวถึงตรงนี้ก็ทราบหรือไม่ว่าผมกำลังสื่อว่ากฎหมายดิจิทัลควรเปลี่ยนอะไร ควรเพิ่มเรื่องแพลตฟอร์มใช้หรือไม่ มองย้อนกลับมาที่ประเทศไทย ในเวลานี้เรามีแพลตฟอร์มดิจิทัลใดเป็นของตัวเองนอกจากแอปกระเป๋าดังค์ จะสังเกตเห็นว่าแพลตฟอร์มที่คนไทยนิยมแทบทั้งหมดไม่ใช่ของประเทศไทย จุดนี้ทำให้ไทยไม่มีความมั่นคงทางด้านข้อมูลดิจิทัล”

นายก้าวโรจน์ สุตะภักดี

สัมภาษณ์วันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2567

ผู้ให้สัมภาษณ์ชี้ว่าการมีแอปพลิเคชันเป่าดั่งค์ที่ได้มีการสนับสนุนให้ใช้ในช่วงโควิด นับเป็นซอฟต์แวร์ที่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจในรูปแบบหนึ่ง เพราะทำให้รัฐสามารถใช้เก็บข้อมูล ภาพรวมของประชาชน ทั้งยังช่วยให้เก็บภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งยังเป็นแอปพลิเคชัน หลักที่เป็นของประเทศไทย แต่ยังคงมีผู้ใช้น้อยกว่าเมื่อเทียบกับการใช้งาน Facebook ซึ่งสะท้อนว่า ประเทศไทยไม่มีความมั่นคงทางข้อมูลดิจิทัล คนไทยใช้เงินลงโฆษณาใน Facebook 2 พันล้านบาท ในขณะที่การเสียภาษีของ Facebook กลับเป็นการบวกเพิ่มเข้าไปในรายจ่ายโฆษณาของผู้ใช้อีก 7 % ซึ่งวิธีการนี้เป็นสิ่งที่ Google และ YouTube และ Tiktok ทำเช่นเดียวกัน เมื่อข้อมูลไหลไป ต่างประเทศ อัลกอริทึมจึงขึ้นอยู่กับฝั่งแพลตฟอร์มส่งผลให้แพลตฟอร์มสามารถป้อนข้อมูลอะไรก็ตามที่อยากให้กลุ่มเป้าหมายอย่างเช่นเยาวชนไทยเห็นได้โดยง่ายซึ่งเรื่องนี้มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางปัญญาประดิษฐ์ (AI) ซึ่งอันที่จริงการเก็บข้อมูลของปัญญาประดิษฐ์ควรอยู่ในกรอบของจริยธรรม กรณีที่มีผลกระทบต่อเห็นได้ชัดคือช่วงเลือกตั้งที่ผ่านมาจะเห็นพรรคการเมืองหนึ่งขึ้นมาบนหน้า Timeline บ่อยครั้ง ขณะที่อีกพรรคหนึ่งจะขึ้นอีกช่วงเวลาหนึ่ง กรณีเหล่านี้ใช้อ้างอิงได้ว่าบาง ช่วงเวลาสามารถเกิดเป็นโฆษณาชวนเชื่อขึ้นบนสื่อสังคมที่ประชาชนใช้งานในชีวิตประจำวัน กฎหมายดิจิทัลจึงควรแก้ไขในประเด็นนี้ เนื่องจากในปัจจุบันนี้สามารถระบุตัวตนของคนทำงานในสำนักข่าว อันดับต้นของประเทศได้อย่างง่ายดาย แต่กลับทำได้ยากกว่า แต่หากเป็นบัญชีผู้ใช้ปลอมในสื่อสังคม กรณีเช่นนี้ควรได้รับการแก้ไข

สืบเนื่องจากความไม่มั่นคงทางข้อมูลดิจิทัล รวมถึงโฆษณาชวนเชื่อบนแพลตฟอร์มออนไลน์ ผู้ให้ข้อมูลมองว่าระดับความรู้ความเข้าใจของกลุ่มเป้าหมายเป็นอีกปัจจัยที่ควรให้ความสำคัญ โดยเฉพาะหลายแพลตฟอร์มที่กำลังได้รับความนิยมสามารถใช้งานคำนวณจากการใช้งานของผู้ใช้ ยกตัวอย่างเช่นการกดติดตามเพจหรือตัวบุคคลบน Facebook หรือที่เรียกว่า Social base ขณะที่ Tiktok จะใช้ Interest Base เพื่อเข้าถึงความสนใจหลักของประชาชน ทำให้สามารถป้อนเนื้อหาสื่อที่ผู้ใช้ชื่นชอบได้ตลอดเวลา ซึ่งมีผลกระทบต่อความคิดเห็นของผู้รับชมที่มีแนวโน้มจะเชื่อได้ง่ายในการแยกแยะระหว่างข้อมูลเท็จและข้อมูลจริง ผู้ให้ข้อมูลมองว่าประเด็นนี้ควรเป็นสิ่งที่รัฐให้ความใส่ใจและกฎหมายดิจิทัลควรต้องเข้ามาดูแล

2) กฎหมายดิจิทัลควรควบรวมกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพสื่อมองว่า ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มีการออกกฎหมายเรื่องการว่าจ้าง ในลักษณะของการเขียนบทละครโทรทัศน์ ผลงานเหล่านี้จะต้องตกเป็นของนายจ้าง ซึ่งไปอยู่ในมาตราของการรับจ้างทำของ ต่างจากงานเขียนเชิงวรรณกรรมอย่างนวนิยายที่ลิขสิทธิ์เป็นของเจ้าของผลงานไปตลอดชีวิต ทั้งที่บทละครโทรทัศน์ที่ไม่ได้

อิงจากนวนิยาย ก็เป็นผลงานชิ้นหนึ่งที่นักเขียนบทสร้างสรรค์ขึ้นด้วยตนเองไม่ต่างจากนวนิยาย อย่างละครเรื่องปลายจวัก ที่ผู้ให้ข้อมูลเขียนเองทั้งหมด ลิขสิทธิ์เป็นของช่องโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เพราะทางช่องยังคุ้มครองสิทธิ์ให้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และละครเรื่องคุ่มนางครวญ ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท Exact

“ที่ญี่ปุ่นปีล่าสุดมีการประกวด Asian Television Drama Conference ครั้งที่ 15 ผมได้ไปเป็นตัวแทนของประเทศไทย ผมรู้สึกว่าการประกวดให้แต่ละประเทศให้ความสำคัญกับคำว่าทรัพย์สินทางปัญญา เวลาผมนำผลงานไปขายต่างประเทศ อย่างละครนาคินีขายได้หลายชาติมาก ที่จริงภาพยนตร์ของประเทศไทยมีชื่อเสียงเป็นที่จับตามองหลายเรื่อง อย่าง ร่วงทรง ฉลาดแกมโกง ที่มากพระโขนง แต่กลับยังไม่สามารถทำให้ธุรกิจสื่อภาพยนตร์โดดเด่นที่สุดได้ เนื่องจากอุปสรรคต่างๆ เช่น แผ่นผี หนีงเถื่อนออนไลน์ สปอยในช่องทางออนไลน์ และลิขสิทธิ์ที่สุดท้ายแล้วต้องตกเป็นของนายทุน”

อาจารย์ ดร. สรรัตน์ จิรบรรณวิสุทธิ์

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2566

นอกจากนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ยังเสริมว่า รัฐบาลไทยต้องการส่งเสริมให้ภาพยนตร์ไทยเป็นหนึ่งในซอฟต์แวร์แต่กลับไม่มีมาตรการและกฎหมายที่จะมาคุ้มครองรองรับ ทำให้ประเทศไทยพลาดโอกาสในแง่ของหุ้นส่วนระหว่างประเทศ (Partnership) เวลาที่ผู้ลงทุนจากต่างประเทศถามว่า ลิขสิทธิ์บทละครหรือภาพยนตร์เป็นของใคร ก็ต้องตอบตามความจริงว่าเป็นของนายทุนประเทศไทย ซึ่งผูกขาดสิทธิ์ในตัวบทละคร และบทภาพยนตร์จากกฎหมายเรื่องการจ้างทำ ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เป็นเหตุให้นักลงทุนต่างชาติส่วนใหญ่ไม่ค่อยอยากร่วมทุนทำให้ภาพยนตร์และบทละครหลายเรื่องของไทยถูกตัดโอกาสไปโดยปริยาย

จากประเด็นนี้ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่า กฎหมายดิจิทัลควรจะควบรวมกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและส่งเสริมเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานของสื่อมากกว่านี้ โดยควรปรับปรุงแก้ไขให้ทันสมัย ในขณะที่ทั่วโลกตื่นตัวกับทรัพย์สินทางปัญญาควรเป็นของเจ้าของผลงาน ตัวอย่างแ่งดีที่เห็นได้ชัดคือประเทศที่สื่อบันเทิงมีอิทธิพลทั้งยังสามารถส่งเสริมเศรษฐกิจระดับประเทศได้อย่าง เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น แต่ในประเทศไทยกลับยังคงยึดหลักกฎหมายเดิมที่เอื้อประโยชน์ให้นายทุน หากรัฐต้องการส่งเสริมซอฟต์แวร์ภาพยนตร์หรือละครไทยก็ควรเริ่มต้นจากประเด็นนี้ก่อน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้ผลิตสื่อซึ่งเป็นเจ้าของผลงาน และอนาคตที่จะสามารถต่อยอดต่อไปได้ของอุตสาหกรรมสื่อบันเทิงไทย

3) ปรับกฎหมายให้ทันสมัย ทันทต่อเหตุการณ์และเข้ากับลักษณะของสื่อออนไลน์

ผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านสื่อมองว่า กฎหมายดิจิทัลของไทยยังมีช่องโหว่พอสมควร โดยในปัจจุบัน ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดทางคอมพิวเตอร์

พ.ศ. 2550 (ฉบับแก้ไขปรับปรุง พ.ศ. 2560) แม้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายโดยตรงแต่เมื่อพิจารณาในเรื่องของเนื้อหาสื่อ กฎหมายดิจิทัลไทยจะพิจารณาเฉพาะเรื่องที่เป็นความผิดอาญาหรือความผิดทางแพ่ง เช่นการหมิ่นประมาทหรือการละเมิดความเป็นส่วนตัว ซึ่งประเด็นเหล่านี้ควรปรับให้ทันสมัยยิ่งขึ้น เพราะเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงทุกวัน ณ เวลานี้แทบจะไม่มีกฎหมายข้อใดที่ช่วยกำกับดูแลเรื่องเนื้อหาของสื่อออนไลน์เท่าที่ควร และควรมีการพัฒนากฎหมายเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพราะเทคโนโลยีทุกวันนี้ไปเร็วมาก มีการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ซึ่งอาจถูกนำมาใช้ในทางที่มีขบถต่อกฎหมาย ในส่วนของกฎหมายดิจิทัลควรพัฒนาให้ทันต่อยุค แต่โดยปกติการปรับเพิ่มกฎหมายมักใช้เวลานานกว่าจะผ่านร่างและออกมาบังคับใช้ได้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องคิดวิเคราะห์ว่าจะทำอย่างไรให้กฎหมายสามารถยืดหยุ่นและปรับตัวได้เร็วเหมือนอย่างกฎหมายในต่างประเทศ หรือนำมาบังคับใช้เพื่อป้องกันภัยที่เกิดจากเทคโนโลยีอย่างเช่นการชวนเชื่อหรือการหลอกลวงผ่านสื่อออนไลน์ในรูปแบบต่างๆ การปรับแก้กฎหมายเหล่านี้ไม่ได้เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อ ในด้านเสรีภาพของสื่อ หากกรณีการทำงานสร้างสรรค์ของสื่อที่ดำเนินการแล้วเกิดประโยชน์แต่มีกฎหมายไปขัดขวางกรณีเช่นนี้ควรปลดล็อกกฎหมายนั้นไป แต่เรื่องใดที่คิดว่าควรมีกฎหมายเข้ามาคุ้มครองก็ควรปรับเพิ่มกฎหมายเข้าไป ตัวอย่างเช่นที่ญี่ปุ่นหรืออเมริกามีกฎหมาย Revenge Porn ตามกฎหมายของต่างประเทศ คือ การแค้นแค้นผู้อื่นโดยใช้สื่อลามกอนาจารถือเป็นการกระทำที่เข้าข่ายเป็นอาชญากรรม โดยการที่ถ่ายรูปส่วนตัวของคู่รักแล้วเอามาแฉเพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือเพื่อการข่มขู่ แบบนี้ไม่ใช่แค่ลามกอนาจารแต่เป็นการผิดกฎหมายแฉคนอื่นด้วย นี่เป็นกฎหมายพิเศษที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา เพราะเพียงข่มขู่ก็เท่ากับผิดกฎหมายแล้ว

“ผมอยากให้กฎหมายดิจิทัลพัฒนาและนำไปใช้ได้จริง ตัวอย่างโทษประหารชีวิตแม้จะมีอยู่แต่ประเทศไทยในปัจจุบันกลับไม่ได้บังคับใช้สักเท่าไร ทุกวันนี้คนร้ายกล้ากระทำความผิด มีคดีฆาตกรรมเกิดขึ้นมากมายผู้คนไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย เต็มที่ถ้าสารภาพก็ติดคุกตลอดชีวิต ฆ่าคนตายไม่เกิน 20 ปีก็ได้ออกมา เช่นนี้กฎหมายจะศักดิ์สิทธิ์ได้อย่างไร เพราะฉะนั้นกฎหมายสื่อควรบังคับใช้ได้จริง ควรเปิดโอกาสให้นักวิชาชีพด้านสื่อแต่ละแขนงเข้ามาพูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อให้กฎหมายออกมามีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ ประการที่สองกฎหมายดิจิทัลควรต้องเชื่อมโยงกับกฎหมายมาตราอื่นๆ ได้ สามคือควรมีแนวทางอื่นที่วัดผลได้จริง และมีการปรับปรุงแก้ไขตามวาระเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ และพิสูจน์ได้ว่ากฎกติกาที่หลายฝ่ายร่วมกันร่างออกมาเมื่อนำไปปฏิบัติผลลัพธ์มีประสิทธิภาพหรือไม่ หากประเทศต้องการผลักดันซอฟต์แวร์ อุตสาหกรรมภาพยนตร์และกฎกติกาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ก็ควรได้รับการปรับแก้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับใช้พัฒนางานในอนาคตเช่นกัน”

นายปัญญาพงศ์ คงคาน้อย

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2567

เช่นเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูลจากองค์กรวิชาชีพสื่อ มองว่า ก่อนออกกฎหมายดิจิทัลหรือกฎหมายจะต้องทันต่อเทคโนโลยี และต้องมีความเข้าใจกฎหมายอย่างดี ซึ่งสิ่งนี้ควรเป็นปัจจัยแรกก่อนที่จะออกข้อบังคับหรือกฎเกณฑ์ใด เพราะฉะนั้นก่อนออกกฎหมายควรต้องเป็นกฎหมายที่ได้มีการศึกษาอย่างน้อยย้อนหลัง 5 ปี ยกตัวอย่าง หากปีที่ 6 มีการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาสร้างสรรค์งานขึ้นมาจะมีกฎหมายใดที่ครอบคลุมปัญญาประดิษฐ์ (AI) หรือไม่ ภาพจากปัญญาประดิษฐ์ (AI) ลิขสิทธิ์อยู่ที่ใคร ถ้าปัญญาประดิษฐ์ (AI) อ่านข่าว ลิขสิทธิ์ของข่าวเป็นของปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นของช่องโทรทัศน์หรือเป็นผู้สร้างสรรค์ให้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) อ่านข่าวประเด็นเหล่านี้เป็นคำถามในวิชาชีพช่างภาพ ช่างภาพหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ กับเดอะเนชั่น ถ้าถ่ายภาพข่าวลิขสิทธิ์นั้นเป็นของใคร ปกติหากช่างภาพเป็นพนักงานของช่องลิขสิทธิ์จะตกเป็นของช่างภาพแต่ช่องมีสิทธิ์เผยแพร่ได้ แต่โดยส่วนใหญ่มักตกลงกันที่ลิขสิทธิ์เป็นของช่องมิฉะนั้นจะไม่ได้ร่วมงานกัน ซึ่งในเรื่องลิขสิทธิ์มองว่าควรให้ความสำคัญโดยออกกฎหมายมาครอบคลุมประเด็นนี้ ผู้ให้ข้อมูลอาจไม่เห็นด้วยกับการออกกฎหมายดิจิทัลมาทันที เพราะอาจจะเกิดกฎหมายที่ให้คุณให้โทษต่อการทำหน้าที่ของสื่อ

ทั้งนี้เทคโนโลยีมีการพัฒนาให้ทันสมัยมากขึ้นทุกวัน ดังนั้นจึงควรมีกระบวนการศึกษาที่ดีก่อนแก้ไขหรือออกกฎหมายใหม่ ยกตัวอย่างขบวนการมิจอาชีพในรูปแบบคอลเซ็นเตอร์ที่มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อหลอกลวงประชาชนอยู่ตลอดเวลา กฎหมายจึงควรมีการปรับเปลี่ยนพัฒนาให้ทันต่อกลไกของมิจอาชีพ แม้กระทั่งบนแพลตฟอร์มขององค์กรใหญ่ในปัจจุบันยังมองเห็นปัญหาและเริ่มออกกฎเกณฑ์ใหม่ มาเพื่อแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นแนวทางที่ดี สำหรับการอยู่ร่วมกัน เพราะฉะนั้นผู้ให้สัมภาษณ์มองว่ามาตรฐานชุมชน (Community standard) น่าจะเป็นแนวทางที่ดีสำหรับการออกกฎหมายเพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์

นอกจากนี้ยังสังเกตว่า การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีใหม่ที่ก้าวหน้าอย่าง แชท GPT Bard ของ Google หรือปัญญาประดิษฐ์ (AI) อาจเข้ามาแทนที่การจ้างงานมนุษย์รวมถึงผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อในอนาคต การเขียนข่าวหรือแม้กระทั่งอุตสาหกรรมสื่อหลายแขนงอาจถูก disrupt จากเทคโนโลยีเหล่านี้ อีกทั้งสื่อไม่ได้มีองค์กรสำหรับคุ้มครองตนเอง เหมือนอย่างของอสมท. สภาลูกจ้างหรือสหภาพ ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันสมาคมสื่อรวมถึงผู้ประกอบการจึงควรพูดคุยหาหรือเรื่องแนวโน้มในอนาคตของเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับสื่อและหนทางเพื่อรากฐานที่มั่นคงในวิชาชีพ

4) ปรับโทษให้ใกล้เคียงกับกฎหมายอาญา

ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกรายหนึ่งได้เสนอแนะว่า กฎหมายดิจิทัลของไทยควรแก้ไขปรับปรุงในโทษที่ได้รับแตกต่างจากกฎหมายอาญาอย่างมีนัยยะ ควรพิจารณาทบทวนโทษไม่ให้ต่างกันมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายดิจิทัลไม่ใช่ใช้เฉพาะสื่อ แต่ใช้กับประชาชนทั่วไป ดังนั้นการแก้ไขนั้นไม่ใช่เพื่อสื่อมวลชน แต่เป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วไป

5) ออกกฎหมายฉบับลูกมาใช้บังคับก่อนการปรับแก้กฎหมายฉบับใหญ่

เนื่องจากกฎหมายไม่ใช่สิ่งที่จะปรับใช้ให้ทันต่อยุคสมัยได้ทันที โดยทั่วไปจะใช้วิธีสร้างมาตรฐานชุมชน (Community standard) คือกำหนดเป็นข้อบังคับของแต่ละสื่อ เช่น Tiktok และ Facebook จะมีข้อกำหนดเฉพาะของแพลตฟอร์ม ซึ่งข้อกำหนดมีมาตรฐานและมีการกำกับดูแลระหว่างผู้ให้บริการและผู้ใช้งาน ในส่วนของกฎหมายจะมีหลายระดับ เช่นเป็นพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง หรือประกาศกระทรวง การออกกฎหมายแต่ละครั้งจะใช้เวลาประมาณ 2 - 3 ปี ยกเว้นครั้งที่ออกมาตรา 44 ที่ออกได้ทันที หากอิงตามปรากฏการณ์ปกติของสากลประเทศจะใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ปี และหากเป็นกฎหมายย่อยก็อาจออกตามได้ทันการณ์ แต่สำหรับสื่อวิทยุโทรทัศน์จะสามารถออกกฎหมายได้รวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์กว่าเพราะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นนักวิชาการด้านสื่อกล่าวว่า เมื่อคณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีฯ จะออกกฎหมายย่อยได้รวดเร็วและง่ายยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น พระราชกฤษฎีกาการประกอบธุรกิจบริการแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ต้องแจ้งให้ทราบ พระราชกฤษฎีกา (พ.ร.ฎ.) นี้คือการจัดระเบียบแอปพลิเคชันหรือการนำผู้ซื้อและผู้ขายมาเจอกัน หรือพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งมีการรองรับการยืนยันตัวตนทางดิจิทัล กฎหมายเหล่านี้หรือถึงพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ในประเทศไทยนับว่าทันสมัยระดับหนึ่ง แต่พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (ฉบับแก้ไขปรับปรุง พ.ศ. 2560) หากจำไม่ผิดจะช้ากว่าประเทศอื่นประมาณ 5 - 10 ปี โดยรวมแล้วกฎหมายดิจิทัลไทยไม่ถือว่าล่าสมัยจนเกินไป

ทั้งนี้ต้องยอมรับว่าหลังจากช่วงโควิดมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างมากจนกฎหมายตามไม่ทัน เมื่อพูดถึง OTT (over the top) หรือการให้บริการผ่านโครงข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น YouTube หรือ Netflix หน่วยงานที่ตรวจสอบยังไม่สามารถกำกับดูแลไปถึงตรงนั้นได้ หากจะออกกฎหมายมาเพื่อกำกับดูแลจะต้องใช้เวลาประมาณ 2 - 3 ปี ทำให้กฎหมายเท่าที่มีในปัจจุบันนี้อาจบังคับใช้ได้ทันตามสถานการณ์ อย่างกฎหมายดิจิทัลของไทยซึ่งเป็นกฎหมายหลักยังไม่ถือว่าทันสมัย และไม่ทันต่อปรากฏการณ์สื่อสารเพราะเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

6) ประเทศไทยควรมีกฎหมายหลักครอบคลุมไว้และค่อยแบ่งเป็นกฎหมายย่อยในภายหลัง

ประเทศไทยควรมีกฎหมายหลักครอบคลุมไว้และค่อยแบ่งแยกที่เหลือออกมาเป็นกฎหมายย่อย เช่นประกาศกระทรวง ปัจจุบันกสทช.ไม่สามารถทำอะไรกับการให้บริการผ่านโครงข่ายอินเทอร์เน็ต (OTT) ได้เพราะกสทช.ไม่มีอำนาจครอบคลุมไปถึงตรงนั้น โดยจะรับผิดชอบดูแลแค่คลื่นความถี่อย่างวิทยุโทรทัศน์ เคเบิลและดาวเทียม แต่ถ้าเป็นกฎหมายของประเทศอื่นจะครอบคลุมวิทยุโทรทัศน์ ดาวเทียมรวมถึง OTT หรืออินเทอร์เน็ต ดังนั้นกฎหมายของต่างชาติจึงทัน

ต่อสถานการณ์ต่างจากกฎหมายของประเทศไทย อาจด้วยปัญหาด้านการเมืองทำให้การแก้กฎหมายดำเนินไปอย่างล่าช้า ดังนั้นสื่อมวลชนจึงควรมีโครงสร้างที่ดีและปล่อยให้ไปไปตามการกำกับดูแลขององค์กรที่รับผิดชอบ หากใช้กฎหมายกำหนดกรอบทุกอย่างก็อาจจะดีในระดับหนึ่งคือสามารถกำหนดแนวทางขององค์กรได้ แต่ในขณะเดียวกันประเทศก็จะขาดกลไกที่ทำให้ทันต่อเทคโนโลยีการสื่อสาร เพราะเทคโนโลยีพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว หากออกกฎหมายโดยละเอียดแล้วต่อมาเทคโนโลยีเปลี่ยนกฎหมายก็ล้าสมัย อีกสิ่งที่ควรพัฒนาคือการปรับแก้กฎหมายให้ทันต่อสถานการณ์ อย่างเช่น พระราชบัญญัติภาพยนตร์ฯ ที่ไม่มีการปรับแก้มาหลายปีแล้ว

7) ปรับกฎหมายให้ยืดหยุ่นเหมือนในต่างประเทศ

กฎหมายของไทยควรจะอิงกับของต่างประเทศ ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพสื่อมองว่า ในต่างประเทศก็ไม่ค่อยใช้กฎหมายแต่จะใช้วิธีการควบคุมดูแลกันเอง เวลานี้หลายประเทศเริ่มมีการปรับตามยุคสมัย อย่างเช่นพยายามแบนเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมซึ่งมีเพิ่มขึ้นทุกวัน

8) ปรับกฎหมายดิจิทัลไม่ใช่เพียงกำกับดูแลสื่อ แต่ทำให้เป็นกฎหมายเน้นประโยชน์ประชาชนสูงสุด

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีการเสนอแนะว่า เนื่องจากเทคโนโลยีมีทั้งแง่บวกและแง่ลบ หากนำมาใช้ควรคำนึงถึงสิ่งไม่ดีที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้นกฎหมายจะมีช่องโหว่อย่างไร เป็นประเด็นที่ต้องให้ความรู้หรือปรับปรุงให้ทันยุคสมัย เช่นเดียวกับเสรีภาพสื่อ คือการพัฒนากฎหมายกับเรื่องการส่งเสริมเสรีภาพ สำหรับเสรีภาพสื่อคิดว่าควรสนับสนุนให้สื่อทำหน้าที่ได้อย่างเสรี ทั้งนี้ต้องทำไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน บางครั้งสื่อมีเสรีภาพมากแต่กลับเน้นนำเสนอข่าวเบา (Soft news) ตัวอย่างในกรณีของข่าวลุงพล หรือข่าวสามีภรรยาทะเลาะกัน เพราะฉะนั้นควรต้องพัฒนาเสรีภาพควบคู่ไปกับการคิดสร้างสรรค์ด้วย สำหรับประเด็นนี้กฎหมายจะเอื้ออย่างไรต้องคิดหาแนวทางกันต่อไป

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นนักวิชาการด้านสื่อยังมองไปถึงภาพรวมในอนาคตที่สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยรวมเข้ากับการผลิตสื่อด้วย อย่างเช่นงานวิจัยเรื่อง Data analyst คือการผสมผสานเทคโนโลยีหลายอย่างเพื่อใช้ในการทำข่าวได้ดีขึ้น หรือตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติที่จะสนับสนุนทุนในการทำข่าว ซึ่งยังคงเป็นเพียงแนวคิดสมมติซึ่งอาจจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับสื่อโดยตรงแต่คิดว่าจะช่วยให้การผลิตข่าวหรือเนื้อหาสื่อทำได้กว้างไกลขึ้น ไม่ได้เจาะจงเฉพาะผู้สื่อข่าวอาจจะเป็นสื่อทั่วไปอย่างเช่น สื่อบันเทิง นักสร้างสรรค์เนื้อหาเพื่อความบันเทิง (Content creator) เพื่อส่งเสริมการผลิตสื่อสร้างสรรค์ที่ควรจะมี โดยมองเป็นการสนับสนุนซอฟต์แวร์เพราะสื่อเน้นเป็นซอฟต์แวร์รูปแบบหนึ่ง กฎหมายออกมาให้เอื้อต่อซอฟต์แวร์ ซึ่งจะแบ่งออกได้เป็น 11 ด้านหนึ่งในนั้นก็สื่อภาพยนตร์ หากกฎหมายเอื้ออำนวยในส่วนนี้ก็จะสามารถต่อ

ยอดไปได้อีกไกล อย่างเช่นนโยบายที่อำนวยความสะดวกในเรื่องภาษีสำหรับผู้ทำงานภาพยนตร์เชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีอีกหลายหัวข้อที่สามารถนำเสรีภาพที่สื่อมีมาใช้ตีแผ่ได้ เช่นการสร้างความเป็นธรรมให้กับประชาชน การตีแผ่สิ่งที่ขัดแย้งกับนโยบายขององค์กรโดยที่ไม่โดนเจ้านายหรือสปอนเซอร์ขัดขวางไม่ให้ออกอากาศ ล้วนเป็นเสรีภาพที่บางครั้งถูกมองข้ามไป ด้วยเหตุนี้จึงควรมีกฎหมายที่คุ้มครองการรายงานข่าวเพื่อประโยชน์ของสาธารณะโดยที่ช่วยให้ไม่ถูกขัดขวางด้วยกระบวนการหรืออิทธิพลบางอย่าง

ในอีกมุมหนึ่งผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนักการเมืองผู้มีบทบาทหน้าที่ในการออกกฎหมายได้กล่าวถึงกระบวนการและแนวคิดที่นำมาพิจารณาใช้ในการออกกฎหมายนอกเหนือไปจากการคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของสื่อแล้ว ส่วนที่ควรให้ความสำคัญที่สุดคือต้องยึดหลักว่าประชาชนได้รับความคุ้มครองที่เหมาะสม และอีกประการคือการทำหน้าที่ของสื่อที่สื่อต้องทำไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนหรือเพื่อประโยชน์ส่วนตนจนเกินขอบเขต

“ในฐานะฝ่ายออกกฎหมาย ผมบอกเลยว่าไม่มีทางเขียนกฎหมายให้ครอบคลุมได้ทุกประเด็น สิ่งสำคัญคือต้องยึดหลักดูแลประชาชนก่อน ประชาชนได้รับการคุ้มครองพอสมควรแก่เหตุหรือไม่ สื่อมีความรับผิดชอบในสิทธิเสรีภาพของตนมากน้อยแค่ไหน ผมยืนยันว่าสื่อไทยมีเสรีภาพมาก ยกตัวอย่างเช่น การถ่ายถอดไลฟ์ได้ตลอดเวลา แต่เรื่องความรับผิดชอบต่อผมว่ายังมีปัญหา เพราะฉะนั้นวันนี้เราเขียนกฎหมายให้ได้แค่บางมาตรา ที่เหลือต้องเกิดจากจรรยาบรรณสื่อ อยู่ที่ว่าการบังคับใช้กฎหมายของผู้มีหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ อัยการ ศาล สื่อมีสิทธิที่จะไปต่อสู้ว่าข่าวที่เผยแพร่ออกไปได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายรัฐธรรมนูญเนื่องจากทำหน้าที่สื่อสารต่อประชาชนตีแผ่เรื่องการทุจริตคอร์รัปชันซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ”

นายสมชาย แสวงการ

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2566

ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนักการเมืองมองว่า กฎหมายร่างได้เหมาะสม และเป็นหน้าที่ของศาลในการใช้ดุลพินิจพิจารณาพิพากษา อย่างเช่น คดีหมิ่นประมาทในกรณีที่สื่อไปทำคดีทุจริตส่วนใหญ่ศาลยกฟ้องทั้งหมด กรณีของนักข่าวรายหนึ่งมีความเห็นใจมากที่สื่อถูกฟ้องจากบริษัทใหญ่ด้านพลังงานหลายคดี แต่คดีนี้ศาลยกฟ้องทั้งหมดเพราะทำข่าวเจาะเรื่องทุจริตโครงการ 30,000 ล้านบาท และเรื่องที่ดินที่บริษัทพลังงานไปซื้อป่าลมน้ำมันที่อินโดนีเซีย เป็นต้น และยังมีนักข่าวยังถูกไล่ออกเพราะไปทำข่าวการทุจริตสนามบินแห่งหนึ่ง เป็นต้น มีสื่อที่ถูกฟ้องฐานหมิ่นประมาทหลายคดี การถูกเลิกจ้างนับเป็นการรังแกอย่างหนึ่ง สืบเนื่องจากผู้มีตำแหน่งและอิทธิพลทางการเมืองในขณะนั้น

กล่าวโดยสรุป กฎหมายที่ดีต้องยึดหลักสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็นสื่อปกติหรือสื่อดิจิทัลต้องให้มีสิทธิเสรีภาพได้มากที่สุดบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และควรคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้รับสาร ยกตัวอย่าง การใช้สิทธิเสรีภาพของสื่อในคดีการเสียชีวิตของนิดา พัชรวิระพงษ์ (แตงโม) กับคดีลุงพล (การเสียชีวิตปริศนาของน้องชมพู) ไม่ว่าจะเป็นสื่อดิจิทัลหรือเป็นสื่ออนาล็อก (Analog Media) ประเด็นนี้ได้สร้างความเสียหายต่อรูปคดีเนื่องจากสื่อถ่ายทอดสดตลอดเวลาเรื่องนี้ถูกร้องเรียนมาที่คณะกรรมการฯ ช่างภาพกับนักข่าวบางคนลาออกจากงานเนื่องจากรับมือไม่ได้กับการรายงานข่าวเหล่านี้ซ้ำๆ ทุกวันทั้งยังเป็นเนื้อหาที่หาสาระไม่ได้ อย่างเช่น อาหารในแต่ละวัน การแต่งตัว สีผมและทรงผมของลุงพล แม้กระนั้นในท้ายที่สุดเรตติ้งของรายการที่จับประเด็นเหล่านี้ก็มีกระแสที่ดีและได้รับความสนใจจากประชาชนอย่างล้นหลาม ทำให้สื่อที่เน้นประเด็นนี้มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างมากสวนทางกับจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อเพราะการรายงานข่าวอย่างตามติดนี้ก่อให้เกิดความเสียหายของรูปคดี และทำให้ครอบครัวของเหยื่อไม่ได้รับความเป็นธรรมในตอนท้ายตำรวจอาจทำได้เพียงแจ้งความลุงพลกับป่าแต่น แต่หลักฐานได้ถูกทำลายไปเกือบหมดจากการที่สื่อเข้าไปล้วงลึกในรายละเอียด กรณีข่าวการเสียชีวิตของนิดา พัชรวิระพงษ์ (แตงโม) ก็เช่นกัน

9) ปรับแก้เพิ่มความชัดเจนในการตีความสิทธิเสรีภาพกับจริยธรรมสื่อและศีลธรรมอันดีของประชาชน

ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึงการตีความกฎหมายเรื่องศีลธรรมอันดี ส่วนตัวมองว่าเป็นการตีความที่กว้าง แต่เป็นการทำให้กว้างโดยตั้งใจ คิดว่าควรตีกรอบให้แคบลง แต่หากแคบจนเกินไป อาจถูกมองว่าเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงควรศึกษาเป็นกรณีศึกษา สื่อมวลชนไม่ควรนำเสนอสิ่งที่ขัดต่อวัฒนธรรมอันดีงาม แต่บางเนื้อหาที่ไม่ส่งเสริมค่านิยมที่สร้างสรรค์ ตัวอย่างเช่น การนำเอาปมด้อยหรือลักษณะด้อยของผู้อื่นมาล้อเลียน สื่อกระแสหลัก เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หรือดาวเทียมซึ่งมีหน่วยงาน กสทช.คอยควบคุมดูแลและสร้างกรอบปฏิบัติสำหรับสื่อมวลชน และผู้ให้ข้อมูลมองว่าควรใช้มาตรฐานเดียวกันนี้กับสื่อออนไลน์เพื่อให้เป็นมาตรฐานการกำกับดูแลที่แน่นอน

ทั้งนี้ในบางกรณีมีเนื้อหาของสื่อที่อ้างถึงเรื่องเสรีภาพแต่กลับขัดต่อหลักจริยธรรม อย่างเช่น เนื้อหาที่มีความรุนแรงทั้งในทางร่างกาย ทางเพศ การกลั่นแกล้งทั้งจากคำพูดและการกระทำที่พบได้บ่อยมากขึ้นในสังคมปัจจุบัน สื่อมวลชนควรดูแลและจัดการเนื้อหาที่มีความรุนแรงเหล่านี้เพราะหลายครั้งสื่อก็เป็นผู้กระทำเอง เท่าที่เห็นมักทำเพื่อเรียกยอดไลค์ ยอดแชร์ โดยเฉพาะในกลุ่มยูทูบเปอร์จะมีเรื่องเพศ หรือเรื่องที่ขัดต่อกฎหมาย อย่างเช่นเรื่องของเยาวชนที่พกอาวุธปืนเข้าไปในห้างสรรพสินค้า สื่อออนไลน์มีการนำเสนอเนื้อหาบางอย่างที่ผิดกฎหมาย แต่เพราะประชาชนไทยใช้งานและเข้าถึงอินเทอร์เน็ตมาก ทำให้ไม่สามารถกำกับดูแลได้ทั่วถึงระดับเดียวกับ

บางประเทศที่ควบคุมการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในประเทศ อย่างเช่น ประเทศจีนที่เข้มงวดกับการใช้งานอินเทอร์เน็ตอย่างมากจึงทำให้ป้องกันการเข้าถึงเนื้อหาความรุนแรงได้ในระดับหนึ่ง

ประเทศไทยใช้อินเทอร์เน็ตได้อย่างเสรีและสื่อออนไลน์ส่วนใหญ่มีก๊อแงเรื่องเสรีภาพ ทำให้มีเนื้อหาจำพวกลามกอนาจารเกิดขึ้นมากมาย แม้จะมีพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 มาตรา 37 ที่ให้อำนาจกสทช. กำกับดูแลเนื้อหาเพื่อป้องกันเนื้อหาที่ผิดต่อศีลธรรมอันดี แต่ยังมีเป็นกฎหมายที่ตีความค่อนข้างกว้าง อย่างไรก็ตามยังถือเป็นกรอบสำหรับบังคับใช้ แต่เมื่อหันกลับมามองสื่อในสังคมที่ ณ เวลานี้ไม่มีการควบคุมใด มีเนื้อหาสองประเภทคือแบบออฟไลน์ในกรณีของโทรทัศน์และแบบออนไลน์ที่สื่ออยากจะนำเสนอเนื้อหาประเภทใดก็ทำได้ง่ายกว่าเพราะไม่มีกฎกติกาใดมาบังคับใช้ เมื่อไม่มีกฎหมายสำหรับสื่อออนไลน์ สื่อออนไลน์จะสร้างเนื้อหาแบบใดย่อมทำได้ทั้งหมด นับเป็นเสรีภาพที่ไม่ได้มาพร้อมกับความรับผิดชอบ กฎหมายดิจิทัลจึงควรปรับให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้นเพื่อให้สอดคล้องต่อการกำกับดูแลสื่อออนไลน์ในยุคปัจจุบัน

10) ปรับแก้กฎหมายให้สนับสนุนช่องทางอื่นในการมีส่วนร่วมภาคประชาชน และการกำกับดูแลกันเองขององค์กรสื่อ

ในยุคเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยทำให้มีการสร้างข่าวปลอม การโฆษณาชวนเชื่อและการใช้สื่อใส่ความผู้อื่น ทั้งยังเป็นข้อมูลที่กระจายไปอย่างรวดเร็วและมีผลกระทบกว้างกว่าในอดีต จึงจำเป็นต้องมีกลไกเพื่อใช้ระงับเหตุเหล่านี้ และการใช้กฎหมายเป็นหนึ่งในกลไก และยังคงต้องมีกลไกอื่นๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อระงับเหตุ ยกตัวอย่าง สถานีช่องโทรทัศน์มีรายการรู้เท่าทันข่าวปลอม หรือซัวร์ก่อนแชร์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพลวัตของสังคมในการป้องกันปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี นอกจากนั้น ยังควรส่งเสริมให้มีการผลักดัน (Empower) ให้ประชาชนได้เป็นส่วนหนึ่งในการตรวจสอบและแจ้งเบาะแส หรือพัฒนาเครื่องมือสำหรับตรวจสอบการกระทำผิดกฎหมายดิจิทัล อย่างเช่นการระบุชื่อมิฉฉีฟไว้ในเว็บไซต์เพื่อใช้สำหรับตรวจสอบจะได้เป็นการป้องกันการหลอกลวงทางออนไลน์ในเบื้องต้น

11) ระวังไม่ให้กฎหมายดิจิทัลถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐ

ผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพสื่อมองว่า กฎหมายดิจิทัลของประเทศไทยใช้ในลักษณะของการป้องปราม ต้องมีความผิดที่ชัดเจนถึงจะถูกดำเนินคดีทางกฎหมาย โดยทั่วไปสื่อทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงให้กับประชาชน และส่งเสริมเรื่องสิทธิพลเมือง แต่เมื่อใดก็ตามที่สื่อเผยแพร่สิ่งที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ รัฐมักจะใช้อำนาจทางกฎหมายที่มีมาควบคุมสื่อ กลายเป็นการกดทับการทำงานของสื่อ ในอีกมุมหนึ่งหากสิ่งที่สื่อรายงานไม่กระทบถึงรัฐ รัฐมักจะนิ่งเฉยผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าประเทศไทยเหมือนรัฐศาสนาที่มักยกเรื่องศีลธรรมอันดีขึ้นมากล่าวอ้าง แต่คำว่าศีลธรรมหรือความดีนั้นกลับตีความได้ค่อนข้างกว้างด้วยความเป็นปัจเจกชน ยิ่งในปัจจุบันเป็น

ยุคของ Post-truth (ยุคหลังความจริง) ทำให้ผู้คนตีความความจริงได้หลายชุด ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นคนเล่า หากถามสื่ออาจได้ข้อมูลอย่างหนึ่ง หากถามกลุ่มที่มีอำนาจอาจจะได้ข้อมูลอีกอย่างหนึ่ง สุดท้ายแล้วกฎหมายดิจิทัลควรจะมีคุ้มครองให้ครบทุกระดับ ไม่ใช่ให้ฝ่ายที่ไร้อำนาจเสียเปรียบในทุกทาง

12) มีการตีความกฎหมายอย่างเหมาะสม ลดความคลุมเครือ ลดการใช้ดุลยพินิจ

กฎหมายดิจิทัลควรปรับแก้คือเรื่องการใช้ดุลยพินิจ เนื่องจากแต่ละบุคคลมีดุลยพินิจที่เป็นปัจเจก กฎหมายสื่อมักลงท้ายด้วยการใช้ดุลยพินิจของคนกลุ่มหนึ่งที่ไม่ใช่บุคคลผู้มีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพภาพยนตร์ เพื่อแก้ปัญหาให้ตรงจุดกฎหมายสื่อจึงควรสรรหานักวิชาชีพเข้ามาเพื่อเสนอแนะและวางกรอบแนวทาง ส่วนฝ่ายบังคับใช้กฎหมายควรทำความเข้าใจว่ากฎระเบียบนี้อาจใช้กับบางอย่างไม่ได้เพราะนักกฎหมายไม่ได้เข้าใจทุกอาชีพ การบังคับใช้กฎหมายผ่านการตีความจากดุลยพินิจของกลุ่มบุคคลที่ยังไม่มีความเข้าใจในสาขาอาชีพนั้นเท่าที่ควรทำให้ผู้ผลิตสื่อทำงานด้วยความหวั่นกลัวข้อผิดพลาด เพราะหากพลาดและต้องร้องแก้ไขใหม่นั้นหมายถึงค่าใช้จ่ายที่มหาศาลจากการปรับและการฟ้องร้องทั้งที่กฎเกณฑ์ที่ใช้การในวงการยังคงเป็นการตีความที่คลุมเครือและไม่ชัดเจน

13) สร้างกฎหมายดิจิทัลแบบ One Stop Service

จากข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพสื่ออธิบายว่ากฎหมายที่ดูอยู่เป็นเรื่องของความปลอดภัย ความมั่นคงทางไซเบอร์ ธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ปอท. เคยไปเรื่องผิดกฎหมายคอมพิวเตอร์หรือว่าแม้กระทั่งปฏิบัติการข่าวสาร (IO) ที่เกิดขึ้นจากกองทัพสมัยก่อน หรือว่าเรื่องของกฎหมายอาญา มาตรา 112 ที่เมื่อสื่อนำเสนอข่าวจะมีสิ่งต้องห้ามออกอากาศซึ่งถือส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงาน กฎหมายหลายฉบับไม่ได้เป็นไปในเนื้อเดียวกันและยังมีแยกออกไปหลายฉบับทำให้ต้องพิจารณาว่าแต่ละส่วนเกี่ยวข้องกันหรือไม่ เวลานี้ยังไม่มีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่เหมือน One stop service หรือ One law ที่ใช้ครอบคลุมได้ทั้งหมด ยกตัวอย่างกรณีพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) สมัยก่อนเวลาทำข่าว สื่อไม่จำเป็นต้องขออนุญาตบุคคลที่สื่อไปเก็บภาพหรือบันทึกเสียง ปัจจุบันถ้าอิงตามกฎหมายฉบับนี้ หากจะสัมภาษณ์แหล่งข่าวสื่อต้องได้รับความยินยอมทั้งในโทรศัพท์ เสียงออนไลน์ หรือแม้แต่การออกอากาศซ้ำก็รอบกำหนดทั้งหมด ส่งผลทำให้การทำงานของสื่อมวลชนยากลำบากขึ้น แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าควรต้องทำตามกฎหมาย

ในปี 2560 ที่กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลยังไม่ประกาศใช้ มีเจ้าของคอนเทนต์ที่ขับขีมอเตอร์ไซด์ด้วยความเร็ว 125 กิโลเมตรต่อชั่วโมงซึ่งในเวลานั้นกำลังเป็นกระแส แทบทุกสื่อเอาคลิปนี้ไปเผยแพร่ เวลานั้นสื่อยังไม่มีมาตรการที่ต้องเก็บภาพเวลาขออนุญาตใช้คลิปเพื่อเป็นหลักฐานกรณีเกิดการฟ้องร้อง ผ่านไป 6 ปี เจ้าของคลิป ได้ใช้ระบบอัตโนมัติ (Strike) แจ้งให้

YouTube ทราบว่าช่องสื่อของผู้ให้สัมภาษณ์มีการละเมิดลิขสิทธิ์เจ้าของคลิปซึ่งหากถูก Strike เกิน 3 ครั้งจะถูกปิดช่องบน YouTube ตอนนี้เจ้าของคลิปเป็น Youtuber ที่มีชื่อเสียง และมีคนสนับสนุนช่อง ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่าแม้ระบบจะเป็นเช่นนั้นแต่ตัวสื่อที่เคยนำเสนอคลิปจนกลายเป็นกระแสไวรัลสร้างชื่อเสียงให้เจ้าของคอนเทนต์ไม่ควรต้องรับภาระในส่วนนี้ กรณีนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ไม่ครอบคลุมทั้งในแง่ของกฎหมายและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และสื่อจะนำคลิปใดมาใช้ต้องขออนุญาต มีการเพิ่มกฎเมื่อขออนุญาตแล้วต้องเก็บภาพเก็บไว้และแจ้งให้บรรณาธิการแต่ละคนรับทราบ โดยระบบ Strike ของ YouTube ไม่มีข้อจำกัดระยะเวลา แต่ส่วนของ Facebook จะมีข้อจำกัดมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายหรือหน่วยงานใดกำกับดูแลแพลตฟอร์มออนไลน์เหล่านี้ นอกจากกฎต่างๆ ที่แพลตฟอร์มวางไว้

นอกจากนี้ ในอีกรูปแบบหนึ่งคือเมื่อสื่อทำคลิปออกมาจะมีคนไปไล่ชื่อคลิปที่สื่อใช้เพื่อถือครองลิขสิทธิ์แล้วนำมาฟ้องขอค่าส่วนแบ่งโฆษณา วัตถุประสงค์คือการเป็นเจ้าของคลิปที่เป็นกระแส เพื่อตามมาฟ้องสื่อ แต่ถ้าสื่อแคปภาพไว้ก่อนที่ผู้สื่อข่าวจะขายก็จะได้รับอนุญาตในการใช้ก่อน กฎหมายไม่ได้ดูแลเรื่องเหล่านี้เหมือนกับการฟ้องปิดปากทำให้สื่อทำงานลำบาก และกฎหมายเองก็ไม่ได้เอื้อต่อสื่อมวลชนเท่าที่ควร

ผู้ให้สัมภาษณ์ยังกล่าวด้วยว่าปัจจุบันการไลฟ์สดบน Facebook มีข้อจำกัดที่เคร่งครัด ทั้งเรื่องภาพ การชุมนุมความเคลื่อนไหวทางการเมืองมักถูกจำกัดด้วยกฎหมาย PDPA ยอมรับว่าสื่ออาจได้รับการยกเว้นในฐานฐานันดรที่ 4 หากการนำเสนอเป็นประโยชน์ต่อสังคมและสาธารณะ แต่ปัจจุบันกสทช.ที่กำกับดูแลที่วิดิจิทัลกำลังออกร่างประกาศการนำเสนอข่าวอาชญากรรมและความรุนแรงซึ่งกำลังจะมีการทำไฟกักรูป ในส่วนนี้สื่อทำอะไรไม่ได้ เนื่องจากถูกห้ามเผยแพร่ชื่อนามสกุล แม้แต่คดีอาญาหรือฆาตกรรม ในขณะที่สื่อจำเป็นธุรกิจ เป็นอุตสาหกรรมที่ต้องดูแลพนักงานและคงจะยิ่งยากลำบากหากไปถึงจุดที่กสทช.ร่างประกาศและบังคับใช้จริง หากพูดถึงที่วิดิจิทัลยังมีมาตรา 112 และ มาตรา 37 ที่ระบุว่ากระทำได้ที่ขัดต่อศีลธรรมอันดี ความสงบเรียบร้อยของประเทศชาติ และประชาชน ซึ่งถือว่าเข้าข่ายเช่นกัน แม้ว่า กสทช. จะไม่ใช่ศาล แต่ก็หน่วยงานที่ให้ใบอนุญาตที่วิดิจิทัล เมื่อสื่อถูกเรียกไปพิจารณาจะมีอนุกรรมการไต่สวน และออกผลบังคับ มีตั้งแต่การประกาศเตือน การปรับเงินแล้วการให้ยุติรายการ ไปจนถึงยุติการออกอากาศ (จอดำ) เป็นบางวันหรือกระทั่งถอนใบอนุญาต ปิดสถานี ซึ่งบทบังคับเหล่านี้ไม่มีการไปตรวจสอบกลับ สมัยก่อนมีปล 42 หรือกฎหมายควบคุมการพิมพ์ ในส่วนนี้สื่อยังได้ขึ้นศาลเพื่อชี้แจง แต่สำหรับบทบังคับในปัจจุบันให้สื่อเริ่มที่อุทธรณ์ และต้องไปอุทธรณ์ศาลปกครองภายใน 90 วัน ซึ่งขั้นตอนเหล่านี้ทำให้ที่วิดิจิทัลซึ่งมีอยู่ 24 ช่อง ปัจจุบันเหลือเพียง 15 ช่อง

13) ยกเลิกกฎหมายดิจิทัลที่เกี่ยวข้องกับสื่อและร่างใหม่ให้ทันสมัย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญวิชาชีพสื่อซึ่งมีประสบการณ์ทำงานในฐานะบรรณาธิการ เห็นว่า ควรยกเลิกกฎหมายดิจิทัลของไทยแต่ถ้ามองในมุม Global platform จะเห็นถึงความไม่ยุติธรรมในเรื่องการทำประโยชน์ในประเทศไทย ผู้ให้ข้อมูลมองว่ากฎหมายดิจิทัลควรบังคับใช้เพื่อปกป้องข้อมูลทั้งพฤติกรรม (Behaviour) และ ความสนใจ (Interest) ของประชาชนในประเทศเพื่อประโยชน์ทางการค้า และแก้ไขกฎหมายให้ปกป้องสิทธิของประชาชนทุกคนโดยเท่าเทียมไม่ใช่ปกป้องเพียงแค่นายทุนหรือคนมีเงินเท่านั้น สำหรับข้อเสนอในส่วนของผลประโยชน์ทางการค้า คือควรให้ความสำคัญกับข้อมูลพฤติกรรมและความสนใจของประชาชนในประเทศ รวมเป็น (Thailand data) ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ที่ต้องการเข้ามาลงทุนในประเทศสามารถวิเคราะห์ได้ถึงความต้องการในตลาด รวมถึงแนวโน้มเศรษฐกิจ โดยผู้ให้สัมภาษณ์มองว่ารัฐควรมีแพลตฟอร์มที่จัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้เป็นของประเทศเองไม่ใช่เอื้อประโยชน์ให้แพลตฟอร์มจากต่างประเทศอย่างเช่น Facebook เข้ามาดักดวงผลประโยชน์รวมถึง Thailand data อยู่ฝ่ายเดียว แนวคิดที่ผู้ให้สัมภาษณ์แนะนำคือหากองค์กรต่างประเทศ อย่างเช่น Facebook หรือ google ต้องการทำการค้ากับไทยโดยใช้ข้อมูลทางด้านดิจิทัลก็ต้องจ่ายเงิน 5,000 ล้านบาท เพื่อให้คนไทยทำแพลตฟอร์มของคนไทยเอง โดยทุกคนเข้ามาถือเป็นหุ้น และนำเงินไปวางระบบพัฒนาแพลตฟอร์มเพื่อให้เกิดเป็นข้อมูลที่ถูกลั่นกรองไว้ และข้อมูลของคนไทยสมควรถูกจัดการโดยคนไทยไม่ใช่ชาวต่างชาติ หากใครอยากได้เทรนด์ในประเทศเช่นความชื่นชอบของคนไทย ข้อมูลและแนวโน้มการอุปโภคบริโภคในแต่ละช่วงอายุก็ให้ซื้อข้อมูลส่วนตรงนี้ไป โดยข้อมูลที่สำคัญคือข้อมูลสามเดือนซึ่งมีความทันสมัยที่สุด เหมือนกับ Mailing list อยากได้อะไรไปซื้อจากบริษัทนี้ บริษัทจะเป็นคนยิงต่อไป เช่นยิงเข้าไปใน Facebook, Google แล้วมาคิดเป็นรายจ่าย อย่างนี้คือการตกลงที่เท่าเทียมแต่เรื่องนี้ยังไม่เกิดขึ้นในประเทศไทย เพราะมีคนบางกลุ่มได้ประโยชน์จากการไม่ออกกฎหมายฉบับนี้

สำหรับแพลตฟอร์มนี้ ไม่จำเป็นต้องเขียนเป็นสังคม แต่ต้องเอาตัวข้อมูลรวมไว้ที่เดียวกัน ฝ่ายใดจะซื้อขายข้อมูลจะต้องผ่านช่องทางนี้ ปัจจุบันการค้าในดิจิทัลมีมากกว่าการค้าในรูปแบบอื่น นอกจากนี้ยังควรสร้าง social network ของตัวเอง ยกตัวอย่างเช่น จีนล้างเว่ยปู้ของประเทศจีน โดยทำขึ้นเพื่อจัดเก็บข้อมูลหลัก และให้สื่อหลักต่างๆ เข้าไปเข้าซื้อหุ้นแบบจำกัดปริมาณเพื่อหลีกเลี่ยงการผูกขาด โดยทุกสื่อต้องได้ในปริมาณและราคาเท่ากัน รวมทั้งควรมีองค์กรฝ่ายตรวจสอบและบริหารงานเป็นวาระเข้ามาดูแลจัดการข้อมูลสำคัญ โดยฝ่ายที่โหวตเป็นวาระคือผู้ลงทุนไม่ใช่รัฐบาล หรืออย่างช่องไทยพีบีเอสที่มีคนบางกลุ่มมีอำนาจเหนือองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรซึ่งถือว่าไม่โปร่งใส อย่างที่ได้กล่าวไปข้างต้น กฎหมายดิจิทัลควรต้องปกป้องผลประโยชน์ของคนไทยไม่ใช่ปกป้องผลประโยชน์ของ Global platform

นอกจากนี้ยังเสนอแนะว่า กฎหมายที่มาขัดแย้งกับกฎหมายดิจิทัลคือกฎหมายหมิ่นประมาท ควรต้องยกเลิกกฎหมายหมิ่นประมาทด้วยเช่นกัน เพราะกฎหมายนี้มีลักษณะเหมือน

กฎหมาย 112 ซึ่งหลักของประมวลกฎหมายอาญา ฐานความผิดหมิ่นประมาท คือ “ยิ่งจริงยิ่งผิด” โดยกฎหมายหมิ่นประมาทนี้มีบังคับใช้ตั้งแต่ในช่วงปี 2500 ออกมาเพื่อป้องกันการพูดของประชาชน ในช่วงปี พ.ศ. 2500 เพื่อปกป้องบางสิทธิให้ผู้มีอำนาจซึ่งไม่ยุติธรรม หากจะให้ยุติธรรมก็ควรมีเพียง การฟ้องดำเนินคดีทางแพ่งแทนการดำเนินคดีอาญา และให้กระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลเป็นเครื่อง พิสูจน์ความผิด และต้องการให้กฎหมายดิจิทัลเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่สามารถใช้รักษา ผลประโยชน์ของประชาชนได้มากกว่านี้ ซึ่งควรบังคับใช้อย่างเท่าเทียมทุกฝ่าย ไม่มีการยกเว้นให้ใคร กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ทั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ยังมองว่ากฎหมายไทยมีความละเอียดียบ่อยและถูกทำให้ เข้าใจยากเกินไป ทั้งยังมีบางข้อกฎหมายที่เป็นช่องโหว่ให้ผู้รู้กฎหมายบางกลุ่มสามารถใช้เพื่อ ประโยชน์ส่วนตนได้ กฎหมายไทยถูกใช้มาตั้งแต่สมัยอยุธยาตั้งแต่กฎหมายตราสามดวง มีการตรากฎ ไข้อย่างละเอียด อาทิ ห้ามยืมหน้าวัด ทั้งที่ในปัจจุบันพื้นที่บริเวณนั้นไม่ใช่วัดแล้วก็ยังยืมไม่ได้ เหตุเป็น เพราะกฎหมายไม่ได้ถูกปรับเปลี่ยนให้ทันต่อยุคสมัย ผู้ให้ข้อมูลยังชี้ว่าระบบลูกขุนยังเอื้อประโยชน์ให้ ประชาชนได้มากกว่าโดยเฉพาะขั้นตอนที่มีการเอาพลเมืองมานั่งรับฟัง และอิงจากบริบทในปัจจุบัน ยกตัวอย่างกรณี กรณีมีผู้ขับรถฝ่าไฟแดงชนผู้อื่นเสียชีวิตที่ทางม้าลาย ภาพจากกล้องวงจรปิดมีเพียง เท่านั้นแต่เมื่อสืบถึงกลับไปกลับพบว่าการที่ชนชนผู้อื่นเสียชีวิตเนื่องจากไม่สามารถเบรกได้ เพราะถูกคัน ช้างหลังใช้อายุปืนโลยิงมา จะเห็นว่ารายละเอียดมีมากกว่าที่เห็นในกล้อง และศาลที่ใช้ระบบลูกขุน ตัดสินว่าการชนผู้อื่นเสียชีวิตครั้งนี้ไม่ใช่เรื่องผิดเพราะมีเหตุที่ทำให้จำเลยกำลังจะตาย กรณีนี้ไม่ผิด อาญาแต่ผิดคดีแพ่งยังคงต้องขอให้ผู้เสียหายต่อไป

ขณะเดียวกันผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นกลุ่มนักการเมืองอีกคน มองว่า ไม่มีความ จำเป็นต้องปรับแก้กฎหมายขึ้นใหม่ แต่ควรพิจารณาว่ากฎหมายเดิมฉบับใดเข้าข่ายละเมิดสิทธิสื่อ และแผ้วถางการผูกขาดทางแพลตฟอร์มรวมถึงการเติบโตทางเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่าง ปัญญาประดิษฐ์อาจเป็นข้อกังวลที่ควรใส่ใจยิ่งกว่า

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีข้อสงสัยประเด็นเดิมเกี่ยวกับกฎหมายดิจิทัลคือ จะรักษา สมดุลอย่างไรระหว่างการสร้างสิทธิเสรีภาพ กับการป้องกันไม่ให้กฎหมายถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือใน การปิดปากสื่อมวลชน ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าหากรัฐยังไม่สามารถจัดการความเสี่ยงนี้ได้ แนวทางแบบ เสรีนิยมในการไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายเฉพาะ และการยกเลิกหรือแก้ไขกฎหมายที่มีบทบัญญัติ แทรกแซงเสรีภาพสื่อ น่าจะเป็นแนวทางที่ปลอดภัยกับสังคมมากกว่า และในโลกยุคปัจจุบันมีปัญหา ใหม่ ซึ่งเกิดจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ไม่ว่าจะเป็นการผูกขาดเนื้อหาโดยแพลตฟอร์ม ความคิด เรื่องทรัพย์สินทางปัญญา หรือแม้แต่การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการสร้างเนื้อหาหรือภาพ ซึ่งการ สร้างเนื้อหาหรือภาพของปัญญาประดิษฐ์ (AI) เกิดจากการประมวลชิ้นงานที่มีลิขสิทธิ์มูลค่าหลาย บาทบนโลกอินเทอร์เน็ตมาสร้างสรรค์เป็นผลงานใหม่ นับเป็นโจทย์ใหม่ที่ต้องคิดหาหนทางแก้ไข แม้

จะยังไม่มีควมรู้มากพอในการแสดงความคิดเห็น แต่ในเบื้องต้นประเด็นเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องร่วมกันศึกษาและวางแผนและร่วมกันร่างกฎหมายที่จะออกมากำกับดูแล

“ภายใต้หลักการพื้นฐานที่ว่ากฎหมายที่ออกมา จะต้องเพิ่มเสรีภาพให้กับสื่อ ผู้ผลิตสื่อรายย่อย และประชาชน โดยอาจมีการจำกัดสิทธิ์บางส่วนของรายใหญ่ที่มีการผูกขาด แต่ต้องทำอย่างระมัดระวังและผ่านการศึกษาวิจัยอย่างถี่ถ้วนแล้วเท่านั้น เพราะอย่างที่ดิฉันบอกไปว่าการเขียนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อต้องใช้ความละเอียดประณีตพอกๆกับการกู่ระเบิด เพราะถ้าเขียนบทบัญญัติไม่รัดกุมเพียงนิดเดียว อาจนำไปสู่การละเมิดสิทธิเสรีภาพสื่อซึ่งจะเป็นอันตรายร้ายแรงต่อสังคม”

นางสาวกมลน หนูนอนันต์

เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ.2566

4.4 แนวทางในการส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีของสื่อมวลชน

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของสื่อมวลชนและผู้ที่เกี่ยวข้องถึงแนวทางในการส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีของสื่อมวลชน คณะผู้วิจัยนำมารวบรวมและวิเคราะห์ สามารถแบ่งออกเป็น 3 แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่หนึ่ง : ปรับกฎหมายส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีของสื่อมวลชนมากขึ้น

1) ควรส่งเสริมความรู้เรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานและเสรีภาพ

ผู้ให้สัมภาษณ์จำนวนหนึ่งรายเสนอว่า กฎหมายดิจิทัลต้องรู้จักเรื่องสิทธิเสรีภาพทรัพย์สินทางปัญญา นอกจากบทลงโทษควรให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสื่อ แต่กฎหมายดิจิทัลในปัจจุบันตีกรอบตัวเอง และเห็นเด่นชัดเพียงในแง่คุ้มครองเรื่องการด่าทอ และหมิ่นประมาทกันในอินเทอร์เน็ต ซึ่งไม่ต่างไปจากสิ่งที่ปรากฏในละครไทย วนเวียนอยู่แต่เรื่องทะเลาะ ด่าทอ ในขณะที่เรื่องสิทธิขั้นพื้นฐาน สิทธิที่คนทำงานพึงมีกลับไม่ได้รับ

2) ควรส่งเสริมและพิทักษ์ประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเสนอว่า ควรมีกฎหมายดิจิทัลที่พัฒนาไปในด้านที่เปิดทางให้คนทำงานด้านสื่อ ไม่ใช่เพียงเอื้อประโยชน์ให้ทางฝั่งนายทุน เช่น การคุ้มครองในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและเนื้อหาอย่างมีเสรีภาพ โดยไม่ถูกรบกวนจากภาครัฐและหน่วยงานเอกชน

3) ควรส่งเสริมเสรีภาพสื่อในเชิงสร้างสรรค์

เสรีภาพสื่อเป็นสิ่งดี แต่จำเป็นต้องเฝ้าระวังหากนำมาใช้โดยมิชอบ ควรมีการส่งเสริมเสรีภาพสื่อในด้านการใช้ความคิดสร้างสรรค์ การผลิตเนื้อหาออนไลน์ที่น่าสนใจและเป็น

ประโยชน์ต่อส่วนรวม อาจส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกองทุนสำหรับใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพเนื้อหารวมถึง ส่งเสริมความเข้าใจเรื่องเสรีภาพของสื่อ และเชื่อว่าสื่อควรมีเสรีภาพแต่ต้องใช้เสรีภาพนั้นเพื่อประโยชน์ของประชาชน ไม่ใช่เพื่อแสวงหาประโยชน์ ณ ตอนนี้นักเคลื่อนไหวก็มีประเด็นหรือวาระ (Agenda) ซึ่งเป็นการใช้เสรีภาพโดยเปล่าประโยชน์ โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ สำหรับเรื่องกติกาสื่อออนไลน์ อย่างน้อยควรจะเท่าเทียมกับสื่อออฟไลน์ที่มีการกำกับดูแล ต้องร่างออกมาว่าหน่วยงานใดเป็นผู้กำกับดูแล เช่น กระทรวงวัฒนธรรม การหาหนทางปรับแก้เป็นเรื่องละเอียดอ่อนเพราะหากไม่มีกฎหมายที่ชัดเจนคอยควบคุม การใช้ทัศนคติของคนหัวเก่ามาตัดสิน และจะมีเส้นอยู่อย่างไรในกสทช จะมีการตีความกัน เพราะฉะนั้นมาตรฐานของกฎหมายก็อ้างอิงจากการตีความกรณีเดิม ยกตัวอย่าง กรณีที่เอาหน้าอกมาวาดรูป อย่างนี้ถือเป็นการอนาจาร แต่ถ้าแบบอื่นที่ทำโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ก็สามารถนำเสนอได้ไม่ผิด แต่ละรายการควรมีการจัดระดับเนื้อหาที่เหมาะสมเรตรายการ

4) ควรส่งเสริมสิทธิเสรีภาพที่มาพร้อมความรับผิดชอบทางสังคมและการรู้ทันกฎหมายดิจิทัล

คำว่า ธุรกิจสื่อไม่ได้เหมือนอย่างช่องโทรทัศน์ ThaiPBS ที่มีเงินสนับสนุนผ่านการทำเรื่องขออนุมัติจากทางรัฐสภา สื่อที่เป็นธุรกิจมีความแตกต่างจากสื่อของรัฐอย่างกรมประชาสัมพันธ์ หรือช่องโทรทัศน์ NBT ในส่วนของช่องที่เป็นเอกชนมีการแข่งขันด้านเรตติ้งที่สูงทำให้ทุกวันนี้มีมติของการข่าวไปไกลถึงขั้นมีการนำเสนอสิ่งที่ล้ำเส้นจริยธรรมกับจรรยาบรรณ โดยที่เจ้าของทุนส่วนใหญ่ไม่ได้สนใจการล้ำเส้นจริยธรรมเพื่อให้องค์กรดำรงอยู่ได้ สิ่งนี้คือภาพชัดที่ต้องทำความเข้าใจว่า สื่อในปัจจุบันแตกต่างจากสื่อในยุคสมัยหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น บางกอกโพสต์ และมติชนสุดสัปดาห์ แม้แต่หนังสือพิมพ์หัวสื่ออย่างไทยรัฐ เดลินิวส์ หรือคมชัดลึกในยุคก่อนยังไม่มีใครที่ล้ำออกมาขนาดนี้ แม้ว่าจะเป็นการควบคุมกันเองภายใต้สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์ในยุคนั้น

ในยุคที่วีดิทัศน์มีหลายสิ่งที่เกิดขึ้นเลยไปกว่าสื่อยุคก่อน กสทช.ต้องยอมรับว่าส่วนหนึ่งเกิดจากรูปแบบการประมวลผลที่วีดิทัศน์ กลายเป็นว่าทุกช่องมีช่องข่าว แต่สุดท้ายผู้ซื้อโฆษณาหรือกลุ่มทุนก็คือกลุ่มเดิม เมื่อทุนก้อนเดิมถูกแบ่งแยกย่อยไปตามช่องที่เกิดใหม่ 24 ช่องรวมไปถึงสื่อใหม่จึงทำให้เกิดการแข่งขันที่สูงขึ้น สื่อโทรทัศน์มีการขยับปรับตัวเข้ามาสู่ออนไลน์ แต่ยังอยู่ภายใต้กฎของกสทช. ซึ่งบางครั้งการอ่านข่าวก็พูดเกินจริงไม่ได้ ในอดีตผู้ประกาศข่าวต้องสอบกับกรมประชาสัมพันธ์ แต่ตอนนี้ไม่จำเป็นต้องผ่านการสอบนั้น การรายงานข่าวปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก รวมถึงรูปแบบการรายงานข่าว อย่างรายการเล่าข่าวเช้าของคุณสรยุทธก็ยังมีอยู่บนความชัดเจนพิธีกรไม่ได้สนใจว่ารายการจะถูกสังคมรุมประนามหรือไม่ มีการใช้วลีที่เป็นกระแสอย่าง “กรี๊ดสิครับ กรี๊ดมันออกมา” ที่โด่งดังในโลกในสังคมออนไลน์ เป็นกลยุทธ์ดึงดูดความสนใจของพิธีกรที่มากประสบการณ์ มองมาที่สื่อออนไลน์ก่อนที่จะถามถึงจริยธรรม เมื่อสื่อคือการประกอบธุรกิจกลับมีปัจจัยด้านอื่นให้ต้องกังวลยิ่งกว่า

สื่อออนไลน์ทุกวันนี้ไม่ได้มีเสริภาพอย่างเช่นสมัยก่อน หากถูกส่งชมรมประนามหรือ โดนเบียดเบียนประเด็นก็อาจต้องลบโพสต์ภายในวันนั้น คำถามคือเสริภาพสื่อตั้งอยู่บนความถูกต้องใจของ คนส่วนใหญ่บนอินเทอร์เน็ตหรือไม่ และเจ้าของทุนจะมีอำนาจพอที่จะยืนยันไม่ลบเนื้อหา กลายเป็น ว่าสื่อออนไลน์ก็ไม่ต่างจากโทรทัศน์ ที่ให้สาระสำคัญกับเรื่องเงินทุน ด้วยเหตุนี้จึงไม่สามารถปฏิเสธค่า ว่าธุรกิจสื่อได้ กล่าวถึงสื่อออนไลน์ จะมีสื่อที่มาจากกลุ่มหนังสือพิมพ์ รวมถึงกลุ่มสื่อโทรทัศน์ ซึ่งอยู่ได้ กรอบเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็ประเภทที่แปลงตัวเองออกมาเป็นออนไลน์ร้อยละ% หรือออนไลน์ผสม โทรทัศน์ก็ตามถือว่าอยู่กลุ่มเดียวกัน กลุ่มที่สองถือว่าเป็นกลุ่มออนไลน์ที่เกิดขึ้นมาใหม่ เช่น the standard the matter รวมถึงกลุ่มสื่อขนาดเล็ก สื่อขนาดเล็กอาจจะต้องมีกองบรรณาธิการ เช่น กลุ่มสื่อต่างจังหวัดควรมีกองบรรณาธิการอย่างน้อย 10 - 20 คน และมีกองบรรณาธิการที่เป็นรูปแบบ ชัดเจน กลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มอินฟลูเอนเซอร์ กลุ่มนี้จะมีบางส่วนที่เอาข่าวของคนอื่นมาเล่า ซึ่งไม่ใช่สื่อ ที่เป็นลักษณะของสื่อ

“มีคำพูดที่ว่าใครๆ ก็เป็นสื่อได้ ผมอาจจะแย้งว่าใครๆ ก็สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าว วสารได้แต่ไม่ได้หมายความว่าใครๆ ก็เป็นสื่อได้ สื่อต้องมีค่าว่าจริยธรรม จรรยาบรรณประกอบอยู่ ด้วย และต้องมีการลงพื้นที่ภาคสนามหาข้อมูลและการสัมภาษณ์แหล่งข่าวประกอบ ไม่ใช่คัดลอก ข้อมูลมา เราควรต้องแยกความหมายระหว่างการคัดลอก (Copy) กับ การเรียบเรียงตัดแปลง (Cubase) *(Cubase เป็นโปรแกรมบันทึกเสียงและมิกซ์เพลง ทำเพลง ตัดต่อเสียง) เมื่อมีสื่อเพิ่มขึ้น วิธีการเล่าเรื่องจึงต่างกันมากขึ้น ในอดีตอาจมีข้อจำกัด เรื่องการเอาคนสองคนมานั่งพูดคุยถกกันบน เวทีเดียวกันซึ่งจะขัดต่อเรื่องจรรยาบรรณสื่อ แต่ปัจจุบันรายการโทรทัศน์กระแสกลับทำได้ทั้งยัง ได้รับเรตติ้งที่ดี วันนี้เรายอมรับหรือไม่ในฐานะสื่อว่านี่คือวิธีการเล่าเรื่องอย่างหนึ่งมากกว่าการมองใน แง่จริยธรรมหรือจรรยาบรรณ”

นายันทสิทธิ์ นิตยเมธา

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2567

สื่อออนไลน์แตกต่างจากสื่อออฟไลน์คือสะดวกกว่าในแง่ที่ไม่ต้องออกหาข่าว ภาคสนาม สื่อสามารถสัมภาษณ์แหล่งข่าวผ่านแอปพลิเคชันที่หลากหลายแต่มีข้อเสียหนึ่งคือสื่ออื่นที่ ปฏิบัติงานอย่างขาดไร้จรรยาบรรณอาจทำการคัดลอกผลงานของผู้อื่นไปได้โดยง่าย เช่นเนื้อหาข่าว หรือภาพข่าว ประเด็นนี้เกี่ยวเนื่องกับจริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้ที่ทำงานในวิชาชีพสื่อ ทำให้ ตระหนักได้ว่าแม้เทคโนโลยีสมัยใหม่จะช่วยให้สื่อปฏิบัติได้สะดวกยิ่งขึ้น แต่ก็ทำให้สื่อต้องระมัดระวัง ในแง่ของลิขสิทธิ์ผลงาน ในขณะนี้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้เข้ามามีบทบาททั้งยังสามารถผลิตผลงานที่ ก่อให้เกิดรายได้ เช่น ภาพศิลปะ การเขียนบทภาพยนตร์ หรือการวิเคราะห์ข่าว ล้วนทำได้ใกล้เคียง กับผลงานมนุษย์มากขึ้นแม้จะมีข้อจำกัดเรื่องภาษาไทยแต่ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เหล่านี้จะข้าม

ขีดจำกัดนี้ไปได้ ประเด็นนี้ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตั้งคำถามว่า แม้เทคโนโลยีทันสมัยจะเข้ามาเพื่อให้ผู้ใช้เกิดความสะดวกสบายแต่หลายคนกลับไม่ได้ใช้ประโยชน์จากสิ่งนี้อย่างถูกต้อง ปัจจุบันนี้ เสรีภาพสื่อมีหลายมุมมอง แต่เสรีภาพที่จะคัดลอกผลงานลิขสิทธิ์ของผู้อื่นนั้นควรถูกจำกัดด้วยจริยธรรมในวิชาชีพและกรอบกฎหมาย เมื่อนั้นเนื้อหาของสื่อจึงจะเกิดมูลค่าเพิ่ม และธุรกิจสื่อจะดำรงอยู่ได้

จากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี สังคมนิยมรับชมสื่อออนไลน์เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ผู้คนเข้าถึงอำนาจของการใช้สื่อสารมวลชนมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมรวมไปถึงบางกลุ่มที่สามารถยกระดับชีวิตของตนเองทั้งในเชิงฐานะ เศรษฐกิจและความมีชื่อเสียง เป็นปัจจัยด้านบวกของสังคม ในทางตรงกันข้ามสื่อออนไลน์สามารถสร้างผลกระทบในเชิงลบ อย่างการกล่าวหาทำลายชื่อเสียงรวมถึงการหลอกลวงออนไลน์ได้เช่นกัน เพราะฉะนั้นบทสรุปที่ชัดเจนคือการใช้เสรีภาพบนความรับผิดชอบ เป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่ต้องช่วยกันตรวจสอบ และเป็นหน้าที่ของหน่วยงานตรวจสอบที่ต้องเพิ่มการกำกับดูแล

แนวทางที่ 2 : ไม่ต้องปรับแก้และควรส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพให้มากขึ้นเพราะเหมาะสมอยู่แล้ว

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายหนึ่งอธิบายว่า เนื่องจากเมื่อไม่เป็นอุปสรรคจากกฎหมายดิจิทัลและเสรีภาพสื่อจึงไม่มีประเด็นในเรื่องนี้

1) กฎหมายเหมาะสมและสื่อมวลชนควรปฏิบัติตามมาตรฐานและจริยธรรมสื่อ

จากการสัมภาษณ์ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลองค์กรวิชาชีพสื่อ นักวิชาการและนักกฎหมาย มองว่า กฎหมายของไทยมีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่เหมาะสมอยู่แล้ว แต่สื่อมวลชนถูกคุกคามและจำกัดสิทธิเสรีภาพจากทางอื่น

“ในฐานะที่ผมเป็นนักกฎหมายขอเอากฎหมายเป็นตัวตั้ง เสรีภาพสมควรอยู่ภายใต้ขอบเขตที่ชัดเจน เช่นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตที่ไม่ทำให้อื่นเสื่อมเสียชื่อเสียงและเป็นความจริง กฎหมายไม่ใช่การจำกัดสิทธิ์แต่คือการสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นภายใต้กรอบนั้น ส่วนตัวมองว่าสื่อไทยมีเสรีภาพในการนำเสนอเยอะมาก แต่ถามว่ามีในส่วนของอิทธิพลมีดีหรือไม่ จุดนี้ไม่ได้เกี่ยวกับกฎหมายหรือการจำกัดเสรีภาพแต่เป็นเรื่องของกลุ่มอิทธิพล สื่อยังสามารถนำเสนอข่าวได้ แต่เมื่อมีเรื่องของกลุ่มอิทธิพลเข้ามาเกี่ยวข้องกับสื่ออาจไม่ยากนำเสนอต่อเอง หรือสื่ออาจจะได้ผลประโยชน์จากการไม่เขียนข่าว ด้วยเหตุนี้จึงมองว่ากฎหมายไม่ได้ทำให้เกิดการจำกัดเสรีภาพ มีบางกรณีที่สื่อไม่สามารถตีแผ่หรือนำเสนอข่าวแง่ลบของต้นสังกัดตนเองได้ ยกตัวอย่างเช่น อสมท.คงจะไม่นำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตภายในองค์กรของตน ตัวอย่างเหล่านี้บ่งบอกได้ว่าสื่อถูกจำกัดเสรีภาพจากทางอื่น ไม่ใช่ในทางกฎหมายแต่อย่างใด”

ดร.อิทธิพล วรานุศากุล

สัมภาษณ์วันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2566

อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวถึงกรณีที่น่าเสนอข่าวแล้วสื่อโดนฟ้องกลับแก้ง เรื่องนี้อาจมีผล เช่นการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับนายกรัฐมนตรีนครหรือว่าการเมือง ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าการที่สื่อถูกผู้มีอิทธิพลหรือว่าการเมืองฟ้องแล้วบอกว่าถูกกฎหมายจำกัดเสรีภาพนั้นไม่เป็นความจริง เนื่องจากกฎหมายเป็นกรอบโดยปกติของรัฐ ผู้มีอำนาจที่ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือกลับแก้งต่างหาก ที่ลดทอนสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน ความหมายคือการจำกัดเสรีภาพสื่อไม่ได้เกิดจากกฎหมายแต่เกิดจากคนหรือกลุ่มคนที่ใช้อิทธิพลในทางที่มีขอบ

ขณะเดียวกันสื่อมวลชนต้องพร้อมที่จะกระทำตามมาตรฐานที่วางควรมีการวางมาตรฐานที่ดีให้สื่อทุกองค์กรนำมาปรับใช้ร่วมกันเป็นกรอบที่ดี ในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ฯ มีค่าที่มักยกมาใช้อ้างอิง อาทิ ความมั่นคงของรัฐ ศิลธรรมอันดี ในทางกฎหมายคือการตีความของผู้มีอำนาจว่าสิ่งที่สื่อทำเป็นภัยต่อความมั่นคงหรือผิดศีลธรรมอันดี ทั้งนี้ตัวกฎหมายเป็นเพียงกรอบซึ่งเป็นไปได้ที่ผู้บังคับใช้กฎหมายอาจตีความผิดพลาดหรือตีความไปในทางที่ตนอาจได้รับผลประโยชน์ วิธีป้องกันคือการออกแนวทางปฏิบัติมาเพื่อให้คนตีความกฎหมายหรือผู้บังคับใช้ไม่ตีความกฎหมายเพื่อไปรื้อถอนเสรีภาพของสื่อ โดยอาศัยคำพิพากษาของศาล ซึ่งในความเป็นจริงค่อนข้างล่าช้า

นอกจากนั้น ยังมีความยุ่งยากประการหนึ่งในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มาตราที่ 14(1) คือผู้ที่หมิ่นประมาททางออนไลน์เมื่อมีการฟ้องร้องเกิดขึ้นจะยอมความไม่ได้ เกิดเป็นภาระคือการพิสูจน์ซึ่งมีความยุ่งยากหลายขั้นตอนบางครั้งใช้เวลาเป็น 10 ปี ทำให้เกิดความเสียหายและถือเป็นการรื้อถอนเสรีภาพและเป็นภาระกับจำเลยอย่างมาก เคยมีการใช้กฎหมายมาตรานี้ในการกลับแก้งกันแต่ปัจจุบันกฎหมายมาตรานี้ได้รับการแก้ไขแล้ว เช่นเดียวกัน เมื่อกล่าวถึงพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) ก่อนหน้าผู้คนยังไม่ตระหนักถึงเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล แม้แต่การการกลับแก้งที่แสดงออกทางคำพูดและพฤติกรรมอันก้าวร้าวก็ไม่มีผลอย่างเช่นสมัยนี้ ต่อมาระบบสังคมเปลี่ยนแปลงไปการบูลลี่ถูกต่อต้านจากสังคมทั่วไป และความเป็นส่วนตัวของข้อมูลถูกมองว่าเป็นสิ่งสำคัญ ด้วยเหตุนี้ประชาชนจึงต้องระมัดระวังการกระทำและคำพูดมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงสื่อที่ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างระมัดระวัง อย่างเช่นการขออนุญาตแหล่งข่าวอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรก่อนใช้ข้อมูล การรายงานข่าวอย่างสุภาพ ไม่ล้อเลียนหรือตั้งฉายาอย่างที่จะเข้าข่ายการบูลลี่ผู้อื่น การปรับตัวเช่นนี้ไม่อาจกล่าวได้ว่ากระทบต่อเสรีภาพสื่อแต่อาจทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงานของสื่อ แม้กระนั้นกฎหมายก็ยังคงเป็นกรอบแนวทางปฏิบัติ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงก็ต้องปรับแก้ด้วยการเพิ่มเรื่องกฎหมายข้อมูลส่วนบุคคลเข้าไป ปัจจุบันมีกรอบกติกาใหม่เกิดขึ้น ขึ้นอยู่กับมุมมองว่าการเปลี่ยนแปลงนี้รื้อถอนเสรีภาพสื่อหรือไม่ อย่างไรก็ตามผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนักวิชาการด้านสื่อมองว่า

กฎหมายคือกรอบกติกาสำหรับประชาชนในประเทศที่อยู่ร่วมกัน ไม่ได้เป็นการริดรอนหรือจำกัดการนำเสนอของสื่อแต่อย่างใด

“ผมเชื่อในจริยธรรม เพราะฉะนั้นลักษณะของกฎหมายควรจะกำหนดมาตรฐานข้อตกลงร่วมกัน อย่าง PDPA คือต้องไม่นำเสนอข้อมูลส่วนบุคคล พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กห้ามเปิดเผยใบหน้าอัตลักษณ์ของเด็ก หมิ่นประมาทคือไม่ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง กฎหมายลิขสิทธิ์คือห้ามลอกเลียนแบบ ประเทศต้องมีเกณฑ์บางอย่างที่เป็นขั้นต่ำ นอกเหนือจากนั้นคือสิ่งที่กระทำแล้วเหมาะสม ยกตัวอย่างเช่นผู้ประกาศข่าวที่ใช้น้ำเสียงในการเร้าอารมณ์ให้ผู้รับชมเกิดความรู้สึกร่วมไม่ว่าจะเป็นชื่นชมหรือดูแคลน กรณีเช่นนี้ไม่ผิดกฎหมายก็จริงแต่ในแง่ของความเหมาะสมตีมายังควรตั้งคำถามว่าเรื่องเช่นนี้สมควรกระทำหรือไม่ นี่คือน้ำหนักของจริยธรรม หากสื่อมวลชนยังอยากกระทำในสิ่งที่อยู่ใต้เส้นแบ่งจริยธรรมก็ไม่ผิดกฎหมายแต่แค่ไม่มีจริยธรรมเท่านั้นเอง”

ดร.อิทธิพล วรานุสฎากุล

สัมภาษณ์วันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2566

อย่างไรก็ตาม หากสื่อต้องการพัฒนาทั้งองค์กรให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณภาพนี้ไม่น่าเชื่อถือมีจริยธรรม สื่อควรวางบรรทัดฐานตรงนี้ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น หากสื่อปรับเปลี่ยนจุดนี้ได้สื่อจะรู้สึกถึงเสรีภาพ ความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีในวิชาชีพของตนเองอย่างที่ควรเป็น ดังนั้นกฎหมายดิจิทัลควรปรับปรุงให้รัดกุมและเด็ดขาด นอกเหนือจากนี้สื่อมวลชนควรรวมกลุ่มเป็นสมาคมวิชาชีพและร่างมาตรฐานทางจริยธรรมขึ้นมากำกับกันเอง เช่น สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ เป็นต้น

ความคิดเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นบุคลากรในองค์กรวิชาชีพสื่อซึ่งไม่เคยถูกคุกคามหรือได้รับผลกระทบจากการใช้กฎหมายดิจิทัล ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าเพราะกฎหมายดิจิทัลช่วงแรกหลังปฏิวัติ (2557 สมัยรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา) มีความพยายามจะเป็น Single Gateway ซึ่งตอนนั้นค่อนข้างมีปัญหาว่าสื่อจะนำเสนอข่าวได้เพียงใด ในช่วงเวลานั้นกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลได้ร่วมงานกับทางสมาคมคือนายชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณีและนายไพบูลย์ อมรภิญโญเกียรติ ที่ปรึกษากฎหมายสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ หากกล่าวถึงบุคคลสาธารณะ นักการเมือง บุคคลกลุ่มนี้มีทั้งข้อมูลที่สามารถเผยแพร่ได้และตรวจสอบไม่ได้ ที่มีเผยแพร่คือการรายงานทรัพย์สินก่อนเลือกตั้ง ก่อนขึ้นรับตำแหน่งและหลังรับตำแหน่งซึ่งอันที่จริงควรตรวจสอบได้กับทุกคนที่อยู่ในตำแหน่ง ในส่วนนี้เท่าที่ทราบยังไม่เจอปัญหา แต่ในกฎหมายดิจิทัลจะมีเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์อีก ซึ่งกฎหมายตัวนี้ครอบคลุมหลายส่วน นักข่าวที่อยู่ในสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์หรือนักข่าวที่มีสังกัดเช่นไทยรัฐ เดลินิวส์ TNN ข่าวสด กลุ่มนี้จะมีการอบรมอย่างเป็นทางการจะเป็นกิจจะ เช่น อบรมเรื่องกฎหมายดิจิทัล : พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) ตัวอย่างการนำเสนอข่าวที่หลุดรั่ว

ข้อมูลส่วนตัวเช่นนี้มีให้เห็นเป็นบางครั้ง แต่ในภาพรวมสื่อออนไลน์ไม่ได้นำเสนอสิ่งที่ถูกล้าสิทธิส่วนบุคคลมากเกินไป

ทั้งนี้ ยกตัวอย่างกรณีกราดยิงที่จังหวัดหนองบัวลำภู ที่นักข่าวต่างประเทศเดินเข้าไปตั้งรับปืนกันเขตตำรวจออกเพื่อเข้าไปถ่ายภาพข่าว กรณีดังกล่าวนักข่าวต่างประเทศถูกนักข่าวไทยฟ้องร้องเรื่องจรรยาบรรณ แสดงให้เห็นว่าการนำเสนอข่าวแม้แต่ในการลงภาคสนามนั้นมีเรื่องจรรยาบรรณสื่อคุ้มครองส่วนหนึ่ง และมีกฎหมายคุ้มครองอีกส่วนหนึ่ง หากสื่อมวลชนทำงานโดยยึดหลักจรรยาบรรณสื่ออย่างตรงไปตรงมาย่อมไม่เกิดปัญหา แม้กระทั่งการทำข่าวเจาะลึกก็สามารถทำได้ เช่นการตรวจสอบทรัพย์สินที่อยู่ในทะเบียนหลักทรัพย์ก็เข้าไปสัมภาษณ์ได้โดยตรงเพราะมีเอกสารเปิดเผย

“ผมคิดว่าระดับความยากหรือง่ายนั้นขึ้นอยู่กับมุมมองว่าสื่อนำเสนอข้อมูลเจาะลึกระดับใด สื่อดีแม้เรื่องส่วนบุคคลหรือไม่ หากเป็นการปฏิบัติหน้าที่ในวาระปัจจุบันของบุคคลนั้น ในมุมมองผมยิ่งตรวจสอบเยอะก็ยิ่งดี แต่ต้องอยู่ในกรอบจริยธรรมและกฎหมายสื่อ รวมไปถึงกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งมีหลายชั้นมาก โดยปกติเวลาบริษัทสื่อรับสมัครนักข่าวหรือคนทำคอนเทนต์เข้ามาใหม่จะต้องมีการเทรนเรื่องลิขสิทธิ์ภาพ งานเขียน ศิลปกรรม และงานวิดีโอเหล่านี้ เพราะสำนักข่าวมักถูกตรวจสอบจาก AI ที่ทำหน้าที่คัดกรองคอนเทนต์ของแต่ละแพลตฟอร์มหรือที่เรียกว่า *policy of community* นี่คือการถูกตีกรอบจากกฎหมายแพลตฟอร์มอีกทอดหนึ่ง”

นายก้าวโรจน์ สิตาภักดี

สัมภาษณ์วันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2567

นอกจากนี้ กฎหมายทุกฉบับปรับปรุงยุคถัดจากปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้ทั้งสิ้น ซึ่งการตรวจสอบจากปัญญาประดิษฐ์ (AI) จะมีความรวดเร็วอย่างมาก ข้อสังเกตคือเมื่อพิมพ์ข้อความจะมีคีย์เวิร์ด หรือมีการจับภาพปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถตรวจสอบส่วนตรงนี้ได้อย่างถี่ยิบ หลายแพลตฟอร์มที่ห้ามนำเสนอภาพอนาจารของผู้เยาว์มีข้อกำหนดคือจะต้องห้ามเห็นเนื้อหนังของผู้เยาว์เกิน 80% หากปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถตรวจจับการนำเสนอเหล่านี้ได้จะสามารถแบนและลบออกได้ทันทีทำให้สื่อต้องระมัดระวังการปฏิบัติหน้าที่เป็นพิเศษและต้องเรียนรู้กฎเกณฑ์และรูปแบบใหม่ทั้งหมดในช่วงที่เข้าสู่แพลตฟอร์มช่วงแรก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของกฎหมายลิขสิทธิ์ กฎหมายแพลตฟอร์ม (Community Guideline) ซึ่งจะระงับการลงโทษเอาไว้อย่างชัดเจน เช่นผิดครั้งแรกจะถูกลบโพสต์ และเมื่อกระทำผิดครั้งที่สองจะถูกปิดช่องออนไลน์

สำหรับกระบวนการก่อนจะเผยแพร่ข่าว หากเป็นสำนักข่าวที่มีมาตรฐานซึ่งมีทีมงาน เช่น ทีมข่าว กองบรรณาธิการ กองบรรณาธิการบริหาร สำนักข่าวจะมีธงข่าวสำหรับคัดเลือกประเด็นข่าวในแต่ละวัน และก่อนลงข่าวต้องส่งให้บรรณาธิการอนุมัติ ดูรายละเอียดเรื่องการพาดหัวข่าว การ

เลือกใช้รูป แหล่งที่มาของรูป ตรวจสอบว่ามีเนื้อหาหมิ่นเหม่หรือชวนให้คนรับสื่อสับสนหรือไม่ อย่างไรก็ตามมีกรณีที่เกิดผิดพลาดบ้าง (Human Error) อย่างเช่นการรายงานผลฟุตบอล หรือราคาน้ำมัน ที่อาจมีการรายงานคลาดเคลื่อนไปเนื่องจากเป็นข้อมูลข่าวที่ต่ออาศัยความรวดเร็วแม้เป็นความผิดพลาดเล็กน้อย แต่ก็ทำให้ความน่าเชื่อถือของสื่อลดลง

นอกจากนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ยังมองว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) มีประสิทธิภาพ สื่อเริ่มเห็นความสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) เพราะสื่อเองก็เป็นฝ่ายถูกละเมิดด้านข้อมูลส่วนบุคคลและมองว่ากฎหมายนี้ควรถูกนับเป็นองค์ประกอบหนึ่งในด้านจริยธรรม โดยมองว่ากฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไม่ได้จำกัดเสรีภาพของสื่อมากนัก อย่างกรณีการติดกล้องในแต่ละสถานที่ หรือการรายงานข่าวสดก็ไม่ต้องเบลอหน้าของทุกคนในภาพ เพราะผู้เข้าร่วมงานส่วนใหญ่ต้องทราบกฎของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ว่าในส่วนนี้จะมีการใช้กล้องบันทึกภาพไว้

“ผมเห็นด้วยและสนับสนุนกฎหมายนี้ ทางสมาคมเคยให้ความรู้กับกลุ่มสื่อออนไลน์ ในยุคหนึ่งสื่อพิมพ์ด้วยซ้ำ ยกตัวอย่างข่าวอาชญากรรมเมื่อมีผู้ใดถูกจับสื่อไม่สามารถระบุได้ว่าผู้สื่อข่าวคือผู้ต้องหา และจะต้องเขียนว่าเขาเป็นเพียงผู้ต้องสงสัย จะใช้คำว่าผู้ต้องหาได้ต่อเมื่อเขาถูกพิพากษาโดยศาล ในยุคก่อนการถ่ายภาพผู้ต้องหาให้เห็นโชตรวนได้ถือว่าดีและอาจได้รับรางวัล แต่มองอีกมุมถ้าญาติพี่น้องผู้ต้องหามาเห็นเขาก็ไม่ได้ปลื้ม ในกรณีนี้หากสื่อรู้สึกว่าคุณขัดขวางกระบวนการทำงานจากกฎหมาย PDPA ผมอยากตั้งคำถามกลับว่า สังคมจำเป็นต้องรู้ขนาดนั้นจริงหรือ อย่างภาพหลุดของดาราในยุคหนึ่งมีภาพหลุด เมธินีเปลือยอก ตอนนั้นผมทำงานอยู่คุมขังคดี ซึ่งเป็นสำนักข่าวที่มีนโยบายไม่เล่นภาพอย่างนี้”

นายันทสิทธิ์ นิตยเมธา

สัมภาษณ์วันที่ วันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2567

ทั้งนี้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลช่วยปกป้องสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่ได้ครอบคลุมเฉพาะสื่อแต่เป็นประโยชน์ต่อทุกวงการ เพราะปัจจุบันมีมีจอาชีพหลายรูปแบบ ทั้งยังรู้ข้อมูลส่วนบุคคลของเหยื่อ ดังนั้นกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และเป็นกรอบให้นักข่าวนำเสนอในสิ่งที่ไม่ล้ำเส้นความเป็นส่วนตัวจนเกินไป แม้จะทำงานยากขึ้นแต่การมีอยู่ของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลถือเป็นสิ่งที่ดี

ในบทบาทของสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้เชิญอาจารย์ไพฑูริย์ซึ่งเป็นทีปรึกษาของสมาคมและเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายออนไลน์มาให้ความรู้และข้อมูลใหม่กับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง และมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลกับทางโทรศัพท์ศันดิจิทัลตั้งแต่เรื่องลิขสิทธิ์ ปัญหาเรื่องการถูกแทรกแซงและถูกเอาเปรียบด้านธุรกิจ ซึ่งก็ไม่ได้รับการแก้ไขใดจากทางหน่วยงาน

กสทช. ทั้งสิ้นในยุคหนึ่ง แต่ทางสมาคมของผู้ให้ข้อมูลได้พยายามหาแนวทางร่วมกัน สุดท้าย กสทช. ให้งบประมาณสำหรับทำแพลตฟอร์มเพื่อสื่อทีวีดิจิทัล แต่ไม่ทราบว่า จะทันการณ์หรือไม่สำหรับ 5 ปี สุดท้าย ยอมรับว่าสื่อโทรทัศน์ที่มาทำออนไลน์ทุกสื่อเจอปัญหาเหมือนกันจากกสทช. แต่สุดท้ายทุกคนก็เลือกหนทางที่จะเดินต่อไป กระทั่งมีบางช่องยอมเสียค่าปรับ เพราะเรตติ้งและเงินโฆษณาเลี้ยงพนักงานอยู่ต่อได้ สื่อปัจจุบันนี้เพียงสังคมออนไลน์รุมประนาม หรือถูกกดดันก็นับเป็นอุปสรรคที่ยากลำบากแล้ว แต่อีกปัญหาหนึ่งสำหรับสื่อออนไลน์ในเวลานี้คือการถูกฟ้องลิขสิทธิ์ อย่างลิขสิทธิ์ภาพและข่าว สื่อจะถูกฟ้องร้องและคุกคามเยอะที่สุด ตอนนี้สื่อไทยควรหันกลับมาทบทวนตัวเองและสร้างคอนเทนต์แท้จริงของตนไม่ลอกเลียนแบบผู้อื่นจึงจะเกิดการแข่งขันที่เหมาะสม

ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพเคยร่วมกันร่างกรอบกับรัฐสภาหรือแม้กระทั่งการรายงานข่าวในสถานการณ์ฉุกเฉิน ทั้งสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ สมาคมวิทยุโทรทัศน์ได้ร่วมกันหารือเพื่อทำพลากรอกแซนสำหรับสื่อ แต่เวลาขอมาใช้กันจริงพลากรอกแซนพันขึ้นยังไม่พอ เนื่องจากมีสื่อจากหลากหลายที่มาเข้าร่วมขอพลากรอกแซนด้วย ส่วนสำคัญคือการกำกับดูแลกันเองของสื่อแต่ละองค์กร และอินโดนีเซียหรือออสเตรเลียสามารถกำกับดูแลกันเองและสามารถต่อรองกับภาครัฐในการนำเสนอเรื่องสิทธิเสรีภาพของสื่อได้ ซึ่งเรื่องนี้เป็นโมเดลที่ดีที่จะใช้กับสื่อของไทยหรือต่างประเทศในอนาคต เดิมสมาคมตั้งต้นมาจากจริยธรรมและจรรยาบรรณแต่ในภายหลังมีเรื่องของภาคธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง หลายองค์กรสื่อส่งตัวแทนของตนมาร่วมกันผลักดันวิชาชีพนี้ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี ทำให้ธุรกิจดำเนินควบคู่ไปกับจริยธรรมได้ ที่ทางสมาคมสนับสนุนอย่างจริงจังคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) และเรื่องลิขสิทธิ์ และมีการให้ความรู้กับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง เพราะต้องมีพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) ในออฟฟิศด้วย สมาคมจัดคอร์สอบรมมีการเชิญระดับบริหารและระดับปฏิบัติการมานั่งฟังว่าการรายงานข่าวเช่นใดผิดกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ยกตัวอย่างเช่น นักข่าวไม่สามารถนำคอนเทนต์ของดาราบนแพลตฟอร์ม Facebook ที่ขึ้นสถานะความเป็นส่วนตัวไปใช้ได้เพราะถือว่าผิดพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) และการจับภาพหน้าจอ line หลุดถือว่าผิดพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) ชัดเจน ยังมีรายละเอียดที่ต้องลงลึกมากขึ้น เพราะสมาคมให้ความสำคัญกับกฎหมายนี้และรวมถึงเรื่องลิขสิทธิ์ ซึ่งถือเป็นส่วนที่ควรให้ความสำคัญและมองว่าจะเกิดประโยชน์สูงสุดกับทางภาคประชาชน ไม่ได้รื้อถอนการรายงานข่าวหรือสิทธิเสรีภาพสื่อแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลไม่เห็นด้วยกับกฎหมายที่มีลักษณะให้คุณให้โทษและเข้าข่ายครอบงำหรือสามารถใช้เป็นอำนาจในการกดไม่ให้สื่อเผยแพร่เนื้อหาได้ อันที่จริงทางสมาคมเคยมีการร่างและหาแนวทางร่วมกัน ระหว่างกรมประชาสัมพันธ์ และสมาคมต่างๆ เป็นแนวทางการรายงานข่าวในสถานการณ์ฉุกเฉิน กรณีนี้เกิดจากการถอดบทเรียนถ้าหลวง ซึ่งร่างออกมาได้ดี โดยมีอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ในยุคนี้มาร่วมเป็นประธาน แต่สุดท้ายแต่ละสื่อกลับไม่ได้นำไปใช้

ขณะที่พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2553 เป็นพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการตั้งหน่วยงานอิสระ คือ กสทช.ซึ่งได้รับอำนาจหน้าที่ในการดูแลสื่อผู้ให้ข้อมูลมองว่าเหมาะสม แต่ยังคงมีคำถามว่าการกำกับดูแลสื่อดิจิทัลของ กสทช.เป็นการครอบงำหรือทำให้สื่อขาดเสรีภาพในการนำเสนอหรือไม่ ทั้งนี้สำหรับข้อกฎหมายต้องพิจารณาในส่วนเนื้อหาสาระว่ากำกับเพียงใด

“โดยปกติผมไม่ได้เห็นด้วยกับการที่หน่วยงานรัฐเข้ามากำกับดูแลสื่อ แม้จะเข้าใจได้ในส่วนการให้ใบอนุญาต แต่ขนาดให้ใบอนุญาตแล้วเมื่อเกิดการปฏิวัติรัฐประหารสักครั้ง ในยุคหนังสือพิมพ์ยังมีการนำไซ้ไปคล้องโรงพิมพ์ มีการใช้ปืนไปยิงจอบังคับการออกอากาศ สื่อไม่สามารถพูดบางสิ่งได้ หรือที่เคยเกิดกรณีช่องวอยซ์ทีวีจอดำ จากคำสั่งของกสทช. ผมถามว่าอันนี้เป็นการจำกัดเสรีภาพสื่อใช่หรือไม่ คุณไม่ได้มองประชาชนที่เป็นเจ้าของสิทธิโดยหลัก แปลว่าคนที่สั่งการกสทช.จะต้องมีอำนาจใหญ่กว่าประชาชน นั่นแปลว่าไม่ได้โดยเสรีภาพ หากมีกลุ่มองค์กรที่ให้คุณให้โทษมากเกินไป ผมเห็นว่ามันเป็นการจำกัดเสรีภาพสื่อ”

นายันทสิทธิ์ นิตยเมธา

สัมภาษณ์วันที่ วันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2567

อย่างไรก็ตาม ในยุคมีสื่อปลอม สื่อยังต้องให้ความรู้กับภาคประชาชน และต้องตีแผ่ข้อเท็จจริงว่าเนื้อหาใดเป็นสื่อจริงสื่อปลอม ด้วยการศึกษาคำรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy) ทุกวันนี้เมื่อเทียบสื่อโทรทัศน์กับสตรีมมิ่งออนไลน์อย่าง Netflix ที่มีฉากรกอดจูบ ฉากล่อแหลมรูปแบบต่างๆ จะพบว่าผู้ชมไม่ค่อยดูสื่อโทรทัศน์กันแล้ว เรื่องนี้กระทบธุรกิจโดยภาพรวมแต่กสทช.กลับบอกว่าสื่อไม่สร้างสรรค์เนื้อหาให้ดี ผู้ให้ข้อมูลทั้งจากกลุ่มวิชาชีพสื่อและกลุ่มสมาคมจึงมีข้อคำถามว่าจะให้สื่อผลิตผลงานสร้างสรรค์ได้อย่างไรในเมื่อกสทช.มีกฎหมายมากมาย ในสถานการณ์ปัจจุบันผู้ชมรวมไปถึงเยาวชนสามารถเข้าถึงสื่อออนไลน์อื่นได้อย่างง่ายดาย ซึ่งล้วนแต่นำเสนอภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาประเภทที่เป็นข้อห้ามของ กสทช.ทั้งสิ้น เหตุใดกสทช. จึงกำกับสื่อโทรทัศน์ได้แต่ควบคุม Netflix, YouTube หรือ Facebook ไม่ได้ อีกทั้งแพลตฟอร์มเหล่านั้นยังสามารถออกมาตราฐานชุมชนและดำเนินการควบคุมตามกฎเกณฑ์ที่วางไว้ได้ดีกว่า ยกตัวอย่าง YouTube หากละเมิดลิขสิทธิ์สามครั้งจะถูกปิดช่องนี้คือ Community Policy ที่ถือปฏิบัติเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลกทั้งยังเห็นผลชัดเจน

ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่า กสทช.ควรลองตั้งโจทย์ใหม่ให้ตัวเอง เวลานี้ตลาดเริ่มเทไปฝั่งออนไลน์ และเทรนด์ในอนาคตข้างหน้าจะมี Connected TV อีกรูปแบบหนึ่ง ในเมื่อสื่อปัจจุบันมีวิธีการหาเงินในรูปแบบใหม่แล้ว สิ่งที่ควรตระหนักคือในอนาคตจะเกิดการผูกขาดของแพลตฟอร์มแทน

นอกจากนี้สื่อควรนำเสนอเรื่องการรู้เท่าทันสื่อและการรู้เท่าทันกฎหมายดิจิทัลให้ภาคประชาชนรู้เท่าทันและสามารถรับมือกับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนไป อย่างปัญหาเรื่องข่าวเท็จ หรือมิจฉาชีพที่หลอกโกงเงินในโลกออนไลน์ เรื่องนี้เกี่ยวข้องกับอิเล็กทรอนิกส์ หรือการกระทำผิดพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ อีกทั้งยังมีบางสื่อจดเว็บไซต์อยู่ที่ต่างประเทศทำให้กฎหมายประเทศไทยทำอะไรไม่ได้ ในความเป็นจริง สื่อหลักอย่างโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ยังอยู่ในกรอบมากกว่าสื่อออนไลน์ที่มีการละเมิดกฎหมายดิจิทัลมากมาย หากสื่อมีการกำกับดูแลตนเอง และกฎหมายมีความเป็นธรรม สังคมก็เดินหน้าต่อไปได้ แต่ถ้ากฎหมายสื่อยังมี 8 ฉบับ ทั้งยังไม่อาจทำความเข้าใจได้ง่ายก็จะเป็นไปในทางตรงกันข้าม ในด้านการนำเสนอข่าว ข่าวอาชญากรรมนับเป็นเครื่องสะท้อนสังคมและเศรษฐกิจ หากเศรษฐกิจดีประชาชนมีความรู้และมีงานทำ อาชญากรรมจะลดลง และเช่นเดียวกันถ้ากฎหมายดีคนก็ไม่ละเมิด เพราะสิ่งนี้คือบรรทัดฐานที่ใช้ร่วมกันเพื่อดูแลคนในสังคม สื่อเองก็เป็นคนที่ต้องอยู่ภายใต้กรอบกฎหมาย แต่ขณะเดียวกันสื่อก็ต้องต่อสู้เรียกร้องเพื่อทำหน้าที่เป็นกระจกสะท้อนสังคมและต้องไม่ละเมิดผู้อื่น

2) กฎหมายอื่นมีผลต่อสิทธิเสรีภาพสื่อมากกว่ากฎหมายดิจิทัล

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นนักวิชาการสื่อมองว่า กฎหมายไทยมีผลต่อเสรีภาพของสื่อ แต่ถ้ากล่าวถึงกฎหมายดิจิทัลไทยนั้น มีผลต่อเสรีภาพของสื่อมวลชนไม่มากนัก และสื่อประเทศไทยมีเสรีภาพค่อนข้างสูง เท่าที่เห็นส่วนใหญ่สื่อมวลชนไม่ได้ถูกจำกัดเรื่องการพูดหรือการนำเสนอสิ่งใดนอกจากสิ่งนั้นจะขัดต่อกฎหมาย เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 แต่โดยภาพรวมหากเทียบกับต่างชาติประชาชนไทยไม่ได้จริงจังกับกฎหมายดิจิทัลนัก อย่างเรื่องของกฎหมาย PDPA โดยส่วนตัวเชื่อว่ากฎหมายดิจิทัลของไทยไม่ควรจะมีผลต่อเสรีภาพของสื่อเพราะสื่อต้องทำงานภายใต้กฎหมาย อันที่จริงกฎหมายทุกอย่างมีผลต่อการทำงานของสื่ออยู่แล้ว เช่น กฎหมายคุ้มครองเด็ก กฎหมายความรุนแรงในครอบครัว เสรีภาพของสื่อควรจะต้องใช้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนและควรอยู่ภายใต้กรอบกติกาของกฎหมายเหล่านี้ เป็นกรอบที่กำหนดชัดเจนว่าสิ่งใดควรมิควรทำ ไม่ใช่เอามาใช้เป็นข้ออ้างเพื่อนำเสนอสิ่งที่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

แนวทางที่ 3 กฎหมายดิจิทัลส่งเสริมเสรีภาพสื่อเพียงพอแล้ว แต่ควรปรับกฎหมายให้กำกับดูแลสื่อออนไลน์มากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นบุคลากรในองค์กรวิชาชีพสื่อมองว่า สื่อมีเสรีภาพเพิ่มขึ้น ขึ้นอยู่กับทิศทางการทำงานซึ่งทำได้หลากหลายอย่างการรายงานข่าวเจาะลึก แม้แต่การสืบหาหรือออกมาตีแผ่ข้อมูลหากข้อมูลที่น่าเสนอคือเรื่องจริง แต่ถ้าเป็นข้อมูลเท็จก็ต้องถูกดำเนินคดีไปตามกระบวนการ ยกตัวอย่างการสืบค้นเรื่องการประมุขงานสัมพันธ์ของรัฐของบริษัทหนึ่งจะมีข้อมูลอย่างวันที่จดทะเบียนบริษัท หมายเลขเสียภาษีซึ่งข้อมูลเหล่านี้ล้วนเข้าถึงได้ง่าย หากบริษัททำผิดเงื่อนไขการประมุขก็ต้องว่าไปตามกฎหมาย กฎหมายของประเทศมีระบุไว้อย่างละเอียดแต่ก็

ขึ้นอยู่กับการบังคับใช้ของเจ้าหน้าที่พนักงานเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็กฎหมายดิจิทัล หรือกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ประเทศมีกฎหมายที่ดีแต่สำคัญที่คนบังคับใช้ ในขณะที่ฝั่งของสื่อมวลชนก็มีต้นทุนไม่น้อย ยกตัวอย่างการทำข่าวถนนพระรามสองต้องใช้ทั้งเวลา อุปกรณ์และทรัพยากรคน การทำข่าวภาคแต่ละครั้งล้วนแต่เป็นค่าใช้จ่าย

ในช่วงแรกสื่อสังคมที่เข้ามาในประเทศไทยคือทวิตเตอร์หรือ X ในปัจจุบัน ณ เวลานั้นถือเป็นเรื่องใหม่ มีกรณีที่คนในทวิตเตอร์ลงข้อมูลข่าวสั้นในแอคเคาท์ของตัวเองและเกิดเป็นเรื่องฟุ้งร้องขึ้น เพราะในสมัยนั้นข่าวมีรูปแบบเป็นการกระจายเสียงบนวิทยุทุกครึ่งชั่วโมง ข่าวหนังสือพิมพ์ออกภายในหนึ่งวัน ส่วนข่าวโทรทัศน์นำเสนอรายชั่วโมง ตอนนั้นยังไม่มีข่าวเช้า มีแค่ข่าวเที่ยงและข่าวค่ำ มีสำนักข่าวประเภทที่จะเล่าเฉพาะหัวข่าว โทรศัพท์ที่ใช้ในยุคนั้นไม่ใช่สมาร์ตโฟน และ SMS ข่าวมีมูลค่ามหาศาล เมื่อเกิดการลงข่าวสั้นในทวิตเตอร์ธุรกิจนี้จึงถูก disrupt ไปโดยปริยาย หากคำว่าหวอดอยู่ในอุตสาหกรรมสื่อจะทราบว่าธุรกิจสื่อที่เกิดและตายไปจากการมาของสังคม กรณีเช่นนี้ควรจะแก้ไขได้ด้วยกฎหมายดิจิทัล

สำหรับประเทศจีนไม่มี Facebook หรือ Google อยู่ในอุตสาหกรรมเพราะสร้างระบบนิเวศ (Ecosystem) ภายในประเทศขึ้นเองส่วนหนึ่งเพื่อป้องกันการเกิดกรณีเช่นนี้ การมาของทวิตเตอร์ทำให้ SMS ข่าวสั้นแพคเกจละ 30 บาทที่รวมกับค่าโทรศัพท์มือถือหายไปซึ่งธุรกิจนี้เคยมีมูลค่าตลาดเป็นพันล้านต่อเดือน มูลค่าของข่าวไม่ได้ลดลงแต่พฤติกรรมของผู้รับสื่อต่างหากที่เปลี่ยนด้วยเหตุนี้สื่อจึงจำเป็นต้องปรับตัวเพื่ออยู่บนแพลตฟอร์มเหล่านี้ โดยรัฐบาลนับเป็น Gateway สำหรับแพลตฟอร์มต่างๆ ซึ่งรัฐบาลควรเข้ามาดูแลเรื่องนี้ อย่างเช่นศึกษาดูงานโมเดลของต่างประเทศว่าเป็นอย่างไร ประเทศอื่นยังมีการควบคุมแต่ก็เข้มงวดไม่เท่ากัน และมีการระบุกฎเกณฑ์ไว้บนข้อกำหนดและนโยบาย (Terms and Policies) ในมุมที่ควรเข้ามาดูคือกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ICT) เพราะอินเทอร์เน็ตของทุกคนต้องผ่านตรงนี้

อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนยังมีทั้งประเภทที่ออนไลน์และไม่ออนไลน์ ณ ตอนนี้อยู่ในส่วนของสื่อออฟไลน์คิดว่าค่อนข้างมีการกำกับดูแลที่ดีพอสมควร อาจมีหย่อนไปบ้างแต่ยังมีกรอบควบคุม แต่สำหรับสื่อออนไลน์ยังไม่มีกฎกติกาที่ชัดเจนมาบังคับใช้ สื่อออนไลน์ในตอนนี้นั้นมีเสรีภาพมากเกินไปจึงอยากให้มีกรอบกติกาดูแลในส่วนนี้ ตอนนี้อยู่ยังสามารถกำกับดูแลได้บ้างในส่วนของกรมไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ไม่หลอกลวงผู้บริโภค แต่ถ้ามีการร่างกรอบมาคุ้มครองประชาชนในเรื่องของเนื้อหาจะเป็นผลดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยังเสนอแนะถึง การสร้างนโยบาย National Platform หรือแพลตฟอร์มที่ประเทศไทยเป็นเจ้าของ อย่างแอปเปิ้ลตั้งค์ นโยบายนี้เป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจเพราะประเทศสามารถกระตุ้นให้พ่อค้าแม่ค้าสแกนรับเงินโดยไม่ต้องผ่านเงินสดได้ เรื่องนี้เกี่ยวข้องกับความมั่นคงด้านข้อมูล แอปนี้ช่วยให้รัฐบาลสำรวจข้อมูลด้านการใช้จ่ายของคนในประเทศ

รวมไปถึงการเดินทาง การท่องเที่ยว และการซื้อประกัน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถบ่งบอกสถานะของประชาชนในช่วงเวลานั้นได้ กระแสเศรษฐกิจเป็นเช่นไร ยกตัวอย่างเช่นจังหวัดหนึ่งมีมูลค่าการใช้แอปเป่าตังค์เช่นนี้ รัฐควรเข้าไปส่งเสริมอะไรในจังหวัดนี้เพราะใช้เงินหมวดนี้เยอะ นับว่าโชคดีที่แอปเป่าตังค์ยังเป็นของประเทศไทย

กรณีนี้หมายถึงการทราบข้อมูลการเดินทางของเม็ดเงินภายในประเทศ เกี่ยวเนื่องไปถึงการผลิตสื่อคอนเทนต์หรือดิจิทัลมาเก้ตติง ยกตัวอย่างเช่นในหนึ่งวันคนตื่นมากดline เพื่อเช็คงาน เปิดแอปส่งกาแฟกินข้าว กด grab จอรถนั่งไปทำงาน เปิดแอปเป่าตังค์สแกนจ่ายรถไฟฟ้า BTS ระหว่างนั่งรถไปทำงานดู Facebook หรือ Tiktok ถึงออฟฟิศเปิดอีเมล กลับถึงห้องเปิด Netflix สูดท้ายจบด้วย Shopee หรือ Lazada เมื่อวิเคราะห์การเดินทาง (journey) ของทุกแพลตฟอร์มมารวมกันจะเห็นพฤติกรรมการรับสื่อและการจับจ่ายส่วนตัวปัจเจกบุคคล อย่างคนหนึ่งซื้อกาแฟสตาร์บัค อีกคนซื้อกาแฟข้างทาง สิ่งนี้บ่งบอกถึงสถานะ และสามารถใช้ประเมินเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ โดยเป็นสิ่งที่ควรโฟกัสมากกว่าเสรีภาพสื่อ เสรีภาพสื่อไม่ใช่สิ่งไม่ดี เพราะมีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งเป็นกรอบที่สื่อไม่สามารถล่วงละเมิดได้นอกจากนี้ยังมีการทำงานของกองบรรณาธิการ ข้อปฏิบัติของแพลตฟอร์มต่างๆ จะเห็นได้ว่ากว่าจะผิดกฎหมายสักข้อสื่อจะเผชิญอีกหลายด่าน

เนื่องจากทุกวันนี้ประเทศดำรงอยู่ด้วยข้อมูลข่าวสาร ในสมาคมผู้สื่อข่าวออนไลน์ซึ่งจะมีการอบรม Digital news provider สอนเด็กที่ต้องการเข้าสู่อุตสาหกรรมสื่อ เมื่อถามผู้ที่เข้าร่วมอบรมว่ามีใครดูโทรทัศน์หรือไม่ ผลปรากฏว่าไม่มีใครยกมือเลย ส่วนใหญ่ตอบว่าดูผ่าน YouTube , Line หรือ Tiktok เชื่อหรือไม่ทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ใหญ่ระดับชาติยกตัวอย่างเช่น การแพร่ระบาดของเชื้อ Covid 19 ช่วงที่ต้องการเช็คข้อมูลข่าวสาร ประชาชนมักกลับมาตรวจสอบกับสำนักข่าวที่มีความน่าเชื่อถือ เพื่อค้นว่าเรื่องนี้เป็นข่าวจริงหรือเท็จ เมื่อมีใครสักคนกล่าวว่าทุกคนเป็นสื่อได้ ใครก็เป็นสื่อได้แต่ทุกคนเป็นสื่อมวลชนที่ดีไม่ได้ ตามนิยามของคำว่า Gate keeper และปัจจุบันยังไม่เห็นว่าผู้ได้รับผิดชอบทำหน้าที่เป็น Gate keeper แล้ว สื่อส่วนใหญ่ทำงานโดยเน้นที่ความรวดเร็วก่อนเป็นกระแสก่อนค่อยแก้ข่าวทีหลัง กล่าวถึงความฉับไวบางข่าวเร็วไปก็ไม่ได้ ขณะที่บางข่าวยังเร็วยิ่งดี อย่างเช่นข่าวแผ่นดินไหว ข่าวกราดยิงกัน ในส่วนนิยามของสื่อบางคนแคโพสข่าวลงสังคมนั้นไม่นับเป็นสื่อที่ไม่มีความรับผิดชอบอะไรเลยต่อสังคม แค่อยากได้เรตติงเร็ว อยากให้คนรีทวีต ใช้คำแรงเร้าอารมณ์อย่างคำว่า “ตายอนาถ” นั้น ในฐานะนักวิชาชีพสื่อควรใช้หรือไม่ โดยสำหรับข่าวช่อง TNN จะไม่มีวิเคราะห์ข่าว จะไม่มีการใส่อารมณ์ร่วม (Dramatic news) ลงไป มีแต่ what why when where how เท่านั้น

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนผ่านทำให้ความรวดเร็วของสื่อสังคมแตกต่างกันอย่างมาก แต่กลับไม่มีเวลาสอนเยาวชนให้รู้เท่าทันสื่อ (Media literacy) ทั้งที่ต่างประเทศมีกระทั่งหลักสูตรสอนการป้องกันการถูกหลอกลวงจากข่าวปลอม (Fake news) และการเช็คข้อมูลข่าวสาร อีกอย่างความเหลื่อมล้ำเรื่องการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตมีผลอย่างมากในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อ Covid19 ที่เริ่มมีการเรียนออนไลน์ มีความเหลื่อมล้ำระหว่างเด็กในเมืองและเด็กต่างจังหวัดเรื่องการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและการใช้สื่อดิจิทัลเกิดขึ้น และยิ่งในปีนี้การเข้ามาของปัญญาประดิษฐ์ (AI) รวมถึงฐานข้อมูล (Database) ที่แต่ละแพลตฟอร์มได้ไปจะยิ่งทำให้เกิด Fake content มากและเร็วขึ้น เมื่อปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีข้อมูล Social base หรือ Interest base ของประชาชน หากไม่มีการให้การศึกษาเรื่องการรู้เท่าทันสื่อคนจะต้องเป็นเหยื่อของคอนเทนต์ปลอมพวกนี้อีกมากกว่าเรื่อง media literacy นี้ น่ากลัวและควรให้ความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการเข้าถึงสื่อของเยาวชน และความเท่าเทียมด้านการเข้าถึงข้อมูล

นอกจากนั้นยังพบว่า ยังไม่มีหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพดูแลกำกับเนื้อหาสื่อออนไลน์โดยตรง ขณะที่สื่อหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ โฆษณา มีสมาคมวิชาชีพดูแลและในปัจจุบันนี้ สื่อพยายามรวมตัวกันด้วยการมีสภาสื่อสารมวลชนแห่งชาติ แต่ยังไม่ครอบคลุม ขณะที่กฎหมายดิจิทัลนั้น มีการนำเสนอเนื้อหาในโทรศัพท์ หรือ OTP และนำเสนอผ่านโทรศัพท์แล้วจะมีการไลฟ์สดที่ลิงก์ไปกับออนไลน์เว็บไซต์ เพราะเป็นการไลฟ์สดของโทรศัพท์ที่ไปออกอีกหน้าจอหนึ่ง ที่เรียกว่า All Platform นั้น ควรอยู่ในการกำกับดูแลของภาครัฐ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในโครงการวิจัย เรื่อง เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัล : ความท้าทายของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อกับการปรับตัวในอนาคต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายสากล รับฟังความคิดเห็นจากสื่อมวลชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องความท้าทายในการปฏิบัติงานกับเสรีภาพกับกฎหมายดิจิทัลในปัจจุบันและในอนาคต และสร้างแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน รวมทั้งสร้างแนวทางในการส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันและกฎหมายดิจิทัลในอนาคต โดยใช้วิธีการศึกษาด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) สามารถสรุปผลการศึกษา การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ในโครงการวิจัย เรื่อง เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัล : ความท้าทายของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อกับการปรับตัวในอนาคต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายสากล รับฟังความคิดเห็นจากสื่อมวลชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องความท้าทายในการปฏิบัติงานกับเสรีภาพกับกฎหมายดิจิทัลในปัจจุบันและในอนาคต และสร้างแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน รวมทั้งสร้างแนวทางในการส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันและกฎหมายดิจิทัลในอนาคต ทางคณะทีมผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

5.1.1 สภาพการณ์เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายสากล

สภาพการณ์ในปัจจุบัน เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลมีความสำคัญในการทำงานของสื่อมวลชนในอนาคตที่ต้องใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติหน้าที่ และองค์กรสื่อดั้งเดิมได้ปรับตัวเพื่อตอบสนองพฤติกรรมผู้รับสาร โดยมีการสร้างเนื้อหาช่องทางออนไลน์ สื่อสังคมไปควบคู่กับ

การนำเสนอเนื้อหาในช่องทางเดิม ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาในภาพรวมเสรีภาพสื่อ และเสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลโดยมีดังนี้

5.1.1.1 เสรีภาพของวิชาชีพสื่อ

จากการสัมภาษณ์มีผู้ให้ข้อมูลวิชาชีพส่วนใหญ่ไม่เคยถูกคุกคามโดยตรง แต่มีผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งมีเพื่อนร่วมวิชาชีพที่มีประสบการณ์ถูกคุกคามและมองว่า ในมุมมองของคนทำงานสื่อบันเทิงเคยได้รับผลกระทบจากการถูกคุกคาม ตัวอย่างคือ ละครเหนือเมฆ 2 ที่ถูกยุติการออกอากาศโดยไม่ทราบสาเหตุทั้งยังไม่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายจากฝ่ายใด ทางสถานีกล่าวเพียงจะขอยุติการออกอากาศ ซึ่งปกติแล้วนายทุนมักจะไม่ทำเรื่องที่เสียผลประโยชน์แบบนี้ ดังนั้นอาจสรุปได้ว่าเป็นผลมาจากมือที่มองไม่เห็น จุดนี้นอกจากจะมีผลกับคนทำงานสื่อแล้วยังกระทบต่อผู้ชมที่ถูกละเมิด เพราะประชาชนควรจะได้รับชมและตัดสินใจด้วยตัวเอง ในขณะที่ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อสายข่าว แม้จะไม่มีประสบการณ์ถูกคุกคามเสรีภาพสื่อโดยตรง แต่ก็พบเห็นเพื่อนร่วมวิชาชีพถูกนักการเมืองคุกคาม และถ้ามาจากรัฐบาลก็จะใช้การออกกฎหมายเป็นเครื่องมือในการควบคุมสื่อ

ทั้งนี้การคุกคามเสรีภาพสื่อจากอำนาจรัฐในรูปแบบของการทำให้หวาดกลัว ทำให้ผู้ประกอบการไม่กล้าที่จะนำเสนอเนื้อหาที่วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล การตรวจสอบสังคมสะท้อนภาพความจริงเป็นปัญหาที่ทำให้สื่อมวลชนปราศจากอิสระในการสร้างสรรค์เนื้อหา รวมทั้งผลจากเนื้อหาอ่อนไหว เช่น การเมือง ศาสนา และศีลธรรมกลับเป็นสิ่งที่สื่อภาพยนตร์ไม่สามารถตีแผ่ได้ แม้แต่น้อย ทั้งที่ภาพยนตร์เองควรมีสื่อสะท้อนบริบทของสังคมในฐานะของสื่อด้วยกัน ในขณะที่รายการข่าวสามารถตีแผ่ข่าวพระสงฆ์ประพฤติตนไม่เหมาะสม แต่ฝ่ายภาพยนตร์ไม่สามารถทำได้ และต้องนำเสนอพระสงฆ์และศาสนาต้องถูกวางเอาไว้ในบริบทที่ดี

นอกจากนี้ยังตั้งข้อสังเกตถึงผลกระทบจากการเข้ามาของปัญญาประดิษฐ์ (AI) เช่น หากบทภาพยนตร์ที่เขียนโดยมนุษย์ถูกละเมิดโดยบทภาพยนตร์ที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) สร้างขึ้น เป็นต้น หากมีการฟ้องร้องจะตัดสินกันอย่างไรในเมื่อกฎหมายสื่อหรือกฎหมายดิจิทัลยังไม่ได้ครอบคลุมไปถึงสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคตกับวงการสื่อ

5.1.1.2. วิชาชีพสื่อกับกฎหมายดิจิทัล

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อและสมาคมวิชาชีพทุกคนล้วนเห็นตรงกันว่า กฎหมายดิจิทัลมีผลต่อเสรีภาพสื่ออย่างมาก

จากการตั้งคำถามถึงความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่สื่อ เสรีภาพสื่อและกฎหมายดิจิทัล ของสื่อมวลชน จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มล้วนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า แม้แต่ผู้ที่เรียนจบทางด้านนิติศาสตร์ก็ไม่จำเป็นต้องรู้กฎหมายทุกกฎหมายอย่างลึกซึ้งเนื่องจากกฎหมายมีจำนวนมาก สื่อมวลชนแต่ละคนมีความถนัดไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับการทำงาน ทั้งนี้ คำว่า ‘สื่อมวลชน’ หากตีความอย่างกว้างจะรวมไปถึงช่างภาพ นักข่าวภาคสนาม ซึ่งมีหน้าที่ออกไปทำข่าว

ในภาคสนาม เมื่อได้ข่าวมาหน้าที่ก็จบไปในแต่ละวัน หากมองในมุมมองนักข่าวภาคสนามธรรมดาอาจไม่จำเป็นต้องรู้เรื่องของเสรีภาพ หรือเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์สักซึ่ง หน้าที่นักข่าวภาคสนามอาจไม่จำเป็นต้องรู้ถึงขั้นนั้น แต่ควรมีการอบรมพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายดิจิทัล หรือไม่ก็เป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจก่อนไปก่อนให้นักข่าวภาคสนามไปทำงาน

ทั้งนี้สื่อมวลชนคงรู้แต่สุดท้ายก็ต้องทำงานเพื่อความอยู่รอดของตนแม้จะขัดกับหลักศีลธรรมกรณีเช่นนี้ต้องชั่งน้ำหนักว่าสื่อจะเลือกแบบใด อ้างอิงจากตัวอย่างเหล่านี้สื่อจึงควรมีมาตรฐานของตนเอง มีขอบเขตสิ่งใดควรหรือไม่ควรทำเรียกว่าจรรยาบรรณวิชาชีพ มีสมาคมที่รวมตัวกันและสร้างจรรยาบรรณขึ้นมา สื่อก็ควรปฏิบัติตามจรรยาบรรณเหล่านั้น

5.1.1.3 ความสัมพันธ์กับนิยามของกฎหมายดิจิทัล

จากการสัมภาษณ์และค้นคว้าเอกสาร ความหมายและนิยามของกฎหมายดิจิทัลนั้น ยังสร้างความสัมพันธ์กับนักวิชาการ นักกฎหมาย นักวิชาชีพสื่อและประชาชนทั่วไป

- 1) นิยามศัพท์และแบ่งประเภทตามกระทรวงดิจิทัล
- 2) นิยามศัพท์และแบ่งประเภทตามความเข้าใจว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัลย่อมเป็นกฎหมายดิจิทัล

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกรายมีความสัมพันธ์กับคำว่า ‘กฎหมายดิจิทัล’ และสงสัยว่า มีกฎหมายฉบับใดบ้าง เมื่ออธิบายก็มีความแปลกใจและไม่เคยรู้มาก่อน และเมื่อสอบถามเจาะลึกกฎหมายดิจิทัลทั้ง 8 ฉบับ กลุ่มตัวอย่างทุกคนล้วนเห็นตรงกันว่า กฎหมายดิจิทัลทั้ง 5 ฉบับไม่เกี่ยวข้องกับการทำงานของสื่อ มีเพียง 3 ฉบับที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (แก้ไขฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560) พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 นอกจากนี้ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อยังไม่เข้าใจกฎหมายดิจิทัลทั้ง 3 ฉบับอย่างลึกซึ้ง และมีความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายดิจิทัลกับกฎหมายที่ใช้บังคับในสื่อดิจิทัลซึ่งมีความแตกต่างกัน เนื่องจากกฎหมายทั่วไปสามารถนำมาปรับใช้กับสื่อดิจิทัลได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นกฎหมายดิจิทัลเท่านั้น ขณะที่ในด้านของเสรีภาพสื่อในปัจจุบันมีการตื่นตัวมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากความรู้ความเข้าใจจากตะวันตกซึ่งเน้นสิทธิและเสรีภาพสื่อ

จากการสัมภาษณ์นักวิชาการสื่อซึ่งได้มีความเชี่ยวชาญทั้งด้านนิติศาสตร์และวารสารศาสตร์ได้ตั้งข้อสังเกตว่า จากความเข้าใจมาตลอดว่ากฎหมายดิจิทัลคือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอิเล็กทรอนิกส์และออนไลน์ แต่เมื่อเป็นกฎหมายดิจิทัลของกระทรวงดิจิทัลกลับไม่มีจุดใดที่บ่งบอกว่าเกี่ยวกับสื่อออนไลน์ หรือแม้แต่ด้านลิขสิทธิ์ แต่ก่อนหากเป็นเรื่องหมิ่นประมาทในสื่อสังคมจะมีพ่วงด้วยพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา14(1) ซึ่งปัจจุบัน

มีการแก้ไขในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์(ฉบับที่2) พ.ศ.2560 ดังนั้นจึงทำให้สับสนเมื่อต้องนำมาบังคับใช้จริง และบางกฎหมายไม่น่าจะเป็นกฎหมายดิจิทัลกลับถูกนำไปเป็นกฎหมายดิจิทัล คือ พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการวิทยุโทรทัศน์และโทรคมนาคม ซึ่งตามมุมมองของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคนต่างสับสน เนื่องจากกฎหมายที่ควรจะมีกลับไม่มี กฎหมายที่ไม่ควรมีกลับมีจึงเกิดเป็นข้อสงสัย

พระราชบัญญัติจากผลการศึกษาด้านสภาพการณ์เสรีภาพสื่อเกี่ยวกับกฎหมายดิจิทัลในประเทศไทย เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายสากลโดยอ้างอิงจากตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) โดยมีข้อที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ คือ ข้อที่ 19 ที่ว่า “ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก ทั้งนี้ สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง และที่จะแสวงหา รับ และส่งข้อมูลข่าวสารและข้อคิดผ่านสื่อใด และโดยไม่คำนึงถึงพรมแดน” (กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2551) นั้น พบว่า สื่อรู้ว่า มีการคุ้มครองเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 และหลักกฎหมายสากล แต่ไม่ได้เข้าใจรายละเอียดและข้อสงสัยว่า กรณีใดบ้างการละเมิดเสรีภาพสื่อ รวมทั้งไม่เข้าใจกฎหมายดิจิทัลอย่างลึกซึ้ง เมื่อการถูกดำเนินคดีจึงรู้สึกว่าเป็นการละเมิดเสรีภาพสื่อ ซึ่งบางกรณีเป็นการละเมิดเสรีภาพสื่อ แต่บางกรณีเป็นความเข้าใจผิด เนื่องจากไม่เข้าใจกฎหมายและเสรีภาพสื่ออย่างลึกซึ้งของผู้ปฏิบัติวิชาชีพสื่อ

5.1.2 ความคิดเห็นจากสื่อมวลชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องความท้าทายในการปฏิบัติงานกับเสรีภาพกับกฎหมายดิจิทัลในปัจจุบันและในอนาคต

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากสื่อมวลชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมองในภาพรวมของการปฏิบัติงานสื่อของไทยว่า ยังมีความท้าทายสำหรับการปฏิบัติงานกับเสรีภาพกับกฎหมายดิจิทัลในปัจจุบันและในอนาคต

ในการสัมภาษณ์กลุ่มวิชาชีพสื่อมวลชน ซึ่งมีความคิดเห็นและประสบการณ์การทำงานสายสื่อมวลชนแต่ละอาชีพที่แตกต่างกัน โดยมีทั้งนักข่าวหนังสือพิมพ์ นักข่าวโทรทัศน์ บรรณาธิการ ผู้กำกับภาพยนตร์ และนักเขียนบทละครโทรทัศน์ กลุ่มองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน กลุ่มนักกฎหมายซึ่งมีทั้งทำงานเป็นอาจารย์ผู้สอนกฎหมายและทนายความวิชาชีพ และกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งเป็นผู้ออกกฎหมายและมีประสบการณ์ทำงานในวงการวิชาชีพสื่อ ทั้งนี้คณะผู้วิจัยนำมารวบรวมและวิเคราะห์สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ข้อจำกัดทางกฎหมายในการผลิตเนื้อหา

อุปสรรคสำคัญในการผลิตเนื้อหาจากกฎหมายดิจิทัลมาจากข้อจำกัดข้อจำกัดทางกฎหมายในการผลิตเนื้อหา เช่น ในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 โดยเป็นอุปสรรคที่เกิดจากการถ่ายภาพแนวสตรีท ซึ่งการถ่ายภาพลักษณะนี้หากบุคคลที่ถูกถ่ายติดไปโดยบังเอิญก็มักจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลที่มีการละเมิดความเป็นส่วนตัวซึ่งปกติเวลาใช้งาน Facebook, YouTube และ IG ของบุคคลสาธารณะ (Public Figure) สื่อจะไม่ได้ขออนุญาต เพราะเป็นบุคคลสาธารณะ แต่ในร่างกฎหมายใหม่จะเปิดเผยไม่ได้ถ้าไม่ได้ขออนุญาตก่อน ซึ่งในข้อเท็จจริงการขออนุญาตเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แม้ว่าจะเป็นบุคคลสาธารณะ (Public Figure)

เช่นเดียวกันยังมีอุปสรรคจากการทำงานของกสทช.ซึ่งปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 โดยเมื่อเกิดปัญหาในการทำงาน สื่อมองว่าตนประพฤติตนอยู่ในกรอบของจริยธรรมแล้วแต่เมื่อมีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) มาควบคุม กลับเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพสื่อ เช่น การใช้ดุลยพินิจตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 มาตรา 37

2 ข้อจำกัดในการนำเสนอเนื้อหาที่อาจกระทบต่อภาพลักษณ์ขององค์กรรัฐ

จากการทำงานของสื่อ มีข้อจำกัดในการนำเสนอเนื้อหาที่อาจกระทบต่อภาพลักษณ์ขององค์กรรัฐเป็นเพราะผู้ผลิตสื่อถูกจำกัดสิทธิ นำเสนอเนื้อหาที่ทำให้วิชาชีพบางอย่างมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีไม่ได้ ทำให้สังคมตั้งคำถามว่า เพราะเหตุใดละครไทยจึงไม่พัฒนาเสียที เพราะเมื่อมีเนื้อหากระทบกับภาพลักษณ์ขององค์กร หรือภาครัฐ ต่อให้มีความจริง หรือข้อมูลเช่นนั้น ก็ไม่สามารถนำเสนอได้ สังคมไทยอยู่กับความเคยชินนี้จนคิดสร้างสรรค์สิ่งต่างไปจากนี้ไม่ได้ ซึ่งสื่อจำเป็นต้องปกป้องสิทธิของตนเอง

3 กฎหมายดิจิทัลเอื้อประโยชน์ให้สื่อ แต่สื่อจะถูกฟ้องกฎหมายอาญาจากการทำความผิดในโลกออนไลน์แทน

กฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยเอื้อประโยชน์ให้สื่อโดยได้รับการยกเว้นจากกฎหมายทั้งสองฉบับ คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 โดยกฎหมายดิจิทัลไม่สามารถจัดการกับสื่อได้ตรงๆ สิ่งที่ต้องทำคือต้องฟ้องเป็นหมิ่นประมาทในอาญาซึ่งมีความไม่ยุติธรรมเพราะมีการยกเว้นให้สื่อ ซึ่งมีนายทุนผู้ผลิตสื่อด้วย ดังนั้น กฎหมายดิจิทัลจะต้องปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนชาวไทยทุกคนไม่ใช่เพียงสื่อและอย่างเท่าเทียมกัน และกฎหมายดิจิทัลจะต้องไม่ยกเว้นให้ใครทั้งนั้นและอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคุ้มครอง

ข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) ต้องไม่ยกเว้นให้ใครเลย กระทำความผิดก็ว่ากันไปตามความจริง

4 กฎหมายดิจิทัลมีความทับซ้อนกับกฎหมายอื่น ๆ และทับซ้อนกันเอง รวมทั้งขัดแย้งการปฏิบัติงานของสื่อ

กฎหมายดิจิทัลมีส่วนที่ย้อนแย้งกันเองและมีค่าปรับสูง แม้สื่อจะได้รับการยกเว้นจากการเป็นสื่อ แต่กฎหมายบางส่วนขัดแย้งกับการทำงานของสื่อ อาทิ กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไม่นำมาบังคับใช้กับการปฏิบัติตามจริยธรรมวิชาชีพสื่อ แต่ในการปฏิบัติงาน มีการทำงานขององค์กรสื่อที่ต้องเก็บข้อมูลด้วย กฎหมายคุ้มครองกระบวนการทำงานสื่อ แต่ถ้าข้อมูลภายในของสื่อหลุดรั่วออกไป องค์กรสื่อก็ถูกฟ้องดำเนินคดี ทั้งนี้แม้มีข้อยกเว้นในการปฏิบัติงานสื่อมวลชน แต่สื่อก็ต้องตระหนักโดยเฉพาะข้อมูลส่วนตัวที่มีความอ่อนไหว ได้แก่ ความชื่นชอบทางเพศ ความคิดเห็นทางการเมือง การนับถือศาสนา รวมทั้งข้อมูลทางด้านร่างกาย อาทิ เรื่องการรักษาพยาบาล เป็นต้น

5. กฎหมายดิจิทัลมีสภาพบังคับทั่วไป ไม่เฉพาะสื่อมวลชน

กฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยมีผลต่อเสรีภาพสื่อในปัจจุบันเพียงน้อยและไม่สร้างข้อจำกัดในการทำงานของสื่อมากเท่าใดนักจนไม่รู้สึกรว่าจะส่งผลกระทบต่อเสรีภาพสื่อ ถ้ามีเสียงคัดค้าน น่าจะเกิดจากความไม่เข้าใจในเจตนารมณ์ของกฎหมาย รวมทั้งกังวลต่อบทลงโทษที่สูงหากฝ่าฝืนไม่ว่าโดยเจตนาหรือไม่ และมองว่ากฎหมายดิจิทัลเป็นกฎหมายที่บังคับใช้ประชาชนโดยทั่วไป สื่อมวลชนก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมายนี้ด้วย

6 สื่อมวลชนเข้าใจกฎหมายเฉพาะที่รู้หรือใช้เท่านั้น

สื่อมวลชนเข้าใจกฎหมายเฉพาะที่รู้หรือใช้เท่านั้น เนื่องจากความซับซ้อนของสื่อในยุคปัจจุบัน ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนมาทางสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่ที่ทำสื่อออนไลน์โดยเฉพาะ หรือหากเรียนด้านนิเทศศาสตร์ อาจมีวิชากฎหมายเบื้องต้นแต่ไม่ได้ศึกษาลงลึกด้านกฎหมายสื่อ สื่อมวลชนปัจจุบันโดยเฉพาะสื่อออนไลน์อาจไม่มีความรู้ความเข้าใจในด้านกฎหมายเสรีภาพ กฎหมายสื่อ ดังนั้นควรมีการอบรมพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายดิจิทัล แต่ละองค์กรสื่อควรมีการปูพื้นฐานหรือมีคู่มือให้ศึกษาเพื่อเป็นหลักการ สื่อมวลชนไทยควรจะมีสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐาน เพราะระดับความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายเป็นเรื่องสำคัญที่อาจจะกระทบกับประชาชนทั้งยังมีศีลธรรมและจริยธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง

7 กฎหมายมีผลต่อการปฏิบัติงานและกระทบเสรีภาพสื่อในด้านความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพสื่อ

กฎหมายมีผลต่อการปฏิบัติงานและกระทบเสรีภาพสื่อในด้านความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพสื่อ กฎหมายคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นหนึ่งในกฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยเป็นการควบคุมสื่อ เนื้อหาสื่อและกระทบต่อสิทธิเสรีภาพสื่อที่นั้นซึ่งมาจากผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงาน แต่ในทางปฏิบัติพบว่าเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการใช้กฎหมายคุกคามสิทธิและเสรีภาพสื่อไม่ได้รุนแรงเมื่อเปรียบเทียบกับกรมองย้อนหลังไปในอดีต

8 กฎหมายดิจิทัลมีความคลุมเครือ เข้าใจยาก

กฎหมายประเทศไทย โดยส่วนใหญ่มีความคลุมเครืออยู่มาก ผู้มีอำนาจหรือผู้บังคับใช้แต่ละคนสามารถตีความกฎหมายได้หลายอย่าง ควรจะแก้กฎหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) หรือกฎหมายลิขสิทธิ์ ควรลงรายละเอียดให้ชัดเจนว่าอะไรทำได้หรือไม่ได้ และควรดูที่เจตนาเป็นหลัก รวมถึงนโยบายการกำกับดูแลเนื้อหาที่มีความรุนแรงที่ควรมีการจัดระดับเรตติ้ง แม้ว่าจะไม่สามารถบ่งบอกได้ชัดพอว่าเด็กอายุเท่านี้ควรหรือไม่ควรรับสื่อประเภทใด และไม่ควรรวมว่าถ้าเป็นความรุนแรงก็ตัดเนื้อหาทิ้งโดยไม่ให้ออกอากาศ

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อต้องปรับตัวและเรียนรู้กฎหมายดิจิทัลของไทยซึ่งโดยส่วนใหญ่มีความคลุมเครืออยู่มาก ผู้มีอำนาจหรือผู้บังคับใช้แต่ละคนสามารถตีความกฎหมายได้หลายอย่าง ควรจะแก้กฎหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) หรือกฎหมายลิขสิทธิ์ ควรลงรายละเอียดให้ชัดเจนว่าอะไรทำได้หรือไม่ได้ และควรดูที่เจตนาเป็นหลัก รวมถึงนโยบายการกำกับดูแลเนื้อหาที่มีความรุนแรงที่ควรมีการจัดระดับเรตติ้ง แม้ว่าจะไม่สามารถบ่งบอกได้ชัดพอว่าเด็กอายุเท่านี้ควรหรือไม่ควรรับสื่อประเภทใด และไม่ควรรวมว่าถ้าเป็นความรุนแรงก็ตัดเนื้อหาทิ้งโดยไม่ให้ออกอากาศ รวมทั้งมีการปรับแก้กฎหมายให้มีเสรีภาพ ปราศจากการครอบงำและควบคุมอย่างเข้มงวดโดยรัฐหรืออำนาจทุน

5.1.3 แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากสื่อมวลชนและผู้ที่เกี่ยวข้องถึงแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน พบว่า ควรมีการแก้ไขให้ครอบคลุม ทันสมัย และสอดคล้องกับการว่าจ้างการทำงาน รวมทั้งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ของผลงานที่เป็นธรรมกับผู้ผลิตซึ่งเป็นลูกจ้างหรือผู้รับจ้างผลิต โดยสามารถแบ่งตามประเด็นได้ดังนี้

1 ปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลไทยให้ครอบคลุมทุกด้าน

กฎหมายดิจิทัลไทยควรจะต้องปรับปรุงแก้ไขให้ครอบคลุมดูแลทั้ง 4 ช่องทางอันหมายถึง 1.) การเผยแพร่จัดจำหน่าย 2.) การรับส่งสัญญาณสตรีมมิ่ง 3.) การสร้างคอนเทนต์ และ 4.) การใช้เทคโนโลยี ทั้งนี้ทั้งนั้น กฎหมายดิจิทัล และกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาไทย ควรจะถูกนำมารวมกันเพื่อให้เหมาะสมต่อการปรับใช้ควบคู่กัน ทั้งนี้ยังมองว่า ประเทศไทยขาดกฎหมายที่ดูแลแพลตฟอร์มบนออนไลน์โดยตรงซึ่งกสทช. กำกับดูแลในส่วนขอโทรทัศน์และคมนาคมของไทย ในขณะที่แพลตฟอร์มออนไลน์กลับไม่มีหน่วยงานใดเข้าไปควบคุมดูแลได้อย่างแท้จริง

2 กฎหมายดิจิทัลควรควบรวมกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์

กฎหมายดิจิทัลควรจะควบรวมกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและส่งเสริมเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานของสื่อมากกว่านี้ ในขณะที่ทั่วโลกตื่นตัวกันว่าทรัพย์สินทางปัญญาควรเป็นของเจ้าของผลงาน ทั้งนี้กฎหมายดิจิทัลและกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยควรได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยและคุ้มครองสื่อมากกว่านี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้ผลิตสื่อซึ่งเป็นเจ้าของผลงาน และอนาคตที่จะสามารถต่อยอดต่อไปได้ของอุตสาหกรรมสื่อบันเทิงไทย เช่นเดียวกัน ยังมองว่า กฎหมายดิจิทัลกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาควรจะไปด้วยกันเหมือนสากลโลก แต่กฎหมายไทยยังทำงานแบบแยกส่วนกันอยู่

3 ปรับกฎหมายให้ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์และเข้ากับลักษณะของสื่อออนไลน์

กฎหมายดิจิทัลของไทยยังมีช่องโหว่พอสมควร โดยในปัจจุบัน เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงทุกวัน ณ เวลานี้แทบจะไม่มีกฎหมายข้อใดที่ช่วยกำกับดูแลเรื่องเนื้อหาของสื่อออนไลน์เท่าที่ควร และควรมีการพัฒนากฎหมายเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพราะเทคโนโลยีทุกวันนี้ไปเร็วมาก มีการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ซึ่งอาจถูกนำมาใช้ในทางที่มีขอบต่อกฎหมาย ในส่วนของกฎหมายดิจิทัลควรพัฒนาให้ทัน แต่โดยปกติการปรับเพิ่มกฎหมายมักจะต้องใช้เวลากว่าจะผ่านร่างและออกมาบังคับใช้ได้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องคิดวิเคราะห์ว่าจะทำอย่างไรให้กฎหมายสามารถมีการยืดหยุ่นและปรับตัวได้เร็วเหมือนอย่างกฎหมายในต่างประเทศ หรือนำมาบังคับใช้เพื่อป้องกันภัยที่เกิดจากเทคโนโลยี และสร้าง Community Standard น่าจะเป็นแนวทางที่ดีสำหรับการออกกฎหมายเพื่อควบคุมได้ดีขึ้น

4 ปรับโทษให้ใกล้เคียงกับกฎหมายอาญา

กฎหมายดิจิทัลของไทยควรจะต้องแก้ไขปรับปรุงให้โทษที่ได้รับไม่แตกต่างจากกฎหมายอาญาอย่างมีนัยยะ ควรพิจารณาบทโทษไม่ให้ต่างกันมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายดิจิทัลไม่ใช่ใช้เฉพาะสื่อ แต่ใช้กับประชาชนทั่วไปด้วย ดังนั้นการแก้ไขนั้นไม่ใช่เพื่อสื่อมวลชน แต่เป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วไป

5 ออกกฎหมายฉบับลูกมาใช้บังคับก่อนการปรับแก้กฎหมายฉบับใหญ่

ในส่วนของกฎหมายจะมีหลายระดับ เช่น เป็นพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง หรือประกาศกระทรวง เป็นต้น สำหรับการออกกฎหมายแต่ละครั้งจะใช้เวลาประมาณ 2 - 3 ปี ยกเว้นอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ.2557 หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติโดยความเห็นชอบของคณะรักษาความสงบแห่งชาติจึงมีคำสั่งที่ออกได้ทันที หากอิงตามปรากฏการณ์ปกติของสากลประเทศจะใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ปี เมื่อมีพระราชบัญญัติ เวลาจะออกกฎหมายย่อยก็ทำได้รวดเร็วและง่าย

6 ประเทศไทยควรมีกฎหมายหลักครอบคลุมไว้และค่อยแบ่งกฎหมายย่อยๆ ในภายหลัง

ไม่เพียงแต่กฎหมายดิจิทัลเท่านั้น แต่ประเทศไทยควรมีแนวทางการออกกฎหมายหลักครอบคลุมไว้และค่อยแบ่งแยกที่เหลือออกมาเป็นกฎหมายย่อยๆ เช่นเดียวกันกับกฎหมายของต่างประเทศที่ทันต่อสถานการณ์ต่างจากกฎหมายของประเทศไทย อาจด้วยปัญหาด้านการเมืองทำให้การแก้กฎหมายดำเนินไปอย่างล่าช้า ดังนั้นสื่อมวลชนจึงควรมีโครงสร้างที่ดีและปล่อยให้ไปไปตามการกำกับดูแลขององค์กรที่รับผิดชอบ ถ้าใช้กฎหมายกำหนดกรอบทุกอย่างก็อาจจะดี

7 ปรับกฎหมายให้ยืดหยุ่นเหมือนในต่างประเทศ

กฎหมายของไทยควรจะอิงกับของต่างประเทศ อันที่จริงในต่างประเทศก็ไม่ค่อยใช้กฎหมายแต่จะใช้วิธีการควบคุมดูแลกันเอง ในปัจจุบัน หลายประเทศเริ่มมีการปรับตามยุคสมัยและลดการพยายามแบนเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม

8 ปรับกฎหมายดิจิทัลไม่ใช่เพียงกำกับดูแลสื่อ แต่ทำให้เป็นกฎหมายเน้นประโยชน์ประชาชนสูงสุด

กฎหมายดิจิทัลไทยยังมีช่องโหว่ที่ควรปรับปรุงให้ตามทันยุคสมัย รวมทั้งให้ส่งเสริมเสรีภาพสื่อ โดยควรสนับสนุนให้สื่อทำหน้าที่ได้อย่างเสรีแต่ทั้งนี้ต้องทำไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เพราะฉะนั้นควรต้องพัฒนาเสรีภาพในการคิดสร้างสรรค์ด้วย ไม่ใช่เสรีภาพในการนำเสนออะไรก็ได้ และกฎหมายที่อาจจะไม่ใช่เพียงสำหรับของสื่อ แต่ครอบคลุมไปถึงพวกเทคโนโลยี

9 ปรับแก้เพิ่มความชัดเจนในการตีความสิทธิเสรีภาพกับจริยธรรมสื่อและศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในส่วนของ การตีความกฎหมายเรื่องศีลธรรมอันดี กฎหมายดิจิทัลไทยมีการตีความที่กว้าง แต่เป็นการทำให้กว้างโดยตั้งใจ ควรจะมีขอบเขตให้แคบลงกว่านี้ แต่ถ้าแคบมากก็อาจเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพด้วยเช่นกัน เพราะฉะนั้นจึงต้องดูกันเป็นกรณีไป ทั้งนี้ในบางกรณีเนื้อหาของ

สื่อจะมีประเภทที่อ้างเรื่องเสรีภาพแต่กลับขัดต่อหลักจริยธรรม อย่างเช่น เนื้อหาที่มีความรุนแรงทั้งในทางร่างกาย ทางเพศ การกลั่นแกล้งทั้งจากคำพูดและการกระทำที่พบได้บ่อยมากขึ้นในสังคมปัจจุบัน สื่อมวลชนควรดูแลและจัดการเนื้อหาที่มีความรุนแรงเหล่านี้เพราะหลายครั้งสื่อก็เป็นผู้กระทำเอง

10 ปรับแก้กฎหมายให้สนับสนุนช่องทางอื่นในการมีส่วนร่วมภาคประชาชน และการกำกับดูแลกันเองขององค์กรสื่อ

ควรปรับแก้กฎหมายให้สนับสนุนช่องทางอื่นในการมีส่วนร่วมภาคประชาชน และการกำกับดูแลกันเองขององค์กรสื่อในยุคเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยมี นอกจากนั้น ยังควรมีการส่งเสริมคือการผลักดัน (Empower) ให้ประชาชนได้เป็นส่วนหนึ่งในการตรวจสอบ แจ้งเบาะแส หรือพัฒนาเครื่องมือสำหรับตรวจสอบการกระทำผิดกฎหมายดิจิทัล

11 ระวังไม่ให้กฎหมายดิจิทัลถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐ

กฎหมายดิจิทัลของประเทศไทยใช้ในลักษณะของการป้องปราม ต้องมีความผิดที่ชัดเจนถึงจะถูกดำเนินคดีทางกฎหมาย แต่เมื่อใดก็ตามที่สื่อเผยแพร่สิ่งที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ รัฐจะเอาอำนาจทางกฎหมายนั้นมาควบคุมสื่ออีกที กลายเป็นรัฐที่กีดทับการทำงานของสื่อไป ไม่ใช่การที่พลเมืองมีสิทธิเท่ากันด้วยระบอบประชาธิปไตย

12 มีการลดความคลุมเครือ ลดการใช้ดุลยพินิจ

กฎหมายดิจิทัลควรปรับแก้คือเรื่องการใช้ดุลยพินิจ เนื่องจากแต่ละบุคคลมีดุลยพินิจที่เป็นปัจเจก กฎหมายสื่อมักลงท้ายด้วยการใช้ดุลยพินิจของคนกลุ่มหนึ่งที่ไม่ใช่บุคคลผู้มีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพภาพยนตร์ กฎหมายสื่อควรสรรหานักวิชาชีพเข้ามาเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาที่ตรงจุด

13 สร้างกฎหมายดิจิทัลแบบ One Stop Service

กฎหมายดิจิทัลหลายฉบับไม่ได้เป็นไปในเนื้อเดียวกันและยังมีแยกออกไปหลายฉบับ ทำให้ต้องพิจารณาว่าแต่ละส่วนเกี่ยวข้องกันหรือไม่ ยังไม่มีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่เหมือน One stop service หรือ One laws ที่ใช้ครอบคลุมได้ทั้งหมด ทำให้การทำงานของสื่อมวลชนยากลำบากขึ้น แต่ก็ไม่ปฏิเสธว่าต้องดำเนินการ

14 ยกเลิกกฎหมายดิจิทัลที่เกี่ยวข้องกับสื่อและร่างใหม่ให้ทันสมัย

ทั้งนี้ ควรยกเลิกกฎหมายดิจิทัลที่เกี่ยวข้องกับสื่อและร่างใหม่ให้ทันสมัยเนื่องจากปัจจุบันเป็นระบบ Global platform ดังนั้นควรเปลี่ยนความคิดใหม่ให้เป็นสากล เพราะในปัจจุบันเกิดความไม่ยุติธรรมในเรื่องการทำประโยชน์ในประเทศไทย กฎหมายดิจิทัลควรจะเริ่มพิจารณาในเรื่องของการปกป้องข้อมูลทั้งพฤติกรรม (Behaviour) และความสนใจ (Interest) ของคนไทยเพื่อ

ประโยชน์ทางการค้า มองในแง่ผลของการบังคับใช้กฎหมายดิจิทัลไทยไม่ได้ปกป้องผู้เสียหาย แต่ปกป้องฝ่ายที่มีเงิน แต่ในส่วนที่เห็นด้วยคือควรนำมาใช้ปกป้องข้อมูลที่เป็น พฤติกรรม (Behaviour) และความสนใจ (Interest) ที่ส่งผลต่อการทำการค้า สำหรับ Thailand data ซึ่งมีกระบวนการในการพิจารณาการค้ากับไทยโดยใช้ข้อมูลทางด้านดิจิทัล ควรมีระบบพัฒนาแพลตฟอร์มเพื่อให้เกิดเป็นข้อมูลที่ถูกกั้นกรองไว้ และข้อมูลของประชาชนไทยสมควรถูกจัดการโดยคนในประเทศไม่ใช่ชาวต่างชาติ

5.1.4 แนวทางในการส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีของสื่อมวลชน

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากสื่อมวลชนและผู้ที่เกี่ยวข้องถึงแนวทางในการส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีของสื่อมวลชน พบว่า มีความคิดเห็นต่างกัน สามารถแบ่งออกเป็น 3 แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ 1 : ปรับกฎหมายให้ส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีของสื่อมวลชนมากขึ้น

1) ควรส่งเสริมความรู้เรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานและเสรีภาพ

กฎหมายดิจิทัลต้องรู้จักเรื่องสิทธิเสรีภาพ สิทธิขั้นพื้นฐาน ปัญหา นอกจากบทลงโทษแล้ว ควรจะให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสื่อด้วย แต่ตอนนี้กฎหมายดิจิทัลตีกรอบตัวเอง ปัจจุบันเห็นเด่นชัดเพียงในแง่คุ้มครองเรื่องการด่าทอ หมิ่นประมาทกันในอินเทอร์เน็ต ซึ่งก็ไม่ต่างไปจากสิ่งที่ปรากฏอยู่ในละครไทย วนเวียนอยู่แต่เรื่องทะเลาะ ด่าทอ ในขณะที่เรื่องสิทธิขั้นพื้นฐาน สิทธิที่คนทำงานพึงมีกลับไม่ได้รับ

2) ควรส่งเสริมและพิทักษ์ประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพสื่อ

กฎหมายดิจิทัลควรพัฒนาไปในด้านที่เปิดทางให้คนทำงานด้านสื่อ ไม่ใช่แค่เอื้อประโยชน์ให้ทางฝั่งนายทุน

3) ควรส่งเสริมเสรีภาพสื่อในเชิงสร้างสรรค์

กฎหมายดิจิทัลควรมีการส่งเสริมเสรีภาพสื่อในด้านการใช้ความคิดสร้างสรรค์ การผลิตเนื้อหาออนไลน์ที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม อาจส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกองทุนสำหรับใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพเนื้อหา รวมถึงส่งเสริมความเข้าใจเรื่องเสรีภาพของสื่อ ทั้งนี้สื่อควรมีเสรีภาพแต่ต้องใช้เสรีภาพนั้นเพื่อประโยชน์ของประชาชน ไม่ใช่ใช้เสรีภาพเพื่อการแสวงหาประโยชน์ สำหรับเรื่องกติกาของสื่อออนไลน์ อย่างน้อยควรจะเท่าเทียมกับสื่อออฟไลน์ที่มีการกำกับดูแลที่ชัดเจน

4) **ควรส่งเสริมสิทธิเสรีภาพที่มาพร้อมความรับผิดชอบทางสังคมและการรู้ทันกฎหมายดิจิทัล**

สื่อออนไลน์ทุกวันนี้ไม่ได้มีเสรีภาพอย่างเช่นสมัยก่อน หากถูกสังคมประนามหรือโดนเบียดเบียนประเด็นก็อาจจะต้องลบโพสต์ภายในวันนั้นด้วยซ้ำ สุดท้ายก็วกกลับไปในเรื่องของทุน ด้วยเหตุนี้จึงไม่สามารถปฏิเสธคำว่าธุรกิจสื่อได้ แต่การใช้เสรีภาพต้องอยู่บนความรับผิดชอบต่อเสรีภาพที่ก่อเกิดอำนาจมากก็ต้องมีหน้าที่ที่จะกำกับดูแลมากขึ้น

แนวทางที่ 2 : ไม่ต้องปรับแก้ให้ส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพให้มากขึ้นเพราะเหมาะสมอยู่แล้ว

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายหนึ่งอธิบายว่า เนื่องจากเมื่อไม่เป็นอุปสรรคจากกฎหมายดิจิทัล และเสรีภาพสื่อจึงไม่มีประเด็นในเรื่องนี้

1. กฎหมายเหมาะสมแล้วแต่สื่อมวลชนควรปฏิบัติตามมาตรฐานและจริยธรรม

กฎหมายของไทยมีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่เหมาะสมอยู่แล้ว แต่สื่อมวลชนถูกคุกคามและจำกัดสิทธิเสรีภาพจากทางอื่น ทั้งนี้เสรีภาพสมควรอยู่ภายใต้ขอบเขตที่ชัดเจน เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเสื่อมเสียชื่อเสียงและเป็นความจริง กฎหมายไม่ใช่การจำกัดสิทธิ์แต่คือการสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นภายใต้กรอบนั้น สื่อไทยมีเสรีภาพในการนำเสนอเยอะมาก อาจมีการคุกคามจากอิทธิพลมืด แต่ไม่ได้เกี่ยวกับกฎหมายหรือการจำกัดเสรีภาพแต่เป็นเรื่องของกลุ่มอิทธิพล สื่อยังสามารถนำเสนอข่าวได้ แต่เมื่อมีเรื่องของกลุ่มอิทธิพลเข้ามาเกี่ยวข้องสื่ออาจไม่ยอมนำเสนอต่อเอง หรือสื่ออาจจะได้ผลประโยชน์จากการไม่เขียนข่าว ด้วยเหตุนี้จึงมองว่ากฎหมายไม่ได้ทำให้เกิดการจำกัดเสรีภาพ มีบางกรณีที่สื่อไม่สามารถตีแผ่หรือนำเสนอข่าวแง่ลบของต้นสังกัดตนเองได้

2. กฎหมายอื่นมีผลต่อสิทธิเสรีภาพสื่อมากกว่ากฎหมายดิจิทัล

กฎหมายดิจิทัลประเทศไทยนั้นมีผลต่อเสรีภาพของสื่อมวลชนไม่มากนัก และประเทศไทยมีเสรีภาพสื่อค่อนข้างสูงมาก สื่อมวลชนไม่ได้ถูกจำกัดเรื่องการพูดหรือนำเสนอสิ่งใดนอกจากสิ่งนั้นจะขัดต่อกฎหมาย กฎหมายดิจิทัลของไทยไม่ควรมีผลต่อเสรีภาพของสื่อเพราะสื่อต้องทำงานภายใต้กฎหมาย อันที่จริงกฎหมายทุกอย่างมีผลต่อการทำงานของสื่ออยู่แล้ว และเสรีภาพของสื่อควรจะต้องใช้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนและควรอยู่ภายใต้กรอบกติกาของกฎหมายเหล่านี้ เป็นกรอบที่กำหนดชัดเจนว่าสิ่งใดควรมิควรทำ ไม่นำมาใช้เป็นข้ออ้างเพื่อนำเสนอสิ่งที่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

แนวทางที่ 3 กฎหมายดิจิทัลส่งเสริมเสรีภาพสื่อเพียงพอแล้ว แต่ควรปรับกฎหมายให้กำกับดูแลสื่อออนไลน์มากขึ้น

สื่อมีเสรีภาพเต็มขั้น ขึ้นอยู่กับทิศทางการทำงาน ในส่วนของสื่อออฟไลน์คิดว่าค่อนข้างมีการกำกับดูแลที่ดีพอสมควร อาจมีหย่อนไปบ้างแต่ยังพอมีกรอบควบคุม แต่สำหรับสื่อออนไลน์ยังไม่มีกฎหมายที่ชัดเจนมาบังคับใช้ สื่อออนไลน์ในตอนนี้นั้นมีเสรีภาพมากเกินไปจึงต้องการให้มีการออกกฎหมายมาดูแลในส่วนนี้ ตอนนี้อย่างสามารถกำกับดูแลได้บ้างในส่วนของการไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ไม่หลอกลวงผู้บริโภค แต่ถ้ามีการร่างกรอบมาคุ้มครองประชาชนในเรื่องของเนื้อหาจะเป็นผลดียิ่งขึ้น และควรมีการสร้างนโยบาย National Platform หรือแพลตฟอร์มที่ประเทศไทยเป็นเจ้าของ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความมั่นคงด้านข้อมูล

เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนผ่านทำให้ความเร็วของสื่อสังคมแตกต่างกันอย่างมาก แต่ควรจะเน้นให้ความรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy) เหมือนที่ต่างประเทศที่มีหลักสูตรสอนเรื่องข่าวปลอม (Fake News) และการเช็คข้อมูลข่าวสาร อีกอย่างความเหลื่อมล้ำเรื่องการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเห็นผลชัดมากช่วงโควิดที่เริ่มมีการเรียนออนไลน์ มีความเหลื่อมล้ำระหว่างเด็กในเมืองและเด็กต่างจังหวัดเรื่องการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและการใช้สื่อดิจิทัลเกิดขึ้น และควรให้ความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการเข้าถึงสื่อของเยาวชน และความเท่าเทียมด้านการเข้าถึงข้อมูล นอกจากนี้ยังพบว่า ยังไม่มีหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพดูแลกำกับเนื้อหาสื่อออนไลน์โดยตรง

5.2 การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาในเรื่อง ความหมาย นิยามและประเภทของกฎหมายดิจิทัลตามกระทรวงดิจิทัลนั้นยังสร้างความสับสนกับนักวิชาการ นักกฎหมาย นักวิชาชีพสื่อสะท้อนถึงการขาดแคลนความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพอย่างลึกซึ้ง ไม่ใช่เพียงแค่สื่อเท่านั้น แต่คนทั่วไปก็มักเข้าใจมาตลอดว่ากฎหมายดิจิทัลคือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอิเล็กทรอนิกส์และออนไลน์ แต่เมื่อเป็นกฎหมายดิจิทัลของกระทรวงดิจิทัลกลับไม่มีจุดใดที่บ่งบอกว่าเกี่ยวกับสื่อออนไลน์ หรือแม้แต่ด้านลิขสิทธิ์ ในอดีต หากเป็นเรื่องหมิ่นประมาทในสื่อสังคม สื่อออนไลน์ นอกจากจะมีความผิดฐานหมิ่นประมาทตามกฎหมายอาญาแล้ว ยังจะมีประกอบด้วยมาตรา 14 (1) พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (ฉบับแก้ไขปรับปรุง 2560) แต่ตอนนี้มันตัดไปแล้ว ดังนั้นจึงทำให้สับสนเมื่อต้องนำมาบังคับใช้จริง และบางตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553

ซึ่งว่าด้วยเรื่องของการประกอบการวิทยุโทรทัศน์และโทรคมนาคมอันนี้ไม่น่าจะเป็นกฎหมายดิจิทัล แต่ในตัวกฎหมายดิจิทัลของไทยของกระทรวงนั้น กฎหมายฉบับนี้ถือว่าเป็น ‘กฎหมายดิจิทัล’ ซึ่งย้อนแย้งกับความเชื่อและความเข้าใจ เพราะที่ควรจะมีกลับไม่มี สิ่งที่ไม่ควรมีกลับมี จุดนี้จึงเกิดเป็นข้อสงสัยถึงเหตุผล

5.2.1 สภาพการณ์เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายสากล

จากผลการศึกษาถึงสภาพการณ์เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัลในประเทศไทยเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายสากลโดยอ้างอิงจากตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) โดยมีข้อที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ คือ ข้อที่ 19 ที่ว่า “ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก ทั้งนี้ สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง และที่จะแสวงหา รับ และส่งข้อมูลข่าวสารและข้อคิดผ่านสื่อใด และโดยไม่คำนึงถึงพรมแดน” (กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2551) นั้น พบว่า สื่อรู้ว่า มีการคุ้มครองเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 และหลักกฎหมายสากล แต่ไม่ได้เข้าใจรายละเอียดและข้อสงสัยว่า กรณีใดบ้างการละเมิดเสรีภาพสื่อ รวมทั้งไม่เข้าใจกฎหมายดิจิทัลอย่างลึกซึ้ง เมื่อการถูกดำเนินคดีจึงรู้สึกว่าเป็นการละเมิดเสรีภาพ

ตามกฎหมายของไทยอ้างอิงปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีหลักในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ทว่าก็มีข้อจำกัดเช่นเดียวกันตามความใน ข้อ 29 (2) ในการใช้สิทธิและอิสรภาพของตน ทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัด เพียงเท่าที่มีกำหนดไว้ตามกฎหมายเท่านั้น เพื่อวัตถุประสงค์ของการได้มาซึ่งการยอมรับและการเคารพสิทธิและอิสรภาพอันควรของผู้อื่น และเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการอันสมควรทางด้านศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน และสวัสดิการทั่วไปในสังคมประชาธิปไตย และข้อ 29 (3) ความว่า “สิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ไม่อาจใช้ขัดต่อวัตถุประสงค์ และหลักการของสหประชาชาติ ไม่ว่าในกรณีใด และข้อ 30 ไม่มีบทใดในปฏิญญานี้ ที่อาจตีความได้ว่า เป็นการให้สิทธิใดแก่รัฐ กลุ่มคน หรือบุคคลใดในการดำเนินกิจกรรมใด หรือกระทำการใด อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิและอิสรภาพใดที่กำหนดไว้” (กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2551) เช่นเดียวกันกับรัฐธรรมนูญในราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ด้วยเหตุนี้กฎหมายดิจิทัลย่อมต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญของไทยและเป็นไปตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แต่การร่างกฎหมายที่มีขอบเขตการยอมรับและการเคารพสิทธิและอิสรภาพอันควรของผู้อื่น และเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการอันสมควรทางด้านศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน และสวัสดิการทั่วไปในสังคมประชาธิปไตย รวมทั้งความมั่นคงของรัฐเป็นไปตามหลักสากล แต่ในทางปฏิบัติเป็นช่องโหว่ในการใช้อำนาจของรัฐในการตีความและใช้ดุลยพินิจได้ เช่นเดียวกัน ถือเป็นการใช้อำนาจนิยมควบคุมสื่อ

นอกจากนี้ ยังพบว่า ในทางปฏิบัติมีการใช้กฎหมายดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการคุกคามเสรีภาพสื่อด้วยการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อหยุดยั้งการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน (Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP)) โดยอาศัยกฎหมายดิจิทัลและกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องฟ้องเพื่อปิดปากสื่อมวลชนและบุคคลทั่วไปมิให้ตรวจสอบหรือเปิดเผยการทุจริตหรือการกระทำที่ผิดกฎหมายหรือผิดจริยธรรมของนักการเมือง ภาครัฐและเอกชน ซึ่งไม่ใช่การใช้อำนาจของรัฐในการสั่งปิดกิจการสื่อ การควบคุมเนื้อหาข่าวสารอย่างเป็นทางการ แต่สามารถใช้รูปแบบอื่นที่ไม่เป็นทางการได้ ซึ่งทำให้ตรวจสอบได้ยาก รวมทั้งมีการคุกคามสื่อด้วยอิทธิพลส่วนตัว ทำให้การต่อสู้เพื่อพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นไปได้ยากลำบาก มีการละเมิดเสรีภาพสื่อมวลชนและมีการฟ้องเพื่อปิดปาก เพื่อเป็นการข่มขู่ให้สื่อมวลชนเกิดความกลัวและไม่กล้านำเสนอข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งยังพบว่า มีนักวิชาชีพจำนวนหนึ่งถูกดำเนินคดีจากการปฏิบัติหน้าที่ และไม่เปิดโอกาสให้สื่อสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ มีการแทรกแซงสื่อ ทำให้สังคมเกิดความสงสัย ในประเด็นการใช้กฎหมายเข้ามาจำกัดการสื่อ ทำให้มีการตั้งคำถามถึงความเป็นอิสระของการทำงานของสื่ออีกด้วย สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการละเมิดเสรีภาพของสื่อทั้งสิ้น

5.2.2 ความท้าทายในการปฏิบัติงานกับเสรีภาพกับกฎหมายดิจิทัลในปัจจุบันและในอนาคต

จากผลการศึกษาพบว่า ยังมีความท้าทายสำหรับผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพสื่อในด้านเสรีภาพกับกฎหมายดิจิทัล เนื่องจากมีการคุกคามเสรีภาพในวิชาชีพสื่อในงานข่าวและงานที่ต้องสร้างสรรค์เนื้อหา คือ บทละคร ภาพยนตร์ ถือเป็นกีดกันการรับรู้ของประชาชนด้วยดังกล่าวที่ว่า “เสรีภาพสื่อคือเสรีภาพประชาชน” นั้นที่มาจากกิจการสิ่งพิมพ์และหนังสือพิมพ์ได้ก่อกำเนิดขึ้นมาก่อนสื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่างวิทยุกระจายเสียงและ วิทยุโทรทัศน์ ประเทศไทยมีหนังสือพิมพ์เป็นครั้งแรกสมัยรัชกาลที่ 3 ต่อมาในปี พ.ศ.2407 ก็เริ่มมีกฎหมายและประกาศออกมาควบคุมการเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็น คนทำหนังสือพิมพ์ได้ใช้หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองการปกครองซึ่งเกิดข้อขัดแย้งกับผู้มีอำนาจมาแต่สมัยก่อนเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2475 และหลังจากเปลี่ยนแปลงมาเป็นประชาธิปไตยแบบรัฐสภาก็ดูเหมือนการควบคุมการใช้เสรีภาพของหนังสือพิมพ์จะมากขึ้นกว่าเมื่อครั้งยังปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (บุญเลิศ คชายุทธเดช(ช่างใหญ่), 2550) สะท้อนให้เห็นว่า แม้รูปแบบของเทคโนโลยีการสื่อสารจะเปลี่ยนแปลงไป ก็ยังมีการใช้กฎหมาย นโยบายรัฐมาควบคุมการนำเสนอข่าวและเนื้อหา แต่พบว่า มีการตรวจสอบเข้มข้นในสื่อดั้งเดิม คือ ในโทรทัศน์ วิทยุและภาพยนตร์ ขณะที่สื่อออนไลน์ยังมีข้อจำกัด เนื่องจากมีผู้ใช้จำนวนมากและมีข้อมูลข่าวสารจำนวนมาก ขณะเดียวกันในสื่อออนไลน์ ผู้ใช้มีการแสดงความคิดเห็นถือว่า ประชาชนมีเสรีภาพในการพูด การแสดงความคิดเห็น เป็นไปไม่ได้ที่ประชาชนถูกปิดปาก ห้ามพูด ห้ามแสดงความคิดเห็นนั้นขัดต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการใช้อำนาจเผด็จการ

ของผู้ปกครอง ในอดีตนั้น หนังสือพิมพ์จะมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร การพิมพ์ การโฆษณา เป็นที่มาของคำกล่าวที่ว่า เสรีภาพหนังสือพิมพ์คือเสรีภาพประชาชน ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง สิ่งที่ควบคู่ไปกับเสรีภาพในการพูด การแสดงความคิดเห็นของประชาชนก็คือสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ใครจะแสดงอำนาจบาตรใหญ่กำหนดให้ประชาชนรับรู้ได้แต่เฉพาะเรื่องนั้น ไม่ให้รับรู้เรื่องนี้ไม่ได้ จึงทำให้สังคมตั้งคำถามว่า ‘กฎหมายลูกใหญ่กว่ากฎหมายแม่?’ ในกฎหมายดิจิทัลและกฎหมายกำกับดูแลสื่อ ขณะที่ในการทำงานวิชาชีพสื่อมีข้อจำกัดทางกฎหมายในการผลิตเนื้อหาและการนำเสนอเนื้อหาที่อาจกระทบต่อภาพลักษณ์ขององค์กรรัฐ รวมทั้งกฎหมายดิจิทัลมีสภาพบังคับทั่วไป ไม่เฉพาะสื่อมวลชนอีกด้วย

5.2.3 แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน

จากผลการศึกษา พบว่า ควรจะปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลไทยให้ครอบคลุมทุกด้าน ควรควบรวมกับการคุ้มครองสิทธิ และควรปรับโทษให้ใกล้เคียงกับกฎหมายอาญา ซึ่งในปัจจุบันบางกฎหมายคอมพิวเตอร์ที่มีโทษรุนแรงกว่ากฎหมายอาญาในลักษณะการทำความผิดที่คล้ายกัน รวมทั้งพบว่า กฎหมายดิจิทัลถูกใช้เป็นเครื่องของรัฐ ทั้งในรูปแบบกฎหมายและสัมปทานซึ่งจากการศึกษามีความสอดคล้องกับงานศึกษาของ วรวัชร เอี่ยมสุทธิธรรม (2549) เรื่อง แนวทางของกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับและการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ในประเทศไทย ที่ศึกษาพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 และพระราชบัญญัติวิทยุคมนาคม พ.ศ. 2498 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันมีความล้าสมัย เพราะมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายในการกำกับสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งมีได้มุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเท่าที่ควร มีบทบัญญัติให้หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ประกอบกิจการ และควบคุมการประกอบกิจการแต่เพียงผู้เดียว ทั้งกระทรวงกลาโหม กรมประชาสัมพันธ์ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี หรือแม้แต่บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ซึ่งในปัจจุบัน (2566) หน่วยงานเหล่านี้ก็ยังเป็นผู้ผลิตสื่อเช่นเดิม เพียงแต่มีเอกชนเข้าร่วมในระบบโทรทัศน์ดิจิทัลมากขึ้นหลายราย

นอกจากนี้ยังสอดคล้องในด้านการประกอบกิจการโดยภาคเอกชนก็อยู่ในรูปของสัมปทานที่จำกัดแต่เฉพาะผู้ให้วงเงินสูงสุด หรือที่มีความใกล้ชิดกับกลุ่มราชการและการเมืองรับไปดำเนินการ ทำให้การประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้ดำเนินการไปโดยภาคเอกชนเพียงไม่กี่ราย ไม่เปิดโอกาสให้กับการใช้คลื่นความถี่ในรูปแบบอื่น และยึดติดกับผลประโยชน์ทางการเมืองและธุรกิจเป็นสำคัญ

ดังนั้น เพื่อให้การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ดำเนินการไป โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน และยึดถือผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ แนวทางของ

กฎหมายในการประกอบกิจการด้านหลักเกณฑ์การประกอบกิจการนั้นก็มีขึ้นเพื่อกำหนดมาตรฐาน การดำเนินการ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่ใช้ควบคุมอยู่หลายอย่าง ทั้งเรื่องคุณภาพรายการ สัดส่วนรายการ การโฆษณา การดำเนินรายการ หลักค้าประกันพหุนิยม รายการทางการเมือง และมาตรการบังคับให้ เป็นไปตามกฎหมายโดยให้เสรีภาพสื่อ ปราศจากการครอบงำของรัฐ ส่วนการกำกับดูแลควรเป็น รูปแบบของการกำกับดูแลกันเองขององค์กรวิชาชีพและหากมีความผิดตามกฎหมายก็ให้มีการ ดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมแทนการมีหน่วยงานของรัฐใช้ดุลยพินิจ

เช่นเดียวกันควรมีการพัฒนากฎหมายเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพราะเทคโนโลยี ทุกวันนี้ไปเร็วมาก ทั้งนี้มีพระราชกฤษฎีกาการประกอบธุรกิจบริการแพลตฟอร์ม ดิจิทัล พ.ศ. 2565 ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับแพลตฟอร์มดิจิทัลทางการสื่อสาร โดยเฉพาะ แพลตฟอร์มสื่อสังคม ออนไลน์ และแพลตฟอร์มที่ให้บริการแบ่งปันเนื้อหาวิดีโอ (Video sharing services) แล้ว จึงควร คำนึงถึงมาตรการในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ซึ่งอาจถูกนำมาใช้ในทางที่มีขบถต่อกฎหมาย แต่การ ปรับเพิ่มกฎหมายมักจะต้องใช้เวลาที่จะผ่านร่างและออกมาบังคับใช้ได้ ควรปรับตามกฎหมายสากล ซึ่งในปัจจุบันมีกฎหมายสากลซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงคือ กฎบัตรปารีสว่าด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI) ซึ่งมี ผลต่อการทำงานข่าวและสื่อสารมวลชน

5.2.4 แนวทางในการส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีการ สื่อสารในปัจจุบันและกฎหมายดิจิทัลในอนาคต

จากผลการศึกษา พบว่า ควรมีแนวทางส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับ พัฒนาการเทคโนโลยีของสื่อมวลชน ส่งเสริมความรู้เรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานและเสรีภาพ รวมทั้งส่งเสริม และพิทักษ์ประโยชน์ของผู้ผลิตสื่อ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของบุญนำ โสภากุทก (2548) เรื่อง “เสรีภาพในการเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540” แม้ว่างานดังกล่าวจะศึกษาถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย พุทธศักราช 2540 และในปัจจุบันประเทศได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แต่หลักการบัญญัติรับรองถึงเสรีภาพในการเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน ไว้ในรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกัน มิได้มีการเปลี่ยนแปลง

ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของสมโภชน์ โตรักษา (2564) เรื่อง “รัฐธรรมนูญปี 2560 สื่อมวลชนกับความท้าทายประชาธิปไตยไทยบนทางสองแพร่ง” พบว่า สำหรับประเทศไทย เสรีภาพการแสดงออกได้รับการคุ้มครองไว้ในกฎหมายสูงสุดอย่างรัฐธรรมนูญ และเมื่อเปรียบเทียบ รัฐธรรมนูญถาวรสามฉบับตั้งแต่ปี 2540 พบว่า รัฐธรรมนูญยังคงหลักการที่รัฐอาจตรากฎหมายที่มี เนื้อหาจำกัดเสรีภาพดังกล่าวได้ และจากขอบเขตและเงื่อนไขในการตรากฎหมาย ทั้งที่ให้การรับรอง และจำกัดเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน และแนวคิดและหลักการที่ สำคัญของรัฐธรรมนูญในรัฐเสรีประชาธิปไตยในต่างประเทศต่างก็ล้วนมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ เพื่อ

คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จำกัดการใช้อำนาจรัฐที่มีขอบ เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการวางแผนทางกฎหมายและทางปฏิบัติของการรับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน ที่สามารถเชื่อมโยงกันได้บริบททางสังคมที่ต่างภูมิภาคกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่เสนอว่า ควรส่งเสริมเสรีภาพในกฎหมายดิจิทัลโดยให้เปรียบเทียบกับประเทศจีน ออสเตรเลียและสิงคโปร์ ซึ่งมีรูปแบบกฎหมายที่ต่างกันไปตามระบบการปกครองและเศรษฐกิจ รวมทั้งเสนอให้ผู้กำหนดนโยบายและร่างกฎหมายควรไปศึกษาดูงานและทำให้ทันสมัย

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับยังคงหลักการที่รัฐอาจตรากฎหมายที่มีเนื้อหาจำกัดเสรีภาพดังกล่าวได้ และจากขอบเขตและเงื่อนไขในการตรากฎหมาย ทั้งที่ให้การรับรองและจำกัดเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน และแนวคิดและหลักการที่สำคัญของรัฐธรรมนูญในรัฐเสรีประชาธิปไตยในต่างประเทศต่างก็ล้วนมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จำกัดการใช้อำนาจรัฐที่มีขอบ เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการวางแผนทางกฎหมายและทางปฏิบัติของการรับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน ที่สามารถเชื่อมโยงกันได้บริบททางสังคมที่ต่างภูมิภาคกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่เสนอว่า ควรส่งเสริมเสรีภาพในกฎหมายดิจิทัลโดยให้เปรียบเทียบกับประเทศจีน ออสเตรเลียและสิงคโปร์ ซึ่งมีรูปแบบกฎหมายที่ต่างกันไปตามระบบการปกครองและเศรษฐกิจ รวมทั้งเสนอให้ผู้กำหนดนโยบายและร่างกฎหมายควรไปศึกษาดูงานและมีความทันสมัย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kehinde Olaide , Akobi Francisco และ Samaila Mande (2023) ได้ศึกษาเรื่อง The Impact Of Press Freedom In 21st Century Changing Global Democracy (Study of Vanguard Media Limited) ในประเทศไนจีเรีย ผลการศึกษา พบว่า ผู้ประกอบอาชีพด้านสื่อและนักข่าวควรรนำสื่อดิจิทัลใหม่มาใช้ และมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อและข้อมูล ควรให้การคุ้มครองนักข่าวมากขึ้นในขณะปฏิบัติงาน รัฐบาลควรสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยและเอื้อต่อการเจริญเติบโตของเสรีภาพสื่อไปทั่วโลก กระทรวงข้อมูลและการสื่อสารที่เกี่ยวข้องควรกำกับดูแลข้อมูลเกี่ยวกับสื่อดิจิทัลเพื่อเป็นแนวทางในการต่อต้านข่าวปลอม ความร่วมมือและหุ้นส่วนระหว่างองค์กรสื่อและผู้ประกอบอาชีพทั้งหมดผ่านการประชุมที่จัดโดยสถาบันสื่อระหว่างประเทศและองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO) ควรช่วยสร้างแพลตฟอร์มที่โปร่งใสสำหรับการเจริญเติบโตของเสรีภาพสื่อ

จากการนำหลักเสรีภาพในการเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนมีแนวความคิด ตามกฎหมายธรรมชาติ ถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนประการหนึ่ง ที่รัฐต่างๆ ควรให้การรับรองและคุ้มครอง ซึ่งในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 19 ก็ได้รับรองว่ามนุษย์ทุกคนย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก ซึ่งประเทศไทยเป็นรัฐเสรีประชาธิปไตยได้

ยอมรับว่าสิทธิเสรีภาพดังกล่าว เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งอันควรได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเป็นหลักการที่สำคัญเป็นต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

เช่นเดียวกัน แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับต่างๆ ในอดีตและฉบับปัจจุบัน จะได้ให้การรับรองเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นแก่สื่อมวลชนไว้ก็ตาม แต่ก็ปรากฏว่าในปัจจุบัน นี้อสื่อมวลชนยังคงถูกแทรกแซงและลิดรอนสิทธิเสรีภาพ โดยกฎหมายที่มีเนื้อหาเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน ซึ่งเป็นการขัดหรือแย้งหรือไม่สอดคล้องต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวไม่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แต่ไม่ได้การันตีว่า การตีความและการใช้ดุลยพินิจของหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติวิชาชีพสื่อเกิดความไม่มั่นใจ และจากต้นทุนในการลงทุนผลิตสื่อมีต้นทุนสูงจึงเลือกที่จะต้องระวังจนหลีกเลี่ยงบางประเด็นที่อ่อนไหวจนใช้การ “เซ็นเซอร์ตัวเอง” (Self-censorship) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิหวัศ อรรถนชัย (2556) ที่ศึกษาเรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 พบว่า ยังมีการกดดัน แทรกแซง ปิดกั้น และคุกคามสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนอยู่ ทั้งจากภาครัฐและกลุ่มนายทุน โดยการคุกคามสิทธิและเสรีภาพภายใต้แนวทางธุรกิจในปัจจุบัน ซึ่งไม่ได้ใช้วิธีการปราบปราม หรือปิดปากด้วยการจับเข้าคุกเหมือนในอดีต แต่ใช้วิธีการไล่ออกหรือเลิกจ้าง ซึ่งเป็นการทำให้หมดอาชีพ ไร้ปากเสียง โดยปริยาย ในการนี้ย่อมหมายถึงการหมอดิสระในวิชาชีพด้วย

จากสถานการณ์ในปัจจุบันนี้ เสรีภาพสื่อมีเพียงพอและเหมาะสม แต่สื่อไม่ปฏิบัติตามจริยธรรมสื่อและไปละเมิดสิทธิบุคคลอื่น แต่สื่อกลัวผลกระทบจากการถูกลงโทษทางสังคม (Social Sanction) จากสื่อสังคมจนเกิดดราม่าและประเด็นสาธารณะโจมตีสื่อและบุคคลที่เป็นข่าว และกลัวการถูกฟ้องร้องดำเนินคดีตามกฎหมาย

ดังนั้นนอกจากจะสร้างหลักเกณฑ์หรือมาตรการที่จะให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนมิให้ถูกละเมิดจากอำนาจรัฐ ยังต้องมีมาตรการในการควบคุมตรวจสอบสื่อมวลชนมิให้ใช้เสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นไปละเมิดต่อหลักการดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนและเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ อันเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง “เสรีภาพสื่อกับกฎหมายดิจิทัล : ความท้าทายของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อกับการปรับตัวในอนาคต” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

5.3.1.1 จากผลการศึกษาคควรไปต่อยอดจากการศึกษากฎหมายดิจิทัลของประเทศ ไทยเป็นการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องที่มีบทบาทในการทำงานของสื่อ เช่น กฎหมายลิขสิทธิ์ การหมิ่น ประมาท การดูหมิ่นในกฎหมายอาญา กฎหมายสัญญา กฎหมายการจ้างทำของในกฎหมายแพ่ง เป็นต้น ซึ่งกระทบต่อการทำงานของสื่อเป็นอย่างมาก

5.3.1.2 จากผลการศึกษาคควรไปปรับการศึกษาจากผลกระทบเสรีภาพสื่อจาก กฎหมายดิจิทัลเป็นผลกระทบจากอิทธิพลอื่นๆ เช่น การคุกคามจากอำนาจรัฐ อำนาจผู้มีอิทธิพล อำนาจทุน อำนาจของผู้ผลิตสื่อ สปอนเซอร์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการทำงานของสื่อเป็นอย่างมาก

5.3.1.3 จากผลการศึกษาคควรไปปรับการศึกษาจากกฎหมายดิจิทัลที่กระทบต่อ การทำงานของวิชาชีพสื่อเป็นผลกระทบจากการลงโทษทางสังคม (Social Sanction) จากสื่อสังคมจน เกิดดราม่าและประเด็นสาธารณะโจมตีสื่อและบุคคลที่เป็นข่าว ซึ่งทำให้สื่อที่มีการนำเสนอข้อมูลในสื่อ ออนไลน์ต้องระวังจนหลีกเลี่ยงบางประเด็นที่อ่อนไหวเป็นการ“เซ็นเซอร์ตัวเอง” (Self-censorship)

5.3.1.4 จากผลการศึกษาคควรไปปรับการศึกษาจากกฎหมายดิจิทัลภาพรวม เป็น ศึกษาในกฎหมายแต่ละฉบับโดยเฉพาะพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 และ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และ (ฉบับที่2) พ.ศ. 2560

5.3.1.5 จากผลการศึกษาคควรไปขยายขอบเขตการศึกษากฎหมายดิจิทัลกับเสรีภาพสื่อ ในระดับภูมิภาค หรือในเชิงเปรียบเทียบกับประเทศอื่น เช่น ระดับอาเซียน ระดับเอเชีย หรือระดับ โลก หรือเปรียบเทียบตามระบบการเมืองการปกครอง เช่น ระหว่างประเทศที่ปกครองระบอบ คอมมิวนิสต์กับประชาธิปไตยหรือเผด็จการทหาร เป็นต้น

5.3.1.6 จากผลการศึกษาคควรไปศึกษาความรู้ความเข้าใจ ทักษะคิด ต่อกฎหมายดิจิทัล กฎหมายสื่อ หรือเสรีภาพสื่อของผู้ปฏิบัติวิชาชีพด้วยการวิจัยเชิงปริมาณโดยการวิจัยเชิงสำรวจได้

5.3.2 ข้อเสนอแนะต่อทางวิชาชีพ

5.3.2.1 จากผลการศึกษาคควรนำไปต่อยอดพัฒนาในการออกร่างกฎหมายดิจิทัลรองรับ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ให้ทันสมัย และยืดหยุ่น เอื้อต่อการปฏิบัติงานของสื่อ รวมทั้งส่งเสริมเสรีภาพสื่อ และรักษาผลประโยชน์สาธารณะให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันและ กฎหมายดิจิทัลในอนาคต ไปสร้างแนวทางในการสร้างเครือข่ายร่วมในองค์กรวิชาชีพมีบทบาทในการ แก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานสื่อให้สอดคล้องกับเสรีภาพสื่อมากยิ่งขึ้น

5.3.2.2 จากผลการศึกษาคควรมีการจัดเวทีหรือสร้างช่องทางรับฟังความคิดเห็นและ เป็นพื้นที่ในการสื่อสารระหว่างผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชน นักวิชาการ องค์กรวิชาชีพและผู้ออกกฎหมาย

และนโยบายได้มีความเข้าใจกันและหาแนวทางร่วมกันในส่งเสริมเสรีภาพของสื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันและกฎหมายดิจิทัลในอนาคตเป็นประจำทุกปี

5.3.2.3 องค์กรสื่อ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรมีบทบาทในการจัดอบรมและสร้างหลักสูตรองค์ความรู้ในด้านกฎหมายดิจิทัล เสรีภาพสื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสื่อสามารถเพิ่มพูนความรู้และมีช่องทางในการอัปเดตกฎหมายสื่อที่ทันสมัย รวดเร็วและมีการนำกรณีศึกษาสื่อที่ถูกละเมิดสิทธิหรือถูกดำเนินคดีมาถอดบทเรียนโดยยังคงรักษาข้อมูลส่วนบุคคล และคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา

บรรณานุกรม

ตำราและหนังสือ

- กรมองค์การระหว่างประเทศ. (2551). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ : องค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ.
- บุญเลิศ ศชาบุษยเดช. (2550). *เสรีภาพสื่อ-เสรีภาพประชาชน อุปสรรคที่ขัดต่อเจตนารมณ์, สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า*.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2563). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อมวลชน หน่วยที่ 1-7*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2563). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อมวลชน หน่วยที่ 8-15*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563). *กฎหมายดิจิทัล*. E-Book :สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์.
- พนม คลี่ฉายา. (2564). *การเพิ่มความสามารถในความรอบรู้ทางดิจิทัลและการรู้เท่าทันที่มีต่อความผูกพันและความเสี่ยงจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชน : รายงานวิจัย คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.

กฎหมาย

- พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (2562, 24 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 136 ตอนที่ 69 ก, หน้า 52-95.
- พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 (2560, 23 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134 ตอนที่ 10 ก, หน้า 24-35.

ภาษาต่างประเทศ

- Abraham Das.(2020) . Impact of Digital Media on society Introduction, International journal of creative research thought (IJCRT) , volume 8 ,Issue 5 May 2020.

- Andy Williamson. (2013). *Social Media Guidelines for Parliaments*, Geneva Switzerland : Inter Parliamentary Union.
- Bedeski, Robert. 2009. *Authoritarian System. Government and Politics*. Canada: University of Victoria.
- Christopher S. Reed (2022). *Digital Media Law A Practical Guide for the Media and Entertainment Industries*. New York and London : Routledge.
- Daxton R. Stewart (2022). *Social Media and the Law A Guidebook for Communication Students and Professionals*. New York and London : Routledge.
- Dom Caristi and William R Davie (2022). *Communication Law: Practical Applications in the Digital Age*. New York and London : Routledge.
- European Parliamentary Research Service. (2015). *Press freedom in the EU Legal framework and challenges*. European Union.
- James McDonald, (2024). *Introduction To Artificial Intelligence Guide For Travel & Tourism Leaders*. World Travel & Tourism Council.
- Kehinde Olaide , Akobi Francisco and Samaila Mande. (2023). *The Impact Of Press Freedom In 21st Century Changing Global Democracy (Study of Vanguard Media Limited)* . Conference: 1st postgraduate College Multidisciplinary International Academic Conference. Ibadan, Nigeria.
- Levitsky, S. and Steven Lucan A. Way. "Elections without Democracy: The Rise of Competitive Authoritarianism." *Journal of Democracy* 13 (2002): 51 - 65.
- Levitsky and Lucan Way, (2020), *The New Competitive Authoritarianism*, *Journal of Democracy*; Baltimore Vol. 31, Iss. 1, (Jan 2020): 51-65.
- Muhammad Hashim Khan (2023), *The Impact of AI on the Media Industry*, Information Systems: Master's Degree Project Spring, Department of Informatics and Media, Uppsala University.

Ohnmar Nyunt, (2014). Challenges Of The Press Freedom To Private News Media In Myanmar. Master of Arts, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University.

Tony Feldman, (2015). An Introduction to Digital Media. The USA and Canada : Routledge.

วารสาร

ทรงพล งามจิตร , (2560).การดำเนินคดีในอำนาจหน้าที่ของกสทช.วารสารวิชาการกสทช. ประจำปี 2560.

พัชรภา เอื้ออมรวนิช. (2560). สื่อมวลชน : เสรีภาพ และความรับผิดชอบ. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยพาร์อีสเตอร์น, 11(4), 9-18.สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2554) การศึกษาการจัดรูปองค์กรคุ้มครอง ผู้บริโภคด้านกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม, รายงานทออาร์ไอ ฉบับที่ 91 เดือนกุมภาพันธ์: 2554.

วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์

จิรันดา กฤษเจริญ. (2544). อุดมการณ์วิชาชีพของบุคลากรสื่อวิทยุโทรทัศน์ของรัฐ. (วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เฉลิมชัย โชติสุทธิ. (2559). การขยายตัวและบทบาทของการเมืองภาคประชาชนในมาเลเซีย ในช่วงปี พ.ศ. 2550 - 2555. (วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชญานิษฐ์ พิมพ์ทนต์. (2561). ความรับผิดชอบของผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางเกี่ยวกับการแจ้งเตือน การระงับการทำให้ข้อมูลแพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลออกจากระบบคอมพิวเตอร์. (เอกัตศึกษา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทองปาน สมพะวง. (2542). การศึกษาพัฒนาการของระบบสื่อสารมวลชนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ค.ศ.1950-1997 (วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เทียนเงิน อุตระชัย. (2557). ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพ
ข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์, (วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต) คณะนิติศาสตร์,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พีชร์ นิยมศิลป์. (2565), การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อพลเมืองในการชุมนุมสาธารณะ
(วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต) คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิหวัส ออร์ตันชัย (2556) ที่ศึกษาเรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนตามที่บัญญัติไว้
ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. (วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตร
มหาบัณฑิต) คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์มยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- วิลาสินี จันทร์วุฒิมังค์ (2564), ความท้าทายของประเทศไทยในการบังคับใช้ กติการะหว่างประเทศว่า
ด้วยสิทธิพลเมืองและ สิทธิทางการเมือง (ICCPR) ต่อเหตุการณ์ชุมนุมในสมัยรัฐบาล พลเอก
ประยุทธ์ จันทร์โอชา พ.ศ.2562-2564 (วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต) คณะ
นิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโภชน์ ไตรรักษา. (2564) เรื่อง “รัฐธรรมนูญปี 2560 สื่อมวลชนกับความท้าทายประชาธิปไตยไทย
บนทางสองแพร่ง, เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study). หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 9 วิทยาลัยศาล
รัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
- สิริลักษณ์ พัฒนลีลาวงค์. (2546). *การควบคุมของรัฐและการแทรกแซงสื่อมวลชนในรัฐบาลทักษิณ
ชินวัตร (2544-2545)*. (วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต) คณะนิติศาสตร์,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภินี คงเจริญ. (2562). มาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลเนื้อหาการแสดงความคิดเห็น
ทางการเมืองที่นำเข้าสู่ระบบโดยผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์, (วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตร
มหาบัณฑิต) คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญธิกา ณ พิบูลย์. (2551). ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิด
เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550. (วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต) คณะ
นิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- กรกนก ศรีมุข. (2565). *ทำความเข้าใจ PDPA พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562*
สืบค้นจาก <https://www.arit.rmutt.ac.th/2022/06/08/pdpa/>

- ไทยพีบีเอส. (2566). *วันนี้วันอะไร : วันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก (Word Press Freedom Day)* สืบค้นจาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/327286>
- พลิชฐ์ คงคุณากรกุล. (2564). *ออสเตรเลียผ่านกฎหมายให้ Google และ Facebook จ่ายเงินให้องค์กรสื่อ สำหรับคอนเทนต์ข่าวบนแพลตฟอร์มแล้ว หลังมีการปรับแก้กฎหมาย.* สืบค้นจาก <https://thestandard.co/australia-let-google-and-facebook-pay-for-news-content/>
- พีพีทีวี. (2565). *สรุปกฎหมาย “PDPA” สื่อทำอะไรได้ - ไม่ได้ในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล.* สืบค้นจาก <https://www.pptvhd36.com/news/%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1/173554>
- สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ. (2564). *ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ พ.ศ. 2564.* สืบค้นจาก <https://www.presscouncil.or.th/rule/6126>
- สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ. (2562). *จริยธรรมและบรรทัดฐานสื่อมวลชนกับความรับผิดชอบต่อสังคมในการพาดหัวข่าว.* สืบค้นจาก <https://www.presscouncil.or.th/ethics/4602>
- สุรัชพงษ์ สิกขาบัณฑิต. (2561). *นโยบายประเทศไทย 4.0 : โอกาส อุปสรรค และผลประโยชน์ของไทยในภูมิภาคอาเซียน.* สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=46816.
- แสงเดือน ผ่องพุ่ม. (2556). *สื่อสังคมออนไลน์ : แนวทางการนำมาประยุกต์ใช้.* สืบค้นจาก http://library.senate.go.th/document/Ext6685/6685991_0004.PDF
- อรรถสิทธิ์ พานแก้ว (มปป.). *ระบอบอำนาจนิยมแบบแข่งขัน.* สืบค้นจาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%9A%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%AD%E0%B8%B3%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%88%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%A2%E0%B8%A1%E0%B9%81%E0%B8%9A%E0%B8%9A%E0%B9%81%E0%B8%82%E0%B9%88%E0%B8%87%E0%B8%82%E0%B8%B1%E0%B8%99>
- PDPA pro. (2563). *สิทธิของเจ้าของข้อมูล (Data Subject) ตาม PDPA มีอะไรบ้าง และผู้ประกอบการควรเตรียมพร้อมอย่างไร* สืบค้นจาก <https://pdpa.pro/blogs/rights-of-data-subject-pdpa>
- Time Consulting. (2567). *อิทธิพลของแพลตฟอร์มดิจิทัล สื่อกลางที่จำเป็นต้องมีการกำกับดูแล* *The Influence of Digital Platforms and Why They Need to be Regulated* สืบค้นจาก <https://www.timeconsulting.co.th/what-is-digital-platforms#:~:8%0%0>

สัมภาษณ์

- ก้าวโรจน์ สุตาภักดิ์. (2567) แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน. (9 มกราคม พ.ศ. 2567). สัมภาษณ์.
- ธนา ทูมมานนท์ . (2566) แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน. (2 ธันวาคม พ.ศ. 2566). สัมภาษณ์.
- นันทสิทธิ์ นิตยเมธา. (2566) แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน. (14 มกราคม พ.ศ. 2567). สัมภาษณ์.
- บรรยงค์ สุวรรณผ่อง. (2566) แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน. (23 พฤศจิกายน 2566). สัมภาษณ์.
- ปวีศร เลิศธรรมเทวี. (2566) แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน. (6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566). สัมภาษณ์.
- ปัญญาพงศ์ คंकาน้อย. (2567) แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน. (14 มกราคม พ.ศ. 2567). สัมภาษณ์.
- ไพศิษฐ์ ชาครานนท์. (2566) แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน. (31 ตุลาคม พ.ศ. 2566). สัมภาษณ์.
- ภคมน หนูนอนันต์. (2566) แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน. (24 พฤศจิกายน พ.ศ.2566). สัมภาษณ์.
- มงคล บางประภา. (2566) แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน. (6 ธันวาคม พ.ศ. 2566). สัมภาษณ์.
- วรรษัญ ครุจิต. (2566) แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน. (26 ตุลาคมพ.ศ. 2566). สัมภาษณ์.
- สมชาย แสงการ. (2566) แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน. (11 เมษายน 2566). สัมภาษณ์.
- สรรัตน์ จีรวรวิสุท. (2566) แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน. (16 กันยายน พ.ศ. 2566). สัมภาษณ์.
- อิทธิพล วรานุกสกุล. (2566) แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดิจิทัลให้เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน. (18 ตุลาคม พ.ศ. 2565). สัมภาษณ์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

มาตราสำคัญพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (ฉบับแก้ไข)

กฎหมายคอมพิวเตอร์ในประเทศไทยมีทั้งสิ้น 2 ฉบับ โดยฉบับแรกคือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 โดยเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสารสนเทศทั้งในด้านระบบและในด้านเนื้อหาที่เผยแพร่ในระบบคอมพิวเตอร์ด้วย รวมทั้งการควบคุมผู้ให้บริการอีกด้วย

1. นิยามศัพท์ตามกฎหมายคอมพิวเตอร์

ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งแก้ไขโดยพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 จะมีผลบังคับใช้วันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 โดยมีการกำหนดนิยามให้ความหมายตามมาตรา 3 ดังนี้

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“ระบบคอมพิวเตอร์” หมายความว่า อุปกรณ์หรือชุดอุปกรณ์ของคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมการทำงานเข้าด้วยกัน โดยได้มีการกำหนดคำสั่ง ชุดคำสั่ง หรือสิ่งอื่นใด และแนวทางปฏิบัติงานให้อุปกรณ์หรือชุดอุปกรณ์ทำหน้าที่ประมวลผลข้อมูลโดยอัตโนมัติ

“ข้อมูลคอมพิวเตอร์” หมายความว่า ข้อมูล ข้อความ คำสั่ง ชุดคำสั่ง หรือสิ่งอื่นใด บรรดาที่อยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ในสภาพที่ระบบคอมพิวเตอร์อาจประมวลผลได้ และให้หมายความรวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามกฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วย

“ข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์” หมายความว่า ข้อมูลเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารของระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งแสดงถึงแหล่งกำเนิด ต้นทาง ปลายทาง เส้นทาง เวลา วันที่ ปริมาณ ระยะเวลา ชนิดของบริการ หรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อสื่อสารของระบบคอมพิวเตอร์นั้น

“ผู้ให้บริการ” หมายความว่า

(1) ผู้ให้บริการแก่บุคคลอื่นในการเข้าสู่อินเทอร์เน็ต หรือให้สามารถติดต่อถึงกันโดยประการอื่น โดยผ่านทางระบบคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการในนามของตนเอง หรือในนามหรือเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่น

(2) ผู้ให้บริการเก็บรักษาข้อมูลคอมพิวเตอร์เพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่น

“ผู้ใช้บริการ” หมายความว่า ผู้ใช้บริการของผู้ให้บริการไม่ว่าต้องเสียค่าใช้บริการหรือไม่ก็ตาม

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการตามพระราชบัญญัตินี้

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

จากกฎหมายฉบับนี้ได้ในมาตรา 4 ได้ให้อำนาจให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่กับออกกฎกระทรวงและประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ โดยกฎกระทรวงและประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ทั้งนี้จากนิยามศัพท์ในพระราชบัญญัตินี้ สังเกตว่า เป็นการให้ความหมายภาษาทางการมาอธิบายศัพท์เฉพาะทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ซึ่งสื่อและประชาชนทั่วไปนิยมใช้ทับศัพท์ภาษาอังกฤษมากกว่า

2. ลักษณะความผิดทางคอมพิวเตอร์

ในการจัดประเภทของความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ สามารถแบ่งเป็นความผิดจากการระบบปฏิบัติการ และความผิดเกี่ยวกับเนื้อหาโดยมีรายละเอียดแต่ละมาตรา ดังนี้

ในความผิดจากการระบบปฏิบัติการ มีมาตรา 5 – มาตรา 13 ดังนี้

มาตรา 5 ผู้ใดเข้าถึงโดยมิชอบซึ่งระบบคอมพิวเตอร์ที่มีมาตรการป้องกันการเข้าถึง โดยเฉพาะและมาตรการนั้นมีได้มีไว้สำหรับตน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 6 ผู้ใดล่วงรู้มาตรการป้องกันการเข้าถึงระบบคอมพิวเตอร์ที่ผู้อื่นจัดทำขึ้นเป็นการเฉพาะ ถ้านำมาตรการดังกล่าวไปเปิดเผยโดยมิชอบในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 7 ผู้ใดเข้าถึงโดยมิชอบซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีมาตรการป้องกันการเข้าถึง โดยเฉพาะและมาตรการนั้นมีได้มีไว้สำหรับตน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 8 ผู้ใดกระทำด้วยประการใดโดยมิชอบด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อดักจับไว้ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ของผู้อื่นที่อยู่ระหว่างการส่งในระบบคอมพิวเตอร์ และข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นมิได้มีไว้เพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อให้บุคคลทั่วไปใช้ประโยชน์ได้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 9 ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย แก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มเติมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ของผู้อื่นโดยมิชอบ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 10 ผู้ใดกระทำความผิดด้วยประการใดโดยมิชอบ เพื่อให้การทำงานของระบบคอมพิวเตอร์ของผู้อื่นถูกระงับ ชะลอ ขัดขวาง หรือรบกวนจนไม่สามารถทำงานตามปกติได้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 11 ผู้ใดส่งข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แก่บุคคลอื่นโดยปกปิดหรือปลอมแปลงแหล่งที่มาของการส่งข้อมูลดังกล่าว อันเป็นการรบกวนการใช้ระบบคอมพิวเตอร์ของบุคคลอื่นโดยปกติสุข ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท

ผู้ใดส่งข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แก่บุคคลอื่นอันมีลักษณะเป็นการก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้รับข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสามารถบอกเลิกหรือแจ้งความประสงค์เพื่อปฏิเสธการตอบรับได้โดยง่าย ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองแสนบาท

ให้รัฐมนตรีออกประกาศกำหนดลักษณะและวิธีการส่ง รวมทั้งลักษณะและปริมาณของข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งไม่เป็นการก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้รับ และลักษณะอันเป็นการบอกเลิกหรือแจ้งความประสงค์เพื่อปฏิเสธการตอบรับได้โดยง่าย

ขณะที่มาตรา 12 เป็นเหตุเพิ่มโทษจากการกระทำความผิดการกระทำความผิดตามมาตรา 9 หรือมาตรา 10 และมาตรา 13 เป็นการจำหน่ายหรือเผยแพร่ชุดคำสั่งที่จัดทำขึ้นโดยเฉพาะเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดตามมาตรา 5 มาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 9 มาตรา 10 หรือมาตรา 11 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

มาตรา 12 ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 9 หรือมาตรา 10

(1) ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชน ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดขึ้นในทันทีหรือในภายหลังและไม่ว่าจะเกิดขึ้นพร้อมกันหรือไม่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท

(2) เป็นการกระทำโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อข้อมูลคอมพิวเตอร์ หรือระบบคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือการบริการสาธารณะ หรือเป็นการกระทำต่อข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือระบบคอมพิวเตอร์ที่มีไว้เพื่อประโยชน์สาธารณะ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงสามแสนบาท

ถ้าการกระทำผิดตาม (2) เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี

มาตรา 12 ถ้าการกระทำผิดตามมาตรา 5 มาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 8 หรือมาตรา 11 เป็นการกระทำต่อข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือระบบคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท

ถ้าการกระทำผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือระบบคอมพิวเตอร์ดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

ถ้าการกระทำผิดตามมาตรา 9 หรือ มาตรา 10 เป็นการกระทำต่อข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือระบบคอมพิวเตอร์ตามวรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงสามแสนบาท

ถ้าการกระทำผิดตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสามโดยมิได้มีเจตนาฆ่า แต่เป็นเหตุให้ผู้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท

มาตรา 12/1 ถ้าการกระทำผิดตามมาตรา 7 หรือมาตรา 10 เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท

ถ้าการกระทำผิดตามมาตรา 9 หรือ มาตรา 10 โดยมิได้มีเจตนาฆ่า แต่เป็นเหตุให้ผู้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท

มาตรา 13 ผู้ใดจำหน่ายหรือเผยแพร่ชุดคำสั่งที่จัดทำขึ้นโดยเฉพาะเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดตามมาตรา 5 มาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 9 มาตรา 10 หรือ มาตรา 11 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดจำหน่ายหรือเผยแพร่ชุดคำสั่งที่จัดทำขึ้นโดยเฉพาะเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดตามมาตรา 12 วรรคหนึ่งหรือวรรคสาม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดจำหน่ายหรือเผยแพร่ชุดคำสั่งที่จัดทำขึ้นโดยเฉพาะเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดตามมาตรา 5 มาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 9 มาตรา 10 หรือมาตรา 11 หากผู้นำไปใช้ได้กระทำความผิดตามมาตรา 12 วรรคหนึ่งหรือวรรคสาม หรือต้องรับผิดตามมาตรา 12 วรรคสองหรือวรรคสี่ หรือมาตรา 12/1 ผู้จำหน่ายหรือเผยแพร่ชุดคำสั่งดังกล่าวจะต้องรับผิดชอบ

อาญาตามความผิดที่มีกำหนดโทษสูงขึ้นไปด้วย ก็เฉพาะเมื่อตนได้รู้หรืออาจสังเกตเห็นได้ว่าจะเกิดผลเช่นนั้นเกิดขึ้นนั้น

ผู้ใดจำหน่ายหรือเผยแพร่ชุดคำสั่งที่จัดทำขึ้นโดยเฉพาะเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดตามมาตรา 12 วรรคหนึ่งหรือวรรคสาม หากผู้นำไปใช้ได้กระทำความผิดตามมาตรา 12 วรรคหนึ่งหรือวรรคสาม หรือต้องรับผิดตามมาตรา 12 วรรคสองหรือวรรคสี่ หรือมาตรา 12/1 ผู้จำหน่ายหรือเผยแพร่ชุดคำสั่งดังกล่าวต้องรับผิดทางอาญาตามความผิดที่มีกำหนดโทษสูงขึ้นไปด้วย

ในกรณีที่ผู้จำหน่ายหรือเผยแพร่ชุดคำสั่งผู้ใดต้องรับความผิดตามมาตรา 12 วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง และตามมาตรา 12/1 หรือวรรคสี่ด้วย ให้ผู้นั้นต้องรับโทษที่มีอัตราโทษสูงที่สุดแต่กระทางเดียว

ในความผิดจากการเนื้อหา มีมาตรา 14 ดังนี้

มาตรา 14 ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(1) โดยทุจริต หรือโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่ การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา

(2) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ ก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน

(3) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใดๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

(4) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใดๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้

(5) เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ตาม (1) (2) (3) หรือ (4)

ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 14 (1) มิได้กระทำต่อประชาชน แต่เป็นการกระทำต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผู้กระทำ ผู้เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้เป็นความผิดอันยอมความได้

ในความผิดสำหรับผู้ให้บริการ มีมาตรา 15 ดังนี้

มาตรา 15 ผู้ให้บริการผู้ใดให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้มีการกระทำความผิดตามมาตรา 14 ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตน ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดตามมาตรา 14

ให้รัฐมนตรีออกประกาศกำหนดขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับการทำให้แพร่หลายของ
ข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นออกจากระบบคอมพิวเตอร์

ถ้าผู้ให้บริการพิสูจน์ได้ว่าตนได้ปฏิบัติตามประกาศของรัฐมนตรีที่ออกตามวรรคสอง ผู้นั้นไม่
ต้องรับโทษ

